M. ANGEL

ASTURIAS

KASIRGA

Türkçesi:
Leylâ Gürsel

yordam edebiyat

***Leylâ Gürsel** (1926-1993)*

Leylâ Gürsel, eşi Orhan Gürsel'in izinden gidip çevirmenliğe başlamadan önce Galatasaray Lisesi'nde matematik öğretmenliği yaptı, oğulları Seyfettin Gürsel ve Nedim Gürsel'i yetiştirdi. Modern matematik üzerine kitaplar yazdı, burslu olarak Paris'te bulundu. Asturias'ın kitaplarını Guatemalalı yazar, Nobel Ödülü almadan önce Fransızcalarından çevirmeye başladı. Ardından André Gide, Marguerite Duras, Henri Troyat ve Victor Hugo gibi Fransız yazarlarının birçok yapıtını Türkçeye kazandırdı.

Leylâ Gürsel'in Fransızcadan yaptığı *Kasırga* çevirisi ilk olarak 1967 yılında (Cem Yayınları) yayınlanmıştır.

Yordam Edebiyat'ta

Miguel Angel Asturias Eserleri

Guatemala Efsaneleri

Türkçesi: Tahir Alangu-A.Cengiz Büker

Sayın Başkan

Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

Kasırga

Türkçesi: Leylâ Gürsel

Yeşil Papa

Türkçesi: Cemal Süreya

Gözleri Açık Gidenler

Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Guatemala'da Hafta Tatili

Türkçesi: Leylâ Gürsel

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

KASIRGA

ROMAN

TÜRKÇESİ
LEYLÂ GÜRSEL

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 8 • **Kasırga** • Miguel Angel Asturias
ISBN 978-605-172-154-5 • *Türkçesi:* Leylâ Gürsel
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2016
© Miguel Angel Asturias, 1950 - Miguel Angel Asturias mirasçıları; © Yordam Kitap, 2016
(Bu kitabın telif hakları Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A. aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

---

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

KASIRGA

ROMAN

Miguel Angel Asturias

Tahir Alangu

Dünyanın İspanyolca konuşan bölümünün en büyük romancısı, yazar olarak da en büyük savaşçısı Miguel Angel Asturias, ilk olarak iki eseri ile geçen yıl karşımıza çıkmıştı, yakında da üç romanı ve bir hikâye kitabı yayımlanacak.

M. A. Asturias, Guatemala'nın Ciudad kasabasında 9 Ekim 1899 tarihinde dünyaya geliyor. Bu hesaba göre, bu yıl 68 yaşına ulaşmış bulunuyor.* Guatemala'nın San Carlos Üniversitesi'nde hukuk okuyor. "Yerlilerin Sosyal Problemleri" adındaki tezi ile devlet hukuk sınavını veriyor (1923).

Bundan sonra da öğretimini tamamlamak için Avrupa'ya geliyor. Londra ve Paris'te uzun süre kalıyor. Sorbon'da okuyor. Geliş o geliş. Ara sıra, bir iki yıllığına yurduna dönüyor, bazı yüksek mevkilere getiriliyorsa da, ömrünün çoğunluğunu Paris'te ve sürgünde geçiriyor. Yeni düşünceli ve yurtsever öncüler işbaşına gelince, Asturias, Paris büyükelçisidir. Faşist cuntacıların bir askerî darbesinden sonra da sürgündedir. M. A. Asturias halen Guatemala'nın Paris büyükelçisidir. Kendi ifadesine göre, İspanyolca konuşulan bölgelerde ne zaman kendi kitapları toplanır ve yasaklanırsa, bu hareket bir faşist idarenin öncüsü ve habercisi sayılırmış. Yazar, denemeleriyle bu gerçeğe ulaşmış. Reynaud yönetiminde Orta Amerika din ve kültürünü araştıran Asturias, ilk

* Bu önsözün yazıldığı 1967 yılı için geçerli bilgi. Asturias, 9 Haziran 1974'te ölmüştür. –*Yordam Edebiyat*

eserini *Religiones y mitos de la America indigena* (Amerika Yerlilerinin Dinleri ve Mitolojileri, 1923-1926) adıyla verdi. Bilimsel değeri bir yana, Asturias'ın bundan sonraki eserlerinin ve anlatım tekniğinin temelini bu eserinde bulmaktayız. Bu büyük folklor araştırması, onun eserlerindeki dil ve hayatı belirlemede kullandığı malzemeyi ortaya koyuyordu.

M. A. Asturias'ın hayatı ve yazarlığının bir yanı, kendi halkının iki büyük kaynağa dayanan kültürü "İspanyol-Maya" ise, ötekisi de yurdunun dış sömürücülerine, dünyaca ün kazanmış Kuzey Amerikalı kumpanyalara, yabancılara satılmış yerli politikacılara açtığı savaştır. Büyük bir yazar ve sanatçı, ama örneklerine ancak İspanyol soylularında rasladığımız çetin bir milli kurtuluş savaşçısı. Günümüzde "anti-Amerikan" direnmenin en önemli öncülerinden sayılıyor Asturias. Bir gerilla değil, bir politikacı da değil ama yurtsever ve namuslu bir yazar var karşımızda. Daha doğrusu onun hayatının bu iki yanı birbiri içinde erimiştir. Zaman zaman memleketini yabancı ülkelerde iki anlamda temsil etmek fırsatını buldu: Bunlardan ilki Juan Jose Arevalo'nun cumhurbaşkanlığı sırasında, yurdunu, Meksika, Arjantin, Fransa ve El-Salvador'da diplomat olarak temsil etmesidir. Castillo Armas ihtilalinin başarısından sonra da bu görevinden ayrılıyor (1955). Sonra tekrar arkadaşları iktidara geliyor. Ve Latin Amerika dünyasından yabancı pençesi çekilene kadar, M. A. Asturias'ın yazar olarak savaşı böylece sürüp gideceğe benzer.

Onun kendi ülkesini dünyada temsil etmesinin ikinci yolu da, ta başından beri aralıksız sürüp gidiyor. Kendi yurdunun sorunlarını, özgürlük yolunda direnmelerini, bir türlü sona erdirilemeyen milli kurtuluş çabalarını, kültürünün derinliğini bütün dünyaya yayan, birçok dillere çevrilen romanları ile bugün dünyanın önde gelen birkaç romancısı arasında yer alıyor. Nobel Armağanı günümüz dünyasının en başarılı öncü romancısına verilmiş oluyor. Sanatını kendi yurtsever düşünce ve ülkülerine, kendi halkının savunmasına yönelten bir yazar kadar şerefli bir

insan düşünülebilir mi? Bunu başkalarından çok önce bizler anlar ve beğeniriz.

Bir başka deyimle M. A. Asturias'ın eserlerinde birbirine bağlı iki yön açıkça görülmektedir: kendi yurdunun sosyal-politik sorunlarına bağlı oluşu, kökünü halk sanat ve kültürünün gür kaynaklarından alan güçlü bir sanat çabası.

Onun ilk edebiyat eseri, *Guatemala Efsaneleri* (*Leyendas de Guatemala*, 1930), 1923-1926 arasında hazırladığı doktora tezine dayanıyor. Bilimsel malzemeyi sanat yoluna başarı ile aktarıyor. Onun, bundan sonraki bütün eserlerinde hep bu bilim derlemelerine, halk kültürünü, memleketinin insanlarını derinden tanımaya dayanan bir temel bulunacaktır. Bu eserinde kaybolmuş büyük Maya kültürünün hayata yansıyan, sözlü gelenekte sürüp gelen yüksek anlatım gücünü keşfediyor. Asturias, ilk adımlarını bilim yolunda atmakla birlikte, bu kaybolmuş eski yerli kültürünü titiz bir bilimsel davranışla değil, kendi soyunun büyük bir hayranlıkla bağlandığı dünyasına yaklaşma aracı olarak ele alıyor. Guatemala halkının bugünkü hayatında eski büyük kültürü; mitolojinin kalıntılarıyla, gündelik yaşantılarla karışıyor. Guatemala insanını anlamak için bu köklere inmek, dışarıdan bakanlarca anlaşılmaz sanılan davranışlarını ve zihniyetlerini kavramak için, o büyük kültürünün etkilerini araştırmak ve anlamak gerekliydi. Asturias'ın eserlerinde iç içe geçen bu iki dünya, yani bugünün emperyalist-sömürgeci şartlarının getirdiği çatışmalarla, eski kültürün ruhların derinliklerine çökmüş kalıntıları, onun yurdunun gerçek yüzü olarak belirleniyor.

Fransa'da ilk sürgünlüğü sırasında, M. A. Asturias, şiirleri ve hikâyeleri yanında, ülkesindeki diktatör Estrada Cabrera'yı taşlayan ünlü bir roman yazdı: *Sayın Başkan* (*El Senore Presidente,* 1946). Gerçi ilk eseri olan *Guatemala Efsaneleri* ile daha önce dikkati çekmişti, ama romancı olarak geniş çevrelere ününü yayan ilk eseri *Sayın Başkan* oldu.

Bu romanın peşinden *Mısır Adamları* (*Hombres de maiz,*

1949) geldi. Burada eski Maya dünyası kalıntılarının bugünün Guatemala halkının dünyası ile nasıl kaynaştığı gösteriliyordu. Eski mitolojinin, Hristiyanlığın ve Anglosakson materyalizminin baskıları altında, *indios*'ların içlerinde nasıl yaşayıp bir direnme aracı olarak sürüp gittiği tasvir ediliyor. Orta Amerika'nın insanları yalnız yabancılar tarafından sömürülmüyor, azgın tabiat güçleri ve tropikal sıcak ve hastalıklar da onların karşısındadır. Yalnız hastalıklar, açlık, ezici hayat şartları altında değil, metafizik şüpheler altında da kıvranmaktadırlar. Seksüel hayat bile onlar için bir korku, dehşet ve ıstırap konusudur. Çünkü büyücüler *maiceros*'ları (mısır ekip biçen adamları) zürriyetsizliğe uğratıyorlar. İnsanoğlu bu bölgede o kadar uzun süredir eksiklidir ki, ne tabiatla ne de kadın ve hayatla dengeli bir anlaşma kurabilmektedir. Büyülü güçlere bağlı görüntüler o kadar sık kendini gösteriyor ki, bunları birer gerçek olarak kabul etmek ve yaşama düzenlerine bağlamak zorundadırlar. Bu ülke insanları, *indios*'ların mitolojilerine göre, mısır tanelerinden yaratılmışlardır. Bundan dolayıdır ki, onlara *maiceros* diyorlar. Bunlar kolaylıkla büyülenerek taşa ya da hayvanlara dönüyorlar. Orta Amerika Kızılderililerinin çok garip eski şeytan inançları düzenine bağlı büyücülük dünyaları ile yarı putperest bir hayat süren Maya Yerlilerinin ezilmiş hayatlarıdır bu...

Büyük kazike (kabile şefi) Gaspar İlom, kabilesini *maiceros*'larla mücadeleye çağırır. Çünkü hükümet tarafından toplanıp getirilen *maiceros*'lar, ormanları yakmakta, toprakları büyük mısır tarlaları hâline getirmektedirler. Burada yetiştirilecek mısırla büyük ölçüde ticaret yapılacaktır. Hâlbuki *indios*'ların inançlarına göre mısır ancak kutsal bir yiyecek olarak öpülüp başa konulur ve gıda olarak kullanılabilir. Kim bu mısırları başka amaçlara göre kullanırsa (ispirto çıkarmak gibi) kutsal bitkinin şerefini lekelemiş olur, gizli büyülerin cezasına çarpılacaktır. Hükümetin *indios*'ların ayaklanmasına karşı yolladığı kuvvetlerin komutanı Albay Godoy, onları bir türlü yenemez. Direnme gitgide yayılıp

genişlemektedir. Ama onların şefi Gaspar İlom'u, gizlice, bir yolunu bularak zehirler. Hâlbuki kazike İlom, yüce tabiat güçlerinin himayesindedir, yenilmez bir gücü vardır. İlom bu zehri tanır, ama kendi adamlarının yakalandıkları yerde barbarca öldürüldüklerini görünce, bilerek zehri içer. Albay Godoy da günün birinde esrarlı bir şekilde ölür.

Bundan sonra da savaş sonunun kargaşalıkları anlatılmaktadır. Savaşa karışan kadın ve erkeklerin ölümleri başlar. Kiminin karısı uçurum kenarında taş kesilir, kiminin karısı ise kocasından kaçar, derin kuyulara düşer. Kocalar karılarını bulmak için uzun yolculuklara çıkarlar. Burada *indios*'larda kadının ezilişi kadar törelere göre yargılanışı ve cezalandırılışı, bir yandan da kadın denilen yaratığın demonlara karışmış bir varlık olarak hayatta aldığı karışık yer anlatılmaktadır.

Asturias'ın daha sonraki eserleri, bir başka, bilinçli, daha vurucu ve savaşçı bir yön alıyor. Orta Amerika ülkelerini kıskıvrak bağlayan emperyalist sorunlar ve güçler (ABD sömürücülüğü, United Fruit gibi büyük tröstler) üzerinde ısrarla duran büyük bir roman trilojisi yazıyor: *Kasırga* (*Vientofuerte,* 1950), *Yeşil Papa* (*Papa Verde,* 1954), *Gözleri Açık Gidenler (Los Ojos de los Enterrados,* 1960).

Bu trilojinin ilk romanı *Kasırga*'da, büyük bir Amerikan tröstünün bakir ormanları sökerek açtığı büyük muz tarlalarında çalışan işçilerin, sıcak, hastalık, kötü yaşama şartları altında ezilişleri, küçük toprak sahiplerinin kumpanya karşısındaki direnmeleri, yönetici beyazların kadınlara saldırıları, başkentteki asker ve sivil idarecilerin satılmışlıkları, halkın içten içe homurdanışı anlatılmaktadır. Küçük toprak sahiplerini örgütleyen bir Amerikalı karı koca, büyük patronlara karşı kavga ve direnme hareketlerinde öncülük eder. "Yeşil Papa", ta uzaklardan, Şikago'dan binlerce insanın hayatına hükmetmektedir. Tropikal hastalıklar, çürütücü hava, ağır çalışmalar, yoksullukla ezilen yerli halkla onları sömüren yabancılar, çatışmalarının

en kızgın yerinde amansız bir kasırganın kurbanı olurlar. Kasırga, burada toplum çatışmalarının, halktan yana olan o esrarlı tabiat güçleri karşısındaki aczini ve küçüklüğünü anlatırken, bir yandan da yabancıya karşı çıkacak büyük bir yerli direnişin sembolü olarak kullanılıyor. Asturias'ın diğer kitaplarında görüldüğü gibi, bu kitabında da, yalın ve vurucu gerçekler, batıl yerli inançlar, hayal ve mizah garip bir düzenle iç içe girmiştir. Hayatın ezici sahneleri, tabiatın insafsız sertliğini anlatan tasvirler, insanoğlunu bu şartlar altında belirlemeler, eserin en güçlü yanlarıdır.

Trilojinin ikinci romanı *Yeşil Papa*'da, Geo Maker Thompson adında, Şikago'daki büyük tröst başkanı anlatılıyor. Bu adam, kendini birinci romanın sonlarında belli etmekteydi. Bu romanda ise soylu ve gururlu İspanyol ve *indios*'ların, ülkenin eski sahiplerinin çocukları karşısında, Anglosakson sömürücü emperyalist tipinin barbar ve insafsızca sertliğini temsil etmektedir. Vicdan ve beşeri ahlaktan yoksun oluşu, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde büyük bir servet toplamıştır. Toprakları çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınmış köylüler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilen kendi eski arazileri üzerinde çalıştırılır. *Kasırga*'da, "Yeşil Papa"ya karşı direnmeye yeltenen kimselerdir bunlar. Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere, yük hayvanları gibi sırtlarında taşırlar. Burada "Yeşil Papa"nın zalimliği, hükümetteki adamların alçaklığı, köylülerin çetin hayatı anlatılıyor.

Trilojinin üçüncü ve son kitabı *Gözleri Açık Gidenler,* dayanaktan yoksun, başvuracak yerleri olmayan, umutlarını yitirmiş bahtsız insanlar, "Hayatta haksızlığa uğramış ölülerin gözlerinin açık gideceğine, böyle gömülenlerin gözlerinin ancak büyük ceza günü mahkemesinde kapanacağına" inanmaktadırlar. Tıpkı bizim halkımızın inancına benzer bir inanış, "Yeşil Papa" Maker Thompson'un ekonomik diktatörlüğü, yabancılara satılmış bir zorbanın politik diktatörlüğü ile birleşerek halkı ezen iki katlı bir

baskı düzeni kuruluyor. Bütün ülke merhametsiz bir idare altında boğulmaktadır. Başkaldırma düşüncesi, devrimci Juan Pablo Mandragon aracılığıyla kafalara yerleşmeye başlıyor. Anadan doğma bir örgütçü olan Mandragon, suikastlar, silahlı ayaklanmalar düzenler, ama bir türlü başarıya ulaşamaz. Sonunda, çaresizliğinden, daha barışçı bir eylemde karar kılar: grev. Düşünceleri kabul ettirmek, taraftar kazanmak için önce en çok ezilmiş, en düşkün işçilerin alın yazılarını paylaşır, sonra yavaş yavaş üniversite öğrencilerini, öğretim kadrosunu, memurları, askerleri, din adamlarını, demiryolu işçilerini, zanaat sahiplerini, zafere ulaşacak davasına inandırır.

Renkler, düşler, gerçekler ve güzellikler, dehşet ve korkularla dolup taşan bu kitapta, yazar, hayatın en çirkef yanlarından en şiirlisine kadar bütün görünüşlerini, insancıl duyguların en iğrencinden en coşkununa kadar bütün çeşitlerini bir araya getirir.

Bu triloji dışında kalmakla birlikte, Asturias'ın öteki eserleri de Guatemala halkının toplumsal sorunlarını anlatmayı sürdürmektedir. Daha savaşçı eserlere yöneldiği görülmektedir. Hikâyelerini derleyen *Guatemala'da Hafta Tatili* (1958) bunlardan biridir. Yazarın "anti-Amerikan" saldırıları öteki eserlerinden çok bu kitabında kendini gösterir. M. A. Asturias, bu eserini, başka hiçbir eserinde görülmeyen acılı bir içtenlikle memleketine şöyle sunuyor:

> Kahraman öğrencilerinin,
> Ezilen köylülerinin,
> Harcanan işçilerinin,
> Savaşan halkının kanında yaşayan
> Yurdum,
> Guatemala'ya.

Bu çok sert saldırı hikâyeleri, Guatemala darbeleri ve ihtilallerinden derleme unsurlarla işlenmiş dokümanlar karakteri taşıyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, mezarları kendilerine

kazdırılarak öldürülen sendikalı işçiler, halkı kırıp geçiren paralı satılmış askerler, silahsız insanların inatçı direnişleri, iftira kampanyaları, kitle hâlinde tevkifler, sorgusuz sualsiz gruplar hâlinde kurşuna dizmeler, M. A. Asturias'ın bu en dramatik eserinin acıklı muhtevasını veriyor. Denilebilir ki, bu eserinde Asturias, diğer eserlerindeki kılı kırk yaran sanatçı yanını bırakmış, artık çıplak, en tesirli bir röportaj gerçekçiliğine yönelmiş durumda. M. A. Asturias'ın, üzerinde en çok söz edilen bu eseri bütün kitapları içinde en vurucusu, en etkileyicisidir.

Bütün bu anlatılandan çıkan sonuç şu: M. A. Asturias'ın eserlerinin kaynağı kendi milletinin halk kültürü ve milli kurtuluş sorunlarıdır. Bu kültür ve bu çatışmalı hayatın tasvirini iç içe yürütürken, sömürücülere ve onların zalim ortaklarına karşı açtığı savaşı da aynı yörüngede ısrarla yürütüyor. Ona Nobel Armağanı'nı verenler yalnız eserlerini değil, bu namuslu davranışını da mükâfatlandırdılar. Büyük yazar eserlerini birbiri peşine vermekte devam ediyor. *Mulata de Tal* (Halis Bir Melez, 1963) ve *Alhajadito* (Dilencinin Bataklığı, 1966) adlı iki romanından sonra yeni bir efsaneler kitabı ile şiir kitaplarını da geçen yıl içinde verdi.

M. A. Asturias, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine de ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya koyduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var.

Samatya, 26 Ekim 1967

İki an yok mudur dalgıcın serüveninde?
Biri, dalmaya hazırlanırken, dilenci;
Öbürü, incisiyle görünürken, kral?

Browning

I

Sevinç belirtileri gösterecek güçleri tükenmişti artık… Geceli gündüzlü bir çalışmadan sonra bu sağlam ve şen halk yığını, hareketsiz, dağınık bir halde kendini koyvermişti. Kimilerinin üzerinde oturduğu, kimilerinin de uzandığı bu toprak, tamamıyla onların egemenliği altındaymış gibi görünüyordu. Kıyının gözleri karartan, ıslak ve kımıltısız sıcaklığından başka her şey onların egemenliği altındaydı. İnsanın iradesi kendini zorla kabul ettirmişti. Kollar makinelerle birlikte toprağı başkalaştırmıştı. Demiryollarını döşemek için ırmakların akışı değiştirilmiş, çukur yerler yükseltilmiş, tepeler yarılmış, köprüler yapılmış ya da toprak doldurulmuştu. Bu yollarda makineler, ancak yeşilimsi gövdeler halinde görünen ağaçların doymak bilmez yiyicileri, insanlarla ürünleri, açlıkla besinleri taşıyorlardı! Çeşitli tarımlar için ayrılmış ekini rüzgârın zararından korumak için dikilmiş ağaçların kimileri filizlenirken, kimileri de devrilip düşüyordu. Yenilmiş, parçalanmış, ama hâlâ canlı zavallı bir masal hayvanının bağırsaklarını andıran sel çukurları içinde çalışıyorlardı. Kayaların yerlerini değiştiriyorlar, o bölgede bulunan benzeri az bu taşın tonlarcasını taşıyorlar ya da toprağın bir pürtüğünden yararlanarak bulanık ve kirli bir suyun daha aşağılardaki vadilerde parlak yeşil renge bürünüp akması için, gürültülü bir akışla atılımını sağlıyorlardı.

Daha çok bir peştamal yerini tutan pantolonu ile yarı beline kadar çıplak Adelaido Lucero, kıyının bütün havasını içine çekerek ciğerlerine doldurdu. Uçsuz bucaksız alan içinde gez-

dirdiği bakışlarını, küçük bir işçi grubu üzerinde durdurdu. Bunlar her yandan devşirilmiş, üst başları yırtık pırtık, saçları uzun, sakalların kirlettiği yüzleri üzüntülü, cılız ve aç insanlardı. Ah Tanrım!..

Çalışmanın katılaştırdığı nasırlı elleri ter içinde, kararlı insanların canlılığı ile işlerine devam ettiler. Eğil-kalk, eğil-kalk... Kamburlaşmış bedenlerin, bakır rengindeki bir yılanın sırt kemiği gibi, bütün omurlarıyla eğil-kalk, eğil-kalk... Demiryolunun düzlüklerini taş ve çakılla doldurmak için kemere asılı torbayı aç-kapa, aç-kapa... Bu taş yığınlarını, sanki bin yıldır kullanılmakta olan bir lokomotif, yolun dönemecinden alıyor, yuttuğu bütün taşları kum sağanağı halinde kusan kocaman bir makineye dek sürüklüyordu.

Bütün bunlara, burada öteki kıyıdan daha çalkantılı olan deniz, gürültüsünün yankısıyla bir zemin teşkil ediyordu. Birisi, uzaktan ya da yakından, çevresine göz atmak için bir tepeye çıktığı vakit gürültülü ufku, ışıldayan mavi rengiyle belirli bir çizgi halinde görüyordu. Pasifik Okyanusu'nun nasıl bir şey olduğunu görmeye meraklı yeni gelenler, ulu ağaçların tepelerine tırmanıyorlar ve onu sabahları yeşilimsi süt rengiyle, akşamları da kızıl altın külçesiyle kesilmiş bir armuda benzer renkte seçebiliyorlardı.

Kıyının tehlikeli yakınlığı, çalılaşmış sık bitkiler her şeyi örtüyordu. Bu yeşil, dolaşık saç ağı içinde özgür hayvan yaşamının tek belirtisi, abanoz renkli atmacalar ve kara kehribar renkli akbabalarla tam bir karşıtlık meydana getiren, gökkuşağının keskin renklerini taşıyan kuş sürülerinin varlığıydı. Bunların tümü, bitkilerle birlikte sıcak, alev alev yanan atmosfere doğru fışkırıyorlardı.

"Amma da sıcak ha, Cucho!" dedi Adelaido Lucero, yanındaki kamburlaşmış işçiye. Demiryolunu beslemek için taş çıkaran otuz altı delikanlıdan biriydi Cucho. Dinamit ve taş kır-

ma makineleriyle parçalanmış kayaların ağırlığı altında demir bile gıcırdıyor, sızlanıyordu.

"Gerçekten de çok sıcak, Lucero!"

Her çeşit aletleriyle birlikte ırgatlar, ekip başının yönettiği beş ya da on kişilik gruplar halinde birbirlerinin ardı sıra kendilerini yutan sessizliğin derinliklerine doğru ilerliyorlardı. Bir yandan sessizlik, öte yandan gözle görülmeyen, ama gizliden gizliye duyulan son derece küçük hayvan türlerinin, bu öğle yangınında güneşin durgun bitkiler fırınını ve bataklıkların buğusunu kızıştırdığı ölçüde çılgınlaşan orkestrası.

Adelaido ile birlikte çalışan işçilerin soluması, yerden düzlüklere çıkarılan taşları, çarpmanın etkisini azaltmak için bir keçeyle sarar gibi insanı yorgunlukla sarıyordu sanki.

Ama gerçek bu değildi. Neyin söz konusu olduğunu iyice biliyordu Cucho. Eğile kalka, eğile kalka geçen saatlerden sonra sağırlaşıyorlardı. Taşları toplayıp onları her düzlükten bir üsttekine fırlatmak için parmaklarıyla tırnaklarını yumuşak toprağa daldırırken, elleriyle kollarını bir toprağa bir havaya, bir toprağa bir havaya savururken ve torbalarını bir açıp bir kaparken, göğüslerinin inip kalkmasından başka bir şey hissetmiyorlardı artık.

Kendi soluklarından başka her şeye sağır, kaldırdıkları tozdan kör ve terden yapış yapıştılar. Saman damlı ve sert sazlardan derme çatma yapılıvermiş bir kulübede barınan çavuşun ıslığı yemek molasını bildiriyordu.

Kadınlar onlara omlet, kuru peynir, *charizos**, domuz sucuğu, pişmiş *güisquiles***, manyaka, muz böreği ve fasulye satarken kıyasıya yalan söylerler ve kıkır kıkır gülerlerdi. Bir musluktan, ağızlarını pek yaklaştırmaksızın –çünkü güneş, gerçek bir kebap şişinin kızgın ucuna döndürüyordu musluğu– su içip

* Biberli ve domatesli bir çeşit sucuk.

** *Güisquilar* denilen sarmaşık türünden bir bitkinin meyvesi.

yüzlerinin yarısını yıkarlar, kafalarından da serin suyu şöyle bir geçirirlerdi. *Chichicaste** olup olmadıklarına dikkat ederek yapraklarla kurulandıktan sonra gezginci kötü aşçı kadınların getirdiği yemeğe doğru hırsla çevirirlerdi yüzlerini.

Mısır ununda yapılmış omletli böreklerden biberli bir salça akardı. Fasulyeler, et parçaları, patatesler, armutlar, yağlı ve baharatlı bir salça içinde yüzen kıymalı ya da peynirli börekler... Koca koca testilerden biçimsiz çinko taslara sütlü kahve boşaltılırdı. İçinde, çekilmiş kahvenin meydana getirdiği, kızıl lekeleri gibi binlerce kara noktanın kaynaştığı bir süt. Ağzına kadar dolu tasların içine parmaklarla, tırnaklarla birlikte her şey, böreğin uçları, ekmek parçaları daldırılıyor, sonra ağza götürülüyor, sümükle bıyıkların da içine girdiği, çorbaya dönüşen bu sıvı içiliyordu.

Kadınların kokusu o denli belliydi ki, erkekler hemen oracığa devirivermek niyetiyle yaklaşıyorlardı onlara; tıpkı düzlüklere yuvarladıkları taşlar gibi; burun deliklerinde aynı ekşi koku, karınlarında aynı çalışma isteği. Gelgelelim, kadınlar, yiyeceklerden, örgülerden, kirli gömlekler altında ateşli memelerden, yuvarlak kalçalardan bir kördüğümdüler. Erkeklerden kaçıyorlardı, ama çoğu kez yerine getirilen birtakım sözler ve belli belirsiz kabullenmelerle. Çünkü birçoğu gebeydi.

Çavuşun düdüğü yeniden işbaşı yapmayı bildiriyordu. İşçiler hâlâ yemeğin tadını çıkarmaktaydılar, ama o kadar çok yemeleri boşunaydı, çünkü gene açtılar ve tekrar çalışmaları gerekiyordu.

Birisi çığlığı bastı. Yüz kiloluk bir taş bloku ayağının üstüne düşmüştü, iki parmağı hemen hemen kopmuştu. Çavuşu çağırdılar. Ağzında piposu, ak yüzünün ortasında domalan kırmızı burnunun üstüne kaymış gözlükleriyle geldi. Yaralıyı hangara götürmelerini emretti. Hangar, aletlerin, giysilerin

* Çit yapmak için kullanılan, yaprakları dikenli bir çeşit bitki.

saklandığı ve işçilerin matara gibi kullandıkları suyla dolu geniş bambu saplarının konulduğu, derme çatma bir yapıydı. Onu orada bir örtü üzerine yatırdılar. Bir yandan da daha uzaklara haber saldılar.

Acıdan, uzun, çok uzun süre gözlerini açamadı. Acı soluğunu kestiği sürece onda erkeklikten kalan ne varsa hepsi çocukluğa dönüştü. Pantaleon Lopez bir bebek gibi sızıldanıyordu. Kurumuş dudaklarını ıslattılar. Acıya yenik düşerek daldı sonunda. Uyku değildi bu, yanındakiler öldü diye korktular. Ama hayır. Bir türlü serinlemek bilmeyen akşamın ağır sıcaklığında bilincini yitirmişti.

"Cucho, toprağa boyun eğdirmeye çabalamak pahalıya mal oldu ona!"

Adelaido Lucero, aysız, yıldızsız karanlıkların yaklaşmasıyla kararan geceye doğru döndürdü yüzünü. Orada, burada kampın ışıkları vardı yalnız.

"Görüyorsun ya, bugün Pantaleon'a çarptı piyango, yarın öbür gün sıra bizlerden birine gelecek. Tanrı hepimizi korusun!"

"Saymak gerekirse Cucho, toplama yapmak için hiçbir vakit çizgi çekilmeyecektir. Onlardan o kadar çok ki, nasıl oluyor da hâlâ yaşanıyor, hâlâ kuyruklar kımıldıyor anlamıyorum. Kim bilir? Yalnız şuna eminim ki, bu çeşit çalışmada eceli gelen cartayı çekiyor. Sana şunu demek istiyorum ki, Yerli Leon Lucio'yu çıngıraklı yılan soktuğu vakit onunla birlikte yürüyordum. Yılan ilkin benim ayaklarım üzerinden bana bir şey yapmadan kaydı gitti, onu soktu ve öldürdü. Zavallı. Kütük gibi şişti. Kamp bekçiliği yapan Mister'in gittikçe buruşması dikkatimi çekti. Hani şu deliren, kalçaları bir deri bir kemik kalan ihtiyar. Bana kalırsa, Cucho, onu zehirli örümcek sokmuştur. Sokar sokmaz son derece şiddetli ve amansız bir ateş meydana getiren örümcek. Bu ateş birkaç saniye içinde beyni sarar. Az kalsın Jaboldo'ya da çarpacaktı kötü piyango. O

da, kendisiyle aynı zamanda Jalpatagua'dan gelen kara yazılı arkadaşları ile birlikte oradan geçiyordu. İçlerinden üç tanesi, kayanın dibini kazdıkları sırada üstlerine yıkılan o kocaman duvarların altında ezildiler."

"Bu her zaman böyledir." dedi Cucho'nun sesi. Bir sigaranın ışıldadığı yerden: "Ama ne adamlardı! İrade dediğin onlarda vardı, ne yaptıklarını biliyorlardı, karılar gibi davranmıyorlardı."

"İşin ucunda para vardı da ondan; çünkü bu güzel sarı tekerlekler olmaksızın çabaların boşunadır, eline hiçbir şey geçmez. İradeymiş... İstediğin kadar çok olsun ondan sende, paran yok mu, çabaların iki adım öteye gidemez."

"Ama onlar ne yaptıklarını biliyorlar..."

"Tersini söylemedim ben. Bundan başka..."

"Büyük şeyler yapıyorlar, bunu mu diyecektin?.. Sağlığa zararlı yerlerden, insanların yaşayabileceği, ekime elverişli topraklar elde etmek için başka türlü yapılamaz ki..."

Uzaktan, rüzgârla birlikte katran kokusu geliyordu; içe işleyen bu kokudan ve ötede, demiryolu rayları üzerinde kayan vagonların ışıklarından başka bir şey yoktu. Ne gündüz ne de gece dinlenmek olanaksızdı. Lokomotiflerin, taş kırma makinelerinin ve odun ateşiyle işleyen öbür makinelerin kazanları için ağaçlar kesilip yok ediliyordu. Çalışma bir yandan insanları, bir yandan aletleri yiyip bitiriyordu. Fırınların ateşinde süngerimsi bir hal alan kaya parçaları süt gibi ak kirece dönüşüyorlardı. Dolgu toprakların, köprülerin ve suyu derin bir uykuda tutan barajların yapılması için taşlar, daha da taşlar parçalanıyordu… Uyuyan su yavaş yavaş kımıldamaya başlıyor, sonra, madenî teller aracılığı ile ışık haline gelmek ve kıvılcımlar, mavi haleler ortasında rayları delen, çelik plakaları yaran ya da maden parçalarını sonsuza dek takıp ekleştirmek

üzere her yana yayılacak olan elektrik enerjisini doğuran türbinlerin üzerine atılıyordu.

İşletmenin ilerlemeleri herkeste bir zafer sevinci yaratıyordu. Çalışma sırasında büyükler ve küçükler, doğayı yenen insanın bu sevincini paylaşıyorlardı… Çünkü hepsi de, bütün savaşlarda olduğu gibi, birçok kurban verme pahasına, sakatları saymaksızın, yaralılar ve ölüler pahasına da olsa elde edilen bu zaferde payları olduğunu hissediyorlardı. Ve her orduda savaş alanına gelir gelmez, korkularından savaşa sırt çeviren asker kaçakları bulunduğu gibi, onlar arasında da bu işe inanmayan tabansızlar vardı…

Adelaido Lucero, Cucho'ya yapışmıştı, ikisi de sıtmaya yakalanmışlar gibi tir tir titriyorlar, bağını çözemeyen köpekler gibi etrafı koklayarak öteki hastaların bulundukları yeri arıyorlardı. Hastaların hepsini, büzülmüş bir durumda, döşemesine şilte yerine birer kucak kuru ot serilmiş bir vagonun içine tıkmışlardı.

Sonunda, üstübeçle boyanmış, odunlardan derme çatma kurulmuş, dışı ak içi odun renginde bir kapıya vardılar. Orada, sağa sola seğirten birtakım yabancı adamlar, rakı kokan cam tüpleri –alkolle temizliyorlardı onları– ağızlarına koydular. Damarlarından kan almak için kollarını boğdular. Bütün bunları yüzlerine bakmadan yapıyorlardı. O denli çok hastayı tedavi etmişlerdi ki, birine öbüründen daha çok dikkat harcamaya bir sebep görmüyorlardı. Sonra onlara küçücük yuvarlak kutular içinde, sıtmaya karşı iyi geldiğini söyledikleri haplar verdiler.

İlk hapları aldıktan sonra Cucho ter içinde yüzdüğünü hissetti. Lucero'nun da sırtından şıp şıp ter damlıyordu. Tuhaf hastalık. Yakıcı bir soğukluk, dondurucu bir sıcaklık veriyor adama. Ateş düştü mü bir kez, ne başta ağrı, ne de şakakların küt küt atması kalıyor; fırlayıp kalkmak, bir şeyler yapmak is-

teğiyle canlanıyor insan. Birbirlerinin yüzlerini sildiler. Ayna olmadığından solgunluklarının derecesini, zayıflıktan elmacık kemiklerinin nasıl fırladığını, kulaklarından kanın nasıl çekildiğini, donuk bakışlarını, kurumuş, incelmiş dudaklarını ve sararmış diş etlerini birbirlerine anlattılar.

Ama sonradan yolları ayrıldı. Cucho öksürmeye başladı. Öksüren sadece o değildi, daha birçokları da öksürüyordu. Onların hepsini uzak bir yere, başkente doğru götürüyorlardı. Dediklerine bakılırsa, orada iklim daha insaflıydı ve belki de eski sağlıklarına kavuşabileceklerdi. Sağlığına tamamıyla kavuşmuş bulunan Adelaido Lucero, veda etmek için boynuna sarılan arkadaşının kemikli kollarını unutamadı hiçbir vakit. Ona "allahaısmarladık" diyen bir ölüydü sanki.

"Cucho, vicdan azabı çekiyorum, çünkü seni buraya ben getirttim."

"Budalalık etme, kendi isteğimle geldim ben; buralar hoşuma gittiği için. Kolundan zorla sürüklenen bir çocuk muyum ben? Önemli bir şeyim yok zaten; bu Allah'ın belası sıcaklığın bulunmadığı bir iklim iyi gelecek bana, göreceksin yine geleceğim buraya... kaygılanma... sen kendine iyi bak..."

Tren hareket etmek üzereydi, önünde durdukları gar binası sanki yere oturtulmuştu da; sarmaşıklar arasında, kakao ağaçlarının, *guarumos*'ların* dallarına asılmıştı. Bütün zemin okaliptus ağaçlarının kabuklarıyla kaplıydı. Kıyıya doğru aşağı taraflarda birkaç şimşek çaktı. Dolgu topraklar üzerinde uzayarak kaybolan raylar boyunca birkaç cılız av kuşu topallaya topallaya koşuyordu. Acurlu süsler, mavi-beyaz burmalarla donatılmış köprünün altından, tıpkı sudan bir demiryoluna benzeyen bir ırmak, son durağı olan denize yaklaştıkça daha hızlı akıyordu.

* Tropikal Amerika'da yetişen kavun ağaçları gibi iri yaprakları olan ve kıyılarda bol miktarda bulunan, gövdeleri oyuk bir ağaç.

Adelaido iyice gerindi, belinden bıçağını çıkararak şapkasını eğdi, elinde tuttuğu bıçağın yere doğru uzanan ucu istasyondan çok uzakta olmayan küçük bir köyü gösteriyordu.

Gerekli olan ufak tefek alışverişi yaparak aldıklarını torbasına attı, bir sigara sarmak için durdu, sonra sigarasını yakarak yola koyuldu. Bu yemyeşil dünyadaki her şey önceden iyice düzenlenmişti, hiçbir şey keyfe bağlı değildi. Sıcak boşluğun içinde sallanan her muz yaprağı denizden çıkmış bir kayık küreği duyumunu uyandırıyordu Lucero'nun kafasında.

Bir dört yol ağzında ayakları şiş, hem de çok şiş bir adama rastladı. Nigüento derlerdi ona. Ayaklarını saran birer kabuktan başka bir şey olmayan paçavralar çürük patatese benzeyen parmaklarını dışarıda bırakıyordu. İhtiyarcık, çökmüş kederli gözlerle ona bakarak durdu, az önce evinden kaçan bir genç kıza rastlayıp rastlamadığını sordu. Bu kendi kızıydı, istasyondan buraya dek böyle birine, rastlamadığını söyledi Lucero.

"Onu biraz ararsanız büyük bir iyilikte bulunursunuz bana," dedi Nigüento. "Rastlarsanız söyleyin, ölmüş saysın beni."

"Görürsem, eve dönmesinin kendisi için daha hayırlı olduğunu söyleyeceğim ona. Çünkü buralarda tek başına dolaşması doğru değildir, başına bir felaket gelebilir."

"Felaketin büyüğü benim ayaklarımda. Yıllar var ki, kütük gibi uyuşuk mübarekler. Ayak yerine sanki iki koca taş vermişler bana. Bakın bakalım bir kez görebilecek misiniz kızımı?.."

Bir ağaç kümesinin ardından etek hışırtıları işitti Lucero; başını döndürünce bronzdan küçük bir genç kız yüzü gördü. Kız, parmağını dudaklarına götürerek susmasını işaret ediyordu ona.

"Peki peki, anlaşıldı, görürsem dediklerinizi söylerim..." diye karşılık verdi Lucero, genç kızla suç ortaklığı yaparak.

Le Nigüento, sızlana sızlana ayaklarının yastıklarını yapraklar arasında sürüklemeye devam etti. Adelaido Lucero da, genç kızın gizlendiği yere doğru yöneldi.

“Bu yaptığın çok kötü,” dedi kıza yaklaşırken… “Bu kadar güzel bir yüzle bu kadar kötü olmak doğru değildir. Çünkü dediğine bakılırsa, baban o senin.”

Lucero’nun düşüncesini önemsemediğini anlatan sevimli bir burun kıvırmasıyla canlanan yüzüne rağmen, bu suçlama karşısında gözlerini eğdi esmer çiçek. Tek sözcük söylemeden yürümeye başladı. İlkin, toz kaldırmak için ayaklarını sürüyerek, sonra da hafifçe sekerek yürüdü.

Adelaido, kızın belinden yukarısını seyre daldı; pembe bir bluzu, omuzlarına dökülen kara saç örgüleri vardı. Belden aşağısına bakınca, sarı etekliğini gördü. Kız uzaklaşırken hiçbir şey demedi. Lucero ona bakarken bıçağını düşürdü, ayağını çekecek zamanı zor buldu, yoksa yüzde yüz kesilecekti ayağı.

“İstediğini yap, ama dalgınlığıma getirip de düşme,” dedi çakıya, onu yerden kaldırırken. “Bıçak düşünce öldüm demektir, bunu mu anlatmak istiyorsun bana mendebur sen de!..”

Kıyıda, pusuya yatmış gibi bekleyen muz ağaçları adamakıllı bir temizlik istiyordu. Kurumuş, ama hâlâ yapışık duran her şey kesilmeliydi. Buraya sadece kuruyup kavrulmak için gelmiş, Le Cucho gibi hasta otlardı bunlar da. Le Cucho gibi hastaydılar, çünkü yaprakları tıpkı onun gibi rüzgârın esintisinde öksürüyordu.

Genç kız gözden kaybolurken Lucero düşüncelere dalmıştı. Ardından gitmesi mi, yoksa gitmemesi mi gerektiğini sordu kendi kendine. Öksürdü ve sanki bir başkasına sesleniyormuş gibi yüksek sesle konuştu:

“Ah! Dikenli çiçek, sonra çok geç olacak, yakalamalıyım onu!”

Geniş bir yola girdi. Bu yol, muz ağaçlarına hastalanmasınlar diye mavi ilaç püskürten makinelerin geçmesi için açılmıştı. Makinelerden biri, ağaçlara uyuşuk bir yağmur serperek

uyukluyordu. Zaman zaman neşeli kelebekler görülüyor, ağaçların tatlı derinliklerinde ötüşen alaycı kuşların sesleri kulakları okşuyordu.

"Baban olsaydım kamçılardım seni..."

"Babam olsaydın," diye karşılık verdi kız. "Ama değilsin ki!.."

"Peki, ne yana gidiyorsun?.."

"Görmüyor musun?.. Öyleyse söyleyeyim: Yüzümü döndüğüm yana; şimdi istersen görmeden yürürüm geri geri giderek..." Bir yandan bunları söylerken, bir yandan da, dünyanın en mutlu tavrıyla geri geri yürümeye koyuldu. "Şimdi senin yüzünün döndüğü yana gidiyorum!"

"Küstah kız!.."

Genç kız geri geri öyle hızlı yürüyordu ki, hemen hemen uçarak uzaklaşıyordu. Lucero, ona yaklaşıyordu, ama bir türlü yakalayamıyordu. Böylece bir hayli yol aldılar, kız geri geri, delikanlı onun ardından...

"İyi bir kocan olsa, seninle..."

"Ama yok ki..."

"Var var, senin için var..." dedi Lucero adımlarını sıklaştırarak.

"Ama babam evlenmemi istemiyor ki..."

"Baban bu işlerden anlamaz!.."

Adımlarını biraz daha sıklaştırdı.

"Neden anlamazmış, annemle evlenmiş ya! Hem de bir kere evlenip dul kaldıktan sonra; iki kez evlenmiş, iki kez! Demek anlarmış!.."

"O erkek kafasıyla düşünmesini bilir, kadın kafasıyla düşünmesini bilmez, oysa bu senin için..."

O denli hafif yürüyordu ki yaklaştığı işitiliyordu.

"Ama evlenmemi annem de istemiyor. Nedenini o bilir."

"Öyleyse dengin olan erkeğe rastlamamışsındır!"

“Rastlayacağım da yok, çünkü ben iyi bir erkek istiyorum, böylesi de bulunmaz.”

“Kim dedi bulunmaz diye?..”

Şimdi yarışa başlamışlardı sanki. Bir süre sonra Adelaido durdu, kız da durdu. Arada ihtiyatlı bir uzaklık bırakmıştı.

“Adın ne senin?..”

“Adelaido Lucero. Neden sordun?”

“Öğrenmek istedim. Benimki de Roselia de Leon, sana yardım etmek için.”

“Ben de aynı şeyi söylüyorum, istenen ya da istenmeyen her şeyde sana yardım etmek için. Senin düşünmene bile yardım edeceğim.”

Adelaido birkaç adım ilerlemişti ki, kız aynı uzaklığı geriye doğru çekilerek korudu.

“Her şeyde, ne demek? Nelerde olduğunu söylemelisin!..”

“Birçok şeyde, şimdi sana onu söylemek üzereydim.”

“Peki, bana vaftiz babalığı yapmanı istiyorum!”

“Vaftiz babalığı!..”

Kızı bileğinden yakalamayı başardı ve geri geri uzaklaşmasına engel olacak şekilde durdurdu.

“Bırak beni!..”

“Benimle konuşmak için duracak mısın, durmayacak mısın?..”

“Konuşmamak daha iyi, bırak yoluma gideyim.”

Kızı kolundan tutuyordu, kız da kaçmak için çırpınıyordu. Onları bu durumda gören baykuş kafalı bir kadın avaz avaz haykırmaya başladı. Ve baykuş kafalı kadınla birlikte, başkaları da göründüler, daha çok kadınlarla çocuklar, bir de havlayan köpekler. Hepsi yerden fışkırmıştı sanki. Lucero kızı bıraktı hemen, ama bu para etmedi, çünkü kocakarıyla birlikte öteki kadınlar haykırmaya, onların ardından da köpekler havlamaya devam ediyorlardı.

Baykuş kafalı kocakarı ile yastıkları üzerinde yüzüyormuş gibi gürültü çıkarmadan yürüyen Nigüento, kızlarına kötü davranmakla suçladılar onu. "Alçak! Alçak! Alçak!.." diye bağırıyorlardı ikisi birden salyalarını akıtarak.

Bu haykırışlardan telaşlanarak, karakoldan inip gelen askerlerin ilk işi Lucero'nun bıçağını almak oldu belinden. O da askerleri uslu uslu izledi. Ama genç kızın anasıyla babası yeni bir güçlük çıkardı, kızlarının tanıklık etmek üzere mahkemeye götürülmesine karşı koyuyorlardı. Ne var ki, yapılacak başka şey yoktu. Genç kızın ardından Nigüento aksaya aksaya, baykuş kafalı kocakarı da pislikle karışık yağ kokusu saça saça, palmiyeler arasında karakol ile mahkemenin bulunduğu küçük tepeye dek tırmandılar.

Yörenin en üstün otoritesi olan ve sulh yargıçlığı görevini yapan kişi, işin hesabını çarçabuk görüverdi.

"Adelaido Lucero, iğfal ettiğin bu kızı karı olarak alacaksın, yoksa bütün ömrünü hapiste geçirirsin!"

"Ona el sürmedim ki, işte kız burada, söylesin bakalım bir şey yaptım mı?.." diye kendisini savunuyordu Lucero.

"Bir şey yapmamışmış..." diye kafa tuttu yaşlı kadın. "Namusuyla oynadı!.."

"Alçak!.. Haydut!.." diye haykırarak öfkesini alevlendiriyordu Le Nigüento... "Kızımı aradığımı biliyordu, bulması için görevlendirmiştim onu, bulunca da kıza sahip oldu, sahip oldu kıza!.."

Buruşukluklar, sakallar ve kaşlar arasında kaybolmuş gözlerinden namusuyla oynanmış bir babanın gözyaşları fışkırıyordu. Baykuş kafalı yaşlı kadın ise usulca ağlamakla yetiniyordu.

Roselia de Leon, utancın ağırlığı altında büsbütün küçülmüştü. İnsancıl gözleri, dilini akrep sokmuş gibi kurumuş ağzıyla küçük bir hayvancıktan farksızdı. Göz kapaklarını ovuş-

turmasına rağmen iki damla gözyaşı bile akıtamadı, ama elleriyle eteklerinin ucunu, delik açmak istiyormuş gibi, her yöne o denli kuvvetli çekiştirdi ki, sonunda yırtmayı başardı.

"Önceden ya da sonradan kirletilmiş, her neyse, şu anda hayatınızın en debdebeli anında bulunuyorsunuz, evlenmenizin kutlandığı anda..." diye nutuk atıyordu memur, sanki evlenen kendisiymiş gibi...

"...Kimin aklına gelirdi..." diye anlatıyordu yıllar sonra Adelaido Lucero evlenme konusu açıldığı vakit. "Hastalanan bir arkadaşımı başkente uğurlamaya gitmiştim. Ertesi sabah uyandığımda Roselia yanımda yatıyordu. Arkadaşlarımdan çoğu sarhoşken evlenmişlerdi. Ama ben kapana kıstırıldığım vakit aklım tamamen başımdaydı."

Adelaido Lucero'nun inşaatı yavaş yavaş ilerliyordu; dizi dizi tuğlalar, harç ve mala... Her pazar, tatil günleri ve çok sıcak olmayan akşam saatlerinde duvarcılık yapıyordu Lucero. Elinde çekül, çimento ile duvarları örüyordu. Çatı daha güç oldu. Ama yapıldı. Günün birinde Roselia'nın gözleri evin üstünde gökyüzünü değil, kalaslarla atma kirişlerin üzerinde dizili kiremitlerin karartısını gördü. Bu karartılar, sanki evin örgü bezemeleri varmış da, içeriden görülüyorlarmış duyumunu uyandırıyordu. Yeni kesilmiş ağaç, ıslak toprak ve taze sıva kokan örgüler.

Lucero, evi boyamak için teneke kaplarda duran boyaları karıştırıyordu. Karısına anlattığına göre, duvarların üst yanları pembe, alt yanları sarı olacaktı. Karısı, bunun çirkin duracağını söyledi. O zaman Lucero bu çirkin renklerin nedenini açıklamak zorunda kaldı.

"Seni ilk gördüğüm gün böyle giyinmiştin Roselia de Leon!.."

Duvarların susuzluğunu gideren fırçaya öyle sevgi dolu vuruşlar verdi ki, duvarlar tek ve güzel bir renge büründüler.

Ev dinsel törenle kutsandı. Papaz olmadığından, hazır bulunanlardan biri attı kutsal suyu üzerine. Buralarda bir papaz bulmak kolay değildi. Dostlarla birlikte küçük bir eğlenti düzenlenerek kutlandı. Mavi ve yeşil ipek kâğıtlardan çelenklerle süslediler evin her yanını; çiçekli sarmaşıklarla bağlanmış kamış saplarından yararlandılar. Yeni tuğladan tabanlar üzerine orman kokan taptaze, yemyeşil, iğne gibi çam yaprakları yaydılar. Ve şenliği tamamlamak için, Roselia, sarı eteği ile pembe bluzunu yeniden giydi. Yalnız bunlar bedenine pek uymuyorlardı şimdi, genişletmek gerekiyordu, çünkü Roselia gebeydi.

II

Kaynanası olacak kocakarı bütün baykuşların, bütün gece kuşlarının çirkinliğini üstüne toplamıştı. Böyle düşünüyordu Lucero, şenlik günü evin üstüne kutsal su atıldığı sırada. Bu kadının, güzel karısının anası olmasını kabullenemiyordu bir türlü. Gebelik ayları Roselia'nın güzelliğini bozacak yerde, daha da arttırıyordu.

Konuklar gittikten sonra yalnız kaldılar... Kadın kocasına yaklaştı ve dinsel tören gereğince içtiği iki bardak şarabın etkisiyle değil, ama karnında taşıdığı oğlunun babası olduğu için kollarını boynuna doladı. Oysa Lucero bir çocuk gibi ayaklarıyla oynuyordu; ona göre ev bitmiş, oyun sona ermişti.

Kıyıda baştan başa hayatın kendisi olan toprak, ayakların altındaki bu ağızların sarayında, ateşli bir dil gibi kadının tabanlarına yapışıyor ve bir çeşit gıdıklanmayı bütün bedene iletinceye dek yavaş yavaş yalıyordu onları. Adelaido, karısını bekleyen olayda ölüm tehlikesi yokmuş gibi, elini memeler, karın ve bacaklar üzerinde dolaştırmadıkça yatışmıyordu bu duygu... Aa, evet!.. Sanki ölüm, hayat derecesinde, kıyının atmosferinde dağıtılmamıştı ve uçsuz bucaksız doğanın kucağında o denli küçük o denli anlamsız olan, ancak gazel olup düşenlerin yerini derhal başkalarının aldığı binlerce yapraktan birisi kadar önemli olan, savunmasız insanoğlunun aklının kıyısından bile geçmiyordu.

Karıyla koca cehennem sıcağının ortasında bir dinlenme gibi, gözlerinden akan uykunun tadını çıkarıyorlardı. Uyku-

larında, kıyıyı bırakıp dağ havasında gezinmeye gidiyorlardı; bununla birlikte, Lucero'nun evini kurduğu Semirames'te, bütün gece oldukça serin bir rüzgâr eserdi. Daha aşağılara, denize doğru inildikçe uyumak, değişmeyen sıcaklık içinde şafağın sökmesini beklerken, nefes darlığı çeke çeke boğulmaktı. Kolandan yapılma portatif bir karyolada yatıyorlardı. Gün ağarırken Roselia uykulu uykulu sızlanır, kolunu aşağıya sarkıtırdı, Lucero'nun yüzü saçlarıyla örtülürdü.

Kaynana, onları uykularından çekip çıkardı. Roselia, bir yandan üst başını düzeltiyor –giyinik uyurdu– öte yandan da sanki döşeğin yün kırpıntıları kafasına yapışmış gibi elleriyle saçlarını ayıklıyordu. Kaynananın evi Semirames'e o denli yakın değildi, ama kendi kocası şafak söker sökmez çıkıp gittiğinden, o da, karı koca uyanmadan, önce Lucero'ların evine damlayacak zamanı bulmuştu.

Horozların kesintili ötüşleriyle, çalışmaya başlayan motorların uzak yankıları arasında, günün ilk ışıklarıyla pembeleşen gerçeğin bilincine varırken, "Bıktım bu kocakarıdan!" dedi içinden damat.

Anasının patavatsızlığından canı sıkılan kızı, "Ah anne!" diye yakındı.

"Sabahın kör karanlığında bizi terletmeye başlıyor!" diyerek tane tane konuştu Lucero; terli sırtını kum gibi sıcak yatağa sürttü. Her tarafı kırılıyordu.

"Önceden size hiç söz etmemiştim, ama şimdi, öğrenmenizin her bakımdan daha iyi olacağına karar verdim. Baban, –bir kolu üzerine dayanarak kafasını kaldıran Roselia'ya seslendi– baban trenle gitti, çünkü dediğine bakılırsa ona Saint-Jean-de-Dieu hastanesinde iş vereceklermiş."

"Nerede bu anne?.."

Genel hastaneye Saint-Jean-de-Dieu de denirdi.

“Nasıl bir iş?..” diye sordu Lucero; bir yandan da hiç utanması yokmuş gibi kaynanasının önünde pantolonunu giyiyordu, oysa edepli olmanın hastasıydı.

“Hasta olarak bir iş.”

“Hasta olarak mı çalışacak anne?”

“Ancak bunu yapar zaten!..” diye söze karıştı Lucero. Şimdi ayaktaydı, yüzünü yıkamak için bir kap araştırıyordu.

“Ama annem hasta bakıcı olarak demek istiyor, hasta olarak değil!” dedi Roselia memelerini alacalı bir çarşaftan yarı yarıya çıkararak.

“Hasta olarak, hasta olarak!..” diye tekrarladı kaynana; sonunda onları uyandırmış olmaktan memnundu.

Lucero yüzünü iyice yıkadı, saçlarına da biraz su serpti, hatta omuzlarını bile ıslattı, sonra da bir havluyla alnını, yanaklarını, ensesini, kulaklarını, göğsünü, koltuk altlarını kuruladı.

“Bırak çalışsın, nasıl olsa dönecek, iyi şeyler bunlar onun için, ayaklarındaki hastalık yüzünden haklı olarak umutsuzluğa kapılıyor...”

“Hem de, gitmeden önce bana söylediği gibi, ayaklarındaki hastalık sayesinde de ekmek parası çıkaracak... Hekimlerden biri, babanın hastalığının kötü bir cüzzam değil, ama derisinin altına yerleşen on bir bin pirenin meydana getirdiği tehlikesiz küçük bir cüzzam olduğunu tanıtlamak istiyor… Her vakit sarhoş olduğundan onları çıkarmıyor, benim çıkarmama da izin vermiyor, bu durum da ayaklarına adamakıllı yerleşmişler... Pis pireler!”

“Öyleyse pirelerle içki yapıyor bu cüzzamı. Peki sonra? Ya iyileşecek ya da sanki ayak yerine iki muz kazığı taşıyormuş gibi topukları üzerinde tak-tok, tak-tok, tak-tok topallayarak yürümeye devam edecek.”

“Sonunda iyileşip iyileşmeyeceğini bilemem. Sana söylemek istediğim Adelaido, acayip bir hastalık bu, çünkü o kadar çok

kokmuyor, fazla bir akıntısı da yok; sadece soyuluyor, nasıl demeli, balık pulları gibi, pislikleriyle birlikte kül gibi dökülüyor."

"Ama bilinen bir şey varsa, o da bunun gerçek bir cüzzam olmadığını kanıtlamak için ona para verileceğidir… Bundan yararlanmalı. Sirklerde çarpık-çurpuk insanları parayla gösteriyorlar. Onun durumuna gelince, bu mesele daha ciddi..."

"Evet evet, babam bilir bunları, ama doğrusunu söylemek gerekirse ben bilmiyorum, aklım ermez böyle şeylere."

Roselia bir tarakla saçlarını tepesine toplamıştı, kahvaltıyı hazırlarken, bir o yana, bir bu yana seğirtip duruyordu. Annesinin önünde durdu ve:

"Şimdi bizimle yemeğe kalıyorsun, değil mi?" dedi.

"Kalamam, içimi boşalttım ve gidiyorum, çünkü gitmezsem orada bir şeyim çalınabilir. Kıyıda iyi para kazanıldığı söylentisi dolaştığından beri buralara üşüşen, ama hastalanıp güçleri tükenen, sonra da aşırılacak şeyler arayan bu hırsız sürüleri bir şeyimi çalabilir."

Trenler, çalışmaya giden, sarı güneş şapkaları altındaki yüzleri solgun, sessiz insan yığınlarını taşıyordu. Kimileri sigara içiyordu, kimileri de, denize inen yolu kapamak için dizilmiş süngülü askerler gibi yeşil saldırmalarını havaya kaldıran binlerce muz gövdesinin sıralandığı, bitip tükenmez geçit karşısında dalgın ve hareketsiz oturuyorlardı.

Onlarla birlikte ya da onların ardından Tropical Platanera S.A.'nın* bağışladığı toprak üzerinde bir köy meydana getiren pavyonlar, fuhuş yuvaları, içki dükkânları, Çinli terziler, seyyar satıcılar, rakı, bira, çalgıcılar ve askerî garnizon da ilerliyordu.

Gündüzleri o sıcakta çalışmak zorunda olan, yorgunluktan ve yakıcı gecenin karanlığından âdeta körleşen bütün bu in-

* "Tropikal Muz Tarımı". Yazar, bu ad altında, son Guatemala devrimi sırasında çok sözü edilen "United Fruits" Amerikan firmasını belirtiyor.

sanlar, neye çarptıklarını iyice görmeden, el yordamıyla yürüyerek yeni kurulmakta olan köye gidip geliyorlardı. Gece ilerlediği vakit, kendilerini yorgunluktan hasta hissederek, bitkin bir durumda derin uykuya dalıyorlardı, çünkü yorgunluk çok büyük olduğu vakit kötü hissedilir. Yere yapışmaktan ağrıyan sırtları ve çektikleri acıdan çökmüş vücutlarını yere yaydıkları paltolarının üzerine attıkları vakit şapkalarını yüzlerine, ceketlerini de omuzları hizasına kadar göğüslerine örtüyorlardı. Onları bu durumlarıyla gören, sanki uyurlarken birisi üzerlerine yüzükoyun yatmış, kollarıyla değil, sadece yenleriyle sarılmış sanırdı.

Karanlıkta her şey çok uzak görünüyordu; küçük bir fener Çinlinin dükkânını, çam odunundan kocaman bir meşalede galetaların, sosisli sandviçlerin, mısır çöreklerinin, kahvenin ve ekmeğin satış yerini belirtiyordu. İşçiler, birbiri ardı sıra ya da gruplar halinde oraya yaklaşıyorlar, satıcı kadına "İyi akşamlar" dileyerek ondan yiyecek bir şeyler istiyorlardı. İstedikleri verilince, tabakları ve ağaçtan kahve fincanlarıyla yere çömeliyorlar, masa yerine geçen kara toprak üzerinde yiyorlardı. Uzun süredir kıyıda çalışmış olanlar, gece bile, donuk bakışlarından fark ediliyordu. Sıcaklarla birlikte başlardı, ilk sıtmalar. Yeni gelenler, en sıhhatlileri, en gürbüzleriydi daima. Arka taraflarda kendilerine bir kadın ikram etmek için sabırsızlanıyorlardı. Oralarda, koyu karanlık içinde altın dişli hayaletler gibi kapı aralıklarında bekleşen kadınlar, önlerinden geçenleri "Aslanım! Sevgilim!.." diyerek kollarından çekiyorlardı.

Hepsi susuyordu, ama etraf tamamen sessiz değildi. Çünkü toprağın üstüne fırlayan köklerden itibaren birbirinden azar azar ayrılan gövdelerin, gövdeler üzerindeki dalların, dallar üzerindeki yaprakların, etrafta dolaşan hayvanların ya da bir ağacın boyuna dek yükselen bir fıskiyenin gürültüsü işitiliyordu.

La Marona mülkünün kâhyası Adelaido Lucero, kocasının yokluğundan yararlanacak hırsızların evine girmesinden korktuğunu söyleyen kaynanasının çekip gittiği sırada yemeğini yemekteydi. Le Nigüento, bir işe yarıyordu demek; orada bulunduğu vakit bir şeyleri çalınmadığına göre... O sabah, birkaç şakalaşma ve okşamadan sonra Lucero, yokluğunda kendisini unutmasın diye karısının kafasına şapkasını koyarak odadan çıktı.

İlk işi, külot pantolonunu, kır tozluklarını, püsküllü ceketini ve geniş kenarlıklı güneş şapkasını bulup giymek oldu. İşçi çavuşları etrafını çevirdiler. Tehlike yaklaştığı vakit boğayı boynuzlarından yakalamak gerekir. İçlerinden birinden söz ediyordu. "Attım onu. Bana göre bir adam değildi!" Le Mascaron Zaldivar, Lucero ile birlikte uzaklaştı; ona önemli bir şey söylemek istiyordu. Ürünü kesme zamanı yaklaşıyordu ve ekip başları tamam değildi. El Jute'den gönderilmeleri gerekenler tam olarak gelmemişti. Yalnız ve yalnız üç kişi. Gerektiği kadar adam verilmediyse, suç ona yüklenemezdi. Zenci Sologaisto ile işçi çavuşlarından bir başkası da aynı şeyi söylediler. Ellerinde adam yoktu. Kesme hızlı bir iştir; kendine özgü sözcükler kullanan zenci Sologaisto'nun dediği gibi "el çabukluğu" ister. Gerçekten, meyvelerin kesiminde hayvanca bir çılgınlık vardı. Yeşil, dev gibi bir gövdeden, salkımları kerpetenle ayırırlar. Yeşil bir haça benzeyen muz ağacının dibinde çalışan ekibin hareketleri, merdivenler ve mızraklarla birlikte, yeşil bir yemiş demetine dönüşen İsa'yı çarmıhtan çözmeye uğraşan Yahudilerin hareketlerine benzer. Duyumlar üstü bir varlık gibi bin bir özenle kollar ve ipler arasında yere indirilen bu İsa, kutsal banyosunu almak ve özel kaplamalı bir sandığa yerleştirilmek üzere küçük yük arabasında taşınır.

Su, toprağı nemli tutan ağaçlar arasındaki bir sulama kanalından salına salına akıyordu. Muz ağaçları altında toprak,

kıyının kızışmış ıslaklığını içine çekiyor ve bir anda tohumdan çiçeğe geçen bu su bitkiler dünyasını besliyordu. Kocaman yeşil lekeler teşkil eden bu bitki gölü, denizin ta kıyısına dek uzanıyor. Her yönde, her yanda, göz alabildiğine dizi dizi muz ağaçları. Art arda konan aynalarda yansıyarak çoğalmışa benzeyen binlerce bitki. Eşit aralıklarla o denli birbirine benzer ve simetrik bir biçimde dikilmişler ki, hep aynı ağaç sanılır. Hepsi de bir yükseklikte, hemen hemen bir renkte… Geçici ve kalıcı çiçekleri bile birbirinin tıpkısı. Madenî parıltılı esmer gövdelerle, yay biçiminde yelpazeler meydana getiren yapraklar bitkisel ışıklı zümrüt hücrelerde bakışı hapsediyordu.

İşçi başılarıyla, gündelikçi bulma olanaklarını tartışırken, "insanları yutmak için yaratılmış bir toprak..." diye düşünüyordu Lucero. Gözleriyle görmüştü bunu ve yutmaya da devam ediyordu. Adam bulamazlarsa işler kötüye gidecekti. Daha geçen yıl başlarına gelmişti. Meyveler çok çabuk erdiğinden, daha yeşilken kesmek gerekir onları. Kesim sırasında yeterince adam bulunmazsa ziyan olur giderler. İşte, kaybolacak bin, iki bin, üç bin, beş bin ya da on bin hevenk... Tropical Platanera S.A. dedikleri, Tropicaltanera için kazanç olan kayıpların hesabı böyleydi. Son konuşan koca maymun Torres oldu, o da aynı nakaratı tekrarladı. Adam yokluğu. Ne yapıp yapıp, adam bulmak gerekiyordu. Yoksa sonuç şimdiden belliydi. Elde bulunan adamlarla işi tamamlamak imkânsızdı.

İşçi başılardan kâhyalara, kâhyalardan şeflere, şeflerden müdürlüğe ulaştırılan bu dilek, telgrafhanedeki gizli birçok zembereği harekete geçirdi. Tropikal bir ormanın, doğumdan ölüme kadar kendini aşmak çabası içinde çok hızlı yaşayan bir yaratılışın, bu şaşırtıcı evreni ortasında küçücük makineler, "daha çok adam", "daha çok adam" ve "daha çok adam" dileğini başka merkezlere ulaştırmak için gerekli işaretleri memurun parmağından alıyorlardı.

Trenler yığın yığın insan taşıyordu. Kıyıda çalışmak için. Hep kıyıda çalışmak için. Kimileri de yaya iniyorlardı. Kıyıda çalışmak için. Aileleri yoktu yanlarında. Aile ile yola nasıl çıkılırdı? Yanlarına paltolarıyla birlikte birkaç kuruş para alıyorlardı sadece; o da yol için. Gerektiği zaman bıçakları vardı. Gerektiği zaman Aziz Esquipulas'ın kutsal muskası. Delikanlılar tüysüz, yetişkinler kıllı göğüslerinde taşıyorlardı onu. Çok geçmeden bu değerli ve kutsal eşya ter içinde yüzen ipe asılı bir kurtçuğa dönüşüverir ve bütün anlamını yitirirdi.

Tren bu yorgun ve uykusuz insanları büyük fidanlıkların en yakınındaki bir istasyonda boşaltırdı. Oradan askerî birlikler gibi yola koyulurlardı. Aralarında, yeni keşiflerde bulunmak için daima önden gitmek isteyen farfaralar eksik değildi. Olacağa boyun eğmiş ötekiler, alın yazılarının çağırdığı yolda yürümekteydiler. En tembelleri ise en arkada, kuyruktaydı. Tümü de aynı anda varırlardı, askerî bir alay gibi. Yalnız alayda kederli dönülür kışlaya. Oysa bunlar yürekli ve sevinçliydiler, çünkü vaat edilen para, hırslarını çoğaltıyordu... Birkaç aylık çalışmayla beller doğrulur, cepte birkaç kuruşla eve dönülür. Gelgelelim, sıcaklık süngere çeviriyordu bedenleri. Hardal yakısı gibi boğucu sıcak altında yumuşuyordu dağlıların o kaskatı soğuk adaleleri. Bal gibi yapışkan derilerinden elbiselerini söküp çıkarmaya başlıyorlardı; bedenlerini yakan bir şeymiş gibi. İlk kazanılan pesoslardan sonra da öfkeli öfkeli çekilip gitmeye niyetleniyorlardı. Sonunda tümü birden katlanıyor ve kalıyordu. Kimileri uyku hastalığına, kimileri de uykusuzluk hastalığına yakalanırlardı. Bir de iç bulantısı. Hep susuzluk, hep iç bulantısı...

Yeni yeni adamlar geldi. Gittikçe sayıları çoğaldı. Ama her seferinde daha fazlası istendi. Çünkü yeni ekim gerektiriyordu bunu. Söylediklerine göre, çalışmaya Rio Hondo taraflarında başlayacaklarsa daha da kötüdür. Başladılar… Te-

odolitler, Mantar şapkalı adamlar. Tarla açmak için çalılığa ateşle ya da bıçakla girilir. Karıklar açılır. Palmiye tohumlarının ekilmesi. Toprağa tutunduktan sonra fışkıran bitkiler. Büyüyecek olan bitkiler. Diplerindeki sürgünleriyle birlikte daha şimdiden yetişkin bitkiler. Su muzları. Görkemli kılıç muzları. Görünürde parıldayanların tümü altındır, çünkü su, güneş, ay ve yıldızlar, ateş pahasına satılan ürünün yetişmesinde el birliği ederler.

İnsani örgüt, gündelikçileri, işçi başılarını, kâhyaları, yöneticileri kapsar sadece, evet yöneticileri de kapsar; çünkü onlardan öteye başka adamlarla birlikte kör, duygusuz bir otomatlık başlar, her şeyi rakamlara dönüştürür kitaplarında; şaşmaz, kronometrik ve kesin.

İşte bunlardan sadece biri olan ve yüreksiz bir mekanizmanın küçük çark düzenindeki görevini iyi kavrayan John Pyle, tatil için Dakota'dan gelen karısı Leland Foster'a bir yandan işçiler hakkında bilgi veriyor, bir yandan da ekicilerin en eski kâhyası Lucero'nun evini gösteriyordu. Çiçek saksıları, sarmaşıklar ve bir de uzun kuyruklu papağan. Eve hoş bir görünüm vermek için bu kadarı yetiyordu. Başka insanların ve hiyerarşiye göre yaşayan memurların bulunduğu bölgeye getirilen papağan ile çiçekler yapmacık şeylerdi.

"Çiçeklerle kuşların büyülü dünyasının dışındaki yaşamımız yapmacık!" diyordu Pyle. "Bizler burada yatılı bir okulda ya da askerî bir kurumda yaşayanlar gibi daima kendi üzerimize kapanık hissediyoruz kendimizi. Çalışma zamanımızın dışında, ders ve yemek saatlerine benzeyen saatlerde ne yapacağımızı bilemiyoruz. Kantinlerde acemi erler gibi her masada hep aynı kişilerle toplanıyoruz, öteki insanlar yaşıyorlar Leland, 'yaşıyorlar!'" diye tekrarladı. "Sen iyiysen, onlar da iyidir, sen kötüysen onlar da kötüdür; ama bizler ne iyiyiz ne de kötü, makineleriz sadece!.."

Tertemiz ve kalın gözlüklerinin ardında John Pyle'in mavi gözleri ışıldıyordu. Karısına, kendisi gibi, büyük kumpanyalarda çalışan insanların aşağılık yaşantılarını, yerlerinde göstermekten memnundu.

"Bizler otomatlarız!" diyordu Pyle. "Hayat bir serüven olarak düşünülürse, yasaktır bize. Çünkü küçük memurlarsak eğer, mesleğin göreneğindeki küçük bir değişiklik ünümüzü yok eder, yerimizden oluruz. Ama büyük şeflersek, para her çeşit tehlikeye atılma olasılığını silip süpürür. Tehlike olmayınca da hayat kolaylaşır, serüven olmaktan çıkar."

Pyle, sözlerinin karısını etkileyeceğini umarak ellerini ovuşturuyordu. Oysa karısı tersini söylüyordu. Leland'a göre büyük girişimler her vakit büyük hayat serüvenleriydi.

"Kabul! Kabul!.." diye tekrarlıyordu Pyle, küçük bir çocuk gibi sıçrayarak. "Ama serüven adamları, şimdi bu kumpanyada bulunan adamlar değil. Onlar çoktan yok oldular serüvenleri içinde. Buradaki şartlar ve iklim yiyip tüketti onları, yerlerini başkaları aldı; bizler aldık; ne iyi, ne de kötü, ne sevinçli ne de kederli, sadece birer makine olan bizler!.."

III

Hava boğucuydu, yürümek gerekiyordu, pabuçların tabanı aşınıncaya dek yürümek. Gezinmek, geceyi geçirmekte yardım ediyordu onlara. Sonuna değin açılmış radyolarıyla birer müzik kutusunu andıran, gündüz gibi aydınlık evler arasında enine boyuna yürüyerek, ayrık otlarıyla kaplı büyük çayırları arşınlayarak yorulmak, sindirmek ve konuşmak.

Pyle'ler sustular: Erkek kusursuz beyaz bir gömlekle, bacakları arasında havanın kolayca dolaşmasını sağlayan özel kumaştan yapılmış bir pantolon giymişti. Karısının beyaz ayakkabıları, beyaz tayyörü vardı; kendisine çok benzeyen ve geçen yüzyılın ünlü Hollandalı ressamlarından birinin portresini yaptığı ninesinin saçları gibi taramıştı saçlarını. Güzel bir kadındı.

Bunları Carl Rose söyledi. Tropical Platanera S.A.'nın eski bir memuru. Tropikal gecenin derinliklerinde demirlemiş bir geminin güvertesindeki gece gezintilerinde onların yanında bulunuyordu. Sarı tüylü kolları lambaların ışığı altında öyle canlılıkla hareket ediyordu ki, bu jestleriyle daha da çok şeyler anlatıyordu. Elektrik ışığı içinde yüzen, birbirine karışmış süs ağaçlarının uzun bir çimento yol üzerine düşen gölgelerini merdiven basamağı sanan Leland, bir yandan sendelerken, bir yandan da bu dev işletmenin bir serüven olmakta devam ettiğini güvenle söylüyordu.

Uzun boylu, iri kemikli Carl Rose piposunu avucuna vurdu ve tehlikeyi göze alarak:

"Bir zamanlar öyleydi, destan gibi; ama şimdi, sıradan, beceriksiz bir işletme bu; doğal kaynakları, paha biçilmez toprakları var ama biz kıymetini bilmiyoruz!.." dedi.

Fidanlıkların yeni kurulduğu, makinelerin ormana girdiği zamanlar bunun gerçek bir serüven olduğu konusunda Mister Pyle, Carl Rose ile aynı kanıdaydı. Gelgelelim, kumpanyalarının beceriksiz bir işletme olduğunu kabul etmiyordu.

Leland güzel ve tutkulu bir kadındı, konuşurken kendini tüketen bir insanın duru ve çınlar sesiyle Carl Rose'un görüşünü destekledi: İşletme beceriksiz olmaktan da beterdi, alıktı, tepeden tırnağa alık. Bu konudaki kadınca duygusu o denli şiddetliydi ki, bu sözcüğü, hem de kesin bir tavırla iki kez tekrarladı:

"El değmemiş toprakları ele geçiren, bedava işçilikten yararlanan, o denli çok ekonomik destekleriyle birlikte başkenti avucunun içinde tutan bir kurum başka türlü olamazdı zaten."

"Başlangıçta başka türlüydü değil mi John?" diye haykırdı Carl Rose. "Elverişli doğal kaynaklardan kâr çıkarmak için meçhuller içine dalan insanın yaşama tarzı, daha uzağa gitmemek için alışılagelene uyan ve göreneklere dayanan saçma bir ustalıkla yoluna devam eden insanın yaşama tarzından bambaşkadır."

"Ya kötülük, ya kötülük," diyerek kocasının koluna dayandı Leland, kaybolan zamanla birlikte her şey kayboldu. "Kurumların da insanlar gibi her çağda bir yaşı vardır. Eğer serüven gençlik belirtisiyse, bu kurum gençliğini yaktı. Yaşlılığa, yaşlılığın o tirit haline çarçabuk geçmek için yaktı gençliğini..."

"Ama hâlâ tropikal bölgelerde iş görüyor!.." diye haykırdı yaşlı John.

"Bırak da bitireyim sözümü. Diyordum ki bu kurum, yaşlılığa geçmek için yaktı gençliğini. Yaşamının sonunda kendisine dertsiz tasasız yıllar sağlamak isteyen yaşlı bir adamın şirketi olmak için yaktı gençliğini!"

"Tamamen sizin düşüncenizde değilim," dedi Rose, birisinin kendisini izleyip izlemediğini anlamak için de arkasına baktı. Çoğu kez kapılırdı bu duyguya. Yıllar önce istasyonlardan birinde tabancayla arkasından vurulan bir adamın ölümünü görmüştü, işte o günden beri ardından vurulacağı duygusuna kapılırdı hep.

"Bu muz işletmesinin içinden çıkmayacağı bir çıkmaza düşmesi konusunda üstelememe rağmen, tam sizin düşüncenizde değilim Leland."

"Neden?.."

"Çünkü bu bitkisel zümrüt doğanın çevresinde insanların el ele vererek yapacağı bir çalışma, gerçek bir zafer olurdu; yapma bir egemenlikle yetinmeyecektik. Ölümü savuşturmak için kendimizi yaşamdan yoksun bıraktık. Camlar ardında, madenden ağlar içinde konserve kadavralar gibi yaşadık."

"Ve alkol içinde!.." diye haykırdı Pyle.

"Haklısın. Burada insanlar sadece sarhoşken canlı görünüyorlar."

Leland bunu söylediği vakit iç diriliğinden uzaktı. Solgun gökte parıldayan ve sıcaktan erimiş gibi görünen yıldızlardan herhangi biri kadar uzaktı erinçten. Yıldızlar da onlar gibi güçlükle soluyor ve hava almak için titreşiyorlardı sanki. Soğuk bir şeyler içmeye ve *boule* oynamaya gittiler.

Yaşlı John, topunu fırlattı ve bir nokta belirtti. Bir gece önceki yenilginin öcünü almak istiyordu.

Leland, topu fırlatırken çıplak güzel omuzunu da kullandı narin bir top gibi ve başka bir nokta daha belirtti.

"Gerçek serüvenciler bu toplar!" diye bağırdı onlara Carl Rose, kendisinin topu saptı, tırmandı, sıçradı ve geri verildi. İkinci top.

"Bu iş ustalık ister. Ustalığın nerede, ne zaman, hangi saatte ve nasıl başladığını John söylemeli bize!"

"Burada, top sizin elinizden çıktığı vakit son buluyor. Siz usta top oyuncusu olmayı bıraktığınız an sağlam, yuvarlak kitlenin serüveni başlıyor ve vurduğu yerde kişisel serüveninin bir başka bölümü açılıyor."

Uyumak gerekiyordu hep, tatsız bir şeydi bu. Maden kaplı duvarların ardında, yarı karanlık içinde, çıplak, soluyan hayaletler gibi, sindirimi kolaylaştıran ve uyku getirici tuzlar içiliyordu birbiri ardından.

Erkeklerin bürolarında çalıştıkları sırada, Leland, kâhyalardan biri olan Adelaido Lucero'nun evine tek başına gitmekle –muz ağaçları arasında insan kolayca yolunu şaşırır– bir serüvene attı kendini. Limon sarısı yepyeni elbisesi gençleştiriyordu onu. Fevkalade bir dikiş modeli olmamakla birlikte kimono biçimi kollarıyla güzel bir elbiseydi. Bir Japon şemsiyesi, elbisesinin renginde bir eşarp altında topladığı altın yeşili saç örgüleri üzerinde çiçekli bir yarım küre meydana getiriyordu.

İşaret konacak noktaları bulunmayan ve toprağın, ıslak çiçekli sarmaşıklarla kaplı olduğu bu yerde yolunu şaşırmak çok kolaydı. Cırcır böceklerini yakalamak için bir ağ örülmüştü sanki. Biraz ileride ilaçlama yapan işçiler, denizin dibinde dövüşen dalgıçlara benziyorlar. Güneşin yakıcı etkisinden biraz olsun korunmak için örtündükleri otlarla, yakından bakılsa bile, kımıldayan birer ağaçtan farksızdılar. Kimileri püskürtme tüplerine hortumları çarçabuk takıyorlar, kimileri de, yüz kiloluk hevenklerle yüklü zümrütten kutsal ekmek kapları üzerine sıvıyı fışkırtıyorlar. Muz ağaçları "bordo suyu"nun yağmuru altında göksel hafif bir terle örtülü kalıyor.

Leland adımlarını yavaşlatıyor. Kendini kapıp koyvermek, bedenini, duyuların apansız akışına bırakmak isteğine kapılıyor. Evet, orada, uyuyan kanalların suyu, milyonlarca serin

küçük damlacıkların püskürtülen bulutları halinde yeşil fişekten dizi dizi fidanlıklara doğru atıldığı vakit, söndürülmüş kor atmosferini sindiren yapma yağmurun beyaz gökkuşakları altında kalmak.

Yıkama işiyle uğraşan işçiler onun geçtiğini görüyorlar. Güneş tiftik tiftik yapraklar arasından püskürtülmüş altın ırmaklar meydana getirirken "bilgelerin yemişi"ni veren bitkiyi tehdit eden tehlikeler o denli çoktur ki, günlük iki uzun kontrol süresince her biri baştan aşağı inceleniyor.

Erkek papağanlar, dişi papağanlar ve ağır uçuşlu başka kuşlar. Sineklerin üremesini engellemek için durgun su birikintilerine köstebek hareketleriyle petrol sıkan öteki adamlar.

Dona Roselia Lucero, ona bir sandalye vermek için elini çabuk tuttu. Evin en iyi sandalyesini. Bu telaş ve ilgisine rağmen, onu evine kabul etmekten duyduğu kıvancı anlatamıyordu; çünkü tek kelime İngilizce bilmiyordu; Leland da tek kelime İspanyolca.

Otururken bakışları birbirini yatıştırdı. Kendisi için küçük bir tabure getiren dona Roselia, Leland'ın karşısına oturdu. Bakışmaktan başka ne yapabilirlerdi?.. Gülüştüler. Şimdi, başlangıçta olduğu gibi birbirlerini incelercesine süzmüyorlardı; eskiden tanışık iki kişi gibi kıvançla bakışıyorlardı. Süt bebeği olan ve oralarda emekleyen küçük Lucero'ya "güzel" demeyi denedi Leland. Anne büyük bir sevgi ve sevinçle atılarak çocuğu yerden aldı, esmer yüzüne dek kaldırdı, hemen başının üzerine koydu ve daha da yukarıya dikti; sonra bağrına basmak için göğsüne doğru çekti.

Leland, birbirine ulaşamayan iki insan arasında dilin temsil ettiği engel parmaklığını ölçüp biçti. Dillerin gizi. Babil Kulesi'nin karışıklığı. İnce bilek çıkıntılarında son bulan güzel bacaklarını üst üste attı. Kaplumbağa kabuğundan tabakasını çıkardı ve dilsiz arkadaşına bir sigara ikram etti.

Palyaço gibi gülen birinin kahkahasıyla şaşırdı Leland. Zorlama bir gülüş ve aynı zamanda hakaret edici bir saldırış. Gırtlağını göstere göstere hâlâ gülen adamın önlerine dek geldiğini görünce daha da çok şaşırdı:

"Ha! ha! ha! ha! ha!.."

Sırtında kol ağızları aşınmış, yakası ipeka renginde parlak bir palto vardı. Açık kül renkli, buruşuk ve çok kısa pantolonunun dizleri paramparça denecek kadar aşınmıştı. Gözleri muz ağacının taze yaprakları renginde yeşil, burnu kartal gagası gibi, dudakları ince, kırmızı deri üzerinde maviye çalan tıraşlı çenesi suyun ve sabunun temizliğini solumakta. Kimileri "Cosi" derler ona, kimileri "Stoner", kimileri de "Lester Mead."

Cosi, Stoner ya da Lester Mead kadın müşterilerine kaçacak zaman bırakmıyordu. Satılık eşyası ile birlikte görünür görünmez kahkahasının keskin çağlayanı dökülüyordu. Sonra gülmeyi bırakarak, "Dikiş için ne gerekliyse var!.." diyor ve derin bir sessizlik içinde, çukurlarından fırlayacakmış gibi açıyordu yeşil gözlerini.

"Dikiş için ne gerekliyse var!.." diye tekrarlıyordu gözlerini eşyalarına dikerek. Hemen ardından da bitip tükenmek bilmeyen kahkahalarından birini koyveriyordu.

"Ha, ha, ha, ha, ha!.."

Fıkırdayan bir gargara suyunu tükürür gibi ağzından fışkıran kahkahaları ticaretinin bildirisine karıştıran satış sisteminden ötürü onu kutladı Leland.

"Dikiş için ne gerekliyse var! Ha, ha, ha, ha, ha!.."

Leland'ın kutlamalarına karşılık vermedi Cosi; yeşil, yuvarlak, camdan yapılmış gibi gözbebeklerinden fırlayan ve insanı delip geçen bakışlarla sessiz sessiz bakmakla yetindi ona. Sonra birden eğdi başını. Küçük bir perukaya benzeyen saçlarının kapladığı ensesi göründü. Boynu kırılmış gibi böyle kaldı bir

süre. Sonra yeniden doğruldu ve dinleyenlerin kulaklarını bir dikenli tel gibi parçalayan kahkahasını koyverdi:

"Ha, ha, ha, ha, ha!.."

Kim olduğunu sordu Leland. Vereceği karşılığa bir geçit açarcasına tükürüğünü yutmuş gibi kımıldadı gırtlak çıkıntısı. Bir öğretmen, bir Protestan papazı ya da bir diplomat gibi ölçülü bir tonla cevap verdi. Oxford İngilizcesiyle konuşuyordu. O sabah Leland'ın karşılaştığı en güzel rastlantıydı. Bayan Lucero, tek sözcük anlamıyordu onların konuşmalarından. Cosi, güzel Bayan Pyle'in elini tuttu ve uzun süredir ağzına almadığı bir sözcüğü yeniden bulan bir erkeğin sesiyle fısıldadı:

"Dost... Islık çalar gibi... gülselerdi böyle gülerlerdi yılanlar!.."

"Dikiş için ne gerekliyse var"ın tuhaf kişiliğinden işittiği son sözlerdi bunlar.

"Islık çalar gibi... gülselerdi böyle gülerlerdi yılanlar!.."

Adam kapının yan kenarlarından birine dayamıştı elini. Ayaklarının dibinde duruyordu tablası: renkli iplikler, iğneler, yüksükler, iğne kutuları, örgü şişleri… Ayakkabılarından biri yırtıktı. Bir çorabı da düşüktü.

Leland, dona Roselia'ya gülümsemeyi denedi. Beceremedi. Ağzını ona göre hazırlamıştı, ama dudakları üzerinde beliren bir gülümsemeden çok büyük bir acının ifadesiydi sanki. Ekmek kabuğu renginde, biraz da yaldızlı gözlerini ayıramıyordu gitmek üzere olan adamdan. Görünmeye çalıştığı gibi kafadan kontak biri değildi şüphesiz. Kimdi? Bir yandan şemsiyesiyle oynuyor, bir yandan da çocuğunu kucağında tutan Roselia'dan gitmek için izin istiyordu. Cosi, bakışlarıyla konuşarak yol verdi Leland'a. Kirpiklerinin tülü ardındaki gözleri bir çift umuttu. Leland gidince soğuk ak perdesiyle örttü onları. Sonra palyaçoluk taslayan kahkahasıyla uzaklaştığı işitildi:

"Ha, ha, ha, ha, ha!.."

Leland Foster, güzel Bayan Pyle, bir şeyler yapmış olmak için çiçekli şemsiyesini omuzu üzerinde döndürerek evine doğru ilerledi. Yaşlı John Pyle, kendisi büroda çalıştığı sırada karısının evde kapanıp kalmamak kararından ötürü kıvançlıydı. "Buralar hoşuna gitmeye başlamış mıydı? Tatil için geldiği bu tropikal ülkede uzun süre kalacak mıydı? Lucero'lardan dönüşünde eve yaklaştığı sırada şemsiyesini kapatırken ya da buzlu viski ile soda istediği anda güzel yüzü neyi yansıtıyordu?.."

Bir öpücükle karşıladı kocasını, sonra Carl Rose ile saçları alnına dökük bir poker oyuncusu olan Ernie Walker'a elini uzattı.

Onlar söze başlamadan önce Leland, kafadan kontak gibi görünen, ama kusursuz bir İngilizceyle konuşan birisiyle olağanüstü karşılaşmasını anlattı. Tartışma açılıverdi hemen. Kusursuz bir İngilizceden ne anlıyordu Leland, onlar ne anlıyorlardı, başkaları ne anlıyordu?.. Bu durumda kusursuz sözcüğü kuru kemiklerin kirecine kokmaktadır az çok. Fosilleşmiş sözcükleri kullanmayı sevenler hakkında bir dili kusursuz konuşuyor denilir. Ama onların konuştuğu İngilizce, Leland'a utanılacak bir yoksullukta görünmesine rağmen daha canlıdır.

Öğleden sonraları pek az şey yapılırdı. Daha doğrusu hiçbir şey yapılmazdı. Yataklar üzerine çırılçıplak uzanılıp biraz öğle uykusu. Bürodaki işlerini askıda bırakan sessiz memurlar az sonra dönerlerdi görevleri başına. Alüminyum boyalı yüksek su depolarından başka bir binası bulunmayan, salkım söğütler arasında kaybolmuş bir istasyonda manevra yapan lokomotiflerin kara dumanı. Geniş bürolarında pinekleyen şefler. En üstün varlık ile bağlantılarını kesen gece çalışmaları ve kurbağaların uyku getiren devamlı vıraklamaları.

Dinlenmeyi iyice hak eden Adelaido Lucero evine dönüyordu. Günlerdir hiç zaman bulamamıştı buna. Lucero işi için bir program yapardı, ama gene de bir gün içinde yapılması gere-

kenleri gerçekleştiremezdi. Çocuklar yanına sokulurlardı hemen. Akşamları evine girip de üç ürününün başını okşarken kendisini Hindistan cevizi ağacına benzetirdi. Sonuncusu en şımarıklarıydı. Babası oturur oturmaz emekleye emekleye koşardı ona doğru. Küçük bir kertenkele gibi. Bu yüzden kertenkele derlerdi ona, sevgiyle.

"Bakın bakın, Küçük Kertenkele geliyor..."

Tarçın renkli küçük çocuk babasının dediğini işitmiş gibi, daha çabuk ulaşabilmek için ellerini yere dayardı hemen. Ayaklarının dibine varınca da yukarılara tırmanmak için dizlerine yapışırdı. Baba eli yardıma koşardı.

"Seni gidi küçük yumurcak!.. Oğlum olduğun için katlanıyorum sana! Dişsiz yumurcak, dişlerin çıkmayacak senin, sen dünyanın ilk dişsiz insanı olacaksın!"

"Bay John'un hanımı geldi bugün," diye havadis verdi karısı. "Ama gelmeseydi daha iyi olurdu, çünkü iyi ağırlayamadım. Üstelik ne ben onu anlayabildim, ne de o beni."

"Oturttun mu bari?.."

"Tabii oturttum, bunu becerebildim ancak... Epeyce kaldı burada. Cosi gelinceye kadar; aralarında şeytanın anladığı o dille konuştular."

Lucero haberi olduğunu bildiren bir işaret yaptı, sustular. Küçük Kertenkele bütün parmağını burnuna sokmak istiyordu.

"Bir tokat at şuna!.." dedi anası.

"Ne akıl, ne akıl, değil mi yavrum? Küçük oğlumu dövecekmişim ben! Peki, Cosi ne oldu?"

"Vallahi nasıl geldiğini görmedim. Zaten görülmez bu adam, kahkahasını attı mıydı, hemen arkanızda beliriverir. Ne vakit ve nasıl kaybolduğu da bilinmez... Delinin biri!.."

"Deli meli, ne dersen de, fidanlıklar yaratmak için bataklığa, sineğe, sıtmaya, kertenkeleye, zehirli yılana ve şeytana karşı savaşa savaşa ormandan bu güzel toprakları kazananlardan

birinin oğlu, damadı ya da vaftiz evladıdır. Onlar olmasaydı bunlardan hiçbiri olmazdı. Yaratıcı adamlar... Bak aklıma geldi... İn Küçük Kertenkele... Kâğıtları unuttum, Mister Pyle'e vermeliydim, onu bulmaya gidiyorum, hemen dönerim!"

Babası yere bırakınca, Küçük Kertenkele ağlamaya başladı. Lucero, Mister Pyle'in evine vardığında dostları gitmek üzereydiler.

"Giriniz Lucero!" diye ona yol gösterdi Mister Pyle. Konukların izin alırlarken birbirlerine ne dediklerini anlamaksızın şapkasını çıkardı Lucero. En çok konuşanı, Carl Rose ile Ernie Walker'ı kapıya kadar geçiren Leland'dı. Leland geri dönüp, evin girişindeki küçük merdivenin basamaklarını çıkarken kocası ile Lucero'yu, tel bir kafes içinde yem arayan insan kılığına girmiş iki kuşa benzetti. Lucero kâğıtları katladı, Pyle'den izin istedi ve Leland'a çardağın altında rastladı.

Şapkasını giymesi gerekli miydi, değil miydi bilmeksizin:

"Zırlak bir maymun gibi gülen şu herifle karşılaştığınızı öğrendim!" dedi. "Söyleyiniz de Mister Pyle anlatsın size onun kim olduğunu. Çünkü sizin gibi birisinin ona öğüt vermesi gerek. Karım diyor ki, siz onunla konuşurken size çok dikkatli bakıyormuş, söylediklerinizi çok iyi dinlemiş. Kocanız daha iyi anlatır elbette!.. Onu böyle yalın ayak, başı kabak, başkalarının elbiseleriyle görmek bana ve herkese çok dokunuyor, dedi..."

Yavaş konuştuğu için sözlerinin çok kolay anlaşıldığını sanan kimselerin serbestliği ile konuşan Lucero'nun anlattıklarından tek sözcük anlamadı Leland, ama kocası açıkladı ona. Lucero giderken, Leland, dona Roselia'ya gülümsemek için yaptığı, ama büyük bir acının ifadesinden başka bir şey elde edemediği hareketi hatırlamaya çalışarak ağzını kımıldattı.

Yağmur günleri; Leland'ı evine kapanmak zorunda bırakan günler gelip çattı. Yağmurluğu, kukuletası, şemsiyesi ve kauçuk çizmeleriyle bir hayalete benzeyen kocası büroya gidip

geliyordu. Dostlar seyrekleştiler. Herkes kendi evindeydi. Sigaralar, kitaplar, viski. Telefonla gevezelik ediliyordu ve bir gün, güneş batarken telefonla geldi o. Cırlak, korkunç kahkahasıyla gülerek, birdenbire gözbebeklerini bir yandan öte yana gezdiren bir heykel gibi yeşil gözlerini oynatarak telefondan, telefonun alıcısından içeri düşüverdi.

Onu, sırılsıklam, paçalarından su süzülmesine rağmen gene de güler yüzle karşısında gören Leland, havlu, terlik ve üstünü değiştirmesi için kocasının bazı elbiselerini getirdi... Üstünü değiştirdi, dikkatle baktığı lake kutudan bir sigara alıp kibriti çaktı ve yüzünü yakacakmış gibi alevi ağzına götürdü. "Şimdi buradan çekilip gitmezse ne yaparım!" diye düşündü Leland. Oysa gitmesini zaten istemiyordu.

Genç, uzun boylu, memeleri tenis topuna benzeyen tenis şampiyonu Tury Duzin, güzel amazonlardan bir genç kızı, Mister Dimas'nın sekreterini evine kabul ediyordu... Aynı yerde çalışmaları, her gün görüşmeleri, sanki bütün hafta boyunca beraber değillermiş gibi, pazarları da birbirlerini görmelerine engel olmuyordu.

Gezintinin sonunda Nelly Alcantara kadın arkadaşının yardımı ile atından indi. Her pazar öğleden sonrayı birlikte geçirirlerdi. Dostça sade bir yemek ve sonra dostundan aşk itirafları isteyen tenis şampiyonu kadının diktatörlüğü.

Büroların dişi albayı Tury Duzin, kuru kum renkli teni ve ortadan ayrılmış kısa kara saçları ile bir oğlan çocuğunu andırırdı. Kurnaz ağırbaşlılığı, korsanca içgüdülerini o denli derinde saklıyordu ki, çevresindeki hiçbir kadın içinde bulunduğu tehlikeden kuşkulanmıyordu; eğer kurtuluşu olmayan bir saldırış anı değilse tabii. O zaman anlamlı davranışlarının yerini yavan tatlılıkla cinsel bir şefkatin kımıldayan batağı alıyordu. Damla damla ağlatıyordu onu, gözyaşlarını süzgeçten geçiriyormuş gibi.

"Ey gönlü yıkılmış bakire," diyordu kendi kendine boğuk bir sesle. "İçinde bulunan kadını yiyip tükettin, açlık kaldı elinde, senin varlığınla doyamayan ve arzuladığı eti başkalarında arayan açlık!"

Tury Duzin'in gözdelerine karşı duyduğu aşk bu kadınlık gereksinmesinden doğuyordu ve bu nedenle de çalışma saatlerinin dışında erkeklere katlanamıyordu. Kadın dostlarla sarılmıştı. İnce davranışları, yalpak gönül avcılığı ve kur yaparken takındığı tavırlar onların hoşuna gidiyordu. Aşırı derecede över, aşırı derecede saygı gösterirdi. Erkeksi kişiliğinin dışında güzel bir kadındı. Sabahın altısında jimnastiğe başlar, meyvelerle kahvaltı ederdi... Bütün sabah saatlerinde ve biraz da öğleden sonra bir makine gibi çalışır, öğle yemeklerinde sebzeyle yetinirdi. Evine dönüp de kendisini aylak hissedince, küçük bir hayvan gibi divana serilir, dostlarının gelmesini beklerdi… Son zamanlarda yeğ tuttuğu gözde Nelly Alcantara'ydı.

Tury Duzin, dostunu belinden kucaklar, sol elinin parmaklarını donu ile derisi arasında kalçasının kıvrımına doğru daldırırken sağ eliyle omuzlarına sarılır ve dudaklarından öperdi.

Kuruluş halindeki köyün tamamlanmamış kilisesinin tepesine yerleştirilen bir çandan etrafa yayılan sert bir ses mutlu sevdalıları uyandırıyordu. Kiliseye dua etmek için gelen insanlardan başka, ne olup bittiğini öğrenmeye gelen meraklılar da vardı. Olup biten bir şey yoktu hiçbir zaman. Ama belki de bir şeyler olabilirdi ve hazır bulunmak gerekiyordu. Tanrının bulunduğu yerde bir şeyler olmalıydı.

Herkesin yeni elbiseleriyle; bakınarak, dinleyerek, gezinerek meydanda toplandığı sırada, nasıl olur da Adelaido Lucero, karısı ve çocukları –iki büyük oğul Lino ile Juan ve Küçük Kertenkele– hazır bulunmazlardı? Ata binmiş insanlar duruyor, köşe başlarında. Hiç şüphesiz serbest çalışanlar bunlar. Bazıla-

rı da talih çarkını döndürmekte… Mangır harcamak. Harcanmaktan başka ne işe yarar mangır? Chameleo'dan nişanlısıyla gelen Samuel, Çinli'nin dükkânındaki kokulara haince bakışlar fırlatmakta. Bir zenci, öbür iki zenci ile birlikte eğlencelerin başlamasını bekliyor.

Lucero, karısı ve çocukları bir berberin Les Equinnoxes adlı dükkânına girdiler. Berber suratını ekşitti, çünkü başına iş çıkaracaklarını sanmıştı. Ama bunun bir ziyaret olduğunu öğrenince, Lucero'nun çocuklarını okşadı, en küçüğünü de kucağına aldı. Sonra onlara yer gösterdi. Dona Roselia sadece erkeklerin oturduğu yere oturmak istemedi. Bir sandalyeyi yeğledi. Lucero'nun "Equintoxes"a girmesi, bir süredir satın almak istediği topraklara ait bir işi sonuca bağlamak içindi.

"Görüyorsun ya Roselia, bir şeyler olması gerektiği bir gerçektir. Bunun içindir ki, pazarları öğleden sonra Tanrı hazır olur. Şimdi çocuklar için topraklarımız var. Lino ile Juan Lucero toprak sahibi tarımcılar olacaklar."

Eve dönmüşlerdi. Roselia bir yandan baba ile iki oğlun fincanlarına, dumanı tüten kahveyi boşaltıyor, bir yandan da kocasına cevap yetiştiriyordu.

"Biliyor musun ne düşündüm bütün yol boyunca? Yeni aldığın topraklar sayesinde onlar bizden daha iyi yaşayacaklar. Gerçekten bizimdir diyebileceğimiz bir şeylerimiz olmadı bizim hiçbir zaman!"

"Evet, evet, kendimizin olabilecek hiçbir şey. Başkasının toprağında çalışan kişi hiçbir vakit akbabadan atmacaya geçemez. Örneğin ben, yıllarca çalıştıktan sonra hep aynı durumdayım, belki de daha kötü. Çünkü zaman eskisi gibi değil; eskiden herkes ağzı kapalı çalışır, avcuna sayılan parayı kazanmakla yetinirdi."

"Çok doğru…"

"Şimdi gözleri açıldı ve kabak bizim gibilerin başında patladı, onlara 'sabırlı olun, daha iyiye kavuşmak için her şey yoluna girecek' demek zorunda kalan benim gibilerin..."

"Çünkü daha şimdiden gözdağı vermeye başlamışlar, belki de Lino anlatmıştır sana."

Lino fasulye tabağından kaldırdı gözlerini, lokmasını yuttu ve biraz boğuk bir sesle –çünkü hâlâ yemeye devam ediyordu– açıkladı:

"Ama anne bu başka bir şeydi, ödenekler için değil."

"Ha, evet!.." dedi baba. "Kadınlara yaptıkları kirli işler için. Bir kadın tek başına çıkamaz oldu. Hemen peşine takılıyorlar, nereye devirebileceklerini kollamak için!"

"Ve daha kötüsü, buyruk sahibi olanlar türlü bahanelerle evlerine çağırıyorlar onları ve orada üstlerine atılıyorlar hemen!" diye söze karıştı Juan; Lucero'nun öteki oğlu. Bu rezilce davranış onu pek yakından ilgilendirmişe benziyordu.

"Sana kötülüğü mü dokunuyor oğlum! Anlat bana, babanım ben senin!.."

"Bana kötülüğü dokunduğu için değil, hepimize kötülüğü dokunuyor!"

IV

“Son derece uçucu bir sıvı...” dedi Mister Pyle. Gömme dolabın önünde çakmağına benzin koyuyordu ufak bir şişeden. Arkası dönüktü. Sonra önüne döndü ve aşırı derecede canı sıkılan dostu Carl Rose’a gülümsedi.

John Pyle gibi otuz yıllık bir dostu yitirmek, bir kolunu, bir bacağını ya da vücudun herhangi bir parçasını kestirmek kadar acı vericiydi. Canı çok sıkılmıştı bu işe. John’un ondan beklediği ise, onu küçücük otomobili ile istasyona kadar götürmesiydi. Carl bir sürü bahane buldu. Motor o denli çok ısınıyordu ki, ancak buharla çalışacakmış sanılırdı; radyatörden çıkan su buharı ön camları öylesine donuklaştırıyordu ki, nasıl temizleyeceğini bilemiyordu. Görüş alanının yokluğu gevezelik edebilmesine engel olacaksa, gara kadar gitmek neye yarardı?

Carl Rose’un sayıp döktüğü nedenler karşısında John Pyle, zenci Soledad’ın sürdüğü büronun arabasını son olarak bir kez daha kullandı. Patronun bir daha dönmemek üzere gittiğini bilen Soledad her zamankinden daha telaşlıydı; bagajlarını, şapkasını, pardösülerini ve öteki eşyalarını yerleştirmekte ona yardım ediyordu.

Boşanmak, John Pyle’e yeniden evlenmek özgürlüğünü vermişti. Aslında boşanmadaki tek sakınca da buydu: ikinci bir evlenme tehlikesi. Tury Duzin ile Nelly Alcantara onu geçirmeye geldiler. Nelly’nin, Şikago’daki bir kadın dostuna verilmesi için getirdiği mektup canını sıktı... Otomobil Lucero’ların evinin önünden geçerken dona Roselia üzüntüsünü gizleyeme-

di. Her zamanki gibi "Allah sağlıklar versin Mister Pyle" derken gözyaşlarını tutamadı. Alnına düşmüş kocaman perçemi, dudaklarında tükenmez Virjinya sigarasıyla poker oyuncusu Ernie Walker da gardaydı…

John Pyle, kırları bu denli yeşil, Soledad'ı bu denli kara, sabahı bu denli serin, ürünü bu denli bol, havaya fışkırtılan göz taşını bu denli mavi ve Panama hastalığına yakalanmış muz ağaçlarını bu denli buruşuk görmemişti o güne dek.

Trende, şişman bir kadının yanındaki boş yere oturdu. Kadının etleri, sahiplerinin iradesine bağlı olmayan bir iradeye sahipmiş gibi, John Pyle'in, ayırmaya boşuna çabaladığı en küçük hacmi doldurmaya başladılar. İrileştiğini hissetti Pyle. Kendi öz kemiklerine yapışan bu etlerle kim olsa şişmanladığını sanırdı.

Kireçleştiren öğle... Yerin ve rahatın yokluğu... Bir tek vagonda o denli çok insan! Gömleğinin kollarını dirseklerine dek sıvadı. Şişman kadın, çok tombul bir kolejli kızın tatlı gülüşüyle iki kez gülümsemişti ona. Öte yandan da kataron geçmesiyle sarsılan ve toprak haline gelen kayaların tozundan ve içinde kıvılcımlarla kömür taneciklerinin uçuştuğu lokomotif dumanından kaçınmak için kapalı tutulan küçük bir pencerenin camı üzerinde birbirinden ayırdığı parmaklarıyla piyano parçaları çalıyordu. Hava gevezelik etmeye elverişli değildi, ama serinlik çöker çökmez konuştular. O sırada tren bir dağ dizisini tırmanmaktaydı... Kader onları bu yolculuk boyunca daracık bir yerde beden bedene birleştirmişti. Kadınla erkeğin hangi birleşmesi olursa olsun, başka bir şey ifade eder mi?

Mister Pyle'in ısmarladığı bira şişelerini açtılar, kadın bir paketten jambonlu, peynirli sandviçler, tavuk ve kaynamış yumurtalar çıkardı. Artık dost oldular. Mister Pyle biraz daha rahatladı, çünkü kemiklerinden bazılarını et yüklerinden kurtarabilmişti, ötekilerin de ihtiyacı vardı buna, ama onlar yolculu-

ğun kalan bölümü süresince, kadının yağlı, ilikli dokusundan paylarına düşeni taşıdılar.

"Yılda altmış kez yaparım bu yolculuğu," dedi kadın. "Meksika'dan gelen adamlara daha çok vagon koymalarını söylemekten usandım. Çünkü tren dolu olduğu vakit insanlar nereye oturacaklarını bilemiyorlar. Siz ki, kumpanyanın* önemli kişilerinden olacaksınız, siz bari söyleyin bunu büyük patronlara. Kendi kendinizi gözden düşürüyorsunuz, kendinizi sevdirmiyorsunuz."

Mister Pyle karşılık vermedi.

"Dediklerime kulak asmıyorsunuz, ama güvenle söyleyebilirim ki, siz onlardan başkasınız. Sizi herkes seviyor, siz bize göre bir insansınız, çünkü tatlı dillisiniz."

"Beni ilgilendiren bölüm için teşekkürler…"

"Hayır, biz burada yaşayan ötekileri de seviyoruz. Yurttaşları kendi ülkelerinde prensler gibi yaşarken bu iklimlerle korkusuzca savaşmaya gelen insanların tümünü severiz biz. Yoksa buralarda hükmeden insanlar bizim aramızda olamazlardı kolay kolay, ama aramızdalar işte!"

Yayladaki bitkiler değişiyordu durmadan. Ağaçların madensi yaprakları, üzerlerine yeşil yağlı boya sürülmüş gibiydi. Yapraklar arasında dolaşan hafif havadan derin bir özgürlük ve tazelik duygusu doğuyordu. Burada ağaçlar, havanın burundan girip ciğerlerde dolaştıktan sonra eski yerini almak üzere yeniden dışarı çıktığı, soluk alan bedenlerdir. Kıyılarda ise tam tersine, her ağaç, çingenelerin uyumak için üstlerine örttükleri şilteler gibi insanların üzerine hızla inen yeşil bir şilte, tıkız bir kitledir.

Yolcular paltolarını, süveterlerini, mantolarını örtündüler.

"Biraz giyinmiş olmak faydalıdır," dedi Mister Pyle'in kadın arkadaşı. "Kıyıdan geldiğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız."

* Demiryolu "Tropical Platanera"ya, yani "United Fruit"e aittir.

Kadın, adının Clara olduğunu söyledi ve rengi yüzünden "Clarinera" diye çağırdıklarını da ekledi.

"Belle-Vue de Ayutla otelinde Clarinera tarafından derseniz, orada size layık olduğunuz itibarı göstereceklerdir."

Arka sırada uyuklayan bir yolcunun, kafasını kaldırmaksızın yarı uykulu bir halde:

"Yumurtalı çörek verirler size!.." diye söze karışması üzerine, kadın ona doğru dönerek:

"Terbiyesiz herif, hödük, kim konuştu seninle?" dedi.

Arka sırada uyuklayan, başı arkalığa dayalı, şapkası yüzünde, güçlükle soluk alan adam:

"Ne sözler, ne sözler!.." diye mırıldandı.

La Clarinera, artık dikkat etmedi ona. Pyle, gömleğinin kollarını zayıf ve kıllı bileklerine kadar indirdi; bagajlarının tam olup olmadığını kontrol ettikten sonra ceketini giydi. Mekanik bir hareketle omuzlarını silkeledi. Hep bu kepekler.

Otelde –çünkü dostları Thortan'ların konukseverliklerinden yararlanmak istememişti– yuvarlak masa önündeki bir sandalyeye oturdu. Masanın örtüsünde yer yer görülen izlerden üzerinde erkek elbiselerinin ütülenmiş olduğu anlaşılıyordu. Çeşitli kişilere verilmek üzere kendisine emanet edilen mektupları açmaya başladı. Önceleri bu işi yapmazdı asla; ama günün birinde böyle sipariş edilen mektup şöyle başlıyordu: "Bu mektubu getiren budala..." O günden beri kendisine teslim edilen her mektubu çekinmeden açıyordu. Mektubun içindekiler onu ilgilendirmezse, şöyle bir göz gezdiriyordu yalnız. Yok, eğer ilgilendirirse iyice okuyordu.

Gözlüklerini ayarladı ve Miss Havisham'ın annesine yazdığı mektubu okumaya başladı. Elli yaşlarında bir kadındı Miss Havisham. Çok terbiyeli ve iyi davranışlarıyla herkesin hoşuna gitmeye çalışırdı, ama başaramazdı. Çünkü doğuştan kibirliydi ve her zaman ders veriyormuş gibi eğitici bir tavır takınırdı.

Zamanın düzenli kullanılmasında ya da ödevin yerine getirilmesinde hiç aksamazdı... Doğruluktan, sağlam karakterden, zamanda titizlikten ya da bunlara benzer, onun için dokunulmaz başka erdemlerden konuştuğu vakit birden değişir, tüyleri yolunmuş ağzını büker, kaşlarını çatardı.

Annesine gönderdiği mektupta, John Pyle ile Leland Foster'ın boşanmasından söz ederek şunları yazıyordu:

"Elindeki karta bakarak izleyebilirsin... Sana iki yıl önce yolladığım bu kart buradaki durum hakkında bir şeyler anlatabilir. Kuzeyde gördüğün, güzel tüylü kuşların pek çok bulunduğu tepenin, bana öyle geliyor ki, Leland Foster'ın kararı üzerinde büyük etkisi oldu. İçindeki mineralleri çok kalın bitkisel örtülerin egemenliği altında bulunan tepeler ruhun duyarlılığına bir ıslaklıkla saldırıyorlar. Sonra bu ıslaklık insan varlığında belirsiz bir melankoli ve hoşnutsuzluk duygusuna dönüşüyor. Atla yaptığı gezintiler sırasında bu yerlerde pek fazla dolaşmamasını kendisine söylediğim zaman Bayan Pyle gülüyordu. Bizim en sert geleneklerimize göre ayarlanmış görünen kişiliği sapıttı. Daha sonra olup bitenleri de önceki mektuplarımdan zaten öğrenmiş bulunuyorsun. Serüvencinin biri ona sahip çıktı ve zavallı koca..."

Bu zavallı koca deyimi karşısında Mister Pyle kafasını kaşımaktan ve devam etmekten başka bir şey yapamadı...

"...zavallı koca bizi, biz kadınları, kadın olduğumuz için erkeklerden farklı sananlardan biri. Bu dev kurumun yaptıklarına destan, binaları kuranlara, ormanları sökerek işlenebilir verimli topraklar haline getirenlere kahraman diyerek heyecanlanır, çevresindekileri de heyecanlandırırdı. Leland bu büyük serüvencilerden biriyle karşılaşınca onu olduğu gibi görmedi, benimseyiverdi, çünkü bizim yaptığımızı yaptı, biz kadınlar belirli bir yaştan sonra sevdiğimiz erkekleri benimseriz... yi-

tirilen gençlik, anneciğim, hayatı benimsemeden sevmemizin mümkün olduğu bu zamanın içindeki yıkılma demektir..."

Pyle ta yürekten güldü. Mektupta, olup bitenler aşağı yukarı doğru anlatılıyordu. Onun için yeni olan tek şey kuzeydeki, güzel tüylü kuşların pek çok bulunduğu, içindeki mineralleri çok kalın bitkisel örtülerin egemenliği altında tutulan tepeydi...

Miss Havisham'ın mektubunu masanın üzerine bıraktı ve Tury Duzin'in dostu Nelly Alcantara'nın zarfını açtı... Mister Pyle'e göre bu iki küçük kadın pek sevimliydiler; çünkü kendi kendilerine erkek cinsi için tehlikesiz bir dünya meydana getiriyorlardı. Mesele, kadınlar için erkeğin taşıdığı önem bakımından ele alınırsa, onlar için erkek gerçekten önemsiz bir varlıktı. Yaşlı John onlarla konuşurken, cinsiyetiyle ilgili herhangi bir şeyi savunmamanın hoş duyumu içinde olurdu. Çünkü kadının karşısında erkek, daima cinsiyetiyle ilgili bir şeyi savunma durumundadır. Yaşlı John, arkasında hiçbir tehlike bulunmayan bir insanın rahatlığıyla kendini bırakırdı onlara.

"Leland Foster," diyordu Nelly Alcantara'nın mektubu, "kocasından boşandı. Çok sevilen bir kadın, çünkü kimseye zararı dokunmuyor. Bugünlerde beni taparcasına sevdiğini hissettiren Tury Duzin'in düşüncesine bakılırsa, dünya eski haline, yani aşkın aynı cinsiyetten insanlar arasında hüküm sürdüğü zamanki haline yeniden dönecek; çünkü mutluluk için tek formül budur. Leland için mutsuzluk şurada ki, başka bir erkekle gitti; yakında kocası olacak erkekle. Bir de tutmuş, dünyayı insanca bir hale sokmak, sosyal adaleti yerine getirmek gibi büyük lakırdılar, alık alık sözler ediyor... İşte bu sözlere katlanamıyorum... Onu piyano çalarken görmek istiyorum; parmaklarının ucunda Mozart'a hayranım. Tury Duzin de kıskanıyor. Mozart için değil, ama Leland'ın parmakları için. Benim müzik düşkünlüğüm ile ilgili pek eğlenceli bir olay geçti. Bir at gezintisinden dönerken, bura halkından Lucero adlı tanınmış ve yiğit birinin

evinde konakladık. Tartışma konumuz, müzik aleti olarak benim pek sevdiğim klavsendi. O sırada esmeye başlayan rüzgâr içinde konuşulanlardan bir şey anlamaksızın gözlerini açarak dinleyen yerliler ortasında beni müzik düşkünü, aşırı derecede müzik düşkünü olmakla suçladılar... Belki de inanmazsın, öğle uykusundan kalkacağımız sırada ev sahibi sarı sarı meyvelerle dolu bir file ile kapıda göründü. Nefis kavunlardı bunlar. İşin asıl tuhaf tarafı benim, gebe olduğum için kavun yemek istediğimi sanmışlar* ve bu insanların inanışlarına göre de, eğer anne canının çektiği şeyi yemezse dünyaya gelecek oğlan ya da kız aptal olurmuş. Ben gebe ha?.. Tury Duzin'den gebe; ancak Tanrılar yere inerse belki mümkün olur bu."

Okuduğu öbür mektuplar, topu topu beş tane, bürodaki meslektaşlarının mektuplarıydı ve yeryüzündeki ahmaklığı ölümsüzleştiriyorlardı. Şişko Mister Kobler, John Pyle'deki fantezi eğilimini, kumpanyaya karşı güvensizliği gibi kusurları sayıp döküyordu. Karısı Leland, Kuzey Amerikalı olduğu için kumpanyadan yanaydı. Onun bağlılığında bir yarık açan kendisiydi, kadını başka yollar seçmekte serbest bırakmıştı ve birçok yoldan birini seçmekte serbest olan bir kadının da hangi yolu seçeceği pek güzel bilinir...

Mister Pyle, mektubu buruşturdu ve bir küfür savurdu. Şişko Mister Kobler'in ikiyüzlülüğü öyle bir alçaklığa ulaşmıştı ki, bu sonuncu cümle İspanyolca yazılmıştı ve son *escoje* kelimesinin ilk iki harfi biraz kazınmıştı; bu da yorumdaki kötü niyete ekleniyordu.

Karısı isterik olan, kafasını saymanlık kitaplarından kaldırmayan, kıçını bürodaki koltuğundan sadece yellenmek için kaldıran bu sayın domuzdan ne beklenebilirdi zaten.

---

* Burada yazar, kavun anlamına gelen "melon" ve müzik düşkünü anlamına gelen "meloman" sözcükleriyle bir kelime oyunu yapmış.

Pyle, mektupları okuduğu sırada sönen, alt dudağına yapışık sigarasını yeniden yaktı. Meslektaşlarının bu tutumunu eleştiremiyordu. Çünkü kendisi de, köy doktoru, çıkıkçı ya da büyücü olan Rito Perraj'ın, Bayan Kobler'i isteri illetinden kurtarmaya çalıştığı sıralarda New York'taki dostlarına aynı şekilde yazmıştı.

"Rito Perraj, kadını, bir Hindistan cevizi ağacına kaldırdı. Sanki sırtındaki kementler sayesinde yukarı çekilmiyormuş da, sadece kendisi tırmanıyormuş gibi bacakları ayrık bir durumda ağaca yapışarak, sürtünerek, kol ve bacaklarının yardımıyla yukarı çıktı. Yalan değil. Kadıncağız hemen hemen bir yıl isteri nöbetine tutulmadı.

"Nöbetler yeniden başladığı vakit Rito Perraj çağrıldı. Bu büyük büyücü, Bayan Kobler'i şöyle bir kokladı ve: 'Hindistan cevizi ağacı ile yeniden zina etmek istiyor!..' dedi."

Pyle, mektupları yırtarak küçük parçalara ayırdı. Onları ne saklamak, ne de götürmek. Her birinde gerçek payı vardı. Hatta ona "şahane boynuzlu" ve "Protestan papazı gözlükleri takan Othello" adlarını veren öbür ikisini bile. Karısı için sadece "Deliye döndü" diyeni de unutmamalı. Küçük kâğıt parçalarını avuçlarına doldurup tuvalete atmaya ve sonra rezervuarı çekmeye gittiği vakit, "güzel tüylü kuşların bol miktarda bulunduğu, minerallerinin çok kaim bitkisel örtülerin egemenliği altında olduğu kuzeydeki tepe..."nin mektubunu yırtmış olduğuna canı sıkıldı.

"Bir boşanma sebebi," diye düşündü küçük kâğıtları kanalizasyon suları götürürken, "ozanca ve bilinmedik..." Odasına döndü, kurulmuş makine gibi soyundu ve yattı… Bavulunda bir şişe viski vardı. Onun gibi vakarını gözetmek zorunda olan ve uzun yıllar kıyıda kalmış kişiler, hiç olmazsa bir çeyrek şişeyi mideye indirmeden yatmazlardı. Diş macunu kokan adi bir bardağa koymak zorunda kaldığı alkolü, tadını çıkara çıkara içti.

Yeni gün, yeni hayat. Sabah sabah, yönetim bürolarında askıda bekleyen birkaç işi bitiriverdi. Ağaç kaplamalı duvarlarla, dövme demirden İspanyol stili kocaman pencereler arasında, düz mor renkli halılara pabuçları bata bata yürüdü. Bir başpiskoposu ziyarete gidiyor gibiydi. Mister Pyle'den daha uzun boylu bir adam onun girdiğini görünce ayağa kalktı, horoz kuyruğu biçiminde, tepeye ve yanlara doğru dağılan bir tutam saçın sınırladığı daracık alnın kornişine asılı gözleriyle yeni geleni süzdü ve güçlü bir sesle selamladı. Bu adam, arkadan bakılınca daha da zayıftı. Ak saçlı bir sekreter, sessiz bir makinede yazı yazıyordu.

Duvarlarda haritalar ve kumpanyaya ait fidanlıklarla kocaman yapıların panoramik fotoğrafları asılıydı. Pek büyük müdür, gözlerini Pyle'den ayırmaksızın ve saç tutamının dışında kalan daracık alnını kırıştırarak konuşmaya başladı.

Telefonun zili kulakları sağır edercesine çalarken, masanın üzerinden bir kâğıt tomarı aldı ve ziyaretçinin önüne yaydı. Sonra kolunu hemen hemen bedeninden ayırmadan, vidaları sökülmüş gibi bir yarım tur yaptı ve cevap vermek için uzun parmaklı eliyle telefonu aldı.

Kâğıt tomarını çok iyi tanıyan Mister Pyle bakmadı bile, eline aldı ve müdür kulaklığı sallarken yavaş yavaş şöyle dedi:

"Daha uzağa gitmenin bir faydası yok. Benim düşüncem şudur: Yeni yeni fidanlıklar yetiştirecek yerde, özel üreticilerden ürünlerini satın alalım, ileride daha çok kazanılır. Çalışma koşulları bütün dünyada günden güne değişmekte ve ne yazık ki elimizde sosyalizmi yok edecek, sigatoga hastalığını durduran göz taşı gibi zehirli bir madde yok."

"Çok güzel. Yukarıdaki ünlü kişilere ulaştırılmak için hazırladığın rapor daha iyi açıklanmış oldu."

Müdürün Şikago'daki Tropical Platanera S.A.'nın santralini belirttiği bulanık terimden oldum Allah hoşlanmazdı yaşlı John, ama şu anda büsbütün çileden çıkardı onu.

"Yukarıdaki ünlü kişiler burada olup bitenleri öğrenmekte gecikmeyecekler. O zaman tehditlere kulak asan olmayacak; ne gemiler, ne diplomatlar. Bize de pabuçsuz kaçmak düşecek."

"Topu da böyle düşünür belki, ama her zaman yapılacak bir şey bulunduğundan, bu yukarıdaki kişiler ilkin mümkün olanı yaparlar, sonra da sizin raporunuzu okurlar Mister Pyle."

Yazı masasının önünde kolları boşu boşuna havada kalan müdürden izin istedi yaşlı John. Eski görüşün yerini almakta olan oluşum halindeki gerçeğin dışında kalan insanlarla boş laflar ederek zaman yitirilemezdi.

Soluğu Amerikan Kulübü'nde aldı. Devamlı müşteriler. Kapıda bekleyen zenciden tut da, iç servisleri denetleyen Chilo'ya kadar bütün garsonların ve barmenin içten selamları. İçki istemesi gerekmedi. Büyük bir alan kaplayan bar tezgâhının üzerine şapkasıyla çantasını bırakırken, viski bardağını ve coşkun köpükleriyle sanki ona gülümseyen bir şişe maden suyunu önüne sürdüler.

"Sıcak cipsler, Mister Pyle!.." dedi barmen Jacinto Montes.

Her günkü dostlar kadeh tokuşturmak için toplandılar ve yaşlı John'un yeniden görünüşünü sırayla içkiler ısmarlayarak kutladılar. Her biri onu ne zamandan beri görmediğini hesapladı. Kimileri fidanlıklara gittiklerinde rastlamışlardı ona ve bu hesaptan, başka bardaklar içmek bahanesi çıkarıyorlardı. Öğleden sonra koskoca salonda Jacinto Montes, Mister Pyle ve çalışmalarına son vermek için sonuncu müşterinin gitmesini bekleyen birkaç garsondan başka kimse kalmamıştı.

"Şimdiki uğraşım işte bu, Jacinto'cuğum!" diyordu bardağını barmene göstererek. Herkesin çalışmakta olduğu bir saatte

hâlâ orada bulunuşundan özür diliyordu sanki. Büroda bulunmadığı vakit, hırsızlık yapıyormuş gibi pişmanlık duyan bir adamın zavallı tedirginliği içindeydi.

Bir şeyler söylemiş olmak için, tanıdığı bir kadının papaz okulu yakınlarında öldürüldüğünü anlattı Jacinto Montes. Yaşlı John konuşmayı uzattırmadı, viski bardağını tezgâh üzerinde sürtüştürdü. Değerli sıvıdan birazı döküldü.

"Zavallı! Şu olana bak sen! Damlasını ziyan etmeden bitirmek gerek onu!"

Amerikan Kulübü'nün ışıkları yanmıştı. Adamakıllı sarhoş olan Pyle, hiç boşalmayan bardağın önünde kirpiklerini aralayamıyordu artık. Bardağı boş görmek hoşuna gitmiyordu, onun için durmadan dolduruyorlardı; dolu görünce de boşaltıyordu.

"Onu içiyorsam, ne sevdiğim, ne ihtiyacım olduğu, ne de başka bir şey için, bardağı dolu görmekten hoşlanmadığım için!"

Boşaltır boşaltmaz da, bardağı tezgâha hızla vuruyor ve yavaşça:

"Bardağımı boş görmek en büyük üzüntümdür, doldurmak gerek!.." diyordu.

Doldurulur doldurulmaz da, kelimeler üzerinde sendeleyerek dünyada en sevmediği şeyin dolu bir bardak olduğunu tekrarlıyor ve vakit kaybetmeksizin, dudakları arasından akıta akıta onu da yuvarlıyordu.

Zenci kapıcı bir gazeteyle girdi içeri. Jacinto Montes'in dostu olan, öldürülen kadının resmi vardı üzerinde… Barmen, gazeteyi yaydığı vakit Mister Pyle'in bakışları saplandı ölmüş kadının resmine. Clarinera'ydı bu.

"Bu kadını tanıyorum ben, kimin öldürdüğünü de biliyorum!.." dedi Pyle. Kulaklarına dek çektiği şapkası ile birlikte kafası tezgâhın üstüne düştü.

Jacinto Montes, yeni işbaşı yapan garsonlara bu zavallı yabancı ne bilebilir ki anlamında bir işaret yaptı. Ama yaşlı John belki de onun ne demek istediğini keşfederek elinden geldiğince doğruldu ve polise gitmek için bir taksi çağırmalarını emretti. Katili tanıyacağından emindi.

Görevi sona ermiş bulunan Jacinto Montes, onunla birlikte gitmeyi teklif etti. Koluna girdi. Bereket versin ki, çok uzun boylu değildi. Kısa boylu adamlar sarhoş oldukları vakit kolayca taşınırlar.

Polis merkezinde, Pyle, trende görmüş olduğu sahne üzerine tanıklık etti. Clarinera'nın arkasında oturan ve uyur gibi yapan adamı anlattı. Gerek merkez garında, gerekse trenin makasta bulunduğu sırada kadına sataşmıştı.

Yaşlı John, Clarinera için bir sevgi duydu birden… Kafasını iki yana salladı ve morga gitmek için bir otomobil istedi; parayı kendisi ödeyecekti. Onu son bir kez daha görmeliydi. Ara sıra ağlar gibi görünüyordu ama bunlar daha çok sarhoşluk hıçkırıklarıydı. Montes, yolda rastladığı bir arkadaşına: "Oraya biz de gitsek daha iyi olur, eğer orada duruyorsa!" dedi. Clarinera'yı o da tanıyordu.

Telgrafhanenin yakınında bir otomobili durdurdular. Kuzey Amerikalı değerli yükü arka koltuğa attılar, Montes yanına oturdu, arkadaşı da şoförün yanına geçti.

Clarinera'nın üzerine çıplak uzandığı mermere yaklaşırken Pyle'in sarhoşluğu dağıldı. Kadının gür, kömür gibi kara saçları bir matem yastığı olmuştu. Yüzü şişmiş, burulmuş, gözleri aralık, gözbebeklerini boşluğa dikmiş. Bıçak darbesinin açtığı yara, esmer derili, siyahımsı uçlu memelerden birinin altından başlıyor karına doğru inerek kanlı ve yağlı devrik kenarlar halinde açılıyordu.

Hiç konuşmadan çıktılar. Morgun bekçisi kuyu çengeline benzeyen, topal, titrek, kepçe kulaklı, örümcek kılıklı, çörten

suratlı, açgözlü adam, Montes'in uzattığı parayı ak dişlerini teşekkür belirtisi kabilinden göstererek aldı.

Montes ile arkadaşı, yaşlı John'u, Amerikan Kulübü'ne bıraktılar. Clarinera'nın hayatına son veren bıçak ya da hançer yarasını unutmak için içen Mister Pyle, Kulübün kapanış saati geldiğinden sonuncu bardakları boşaltıyordu. Garsonlardan biri öldürme olayının papaz okulu civarında değil, Christophe Colomb'un heykeli yakınlarında vuku bulduğunu haber verdi.

Kilise elbiselerini giyinmiş iki ilahici, boynuzlu şeytan kılığına girmiş altı mağripli, fil büyüklüğünde bir eşek ve arkalarında kendisi. Çırılçıplak, elinde bir leğen. Düş görüyordu. Ayakları saçaklı paletler, dizleri ağaç gövdelerindeki tümörler gibi. Tropicaltanera'nın müdürünün kadın sekreteri apış arasına kıstırdığı bir keman yayı ile onu izlemekte. İki bavul, yirmi bavul, otuz bavul. Bu durumda yolculuk etmek, değil basit bir yolcu için, bir tiyatro kumpanyasının temsilcisi için bile korkunçtu. Bir tramplen üzerinden boş bir havuza doğru kendini atarcasına fırladı, ama içine düşmedi. Bu "yukarıdaki ünlü kişiler" hiçbir yerde yoktu. Bununla birlikte, tramplenden kendini atmadan önce, fidanlıklarda canlandırmıştı onları… O, John Pyle, otuz altı yıl üç ay yirmi üç gün süresince "buranın yoksul insanları" önünde canlandırmıştı bu ünlü kişileri. Zıt iki şeyi karşılaştırmak taktiği kötü değildi... Bu sistemin basitliği kitleleri coşturuyordu. Karaya karşı ak, kirliye karşı temiz, çirkine karşı güzel. Şöyle başlayan basit bir söylev:

"Sizin evlerinizin genişliği dört metre; onların evlerine gelince, bahçeleri yalnız dört yüz metre. Sizinkilerin içinde her şey eksik, onlarınkinde her şey fazlasıyla. Sizin karılarınız kaba bezler giyinirler, onlarınkiler kelebek kanatları kadar ince ipekliler... Sadece siz değil, ipek böcekleri bile onlar için çalışırlar. S.O.S., on zırhlı, altı destroyer, dokuz torpido, 'sadece siz değil ipek böcekleri bile onlar için çalışırlar' kötü düşüncesini

yok etmek için son hızla marş marş!.. Yargıcın karşısına çıkmak ve ona Colomb heykelini götürmek gerek, la Clarinera'yı öldürdüğünü açığa vursun diye. La Clarinera'yı öldürdüğünü söyleyemezse, Amerika'yı keşfetmiş olması neye yarar? La Clarinera'yı öldüren kişi bir yanında bir eli, öteki yanında çolak kolu olan bir adamdır. Hançeri çolak koluyla batırdı ona. Bir kum çuvalı gibi çöktü kadın..."

Nerede olduğunu bilmeden uzun süre uyanık bekledi... Pencereden giren ışık tanımadığı bir odayı aydınlatıyordu. Bildiği bir şey varsa, bir yatakta örtülerin altında yatıyordu, başucunda bir konsol vardı, ama nerede olduğunu bilmiyordu. Sadece bulunduğu yeri değil, ev mi, önemli bir yapı mı, her ne ise onu da bilmiyordu. Döşemesine bakılırsa bir otele benziyordu. Portmanto üzerinde şapkası. Zile basmaya karar verdi. Bir hizmetçi göründü. Metropoli oteliydi burası.

"Metropol?.." diye sordu emin olmak için.

"Hayır, beyefendi," diye karşılık verdi hizmetçi. "Metropoli."

İlk indiği otelden daha iyi göründü burası ona. Aşağıya bagajlarını aramaya gidecekti. Hesabı ödemek gerek. "Haydi, onları getiriniz." Bunları hizmetçiye söylemişti, yalnız kalınca da mırıldandı:

"Kader beni buraya getirdi ve ben burada kalıyorum, yalnız cüzdanım yok. Kulüpte bırakmış olmalıyım."

Daha sonra hizmetçi ona, İngilizce konuşan birtakım bayların onu buraya getirdiklerini ve gece için oda ücretini ödediklerini söyledi. Pyle pijamasını giydi ve tekrar uyudu.

Aynı akşam, olup bitenleri dostu Thorton'la konuştu. Thorton'lar, gardan doğrudan doğruya onlara gelmediği için bağışlamıyorlardı onu. Evlerinde dostları için daima bir odaları vardı ve çorbaya bir parça daha suyun katılmasıyla yemek işi de yoluna girerdi. Pyle, ilkin yarım ağızla özrünü bildirdi. Sonunda açıkça konuşmayı yeğ tuttu:

"Gelmedim, çünkü ne denli saygılı olursanız olun, gözleriniz Leland hakkında sorguya çekecekti beni. Bakışlarla bile olsa, ondan söz etmek beni üzecekti. Şöyle cevap vermek zorunda kalacaktım size: 'Benimle değil o, ben yalnızım artık. Ve ölünceye kadar da yalnız kalacağım; yalnız bir adam.'"

Pyle, gitmek için dostlarından izin istedi. Bütün ricalarına rağmen Metropoli otelini bırakmak istemedi. Bir cenaze töreninden döner gibi döndüler Pyle'i geçirdikleri bahçe kapısından.

Sonunda yaşlı Thorton konuştu:

"John'un anlattıkları inanılır gibi değil. Bir tahtası noksan olan bu kaçık herife Leland Foster âşık olsun… O kadar dengeli, o kadar güzel kadın. Aklını kaçırmış…"

John Pyle'den aldıkları son haber, Noel'i ve yeni yılı kutlayan New York damgalı bir kart oldu.

V

Le Nigüento çok değişik bir durumda döndü. "Hastaneye ölmek için gidiyor," diyen bütün inanmazların gözleri görsün diye oradaydı işte. Pabuçlarını giyebilecek kadar gerilemişti hastalık. Yarısı bez, yarısı deri pabuçlar; ama gene de pabuçlar. Önceleri, hastalığı arttığı oranda büyüyen ve sonunda birer gerçek yastık halini alan paçavra yığınlarını kullanıyordu.

Lino Lucero'nun vaftiz anası la Sara Jobalda, elli yıl önce bir ayağını Saint-Jean ateşinde yakmıştı da, ayağını dev gibi yapan –hâlâ hatırlanır bu koca ayak– sargılar sayesinde sakat kalmaktan kurtulmuştu. Onun için, bunun büyük bir felaket olduğunu –üstelik Nigüento'nun bir değil iki ayağı birden bezlere sarılıydı– herkesten daha iyi bilen la Sara Jobalda, bu denli memnunluk verici bir iyileşmeden ötürü onu tebrik ederken, sırtına vurmaktan alamıyordu kendini.

La Sara Jobalda, iki adı birleştirerek, bölgenin en tehlikeli kadınlarından biri haline gelmişti. Nedenini kimse bilmiyor, ama herkes korkuyordu la Sara Jobalda'dan.

Le Nigüento, hediye etmek için getirdiği ufak tefek şeyleri koyduğu iplik çantasını karıştırdı ve birkaç vanilya tanesini vaftiz dünürüne verdi. La Sara Jobalda'nın gözlerinin karanlığı vanilya rengindeydi. Taneleri burnuna götürdü ve kusursuz dişlerini göstererek, M. Blas'ın verdiği bu hediyeden duyduğu kıvancı belirtti.

"Blas Le Nigüento, iyileşerek döndü!" diye bağırdı ağır işiten Ambrosio Diaz'ın kulağına. Ambrosio Diaz buraya ayağında pabuçla gelmiş, ama yoksulluk yüzünden yalın ayak kalmıştı.

M. Ambrosio Diaz, Semirames'e Lucero'ların evine dek mucizeyi görmeye, kendi parmaklarıyla yoklamaya gitti... Ve bulaşık bezi rengindeki dişleriyle sırıtarak görüp elledikten sonra, para ödemeden ayaklarına bir çift pabuç uydurabilmenin mümkün olup olamayacağını sordu.

"Defol oradan bok herif!.." diye karşılık verdi Nigüento. Ama çok bağırmadığı için Diaz nereye gideceğini bilemeden orada kaldı.

Ev sahibi Roselia de Lucero ile Roselia'nın anası olan, Nigüento'nun karısı, cüzzamdan kurtulan hastayı görmek için toplananlara "horchata" hazırlamaktaydılar.

"Çünkü senin hastalığın cüzzamdı!.." diye hüküm veriyordu karısı. Don Blas yolculuğa çıkmadan önce, yaşlı adamın cüzzamlı olduğunu söyleyenlere nasıl bağırıp çağırdığını ve küfrettiğini unutmuştu.

O zaman yola çıkmak üzere hazırlık yapan kocasına:

"Senin hastalığını yapan pirelerle alkoldür yavrucuğum!.." diyordu durmadan. Hastalığına pirelerle alkolün sebep olduğunu kafasına iyice yerleştirmek istiyordu.

Ama şimdi iyileşmişti, pirelerle alkolün lafı yoktu ortada; cüzzam, sadece cüzzam. Bununla da övünüyordu.

"Aa... Ama... cüzzam sıradan bir hastalık değildir ki!.. İlkin, Philippe II yakalandığından beri adi bir hastalık olmaktan çıkmıştı, ikinci olarak, aksi söylense bile, bulaşıcı değildir. Ben onunla karı koca hayatı yaşadığım halde bana geçmedi. Üçüncüsü de bu hastalıktan şimdiye kadar kimse kurtulmadı, benim kocam birincisi!"

Sara Jobalda "horchata"yı tadını çıkara çıkara içti.

"İşçi çavuşunu yarı ölü bir durumda, atının ayakları altından çıkarmışlar!" diye anlattı birisi. Kavun çekirdeklerinden yapılma bir "horchata" idi bu, la Sara Jobalda havadisi dinlerken birkaç küçük çekirdeği çiğnedi.

Duygusunu saklamayan bir genç kızın gözlerinden fırlayan korkulu bir bakış topluluğun üstünden geçti, ama bunu yalnız la Sara Jobalda anladı ve soğuk abanoz renkli gözleriyle kendisine titreyerek bakan kıza baktı, şöyle diyordu sanki ona:

"İçeceğini içtin, hastaneye onu görmeye gitmelisin şimdi… Oraya istediğin zaman girmene izin verirler... Ona özenle bakman, küfürlerine katlanman gerek... Bu adam senindir, neye mal olduysa oldu, ama şimdi senindir!.."

Adelaido Lucero, bir hayvanın fena halde tekmelediği işçi çavuşlarından birini görmeye gitmişti, onun için eve geç geldi. Ardında, artık büyümüş olmalarına rağmen, büyüklerin toplantılarına katılmaya pek alışık olmayan iki oğlu duruyordu.

"Girin bakalım girin, o kadar çekingen olmayın!.." dedi çocuklarına, Juan'ı hemen hemen iterek.

"Dedenizi, Mme Sara Jobalda'yı, M. Ambrosio'yu, la Pablita'yı selamlayınız… Ee, la Pablita işler nasıl gidiyor bakalım?.."

"Düşünün bir kez, bir kadını korkutan üç çapkın..."

"Hele yaşlısı, değil mi, ha Roselia?.."

Erkekler oturdular. Onlara da "horchata"ları verildi.

"Ama bu 'horchata'nın şekeri yok!.." diye protesto etti Lucero.

"Sen de bal gibi seversin onu…" dedi karısı, biraz daha tatlılaştırmak için şeker kutusunu aradı.

"Öldüğüm vakit kurtlar, bu adam bal gibiymiş diyecekler."

"Senin pek de ballı olmadığını herkes bilir."

"Kaynatamdan davacıyım. Bana yaptığını düşünün bir kez, kızını zorla verdi bana!.."

Roselia tatlı bir öfkelenmeyle baktı kocasına.

"Ve damadı olan bana bile sırrını açıklamadı. Kendisini cüzzamlı sansınlar diye şeker kamışı özüyle parmaklarını ka-

rartmak, herkesin yardımını görmek ve üstelik tedavi edilmesi için kendisine para veren şu doktora rastlamak."

"Ve sonunda, iyileşme kesinleşirse, beni Fransa'ya, Paris'e götürmeyi düşünüyor. Çünkü ben olmazsam, bu cüzzam türü üstüne yaptığı bütün incelemeler ne işine yarar? Destekli kanıtıyla gitmek istiyor oraya."

"Ya ben, hay Allah benim belamı versin!.." dedi karısı. "Bütün hayatım boyunca sadece kızın yükünü sırtımda taşıdığım yetmiyormuş gibi bir de iki koca ayağın kahrını çekeyim de, şimdi beyefendi iyileşince, doktoruyla birlikte tek başına yolculuğa çıksın."

"Oysa burada," dedi Lucero, "sadece Genel Müdür doktoruyla yolculuğa çıkar."

"Şimdi iki olduk yavrucuğum! Şu farkla ki, Genel Müdür doktoruna para verir, bana gelince, ben doktordan para alırım."

"Bu sırların tümünü bana vermeliydiniz, ben bütün hayatım boyunca işimi kendim yürütmek zorunda kaldım…"

Lucero'nun oğulları Lino ile Juan birer bardak dolusu "horchata" içtikten sonra toplantıyı bırakıp, cennet ağaçlarının altında sineklerden tedirgin olarak kafalarını sallayan hayvanların eyerlerini kaldırmaya gittiler.

Anne, gözleri yaşarmadan bakamıyordu onlara. Büyüğü, Lino okumayı adamakıllı biliyordu şimdi. Küçüğü, Juancito daha tembeldi. Hayatın güçlüklerine rağmen onları işten çekmek. Önceden var olmayan ve şimdi, babasının iyileşmeden önceki çürük, şiş ve pis kokulu ayaklarına benzeyen bu köy. Tanrı aşkı için katlanalım buna... Şenlik olduğu vakit onların oraya gitmelerini engellemek için hiçbir şey yapmayan Adelaido. Şenlik. Acı ve zehirli sinek kâğıdı.

Sara Jobalda, "horchata", çörekler ve M. Blas de Leon'un ona getirdiği vanilya taneleri için teşekkür ederek izin aldı.

Yeni dönen bir sevdalının sevimliliğine benziyordu M. Blas de Leon'un nezaketi.

"Biliyor musun Sara Jobalda, bu gecelerden birinde, dans ederek köye hurma dalını yeniden getirdiğimizi görecekler bizim."

"Emirleriniz başım üstüne. Kendime yeni bir elbise yaptıracağım, çünkü bu kılığımla götürmek istemezsiniz beni, herkes ne der sonra. Doktoruyla yolculuk eden meslektaşınız Genel Müdür ne der?.."

Hepsi gülüştüler. La Sara Jobalda neşelidir.. Her biri bunu düşündü. Ama nasıl yaşar? Sır. "Şu kaynatam olacak moruğun yaşadığı gibi, çürümüş nesneyle," diyordu Adelaido Lucero içinden.

Gürültülü mahmuzlarını ayaklarıyla sürüyerek eve girdi oğlanlar. Su içip yataklarına uzandılar. Hamak boş kaldı dışarıda. Lucero ile karısı, taksitle satın almak üzere oldukları toprağın yıllık ödentisini ayarlayabilmek için paralarını sayıyorlardı.

"Görüyorsun ya," dedi Lucero karısına… "Bu küçük toprağı, sana her zaman dediğim ve gene de tekrarladığım gibi, oğlanlar kendi hesaplarına muz ağaçları diksinler diye istiyorum. Onlara bırakmak istediğim tek şey, bağımsızlıkları. Oğullarının patronları olmamasını isteyen bir babayım ben. Mascaron Zaldivar ile kavga ettik bu yüzden."

"……."

"Çünkü benim düşünceme göre, Roselia, bir babanın çocuklarına bırakması gereken başlıca şey bağımsızlıktır. Ama demek istemiyorum ki, memur olmak tutsaklıkların kötüsüdür. Ah! Oğlanların toprakları olduğunun ve kimseye bağlı olmaksızın topraklarıyla yaşadıklarının düşünü kuruyorum! Yoksul, ama özgür!"

“Le Cucho’nun sana yolladığı habere bakılırsa, muz yetiştirmek için gelmek isteyenlerin sayısı çok kabarık.”

“O gelseydi iyi olurdu, ama bir vaftiz evladını gönderecekmiş, ne diyordun adına?”

“Ben ne bileyim, haberi sana getirmişler!”

“Bana söyledikleri adı hatırlamıyorum. Gelip bizi arayacak.”

“Le Cucho iyi bir arkadaştı.”

“Elbette, hele Mascaron Zaldivar’la kıyaslanırsa… Bu adam çok kötü. Ama Tanrı bağışlasın beni, Le Cucho’nun, ciğerlerindeki hastalıktan kurtulamayacağını sanıyordum.”

“Ben onu tanımadım, ama senden işittiğime göre, durumu umutsuzdu... Öksürdüğünü ve öksürüğün iyi bir belirti olmadığını, hele buralarda öksüren insanın işinin bitik olduğunu söylüyordun.”

“Le Cucho’yu trenle yolcu etmeye gittiğim gün tanışmıştık seninle; babana rastladığım vakit gardan dönüyordum ve işte orada, pisi pisine faka bastım.”

“Kafan vardı...”

“Beni zorla evlendirmediler mi?..”

“Evet, ama beni baştan çıkarmaya yeltenmiştin!”

“Ne gibi bir olağanüstülük var bunda, her erkek, her kadına karşı bu niyeti taşıyabilir; ama bunun için zorla evlendirilmez!..”

“Pekâlâ, geri dönmenin zamanı geçmedi henüz.”

Adelaido gülümsedi, toprağın yıllık ödentisi için ayırdıkları parayı istif etmekteydi. Çocukları horluyordu. Biraz sonra karısı da horlamaya başladı. Uyumayan yalnız oydu. Birtakım toplamalar, çarpmalar yaparak kaç ağaç dikebileceklerini, kaç hevenk ürün alabileceklerini, her hevenk için kendisine ne kadar para ödeyeceklerini hesaplıyordu.

VI

Le Cucho, vaftiz oğlu Bastiancito'ya rastladı ve iki öksürük nöbeti arasında bitkin bir sesle birkaç sözcük söyledi ona. Sözcükler, yumuşak toprak tezekleri gibi havada dağıldılar ve Bastiancito onları yeniden işitmeyi rica etti.

"Toprağı artık ürün vermeyen bu yerlerde çalışmanı sürdürmekle budalalık etme Bastiancito! Ataların gibi meşelikte odun keserek, kuru ekmek parası bile kazanmadan buralara çakılıp kalma... Geleceği düşün! Yaşlılar... hadi anlıyorum onları, güçleri tükenmiş artık, varsın hazırlasın onlar yollarda satmak için küçük odunlarını; ama sen, Bastian..."

Bastian tek başına yol alıyordu ormanda, ama gözleri, onlar, küçük vadilerde, yaklaşan tepelerde, vaftiz babasının söylediklerine karşı çıkacak geçerli bir sebep arıyorlarmış gibi, daha da yalnız ilerliyorlardı uzayda... Bir tepeyi kaldırmak zorunda kalsaydı bile, kaldırırdı Bastiancito, el verir ki vaftiz babasına burada kalıyorum diyebilsin, burada kalıyorum, çünkü... Buralı olduğum için burada kalıyorum diyemiyordu ona. Çünkü vaftiz babasının kesinlemelerine göre, toprak nerede iyiyse, insan oralı olmalıdır. Burada, uçurumlarla çevrili topraklar herkes için cimriydi. Anasıyla babasının biraz toprağı olduğunu söyleyecek olsa, Le Cucho ağzını kapatıyordu hemen, bunlar hiçbir değeri olmayan mülklerdir… Yanmış toprak, çıplak külteler ve aşınmış yamaçlar...

Bastian bir yandan ayağıyla toprağı tekmelerken bir yandan da yumruklarıyla kafasına vuruyordu. Vaftiz babasının bakışıyla ikiye bölünmüş hissediyordu kendisini. Parasız, he-

men hemen herkesi acındıran bir dilenci ile aşağılama duygusu uyandıran bir korkak.

Uzak kırlarda, çok uzakta bir atlının görünmesi –uzaklık nedeniyle kim olduğu bilinemiyordu– Bastiancito Cojubul'ü düşüncelerinden çekip çıkardı. At ve atlı çarçabuk yaklaştılar, o zaman kim olduğunu gördü. Dayılarından biri. Pedrito dayı. Atı ile birlikte Bastiancito'nun yanına geldi, omuzunu okşadı ve buralarda ne yaptığını sordu.

"Danalarımdan biri kaçtı, onu arıyorum Pedro dayı, ya siz nereye gidiyorsunuz?"

"Ben de size gidiyorum Bastiancito. Babanı öğleden önce görmek için çok erken çıktım evden; beni bekliyor olmalı, çünkü dün haber saldım ona, bu yüzden acele ediyorum. Evde görürüm seni, Allah vere de bu dana boşu boşuna taban teptirmese sana."

Atlı, atını mahmuzlayarak ileri fırladı. Çok geçmeden, eski şiltelerin yeşil otlarını andıran kirli ve cansız ağaçlar arasında kaybolan bir toz kasırgasından başka bir şey değildi.

"Pedrito dayı!.." diye düşündü Bastian atlı gözden uzaklaşırken. "Pedrito dayı, bütün yaşamını buralarda, daha iyi hiçbir şey yapmaksızın geçirenlerin en güzel örneği. Yengeme yaptığı çocuklar ortasında yaşlandı. Yalnız yengeme değil…"

Artık duraksamadı. Danayı bıraktı ve anızlı bir tarlanın ortasından geçerek vaftiz babasının evine dek koştu. Kendisi, Bastiancito Cojubul, bir danadan farksız olacaktı eğer burada kalırsa!

Bastian önde, karısı arkada. Cojubul önde ve acele yürüyen uzun bacaklı adamın kocaman izleri içinde ufak tefek adımlarla onu izleyen karısı ardında. Durdular. Boş kalan ve bir yol dönemecinde bulunan "racho"larından* uzaktaydılar artık. Şu anda kahve için ateş yakmak gerekti. Gün doğuyordu.

* Çatısı sazlardan, duvarları ağaçtan yapılan bir çeşit köylü evi.

Irmaktan su getirmek için bir patikadan sel çukuruna indi Bastian. O arada, karısı çalı çırpı toplayıp bir kibrit aradı. Sepette her şey vardı: kahve, şeker, kibritler... Ateşin alevlenmesi, sıcaklığı ve ışığı ile neşelendirdi onları. Açığa vurmadılar. Hissettiler. Küçük kabın suyu çabucak kaynadı. O vakit, kaynama halindeki sıvının içine bir tutam kahve attı kadın, sonra da, çok kaynamasına meydan vermeden, yatıştırmak ve çökeltmek için biraz soğuk su kattı. Kocası böyle severdi kahveyi, örgü bir torbadan omlet parçaları ve biraz da kuru peynir çıkardı Bastiancito. Kalan suyla ateşi söndürdüler ve yola koyuldular.

Arkalarında kimi bırakıyorlardı? Analarıyla babalarından başka. Kimi bulacaklardı? Vaftiz babanın bir dostunu. Ne götürüyorlardı?.. Kıyıda toprak almak için biraz para ve bir de kendilerini. O, kendisi, Bastiancito, sekiz arobu* kolayca yüklerdi omuzlarına... Karısı, o da kendisini ve biraz da öteberi. Kadınların, bilmeksizin, kendilerinden başka, bir şeyler götürebilmesi gerçekten olağanüstü bir şeydir. Erkekler için de. Ah! Ama bu aynı şey değildir! Erkekler her vakit götürürler, ama kadınlar sadece Bastiancito'nun karısı Gaudelia Ayuc Gaitan durumunda oldukları vakit yaparlar bunu.

Toprak satın aldıktan sonra, vaftiz babalarının öğütlerine göre muz yetiştirmeyi deneyeceklerdi.

Le Cucho, gülüş olmayan gülüşüyle:

"Muz ağaçlarının," demişti, "altın banknotlar gibi yeşil yaprakları vardır. Ama kötü görmemeli, çamaşır serer gibi bir kamışa takılmış altın banknotları, işte böyledir muz ağacının bir yaprağı. Bu yeşil banknotlar arasında kalan hevenkler de yeşil altın külçeler haline gelirler."

Analarıyla babalarından ayrılmalarına değen buydu. Onlara bir cumartesi gidip, ancak salı günü dönebilmişlerdi

* İspanya'da kullanılan ve 12 kg. ile 15 kg. arasında değişen bir çeşit ağırlık ölçüsü.

"rancho"ya, şimdi yüzüstü bıraktıkları kendi "rancho"larına. Baba Cojubul'lerin evinde aşağı yukarı iki gün kaldılar. Yaşlı Bastianon yoksunluklardan, hastalıklardan, felaketlerden söz açtı. Giderayak birer bardak içki verdi onlara. Sonra da karısının ailesine gidip veda ettiler. Ayuc Gaitan'larda daha az geciktiler. Orada da onlara bira verildi. Herkesin sağlığına ve hayırlı yolculuklara içildi.

Orada kendisine sorulan sorulara ne istediğini bilen bir kişinin güvenliğiyle cevap verdi Bastian.

"Toprak satın almak ve muz yetiştirmek için, vaftiz babamın yakın dostu M. Lucero adında birini bulacağım. Burada, biraz davar, koşum takımları, altı katır, birkaç düve ve ambarda kalan birkaç eşyam var. Gaudelia ile anlaştık, bunların tümünü satıp paraya çevireceğiz, ama harcamak için değil, toprak satın almak için."

Gaudelia'nın erkek kardeşleri Bastiancito'yu düşüncesiz bir adam olmakla suçladılar. Şapkaları kafalarında sigara içiyorlar, bir yandan da "saf adam" diyerek tükürüyorlardı.

Harcamak için götürdükleri para sadece tren biletlerini almak içindi. O gün midelerine giren tek şey yolda içtikleri kahve oldu. Bastiancito önde, karısı arkada istasyona dek şehrin ortasından geçtiler. Yiyecekleri görmesinler diye hemen hemen iki yanlarına hiç bakmadılar ve gara varınca biletlerini aldılar.

Kırmızı et renginde deriden yepyeni bir cüzdandan biletler için ayırdığı paraları çekip çıkardı Bastian. Çok sert iki küçük kartondu, bilet dedikleri. Üzerlerinde birbirine benzer harflerin ve numaraların yazılı olduğu aynı büyüklükte iki küçük karton. Ne kadar pahalı idi hâlbuki. Sonra oturacak yer aradılar kendilerine. Hemen oracıkta… Konuşmadan. Bakışmadan. Baş başa kaldıkları zamanlarda bile bakmazlardı birbirlerine. Belki ilk evlendikleri gün bakıştılar sadece. Tahta bir sıraya

oturdular. Garın içine bakan bir pencereden yolcu vagonları ve geniş sahanlıklar görünüyordu.

Geceleyin hareket ettiler; aç, susuz ve uykusuz. Ama ne kadın, ne de erkek tek sözcük söyledi. İki kişilik, daha doğrusu ikisi için tek yer buldukları üçüncü mevki vagon yarı karanlıktı. Yolcuların yüzleri seçilemiyordu… Kendini bırakmış bedenler üzerinde fötr şapkalar ve fötr şapkalardan daha da çok hasır şapkalar. Pabuçsuz her çift ayak için bir hasır şapka. Pabuçlu her çift ayak için bir fötr şapka.

Tren beyaz, yeşil, kırmızı fenerler sallayan adamlar arasından hareket etti.

Terebentin kokan yaşlı bir adamla kıç kıça oturan Gaudelia tedirgin edici duruma kendini uydurarak esnedi ve yüzünü örttü. Bastian ona bakıyor, ama görmüyordu. Esnedi, çünkü karısından geçmişti bu esneme ona.

O sırada, karşılarında oturmakta olan asker elbiseli bir adam, uyuşukluğunu gidermek için yerinden kalktı az daha tabancası düşecekti, eliyle yakaladı hemen.

Rıhtımlardan ayrılan katar, bitip tükenmek bilmeyen bir doğrultuda akmak için, bütün vagonlarıyla anlaşmış gibi, hiç toslaşmadan bütün gece kaydı.

Kocasının omuzunda uyudu Gaudelia. Bastian ise paraya göz kulak olmak için kirpiğini kırpmadı. Gözlerini kimi zaman tren lambalarının ölgün ışığı içine daldırıyor, kimi zaman da, vagonun altından toprağın, traverslerin ve traversler üzerine yerleştirilmiş rayların geçtiğini görüyormuş gibi gözlerini döşemeye dikiyordu. Öte yandan, kulakları tren ilerledikçe ön tarafta mesafeyi, "yiyecek... yiyecek..." diye yutan, arka tarafta ise uzaklaşan uzaydan karanlık gübre yığınına benzer bir şey bırakan demirin geviş getiren çiğnemesini izliyordu...

Komşuları kaşınıyor, horluyor ya da sert tahta kanepeler üzerine vebalı gazlar bırakıyorlardı. Bereket versin, bir vagon-

dan ötekine geçmek için kapının sık sık açılmasıyla giren pek mutlu rüzgâr kırlara doğru gönderiyordu bu gazları. Saat şimdi kaçtı?.. Kaç olmalıydı... Kim bilir...

Tren durdu, düdük çaldı, birkaç vagon bağladı ya da çözdü ve yola koyuldu. İlikleri donduran küçük bir esinti gündüzün başlangıcı oldu. Bastian, kafası arkaya dayalı, ağzı açık horluyordu. Bir düdük sesi ikisini birden uyandırdı. Kampana sesleri arasında fren yapmaya başlayan katar, varışı bildiriyordu. Trenin kapısına başını dayadı Bastian; gözleri; menekşe rengine, pembemsi menekşe rengine büründü, çarçabuk leylak rengine, maviye, pembeye, altın rengine dönüştü. Işık ve çiy. Bu saatte ışık ve çiy aynı şeylerdir. Işık, çiy ve yapraklar aynı şeydir... Bastiancito'nun önceden hiç görmediği, saçak saçak, yürek biçiminde yapraklar. Kimileri kaplan gibi benek benek, kimileri hayvan yüreği gibi kıpkızıl. Vaftiz babası Le Cucho'nun öğüdü üzerine la Gaudelia ile birlikte bulmaya geldiği, altın banknotlar gibi yeşil yapraklı muz ağaçlarını boşuna arıyordu gözleri.

Trenden indiler. Lokomotif büyük bir su deposuna yaklaşırken, küçük bir yol çıkıntısında ayakta durdular… Dev gibi bir huniden, bir başka huniye düşüyordu su. Onun susuzluğunu gidermek içindi bu sanki. Aksırır gibi ak buharlar çıkarıyordu iki yanından. Yakınlarından geçerken duman içinde bıraktı onları. Az sonra elbiseleri ıslak ıslaktı…

Fidanlıklara nereden gidildiğini sordular ve Bastian önde, Gaudelia arkada, ağaçlar arasından yola koyuldular. Buradan gidildiğini söylemişlerdi fidanlıklara. Ateş ve kan renginde kuşlar uçuşuyordu ağaçlarda, Bastiancito bunların kırmızı serçeler olduğunu söyledi Gaudelia'ya... Gözleri güneş kıvılcımları gibi, kanat uçları kara kara, mavi renkli birörnek güvercinler. Ve gürültücü papağanlarla, yükseklerde uçuşan yaprakları andıran küçük saksağan sürüleri.

Birkaç işçinin, öküzlere ya da dişi katırlara koşulmuş yük arabalarının ve tırıs giden atlara binmiş atlıların gidip gelmeye başladığı yolun bir yanı dağ, bir yanı orman. Uzun bir süre yürüdükten sonra ilk rastladıkları kızıl saçlı bir adama, Semirames denilen yerin nerede bulunduğunu sordular. Gerekli bilgileri verdi adam. Uzaktı daha... Ama yürüye yürüye varabilirlerdi oraya. Bastiancito önde, la Gaudelia arkada yola devam ettiler.

Lucero: böyle çağrılıyordu vaftiz babasının dostu... "Senor don Adelaido Lucero, Semirames", bütün bunlar, M. Sebastian Cojubul'ün dikkatle sakladığı zarfın üzerinde yazılıydı. Zarfın içinde Le Cucho'nun verdiği tavsiye mektubu vardı. Bastian'ın, muz yetiştirmek için toprak satın almak istediği de yazılıydı mektupta.

"Semira..."

Bastiancito sözcüğü tamamlayamadı, çünkü ağzı açık kaldı; karısı da öyle. Her ikisi de, en güzel yeşilin yapraklarıyla savrulan bıçak gibi keskin bir çeşit yağmur altında şaşkına döndüler. Bu yeşil, dağ bitkilerinin yeşili değildi; bu yeşil, papağanların yeşili değildi; bu yeşil fundalıkların yeşili değildi; onda, hem denizin yeşili, hem yaprakların üstündeki yaldızlı ışıkla derin ve etli ışıktan doğma yeşil, hem de yaprakların altında akan mavi suyun zümrüt yeşili birbirine karışmıştı. Güneş, gölgeler arasında, pırlantadan süsler izlenimini bırakıyordu. Onlar Semirames'e doğru ilerlerken dizi dizi muz ağaçlarının etraflarında kaynaşıyordu.

Aynı duygu ve düşüncenin etkisiyle bakıştılar. Vaftiz baba aldatmamıştı onları... Hasta erkek sesiyle anlattıkları gerçeğin ta kendisiydi. Büyük muzluklara ulaşınca bir denize girdiklerini sanacaklardı. Balıksız, susuz, ama gene de bir deniz. İçindeki muz ağacı gövdelerinin kılıç biçimindeki sütunlara benzediği

bir deniz. Ateşten atmosferi yaraladıktan sonra yukarıda, gözlerdeki bir düş kadar tatlı, yaralara yapılan pansumanlar kadar serin yapraklardan küçük oklar arasından fırlayan kılıçlar.

Lucero... Semirames... yolda rastladılar ona. Cucho'nun yazısını gölgesiz okuyabilmek için alnından öteye itti şapkasını.

"İyi iyi... geldiniz demek ...iyi iyi... geldiniz demek... çok iyi..."

Ama evde konuşmak daha iyiydi. Önlerine düşerek yolu tarif etti onlara.

"Yaprakların şu hareket ettiği yere varınız, –gerçekten bir kilometreden fazla bir derinlikte yaprakların kaynaştığını görüyordu ve yapraklar kaynaşıyor, kaynaşıyordu– oraya gelince bir yol kavşağıyla karşılaşacaksınız, sağa sapınız, bir yokuş göreceksiniz hemen. Semirames yokuşudur bu. Semirames tepededir. Ben orada otururum. Size rastladığımı, birbirimizi gördüğümüzü ve Cucho tarafından geldiğinizi söyleyin karıma. İşlerinizi düzene koymak için yemek saatinde gelirim…"

Mektubu okuduğu sürece Bastian gözlerini ayırmadı ondan. Semirames'in nerede bulunduğunu tarif ederken, karısı da dikkatle bakmıştı yüzüne. İkisi üzerinde de iyi bir izlenim bıraktı. Lucero hakkında da onları aldatmamıştı vaftiz babaları. Babacan bir adam olduğunu söylemişti, Öyleydi gerçekten.

Sebastian Jeronimo Cojubul, gelini Gaudelia Ayuc Gaitan'ın annesiyle babasını ziyarete gitti. Çocuklarının, kıyıda şanslarını denemek için birdenbire aldıkları karar hakkında konuşmak istiyordu onlarla... Gaudelia'nın erkek kardeşleri orada değillerdi, Bastianon göründüğü vakit yaşlı dünürlerinden başka kimse yoktu evde. Hafifçe öksürerek söze başladı:

"Trenle gideceklerini söylediler, başlarına bir şey gelirse hiç şaşmam... Kendi toprağını ekeceği yerde, kendinin olmayan toprakta eken kişi çok tehlikeli bir duruma girer. Kendine ait

bir şeyleri olduğu halde başka yerlerde talihini denemeye girişmek çok kötüdür diye kaç kez söyledim onlara."

Bastiancito'nun kaynanası, Gaudelia'nın anası, daha iyi görmek için kaşlarını çatarak bir şeyler mırıldandı. Kocası, bir huniyle konuşuyormuş gibi, dudaklarını kımıldatmaksızın tekrarladı bu sözcükleri. Onların aile topluluğu içinde, ailenin konuşma tarzıydı bu. Konuşmak için iyi uyuşurlardı, kadın alçak sesle mırıldanır, erkek yüksek ve sert bir sesle tekrarlardı.

"Bizi de dinlemediler; ama biz kendi kendimize diyoruz ki, onların yaşında olsaydık, biz de aynı şeyi yapardık, çünkü o memleketlerde iyi kazanılıyor, ekmek kırıntılarından başka bir şey toplanmayan buralardan çok daha iyi. Kıyı hakkında Bastiancito'ya söylenirken işittim, toprak hemen hemen hediye olarak veriliyormuş, muz fidanları dikmek amacıyla yer açmak, karıklar çekmek için ormanı kesmek, yakmak serbestmiş."

"Oğlum Bastiancito da söylüyordu bütün bunları, ama aslı var mı bakalım. Sözle her şey kolay, ama gerçekle karşılaşınca! Üstelik o iklimler sağlığa yaramaz, zararlı hayvanlar desen, sürüsüne bereket! Tanrı bizi korusun, hepsi de zehirli, kurbağalar gibi öldürüyorlar Hristiyanları! Çok söyledim onlara, burada iklim güzeldir dedim, yiyecek ekmeğiniz var dedim. Kıyının yakıcı güneşi altında, susuz kaldıkları vakit, Allah vere de bizim burada içtiğimiz buz gibi sudan bulabilseler."

Sustular. Kaynana, saz parmaklı ince elleriyle hafif hafif vuruyordu vücuduna. Sonra, elleri bu hareketine uyarak konuştu. O sırada Bastianon, hem kendisi içmek için hem de onlara ikram etmek için bir mısır sigarası paketi çıkarmaktaydı.

"Bana kalırsa, Tanrı beni bağışlasın, onların kafasına Le Cucho koydu bu güzel düşünceleri. Toplanan muzun, hiç vakit geçirmeden yabancılara satıldığını ve kucak dolusu para getirdiğini her yerde anlatır durur; bu kambur, Conquistador girdi onların aklına."

"Le Cucho benim vaftiz dünürümdür, Bastiancito'nun da vaftiz babası, gelgelelim..." dedi don Bastianon. Çakmağı ile mısır sigarasını yaktı, sonra alevi, dünürünün sigarasına yaklaştırdı, ama beriki sigarayı içine çekmeden önce onun sözünü kesti:

"Veremlinin abartmaları, bir ayağı çukurda olanlar düş kurarlar böyle, sayıklarlar, boş hayallere kapılırlar..."

"Her neyse! Kesin olan bir şey varsa, gittiler işte..."

Kadın söyledi bu son sözleri. Sigarasını ağzında kalan birkaç dişle emiyordu sanki. Güneş, tütün gibi tutuşturmaya hazır kuru ağaçlar üzerine öğle sıcaklığını bütün şiddetiyle indirmek üzereydi.

Ziyaretçi sigarasını, yavaş yavaş, dumanlarını savura savura içtikten sonra gitmeye kalkışırken Gaudelia'nın kardeşleri göründüler: Juan Sostenes, Macario ve Lisandro. Yere inmeden atlarıyla girdiler bahçeye, don Bastianon'u selamladılar ve Bastiancito'nun mektubunu vermek için onu arayan bir adamın yaya olarak gelmekte olduğunu haber verdiler.

Öğle güneşi, yüzyılların gücünü tükettiği bu toprakları daha acıklı ve daha ıssız bir hale getiriyordu. Elverişli bir toprak elde etmek için ağaçlar kesilmişti. Kalker kütle, çıplak sel çukuru ve trajik görünüşteki birkaç kireç ocağı.

Don Bastianon'a verilecek haberi verdikten sonra Ayuc Gaitan'lar hayvanlarından atladılar, iner inmez bağladılar atlarını. Birbiri ardından, şapkaları ellerinde, kollarını çaprazlayarak babalarıyla analarını selamladılar.

Yaşlı Bastianon, pek de acele etmeden, Bastiancito'nun mektubuyla gelen adamı aramaya gitti.

Juan Sostenes, arkasından da Macario ile Lisandro, Cojubul'ün evine gittiler. Mektubu onlara göstermesi için yaşlı adamı isteklendirmek amacıyla, başlangıca ait bir şeyler bildiklerini ustaca belli ederek mektubun daha daha neler dediğini

öğrenmek üzere geldiklerini söylediler. Ne var ki, yaşlı olduğu için kurnazlığı onlardan daha çok bilen M. Bastian kısa kesti:

"Hım... fazla bir şey demiyor..."

"Bey babam," dedi, diren gibi eğri bacaklı, koca kafalı ve cılız Juan Sostenes. "Havadis getirmemizi emretti bize. Gaudelia'nın sağlığının iyi olup olmadığını öğrenmek istiyor; Bastiancito bir işe girebildiyse yüreği rahatlayacak."

"Hımm, evet, sağlıkları yerinde, hasta değiller, şimdi oturacak yerleri de var. Ama ben babana gidip mektubu ona göstermeyi yeğ tutarım; ya da... durun bakayım... köprü tarafında bir işim var, köye acele gitmem gerek. Beni orada bulmasını söyleyin ona, şimdi gidiyorum..."

"Zavallı kardeşim!.." diye haykırdı Lisandro. Kara gözleri, yürek atışlarının öfke çekiçleriyle hayalî bir çarmıha çiviledi Gaudelia'nın kaynatasını. Yaşamı süresince bu çarmıhta bırakmak isterdi onu. Nobranca ekledi:

"Allah vere de sizin yanılgınız olmasa bu, zavallı kardeşim!.."

Çıktılar. Juan Sostenes, eğri bacakları, kocaman kafasıyla ufak tefek; Lisandro, söylediği sözlerden sonra rahat ve Macario, şişe renginde yeşilimtırak, yağız. Ayuc Gaitan kardeşler uzaklaşırlarken, don Bastianon kapıya çıktı ve alnına düşen kâkülleriyle birlikte kır saçlı kafasını sallayarak içini çekti:

"Mektup daha daha neler diyormuş... Göremeyecek gözleri onu…"

Köye doğru yönelirken, dik kayalıklar arasından akan ırmağın üzerine kurulmuş köprüde küçük kara bir leke fark etti don Bastianon. Sıska beygiriyle yaklaşırken, bunun, kendisini bekleyen dünürü olduğunu gördü. Zaman zaman adını unuturdu, örneğin şimdi, aklına gelmiyordu yine. Ayuc Gaitan'ın küçük adı neydi?.. Ona yaklaşıp atının tepesinden elini uzatırken, şaşılacak şey, hatırladı birden: Teo.

"Epeydir bekliyorsunuz beni herhalde, don Teo, ama!.." diye incelikle soruşturdu Cojubul… "Gerçekte, bu kadar erken geleceğinizi sanmıyordum, ben de kâğıtlarımı ararken geciktim..."

"Oğlanlar haberi getirir getirmez geldim, böylece kızım konusunda merakımı daha çok yatıştırabileceğim, dedim kendi kendime. Bu mektubu görmek zorunlu bir hal aldı. Kızıma bir şeyler oldu da siz oğlanlara söylemek istemediniz diye kuruntu yapmak çok üzücü benim için."

"Buraya getirdim onu, don Teo, yanımda."

"En katı gerçekler kelimelerden çıkar don Bastianon, kimi zaman işitilenler ya da okunanlar üzerine tıpkı bunun gibi bir köprü atmak ister insan, karşı kıyıya geçmek için kelimeler nehrini aşmak ister... Ama ne olur, benim için inmeyin atınızdan, çünkü ev için biraz alışveriş yapmak gerek, eksik olan ufak tefek şeyler: un, tuz, mumlar..."

Ağaçlar arasına gizlenmiş saman damlı evleriyle küçük köy, yamaçlar üzerine yayılmış paçavradan ayaklarını ırmakta yıkamak için aşağı iniyordu sanki. Calvaire sokağı denilen, kaldırımlı ve yokuşlu sokakta her çeşit ticaret yapılır ve kireçle taştan örülmüş yumurta kabuklarını andıran evlerde her şeyden çok rakı satılırdı.

"Sizi, bir bardak rakı içmeye davet etmeyi düşünüyordum. Böylece de mektubu okurduk; siz okuyun onu, çünkü ben ezberledim; altmış kereden fazla okudum!.."

Tavana asılmış renkli kâğıtlar ve bambularla süslü bir salonda –bir şenlik olmalıydı yakın günlerde– mektubu okumak için bir masanın önünde iki sandalyeye oturdular. Önlerinde, iki bardak rakı ve kadın garsonun getirdiği tabak içinde bir tutam tuzla yeşil renkli üç tekerlek Yerli inciri.

Bastianon, sarılı kâğıtlarını sakladığı bir teneke kutudan Bastiancito'nun mektubunu çıkardı ve Teo Ayuc Gaitan'a verdi. Mektup şimdi ellerinde bulunan yaşlı Ayuc Gaitan zayıf ve

yorgun bacaklarıyla ayak ayak üstüne attı ve mektubu okumadan önce rakıyı boğazına yollamak için bardağı tutmak üzere elini masaya koydu. Allah vere de kötü haberler olmasa içinde. Yüzündeki buruşuklarda yayılacak kıvancı görmek için kaçamak bakışlarla gözünü ondan ayırmıyordu don Bastianon. "Don, don, don..." diye okuyordu M. Teo. "Macchabés". Nasıl da hatırlıyordu "Macchabés" adını... Üzücü bir ad. Unutulmak için yapılmıştı. Ama bu da tanıtlıyor ki, çocuklar hiçbir şeyi unutmuyorlar.

"Hele uzakta olunursa, don Teo, o zaman, bizi ısıran pireler ve ısırdıkları yerler bile hatırlanır."

"Sevgili anamla babam, önce selamlarımı yollar," diye okuyordu don Teo hemen hemen yüksek sesle… "Sağlığınızı bozacak bir şey olmamasını dilerim. Tanrıya şükürler olsun biz iyiyiz. Bu mektubu, selamlarımızla birlikte haberlerimizi alsınlar diye vaftiz babama ve karımın anasıyla babasına göstermenizi rica ederim. Gaudelia'nın erkek kardeşleri de kıyıya gelmeyi düşünürlerse iyi olur... Muz ağacı dikmeye elverişli o kadar çok toprak var ki, dikilmemesine yeriniyor insan. Satın aldığımız yerin yarısı üzerine bir 'rancho' yaptık; gerçekte, ormandan çektiklerimle toprağın parasının yarısından çoğunu çıkardım. Şimdi size daha fazla anlatmamayı yeğ tutuyorum, çünkü oğlanlar geldikleri vakit bu toprakların niteliği konusunda nasıl yanıldıklarını anlasınlar istiyorum. La Gaudelia bir kümes yapmakla meşgul. O da size bütün selamlarını yolluyor. Vaftiz babamı görürseniz, ona deyiniz ki, gelirken, salık verdiği Bay Lucero bize o denli çok yardım etti ki, ona, karısı Bayan Roselia'ya ve oğulları, daha şimdiden kocaman adamlar olan Lino ile Juan'a, inceliklerinden dolayı nasıl teşekkür edeceğimizi bilemiyoruz... Topraklarımızı Lucero'ların topraklarının yanından aldık, hep birlikte çalışıyoruz, öte yanda, bizim arka tarafımızda yabancıların toprakları var; onlarla da

tanıştık. Kadının adı dona Leland, erkeğinki Lester, onlar da muz ağaçları dikiyorlar."

"Don Teo..." diye onun sözünü kesti Bastianon, şimdi sevinç içinde yüzen dünürünün yüzünü görerek: "Ben gidiyorum, çünkü kâğıtlarımla ilgili yapılacak işlerim var; mektubu size bırakıyorum, yalnız oğullarınıza göstermemek koşuluyla, çünkü onlar da yolculuğa kalkışmak isteyecekler..."

"Bana kalırsa, onlar da hemen gitseler iyi ederler. İnsan gençken şansını denemeli; akbabadan atmacaya hiçbir vakit atlayamayan bizler gibi kalmamalı. Akbaba hayvan pisliği yer, atmaca ise et... onun için, mülk sahibi diye çağrılan oğullar istiyorum ben; onların bildiği tek şey odun kesmek..."

"Aman, don Teo, söylediklerine dikkat et!"

"Peki, ama dostum, göbeğine dek gömülü kör bir tavuk gibi doğduğu yerde kalmak, başka yerlerde buradakinden daha iyisi yoktur diye düşünmek akılsızlıktır."

Akşam oldu. Köyde tek tük ışıklar görüldü, ama onlar da evler gibi gizlenmişti. Dik kayalar arasından akan ırmak, gece içinde, bir sarhoş gibi sesler çıkarıyordu.

"Pedrito dayı, siz daha gitmediniz mi?.." dedi don Bastianon, köyden eve döndüğü vakit.

"Gitmedim, neden olduğunu anlarsın şimdi!.."

"Neden Pedrito dayı?.."

"Çünkü..."

"Söyle Pedrito dayı, aileden olmanın hikmeti burada."

"Kızım yüzünden, Guberio ile evli olan kızım..."

"La Maria Luisa mı? Guberio ile evli olan..."

"Düşün bir kez, kıyıda bucakta kalan paraları derlemeye çalışıyor ama, Guberia odunları teslim ettiği yerlerden bile paraları toplamadı henüz. Yarılmış odun taşıyor..."

"Sözünü bitirmeden, size hemen hayır desem daha iyi Pedrito dayı. Çünkü ihtiyacım olan para için senetlerimi rehine

sunmaktan geliyorum, bakmadılar bile onlara. Bu yolunmuş küllü topraklar için borç para vermiyorlar artık."

"Ama odunun değeri var..."

"Doğru ama. Kömür daha çok para ediyor, Pedrito dayı. Bunu da Yerliler yapıyor. Çünkü bu iş çok yorucudur. Bizler, mülk sahipleri, sadece odun keseriz."

"İyi, pekâlâ, bana bir bardak su ver bari..."

"Gücenme Pedrito dayı, senetlerime karşılık bana hiçbir şey vermemeleri çok canımı sıkıyor. Size gelince de, anaç tavşanlara benzeyen evli kızlarınızın borçlarını yüklenip ödüyorsunuz."

Bastiancito'nun annesi dona Nicomedes San Juan de Cojubul, her vakit nezleli bir kadın olduğundan, omuzlarına aldığı yün atkısı ve çok bol etekliğiyle başı örtülü olarak göründü. Kızıl renkli iki altın yüzük, daha çok ayak parmaklarını andıran, aşırı derecede iri parmakların içine gömülmüştü.

"Ulu Tanrıya şükürler olsun!.."

Elinde bir mum tutuyor ve onu koyacak bir şamdan arıyordu.

Erkekler şapkalarını çıkarıp başlarını eğdiler ve dua ile karşılık verdiler. O sırada kadın mumu şamdana koydu ve onlara hayırlı akşamlar diledi.

"Su istemiştin, Pedrito dayı!" dedi don Bastianon ve mutfağa doğru birkaç adım attı.

"Ondan istemeseydin Pedro!" diye araya girdi dona Nicomedes. "Kocam öyle özensizdir ki, tasla getirebilir suyu!.."

Bastianon, adi bir tasla değil ama bir "maşrapa" ile döndü az sonra…

"Gerçekten, ben suyu bir tas ya da maşrapayla içersem susuzluğumu giderebiliyorum ancak!"

"Olmaz öyle şey. Sen ona bakma Pedro, işte bardak burada."

Dona Nicomedes, billur gibi bir suyla dolu maşrapayı aldı, kardeşine vermek için elinde tuttuğu bardağa boşalttı.

“Allah senden razı olsun... Ben gidiyorum, üzüntü içindeyim, sırf çocuklarımın yüzünden. Hele şükür siz Bastiancito ile bitirdiniz bu işi.”

“Haberiniz yok mu? Kocam size onların işlerini yoluna koyduklarını anlatmadı değil mi? Mektubu versin de okuyun.”

“Don Teo’da bıraktım onu, gelinim Gaudelia’nın babasında. Çünkü Bastiancito mektubunda, Lisandro, Macorio ve Juan Sostenes’in de oraya, onların yanına gelmelerini salık veriyor.”

“İyi bir düşünce bu kardeşim, senin kızlarının kocaları da kıyıda çalışmaya gitsinler.”

“İstemiyorlar Nicomedes. Kızlarımla, sırf topraklarım için evlenmişler diyeceği geliyor insanın. Onları yolmaya devam etmekle yetiniyorlar. Genç genç meşeleri bile kesiyorlar, vahşilerden daha beter bunlar...”

“O halde Pedro, ormanla evlenmişler onlar!..”

“Yalan değil, kıyıda çalışmak için işler sunuldu onlara, hem en iyilerinden. Ama görüyorsun ki, tehlikeli işlere girmek istemiyorlar.”

“Ne gibi bir tehlikeyle karşılaşabilirlerdi?” diye söze karıştı don Bastianon.

“Tembel adamlar bunlar!” diye yargıya vardı dona Nicomedes. “Hiçbir şey yapmak istemezler, her şeyde güçlükler bulurlar. Tavuklar gibi folluklarını ısıtmayı ve bizlerden daha kötü yetişsinler diye bol bol çocuk yapmayı severler. Vaktinden önce yaşlanacaklar; çünkü en çok, tembellik çökertir insanı.”

Tam o sırada Guberio girdi içeri. Güçlükle tuttuğu gözyaşları, konuşmasına engel oluyordu. Onun bu hali üç ihtiyarı dilsiz yaptı sanki. Sonunda konuşabildi. Sözcüklerini, bir yas yapağı gibi gömleğinden çıkan kıllardan sökerek sıraladı. Şimdi, sesi acıyla, derin bir acıyla, trajik bir acıyla doluydu.

Dona Nicomedes bir başka bardakla su getirdi, içine birkaç damla portakal çiçeği esansı akıttı ve Guberio içtikten sonra hepsi birer yudum içtiler.

Bütün yollardan insanlar göründüler. Bitip tükenmek bilmeyen sayıda analar, babalar, dostlar, tanıdıklar ve hatta zamanları olsa ölü evinde bulunmak için işlerini temelli bırakacak olan komşular.

Pedrito dayı, kızının ardından gözyaşı döküyordu. Kurşun renginde bir ay, uzak doruklardan yükselmeye başlamıştı. Her şey ölü gibiydi. Gelenler ona doğru yöneliyor, onu kucaklıyor ve baş sağlığı diliyorlardı. Taze bir gülün, kusurlu bir doğumun kurbanı olarak öldüğü eve giden yolları ağır adımlarla çıkıyordu insanlar. Baba dinlemiyordu, ama işitiyordu...

"Şu damadınız budalanın biri, Pedrito dayı. Bir çocuktan öbürüne soluk alacak vakit bırakmıyordu kadıncağıza. Hayvan herif, işte sonucu; kızışmış hayvan aşkıyla onu o öldürdü. Yok yok, bir kadın evlenirken kiminle evlendiğine iyi bakmalı. Karısını tedirgin etmeye bakan bir hayvanla değil, doğru dürüst bir Hristiyanla evlenmeli. Zavallı kadın, Tanrının yasalarına boyun eğmekten başka bir şey yapmadı, çocuk üstüne çocuk."

Guberio, dul adam, rakıya batmış bir pamuk kederiyle sessiz sessiz dolaşıyordu onların arasında. Birkaç saatten beri annelerini yitirmiş olan küçük çocukları, her yerde izliyordu onu. Çok küçük bir kız arada sırada bacaklarına yapışıyor, kucağına almasını istiyordu, çıplak ayakları üşümüştü. Küçük pabuçlarını giydirmek kimsenin aklına gelmemişti... Kucağına aldı babası. O anda çişini yapmaktaydı küçük kız. Bebeğin, kolundan içeriye akan çişini silkeleyecek vakti olmadı Guberio'nun. Çünkü küçük oğlanlardan biri, kendisini yatırması için ceketinin ucundan çekerken bir başkası mutfaktaki lambayı yakması için çağırıyordu onu.

Ölünün soğukluğu, yattığı odadaki havaya, mumların ışığına, döşeme eşyasına, fırtınadan korunmak için konmuş dallar arasındaki aziz tasvirlerine ve öbür kutsal kalıntılara geçiyordu. Çalışkan kadın elleri, zayıf kadın kolları, ortadan ayrılarak yanlara yatırılmış kara kehribar rengindeki saçların çevrelediği oval yüzü, geniş alnın altındaki kapalı gözleri, kalın dudaklı ağzı, bir sürü çocuğun anası. Daha sonra bir mendille geldiler, sanki dişi ağırıyormuş gibi yüzünü çevreleyerek bağladılar mendille... Çenesi düşmesin diye. "Sanki düşerse ne olur?" dedi içinden Pedrito dayı, şimdiden sonra hiçbir şeyin önemi yoktu kızı için; düşmüş ya da düşmemiş...

Bu sırada, mezarlığın bulunduğu tepede iki adam bir çukur kazmaktaydılar. İnsanı sarhoş eden ve iç çektiren keskin "suquinayes" kokularıyla karışık taze toprak kokusunu koklayarak soluk almak için duruyorlardı zaman zaman. Geceydi ve büyük bir ateşin aydınlığında çalışıyorlardı. Gece oturumuna gitmek için bir an önce bitirmek istiyorlardı çukuru. Sessiz bir çanın içine vurur gibi indiriyorlardı darbeleri. Biri, sivri uçlu demir tırkazıyla yarıyor, açıyor, kazıyordu. Öbürü ise, birincisi vuruşlarını bitirir bitirmez çukura eğiliyor, ilkin bir kürekle, sonra azar azar doldurup boşalttığı bir kutu ile toprağı çıkarıyordu. Terliyorlardı. Su altında görebilen insanların gözleri gibi yaldızlar. Altın gözlü kişiler. Gök yaratıkları. Belki de melekler.

"Fırın henüz sıcak, ama sönebilir!.." diye haykırdı bir kadın sesi, evin ardındaki avluda. Ay erkenden doğduğu halde, ortalık iyice görülemiyordu, çünkü doğar doğmaz karanlık bulutlar gizlemişti onu. El merdiveni dayalı bir "jocotal"deki kümes hayvanları, evde bir ölü olduğunu biliyorlarmış gibi korkulu çığlıklar atıyorlardı.

İki gölge fırına doğru yönelirken.

"Gözüme vurdun!.." diye haykırdı birisi. Sese bakılırsa bir erkekti.

"Gözünü patlatabilirdim, çünkü fazla ileri gidiyorsun. Düpedüz saygısızlık bu yaptığın. Görüyorsun ki, bir ölü var burada!.."

"Böyle olma..."

"Bağırırım..."

Arka taraftaki, koyu karanlığa gömülmüş avlu aşk fısıltılarıyla doluydu. Sanki tavuklarla horozlar insan olduklarının düşünü görüyorlarmış gibi ya da gece oturumundan yararlanmak için, evin ardında, insanlar tavuklarla horozlara dönüşmüşlerdi.

Ara sıra, yaşlı bir kadın elinde bir fenerle dışarı çıkıyordu. Daha iyi aydınlansın diye kolunu kaldırıyor, ama hiçbir şey göremiyordu.

Evin önündeki uzun sofaya sandalyeler, kanepeler, evde ve komşularda oturulacak ne varsa hepsi dizildi... Şapkası elinde eve giren herkes, daha önce oturmuş insanlar dizisi arasından geçerken erkeklerin, kadınların selamlarına nezaket gereğince alçak sesle karşılık veriyordu. Selamlayanlar dost ya da tanıdıksa, karşılığı daha bir candan oluyordu. Bu durumda, daima alçak sesle ona bir yer gösteriliyor ve oturması için çağrılıyordu.

Ailenin üyeleri, nereden geldiğini bilmeden feleğin sillesini yemiş insanlar gibi yürüyerek bir odadan ötekine geçip duruyorlardı. Kimileri ne yapacağını bilmeden dolaştıktan sonra, bir yatağın ucuna ilişerek ya da ayakta durarak sigara içiyor, konuşuyordu. İyiliksever kişiler de içki dağıtıyorlar ya da gece yarısından sonra bir şeyler ikram etmek için ekmek ve yemek hazırlıyorlardı.

Bastiancito'nun mektubu elden ele dolaştı. İyiliği ya da kötülüğü hakkında hiçbir yorumda bulunmayanlar, bunu yapmak istemeyenlerdi.

"Bunların tümü yalan!" diyordu, Pedrito dayının damatlarından bir başkası. "Gerçek olsa bile, gurbet ellerde meyve yetiştirmek için kim bırakır anasıyla babasını!.."

Pedrito dayı dinlemiyordu, ama işitiyordu:

"Sizin burada yetiştirdiğiniz meyve acı bir meyvedir damatlarım, ölüm meyvesi. Tembellik, elleri kavuşturup oturmak, her saat kadınla yatmak isteğini doğurur... Tanrının dilediği yerde gür ağaçlar yetiştirmek için analarıyla babalarını bırakıp giden çocukları Tanrı kutlu kılsın! Aileleri içinde yaşlıların kuruluğunu arttırmaktan başka bir işe yaramayan, asalaklar halinde yaşamayan çocukları Tanrı kutlu kılsın! Uzak ellere gidip, orada dallar ve salkımlar halinde açarak, kendileri ya da haberleriyle yaşlı gövdeyi gençleştiren, ölümün küllerini sürdürüp gitmeyi değil, ama analarıyla babalarını yeniden yaşatmak için hayatın öz suyunu çıkarmasını bilen çocukları Tanrı kutlu kılsın!.."

"Mektubun söylediği yeni bir şey değil!" diye sonuç çıkardı gece oturumunda bulunanlardan bir başkası. "Muz yetiştirmenin en çok gelir sağlayan bir iş olduğunu herkes biliyor, ama o denli çok hastalık, o denli çok tehlike var ki... Cucho'ya bakmak yeter... Her öksürüşünde bayram davulu gibi gümbürdüyor ciğerleri..."

"Güldürüyorsun beni. Bazı tehlikeleri göze almak gerek elbette! Hiçbir tehlikeyle karşılaşmadan ürün almak, hazıra konmak iyi olurdu. Ama bu durumda yaşamaktansa öl, öteki dünyayı boyla daha iyi. Hiçbir şeye ihtiyacın yoksa buna bir şey demem. Yaşar gidersin böyle... olduğun gibi. Eksik olan şey yok... Ama olanla yetiniliyor, o zaman böyle daha iyi..."

Pedrito dayı dinlemiyordu, ama işitiyordu:

"Bir çocuğu olmak, bir ağaç dikmek... Bizim burada çok çocuğumuz var, ama onlardan hiçbirine, sözcüğün gerçek anlamıyla çocuk denemez... Al birini vur ötekine... bir ağaç dikmeye gelince, daha beter, çünkü tekrar odun yapmak için kesiyorum onları; ormanları yok etmekle yaşıyoruz!"

Gece esintisinin kımıldattığı yaprakların hışırtısı kaplıyordu evi zaman zaman, ölüyü alıp götürüyormuş gibi… Hayattan uzaklaştıkça daha çok sararan ölüyü. Şafak sökerken morumsu bir renk alan ve buruşmaya başlayan deriden bir çuvala benzeyen ölüyü.

Pedrito dayının bir başka kızı Dominica karnındaki kocaman yükle girdi içeri. Dimdik saçları olan kocası, Bastiancito'nun mektubundan söz açtı.

"Üç kişi bir araya geldi mi hep bu konuşma... Hep bu laf... Ben her şeyi anlarım yalnız kıyıya gitmekten söz açmasınlar bana, çok sinek var orada. Burada da yaşanıyor, kazanılan büyük bir şey değil, toprak yorulmuş, ama belki iyileştirilir."

"Ama gübre pahalı," dedi don Teo. "Hepimiz toprağa sıçsak bari..."

"Hiç değişmiyorsun Teo, her zaman terbiyesiz!"

"Ya sen, sen de hep aynı sersem. Doğduğun yerde kalmak istersin hep, koca bir ailenin bütün yükünü sırtlayarak. Dominica'nın gelecek doğumuyla yedincisi olacak bu…"

"O uğursuz kıyıya gitseydim daha beter olurdu... Sıtmadan veya başka bir hastalıktan geberir giderdim ya da hiçbir işe yaramayan Cucho gibi dönerdim."

"Burada yoksulluktan öleceksin, yavaş yavaş, yalnız sen değil, bütün ailen, çünkü doyuramıyorsun onları. İlaç alacak paran yok, çocuklarını gerektiği gibi besleyemediğinden bacakları ip gibi ince, kirli yüzleri cenin maskeleri gibi, anaları

gerektiği gibi meme veremediğinden kocaman karınları kurtlarla dolu!"

Öksürükler Cucho'nun hangi tarafta bulunduğunu belli ediyordu, gün geçtikçe daha kambur, yüz kemikleri içine batmış cam gibi gözleri daha derin, kaşlarına asılı göz kapakları daha buruşuk, sivri burnu ölüm keskinliği içinde.

"Ben kimim?.." dedi Le Cucho, selamlamak için ona yaklaşıp tüylü, kaba elbisesini elleriyle yoklayan ufak tefek bir köre. Gruptaki öbür dostlar da dokunarak kim olduklarını keşfetmesini istiyorlardı körden.

"Sese bakarak diyebilirim ki, siz... siz kimsiniz acaba?.."

"Bil bakalım, küçük, bil... ben, sağlığı yerinde olan insanlara hayatı öğütleyen bir hastayım. O insanlar ki, Tanrı onlardan ne sağlığı, ne zekâyı, ne çalışmak için elleri, ne de teşebbüs için gençliği esirgememiş."

"Bir teşebbüs ölüsü!.."

Körün şakasına Cucho bile güldü.

"Tamamen öyleyim. Göğsünde kalan bir damlacık sesini, gençler ordusuna buradan uzaklaşmayı, insanlar için, toprağı denizle dövüştüren gerçek insanlar için savaşmanın başladığı kıyıda çalışmaya gitmeyi öğütlemek için kullanan bir ölü."

"Düş gücün çok büyük Cucho, ama inandıramayacaksın onları!.." dedi gruptan biri.

"İnandıramazsam bile dinliyorlar hiç olmazsa!.."

"İnsanlar, gerçek insanlar... burada var mı onlardan?.."

"Tembellik erkeği kadınlaştırıyor; buradaki gevezeler eteklik giyseler daha iyi ederlerdi!.."

Le Cucho öksürdü, öksürdü... Boğuk öksürük nöbetinden sonra, ipek bir mendil çıkardı, akan burnunu sildi. Bütün omurlarını baştan başa dolaşan bir titreme ayak bileklerini, el bileklerini ve saydam kulak kepçelerinin memelerini sarstı.

"Denizle dövüşmek! Bırak da güleyim bari Cucho!" Grubun içinden bunları söyleyen birisi, şefkatle sırtına vurmak için ona yaklaştı.

"Tanrının izniyle, bir görseydi gözlerim, denizle savaşmak için çoktan oraya gitmiş olurdum. Konuşulanlarda farfaralıktan başka bir şey yok gibi geliyor bana... Bu yoksul toprakları bırakıp oralarda ne kazanıldığını görmek için gitmeye yüreği olmayan tabansızlar!"

"Haydi Cucho, anlat bize, neymiş bakalım denizle savaşmak. Çünkü bana kalırsa, onu sen de bilmiyorsun, senin uydurduğun bir şey bu."

"Analarının dizi dibinden ayrılmamış insanlarla konuşulursa böyle olur zaten. Bana göre, denizle savaşmak demek, dalgaların art arda gelip çatladığı yerlere dek inen kıyı ağaçları gibi olmak demektir. Oralara gitseydiniz, 'manguier'lerin ve daha başka büyük ağaçların, köpüklerle kayalar arasında, geçit vermeyen doğal engeller meydana getiren yeşil dallarını görecektiniz. Özellikle fırtınalı günlerde dalgalarla sürekli savaş halinde bulunan bu binlerce, binlerce gövde, dal ve yapraklar sayesinde, kıyının toprağını alıp götüremez deniz. Ama bu ağaçların ardında kimler vardır? Kimler görülür? Bizden hiç kimse..."

"Deniz gider, gelir... Ben de gördüm onu Cucho."

"Onun içindir ki, 'sağlam olanların yeri orasıdır' diye size tekrarlamaktan bıkıp usanmıyorum. O topraklar üzerinde yeşil, papağanların yeşili rengindedir. Orada her şey çok çabuk büyür. Başakları çabuk çoğalıyorsa, fasulye tarlaları gebe bir kadının yüzündeki lekelere benziyorsa neden hâlâ buradayız? Buradaki ekilmiş tarlalara baktığım vakit, topraktan çıkanlar yaprak değil, ölü tavukların tüyleri gibi geliyor bana..."

"Ben gençken," dedi kör, "bir değerli ağaç alıcısı buradan geçti ve beni, Pasifik kıyısındaki toprakları işletmek üzere ken-

disiyle birlikte götürmek istedi. Hemen hemen karar vermiştim, ama gitmedim, ailemin küçük evindeki rahatlıklar alıkoydu beni. Ana-baba sevgisi bahane oldu. Yaşlıları, aile çevresini, dostları, eğlenceleri, nişanlıyı bırakmak üzücüydü, ama Meryem Ana yortusundan bir gün önce yüzümün ortasında bir kestane fişeği patladığı an başlayan körlüğümle hepsi son buldu... Ağaç arayıcısıyla birlikte gitseydim, belki de gözlerim görecekti şimdi... Eğer Tanrı böyle olmasını istemişse, gene kör olurdum, ama yoksul değil..."

Kör derin derin içini çekti ve at yelesine benzeyen kırçıl saçlı başını sallayarak ekledi:

"Ölüye dokunacağım, ölenin o olup olmadığından emin olmak istiyorum, o denli iyi yürekli olan bu kadın ölmemeliydi... Onun yokluğuyla önümde açılan boşluğun ne denli büyük ve soğuk olduğunu bilmek istiyorum... Çünkü bana burada, sofasında barınacak bir yer, mutfağında iki lokma yemek veren oydu... Bu kadar çok çocuğu bırakıp da neden öldü? Hep şu melun Guberio yüzünden... Ne, onun hatası değil mi?.. Bunu bana mı söylüyorsunuz?.. Kör olduğum için kulaklarımla çok şeyler gördüm ben. Geceleri sırılsıklam sarhoş gelen bu koca ahmak, her şeyleri devirir, kadıncağızı uyandırır, tedirgin eder, tartaklar ve ömründe kadın yüzü görmemiş gibi yatardı onunla... Melun!.. Koca hergele!.. Onun yaşında bir adam... Çocuklarının anasına yirmi yaşında bir delikanlı gibi davranıyordu... Günün birinde onları anasız bırakacağını bile bile... İşte sonunda o da oldu... Ama böyle olmamalıydı... Dünya adaletsiz, Tanrı adaletsiz, insanlar adaletsiz..."

Sımsıcak çamur gibi akıyordu yaşlar yanaklarından körün. Uzatılmış cesedin yanına geldiği vakit eğildi. Çiçek kokuyordu, mersin dalı kokuyordu ve onun, o, o iyi kadın, o uslu kadın, o ince kadın olduğundan emin olmak için eliyle yokladı...

O anda bir kapıdan içeri dalan küçük bir çocuk elleriyle köre vurmaya başladı, çekilsin diye. Zavallı yavrucak anasını dövüyor sanmıştı. Köre karşı duyduğu çocuk öfkesini yatıştırmak için kucaklarına aldılar onu.

Çocuğun acı dolu gözyaşları ve yüreğe işleyen haykırışları ile kül renkli at yelesi gibi kırçıl sert sakallı körün sessiz gözyaşları birbirine karışıyordu.

Evin başka yerlerinde, kahve, rakı, ekmek, mısır yaprağı sigarası ve sarı kâğıt dağıtmak için gidip gelenler, yas örtülerine bürünmüş kadınlar ve köşelerde bir gaz lambasının çevresine çömelip kâğıt ya da yüksük oynayan insanlar görülüyordu.

Yarı uyuklayan bir sevdalı, yüreğin eliyle toplardamarı izleyerek parmağının ucu altından sevgilisinin kanının geçtiğini hissediyordu. Bu cenaze gecesinde, ilk kez olarak nişanlılar birlikte geçiyorlardı; yeni yetmelik çağına değin bir sıkıntının belirtilerini göstererek.

Pedrito dayı dinlemiyor, ama işitiyordu...

"Aşk, ama tozdan, çamaşır yıkadıkları külden ibaret olan ve dikenlerden, böğürtlenlerden, yaban nergislerinden, Frenk incirlerinden başka bir şey vermeyen fidanların bittiği bu topraklardan uzakta. Aşk, ama en küçük bir çiçeklenme umudu vermeyen bu kalkerli kayalardan uzakta… Ve ölüm, ölüm de buradan uzakta, her birinin zavallı kuru bir gövdeye, çorak bir tepeye dönüştüğü bu yerlerden uzakta... Bunların üzerlerindeki çiyler bile gözyaşlarına benzerler... Elimde olsaydı, ölmüş kızımı uzaklara götürürdüm gömmek için, bu moloz yığınlarından uzağa, bu uğursuz kilden uzağa, daha sonra, hatta yarın bir çiçek, bir meyve, bir yaprak olsun diye, bir kerpiç parçası değil; çünkü buraya gömülen ölülerin geleceği, günün birinde evlerden birinin köşesinde bir kerpiç parçası, cılız bir bitki, çiçeksiz bir ağaçtan başka bir şey değildir."

Gün doğmadan önce kadınlar, ölünün bulunduğu odada diz çöktüler ve dua ettiler. Bütün gece yanan mumlar şamdanları silme doldurmuştu. Gece oturumunda uyumadan bekleyen bazı kişiler, şapkalarını yüzlerine örtüp sandalyeler, sıralar üzerinde uyukluyorlardı. Kimi çok üşüyenler de, kaba kumaştan kalın elbiseleri üzerine mantolarını, örtülerini geçirmişler, duraksayan bir yürüyüşle mutfağa gidiyorlar, sıcak kahve, fasulye ve birkaç mısır çöreği arıyorlardı. Bu çörekler sabaha kadar küllerle kaplanmışlardı, ama gene de yenebilecek durumdaydılar. Yüksük ve kâğıt oynayanlar, gün ağarmasına rağmen hâlâ yanan bir lambanın çevresinde çömelerek sonuncu partilerini oynamaktaydılar. Yüzleri intihar edenlerin yüzlerine dönmüştü. Hıçkıran sarhoş bile eksik değildi. Şafağın aydınlığında Cucho'nun öksürüğü daha boğuk bir halde çınlıyordu. Sevdalı parmağın ucu, yüreğin eliyle, bir nişanlının damarında dolaşan kanı izliyordu.

VII

Yaşlı John Pyle'in karısı Leland Foster'ın dostları, Lester Mead adında biriyle evlenen Leland'ın dostları olmaya devam ettiler. Kıyının köpük örtülü bir masaya benzediği, parlak güneşiyle, yüksek palmiyeleriyle, deniz kuşlarıyla, gurup vakitleriyle manzaranın bambaşka olduğu bir yerde onları ziyarete gitmek bir yenilikti. Viskiler, sigaralar, kitaplar, dergiler ve bir de piyano bulunan salonu unutmamak gerek. Dostlar arasında yeni olan tek kişi Tom Beker'di. Boyu bir seksen beşten daha fazlaydı. Çok yüksekte kalan kafası küçücük görünüyordu. Saçları sarı bal rengindeydi. Sivri yüzüne sevimli bir köpek havası veren, alt dudağı üstüne sarkan dişleriydi galiba.

Leland bir kolunu, arkasında duran piyanoya dayamıştı, öteki kolunu, sehpa üzerinde açık duran bir notaya uzattı, ama dokunmadı. Çünkü aynı anda Tom Beker'in ileri sürdüğü bir savı derhal çürütmek istedi; ama kocası Lester ondan önce davranmıştı.

> İçinden geçtiğim tehlikeler için sevdi o beni,
> Ve onlara acıdığını görerek sevdim ben onu.
> Biricik büyüm oldu o kadın benim.
> Görüyor musunuz, tanığıdır kendisi bütün bunların...

"Alın yazısını paylaşmak için sevdim Mağripli'yi," dedi Leland altın renkli başını sallayarak. O anda koca Tom soğuk bir inanmazlık gülümsemesiyle dişlerinin ucunu göstermekteydi. "İnatçı iradem, dünyanın geleceği için duyduğum karamsarlık ispatlıyor bunu."

Salonun dip tarafından Carl Rose girdi içeri. Onu bir deri ile bir kemikten ibaret bırakan dizanteriden sonra pipoyu bırakmıştı. Leland'ın sözünü kesmek için hemen hemen yüksek sesle bağırarak ekledi:

"Mağripli, iyi gözetiniz onu…"

"Kuşku duyunuz, bunu size öğütleyen benim. Bir erkeği aldatan kadın sizi de aldatabilir..."

Hepsi de gülmekten katıldılar. Tom Beker'in dişlerini saklayarak:

"Denize atacağım derhal kendimi..." diye sahneyi bitirmesi üzerine daha da çok güldüler.

Dostların ter içinde yüzdükleri sırada denizin bir fon müziği gibi sesler çıkardığı duyuldu. Her birinin ellerinde tuttukları bardaklara, Leland viski boşaltıyordu. Sonra kendileri alıyorlardı buzla sodayı.

Yeşil renkli bir tabağa hamsi kutusunu, dibine vurarak boşaltıyordu Lester Mead. Balığın iştah açıcı kokusu küçük salona yayılıyordu. Ayrıca zeytinler, tuzlu bademler ve peynir parçaları da vardı.

Her vakit geç gelirdi Ernie Walker, ama bu sefer daha da gecikti. Kendi deyimiyle, "ayaklarını yeter derecede akreple yelkovanın ardında bırakmak"ta aşırı kaçmıştı. Perçemini geriye iterek, viski almak için yaklaştı. En çok sevdiği içki, kokulu eski bir İskoçya viskisiydi.

"Günün rezaleti! Tury Duzin ile Nelly Alcantara boşanıyorlar, şimdiden ayrıldılar birbirlerinden! Üstlerinden taş yüklü bir tren geçmiş gibi ikisi de, altı saat durmadan dövüştüler."

"Yas için bir dakikalık sükût teklif ediyorum..." dedi Carl Rose. Dizanterili yüzünü, onun desteğini bekler gibi Tom'a çevirmişti. Ağzı kapalı olduğu halde, bir tarağa benzeyen dişlerinin ucu gözüküyordu Tom'un.

"Fena fikir değil," diye haykırdı Tom Beker beklendiği gibi.

"Sen de çok güldün değil mi sevgilim?" diye araya girdi Leland. Sessizlik içinde duran kocasının yardımına koşmak istemişti.

Eski dostlar grubu arasından, Lester Mead'ın Cosi olduğu zamanki silüeti geçti bir an. Uzun saçlı, kısa elbiseli, yırtık pabuçlu, "dikiş için ne gerekliyse" satan Cosi ve onun tahkir edici kahkahalarını işitir gibi oldular:

"Ha-Ha... Ha, Ha, Ha, Ha!.."

Kendisinin alaya alındığını anlayan Lester Mead:

"Bilirsiniz ki, dinlemeyi yeğ tutarım!" dedi. Sonra da yanına oturmasını –çünkü böyle daha rahat olacaklardı– teklif eden Leland'ın elini tuttu.

"Oturulmaya oturulmaya, daha başka birçok şeyler gibi, sandalyeler de yararsız birer eşya olacaklar. Şimdi artık iş adamları ayakta bir kokteyl almak ve her zaman ayakta tartışmak için işlerini bırakıyorlar... Oturmayan adamlar umut kırıcıdırlar... O güzelim kanepeler, koltuklar, sandalyeler tedavülden kalktı. Bugün, zamanları yokmuş gibi hiç kimse oturmuyor. Saatlerce ve saatlerce böyle kalıp konuşuyorlar. Bir ahıra bağlanmış gibi orta yerde tepiniyorlar... Hiçbir şey beni, New York'ta işten sonra ayakta alınan kokteyl kadar umutsuzluğa düşürmezdi."

Leland, kıyının atmosferinde biraz temiz hava aradıktan sonra tekerlekli bir masayla sigara içilen salona girdi. Viski, soda şişeleri, buz, küçük tabaklar içinde zeytin ve başka çerezler getirmişti. Ama sıtmaya karşı kininden daha etkili yeni bir ilacın tartışmasını yapmakta olan konuklar yerlerinden kımıldamadılar.

"Sıtma benim umurumda değil, yeter ki uykusuzluğu yok etsinler, uyumak için bir şeyler icat edilsin... Geceyi, bitmek

bilmeyen, sonunda zorla yutulan bir şekerleme gibi emmek ne mutsuzluk!.. Karanlık çökmeye başladığı vakit, uyuyamayan bir insan geceyi ağzında, onu yakan, titreten, tükürüğünü kurutan bir şey gibi hisseder...”

Ernie Walker’ın sözlerini kapatan ölüm sessizliğinden sonra bir şeyler demiş olmak için Tom söze karıştı:

“Uyuyamadığım bir dönemim oldu benim de, hiç gözümü kırpmadım.”

“Bunun ilacı yok!..” diye ekledi Rose.

“İnsan, sıtmaya karşı, sifilise, iskorbüte, bilmem hangi şeytana karşı bir şey icat edildiğini görünce kuduruyor. Kafayı yastığa koyar koymaz gözleri kapayıp derin bir uykuya dalmak için bir ilaç bulunmadı henüz!”

“Bu bir hastalık değil de ondan!..”

“Peki, ne öyleyse?..”

“Kötü bir alışkanlık...”

“Kötü bir alışkanlık mı? Ben evimde dokuz saat uyumaya alışıktım. Buraya geldiğimden beri gözümü kırpmadan geçirdiğim geceler o kadar çok ki!”

Piyanodan tatlı nağmeler yükseldi. Mozart’tan bir parça çalıyor Leland. Onu dinlemek için sustular hepsi birden... Tepeden tırnağa ter içindeydiler. Piyanoya yaklaştılar. Gürültü çıkarmadan birer birer sandalyelere oturdular. Yalnız Tom Beker ayakta kaldı.

O gece oyuna geç başladılar. Gözlerinde gerçek bir yorgunluk okunan Lester kartları karıştırdı... Sıcak şiddetliydi. Bir, iki, üç saattir işleyen vantilatörler vınlıyorlardı ve vantilatörler gibi eller de bir tur, bir tur ve bir tur daha kâğıtları dağıtıyorlardı. Sonuncu tur. Hayır... Bir tur daha. Evet, bir tur daha. Hiçbir vakit sonuncu tur olmuyordu. Söz, namus sözü ki, bu sonuncusu. Ama saat de sabahın dördüydü.

Evinden çıktığı anda Cosi oluyordu Lester Mead, onun halk arasındaki adı, onun savaş adıydı Cosi; onunla satıyordu mallarını, onunla gülüyordu:

"Dikiş için ne gerekliyse var... Ha, ha... ha, ha, ha, ha!.."

Onun için sevmiyordu gündüzü; güzel ve zalim günün doğduğunu gören hükümlü gibi.

Koyu renkli bir ata binerek Semirames'e gitti... Adelaido Lucero'yu ya da oğullarını arıyordu... Yolda, bakır renkli ellerinde gümüş alevli bıçaklarını savuran muz kesicilerine rastladı. Tehdit belirtisi olarak bembeyaz dişlerini gösteriyorlardı adamlar. Barış bile savaş olurdu sanki ağızlarının içinde. Onlara rastlayınca ne olduğunu öğrendi Lester; meşhur Cosi için sır yoktu ve Lester Mead ya da öteki adıyla Stoner, muz kesicilerinin gözünde, "Ha, ha... ha, ha, ha, ha!.." diye kahkahalar atan, bir çocuk ve bir kuş kadar zararsız adam olmakta devam ediyordu.

"Bu sefer," diye haykırdılar ona. "Daha iyi bir ödenek istemiyoruz, kadınlar için garanti istiyoruz... Onlara saygı gösterilsin, yoksa topunu öldürürüz!.."

Muz kesicileri, bıçakları kadar yükseltiyorlardı seslerini. Kadınların kokusu sevgi duygularını altüst etmişti. Kadın çamaşırının, erkeğin kanında uyandırdığı istekle hem içli dışlı, hem de umut kırıcı olan kokusu; kadın saçının kokusu; güneşle bitkinin, bir cinsiyeti olan kıyı havasının kokusu.

Vahşi, kadını soydu, elbiselerini sakladı ve onu muzlar arasında çırılçıplak bıraktı. Daha erkek olan bir başkası kadınla karşılaşınca yere yıktı onu; ama birdenbire ondan daha da erkek olan bir üçüncüsü çıktı ortaya ve kadını o aldı bu sefer; bu hayvan herifler önüne çıkmasaydı, kadın vahşinin elinden kaçıp kurtulmayı başaracaktı...

Toprak, Cosi'nin eski tanıdığı olan toprak, Lucero'ların evine dek çabucak aktı atının ayakları altından... Adelaido evde

değildi, oğulları da yoktu. Dona Roselia ona bilgi verdi. Adalet yerini bulmadıkça çalışmaya yanaşmayan, başkaldıran adamları yatıştırmakla uğraşmaya gitmişti kocası.

Akkor haline gelmiş atmosferin sıcaklığında insanların soluğu kesildiği vakit, tepeden inen güneş bütün namus gürültülerini boğacaktı. Sıtma nöbetleri, çocuklarının göbeklerine ektikleri tozdan daha sarı bir maske altında bütün başkaldırı atılımlarını bastıracaktı... Güneşle sıtmanın alt ettiği bütün başkaldıranlar, Lucero'nun da dediği gibi, sonunda yenilgiyi sineye çekeceklerdi.

Lester Mead ona rastladığı vakit ödevinin çağırdığı yere gitmekteydi Lucero. Atları tahtlarıydı onların. Her biri kendi tahtında. İş dediğin böyle görülmelidir. Lester Mead, muzun şu anda kaça alındığını sordu Lucero'ya.

"Dokuz ellik hevenk başına 25 altın Centavos veriyorlar."

"Hırsızlıktır bu!" diye bağırdı Lester.

"Burada hırsızlık olmayan ne var?"

"Protesto etmeye gideceğim..."

"Oraya gitmek zaman kaybetmektir. Satmak daha iyi. Meyve bozulur, hepsi elden gider. Şimdi elinizdeki meyveleri satmaya bakın. Gelecek yıl meyveler ermeden önce protesto edecek zamanınız olur, Şikago'ya dek gitmemek şartıyla."

"Nereye gitmek gerekirse oraya gideceğim."

Lester atını döndürdü, evine gelince, merdivenlerde görülen çamurlu ayak izlerinden kimlerin orada olduklarını anladı. Küçük Lucero'lar, Lino ile Juan, Bastiancito, Cojubul, Ayuc Gaitan'lar. Ateşli ateşli konuşuyorlardı Leland'la. Leland, yarım yamalak, onlar ise iyice anlaşılsın diye tane tane ve sözcüklere basa basa.

Hepsi birden aynı anda konuşmaya koyuldular... Lester derhal susturdu onları, fiyatların düzeltilmesi için araya girmeye hazır olduğunu bildirdi.

"Ama siz tartışırken meyveler çürüyecekler!" dedi Bastiancito, gözleriyle arkadaşlarına danışarak.

"Zararı yok, bunlar bozulacak, ama fiyatı zorla kabul ettireceğiz, hakkımız olanı ödeyecekler bize."

"Bir bakıma arzu edilir bu, arzu edilebilirdi!.." diye ağır ağır, tekrar ede ede konuşuyordu Macorio Ayuc Gaitan. "Gelgelim sonuç meydanda, meyveler oldu, bu namussuzlar için çalışıyoruz biz..."

"Bunun bir tuzak olduğunu her vakit düşündüm ben!" diye açıkladı Juan Sostenes, Ayuc Gaitan'a, eğri bacakları üzerinde yaylanarak… "İçine düştüğümüz bir tuzak, satarsak hiçbir şey kazanmayacağız, satmazsak tümünü yitireceğiz."

"Pekâlâ, siz istediğinizi yapın, ben satmıyorum, bende ruh olgunlaşır, muz ağacı değil! –hepsi gülmekten katıldılar, hatta belli belirsiz kızaran Lester bile– tek hevenk bile satmıyorum; bekleme imkânım olduğundan değil, ama bu toprak üzerinde, zorla kabul ettirilmek istenen adaletsiz yasalara karşı kendini savunmalıdır insan!.."

"Burada adaletsiz olan fiyattır... Çünkü aldatma vardır."

"Elbette vardır!.." dedi Lino Lucero, koca kafalı eğri bacaklı Juan Sostenes'in söylediklerini destekleyerek... "Onlar ürünü daha pahalı satacaklarına göre neden birkaç centavos'cuk arttırmak istemiyorlar bizim için?.."

Leland, yarım yamalak İspanyolcasıyla, elinde postadan aldığı bir tomar mektup, içeri girerken:

"Olur, olur!.." dedi.

Lester tartışmanın konusunu açıkladı Leland'a, yalnız dil değiştirmişti, aynı konuyu onunla tartışmaya devam etti. Çünkü karısı da verilen fiyat üzerinden meyvelerin satılmasına taraftardı.

Leland'la yaptığı kısa ve sert konuşmasını bitirdikten sonra Mead, yeniden İspanyolca konuşarak kendi düşünceleri üze-

rinde ayak dirediğini bildirdi. Adalete uygun bir fiyat vermelerini istemek için gidecekti, kendi toprakları üzerinde ürün yetiştirenlerin iyi niyetleriyle alay etmemelerini söylemek için gidecekti.

"Davranışların en bayağısı aldatmadır. Her çeşit yardım yapıyorlar. İnkâr edilemez bu. Hastalıklarla savaşmak için gerekli her şeyi de veriyorlar. Gelgelelim, meyvelerin satışı zamanı geldi mi, almayı kabullenmiyorlar."

"İşte tuzak burada!.." diye kesinledi Juan Sostenes, Juancho Lucero'nun söylediklerine daha bir güç vermek için kocaman bir sarkaca benzeyen kafasını durmadan sallıyordu.

"Kendilerine gelince, meyveler onlardan alınırken fiyatlarında hiçbir indirim yapılmıyor... Ama kötü niyetli insanlar bunlar... Bize bir parça daha fazla ödeseler kıyamet mi kopar?.. Düpedüz hayvanlık... Pis herifler bunlar, daha da kötüsü iyi insan süsü veriyorlar kendilerine. İyi mi?.. Onu da kötü yaptılar kendileri gibi... Takındıkları temiz, namuslu, yarar gözetmeyen adam maskeleri çürütüyor her şeyi..."

"Sen de duygulu olmaya başladın!" diye haykırdı Ayuc Gaitan'lardan birisi, burada görülen, yürekleri minnet duygusuyla dolu birçok zavallı gibi.

"Hayır, dostum, ben Tropicaltanera'nın yaptığı iyiliğin insanseverlikten uzak olduğunu söylemek istiyorum, çünkü kat kat ödetiyor bunu bize."

"Ve meyve için olana gelince, ondan söz açmak boşuna. Dün, levazım başkanlarından biriyle beraberdim; şu, her vakit tütün çiğneyip duran, mister... mister... neydi adı?.."

"Tamam, tamam!.." diye ekledi Lester. "Çünkü onların hepsi böyledir, mister, kim olduğuna boşver, çünkü hepsi..."

"Onların hepsi!." diye haykırdı Macario Ayuc Gaitan. "Az kalsın bir eşeklik edecektim, çünkü don Lester onlar gibi değil, ama ne de olsa onlardan."

"Ne kastettiğini anladım!.." diye devam etti Mead. "Kim olursa olsun, buraya gelirken hepsi aynıdır, hepsi çok iyi insanlardır; görevleri sırasında onlar... Macario'nun demek istediği gibidirler."

Sonra kısa keserek ekledi:

"Dostlar, eğer siz satmak istiyorsanız satabilirsiniz, ama ben satmıyorum!"

Çıktılar... Ayak sesleri, bir ölüyü taşır gibi işitiliyordu evin içinde. Bastiancito, geniş kenarlı şapkasıyla bacağının yan tarafına, tozluğu üzerine vuruyordu. Lino Lucero dudaklarını ısırıyordu; Juan Sostenes ise, ağırlığı ve haksızlığın ağrıttığı düşünceler yüzünden dilim dilim dilinmiş hissettiği başını sallıyordu.

"Sen gidince ben ürünü satacağım!.." dedi Leland yorgun bir sesle; müthiş bir sıcağın ortasında vantilatörlerden ferahlama umuyordu.

"Satmayacaksın, onların verdiklerinden daha çok eder ürün. Hiçbir vakit böyle yapmamalı; haksızlıkla uzlaşmak, bizim Hristiyan uygarlığımızın deyimiyle, ahlaki çöküntünün temel öğesidir."

"Ama onlar güçlülerse, yavrucuğum?"

"Güçlüler mi? Allah kahretsin onları!.. Çünkü soyuyorlar bizi; ama ak koyunun dişleri değiştirilebilir. Sen ki bir zamanlar, bizi dünyaya yaşlı çocukların çocukluğuyla tanıtan dergilere öyküler yazardın, şimdi, kuzu derisine bürünmüş kurdun öyküsünü değil –çünkü bu eski, çok eski bir öyküdür– ama kurtlar arasında yaşayabilsin diye, bir dişçinin kurt dişleri taktığı bir kuzunun öyküsünü yazmalısın."

Bir adamın başında bir şapka, bir adamın elinde bir valiz, bir adamın ağzında bir pipo. Taş sahanlığa kadar onunla birlikte giden gürültülü sert adımlar. Bir düşte yok olur gibi kay-

boldu birden taş sahanlığın içinde. Yere doğru bakmadı, çünkü kocaman pabuçlarının tabanları altında, Tropical Platanera S.A.'nın küçük başkentteki müdürlük bürosunun yumuşacık halısını hissetmişti.

"Bay Lester!" dedi Genel Müdür… "Sizin kazancınızı baltalamak niyetinde değilim, ama bu fiyata alamayacağız ürünü!"

"Genel merkeze bir tel çekin, ben bekleyebilirim. Şikago'ya telefon da edebilirsiniz. Birkaç saatlik bir iş bu, elden çıkarmayalım ürünümüzü."

"Bay Lester, zaman kaybedemem ben. Sizin ürününüzden daha değerli benim zamanım. İki yük meyveyi daha yeni attık denize!.."

"Ama..."

"İki yük meyve dedim, denize atılmış bir milyon hevenk demektir bu!"

Lester Mead kaşlarını çattı, tütün doldurmak için piposunu çıkardı. O sırada Genel Müdür, kendisine golf alanına gitmesi gerektiğini hatırlatan bir memuru dinlemekteydi. Mead ayağa kalktı. Genel Müdür'ün elini sıktı ve sahanlığın taşları üzerinde yürürken çıkardığı kendi ayak seslerine kavuşuncaya dek yumuşak halılara bata bata ilerledi.

Valizleri, Atlantik üzerinde izlediler onu; beyaza boyanmış eski gömütleri andıran, sigatoga hastalığına karşı zehir getiren ve büyük pazarlara doğru dev gibi muz hevenkleri taşıyan bu gemiler kadar yürek karartıcı hiçbir şey yoktur yeryüzünde.

"Beyaz kadavralar donanması!.." dedi Mead, kamarada hizmet eden ve her girip çıkışında kafası kapının tepesine çarpacakmış gibi olan, ama tam zamanında eğildiği için çarpmayan zenciye.

Büyük muz ticareti kurumunun yıllık izinlerini alan birkaç memuru, diploma kokan kıyafetleriyle, büro alışkanlıklarını yitirmeksizin yolculuk etmekteydiler.

Lester Mead, bu memurlardan kimileri, özellikle eskileri için, "ha, ha... ha, ha, ha ha..." kahkahasını atan Cosi olmakta devam ediyordu, ama bu kez, başka bir deli olarak bakıyorlardı ona. Onlardan hiçbirinin gözünde, bu küçücük, rutubet kokan, kirli kahverenginde, hemen hemen küçük bir tümöre benzeyen, günlerce ve günlerce olduğu gibi kalıp sonra birdenbire harekete geçen ve en sonunda olağanüstü bir bitki haline gelen şeyin dikilmesi hiçbir anlam taşımıyordu.

Gemi yolcularının Lester'den kaçmaları bir Protestan papazının dikkatini çekti. Yolcular, serbest gezen bu deliye rastlamamak için aralarında hemen bir casusluk şebekesi kurdular. El işaretleri, hafif hafif ıslıklar, acele acele "şişşt, şişşt" demeler onun varlığını belirtiyordu. Çıkış geçidinde ilerlemekte olan geri dönüyor, küpeşteye dayanmakta olan denize bakıyor, Mead'in geldiği yönde yürümekte olan yön değiştiriyordu. Salona oturmaya giden birisi onu orada görünce oturmaktan vazgeçiyor, eğer salonda oturmaktaysa kamarasına sığınıyordu.

Papaz, bu zararsız deliyle ilgilendi. Meksika körfezinde, gemi bir ceviz kabuğu gibi dans ediyordu. Ama bu, papazın, duvarlara ve tırabzanlara tutuna tutuna güverteye çıkıp sandalyelerden birini çekerek Lester Mead'in yanına oturmasına engel olmadı.

Dağlar ve su uçurumları; oluş halindeki dünya böyle olmalıydı şüphesiz, şu farkla ki, o zaman su yerine, ergime halinde kaynaşan, bulanık, kalleş, katı cisimler vardı. Yer yuvarlağının oluşuna dair papazla birlikte hatırladıkları okuma parçaları üzerinde tartışırken, Lester Mead'i en çok ilgilendiren konu, insanın muz veren bitkiyle yakınlığının ne zaman başladığını sorup araştırmak oldu.

"İnanıyor musunuz saygıdeğer rahibim!"

Kartal gagası burnu, yeşil yeşil gözleri ve güneşte bronzlaşmış yüzüyle sandalyesinde doğruldu:

"Toprak, ateşten maddeler ve hayat el ele vererek, bu namussuzlar sınırsız zenginleşsinler diye mi bu bitkiyi yaratmaya çabaladılar, inanıyor musunuz buna siz?"

Papaz İncil'in bazı parçalarına başvurdu. Gemi, talimdeki bir tayın sırtında gider gibi ilerlediğinden, sandalyesine daha çok yapışmak zorunda kalmasına rağmen, Lester daha da dikleşerek bağırdı:

"Aa... ama saygıdeğer rahibim, İncil'den çıkarılan anlam ne denli çekilip uzatılsa, gene de eğilip bükülmeyen bir yan kalıyor, yarım ağzı yok onun, onarmalara izin vermiyor, uzaklaşmaları kabul etmiyor: 'Eğer sağ elin seni incitiyorsa kes onu, fırlat senden uzağa...' Din adamlarının görevi belki de, Tanrının tartışılmaz buyruklarını, insanların hoşuna gidecek şekilde, özellikle toprak işletmelerinden ve bu toprakta çalışan insanların sırtından milyonlar kazanan ve onları yol kesen haydutlar gibi soyan insanların hoşuna gidecek şekilde uzaklaştırmaktır."

Gemiye çarpan dalgaların çıkardığı seslerle makine dairesinden gelen ardı arkası kesilmez sarsıntıların doldurduğu kısa bir sessizlikten sonra Lester Mead devam etti:

"Ama onlar bu soygunu yaparken hiç de haydut kılığında çıkmaz karşımıza. Tam bir milyoner gibi kurar tuzağını... Çünkü bunun için milyoner olunur, ayaktakımı kimliğine girmeden soyabilmek için; bir milyoner budur işte; ayaktakımından bir namussuz olmadan kendine lüksü ikram edebilen zengin!.."

Şapka, valizler, pipo. New York'tan trenle geldi Şikago'ya. Garın önünde bindiği, geçiş için ışıklı işareti bekleyen otomobilin içinde ve milyonlarca kişi arasında yapayalnızdı.

Bütün gece uyudu ve çok erken uyandı. Yattığı yerden, karanlık ve kalın bir sis tabakası altında uyanan koskoca kentin gürültülerini dinliyordu. Gerinmek için, ince İngiliz ipliğinden dokunmuş çarşaflar arasında vücudunu kımıldattı ve gözleri-

ni sımsıkı kapayarak yastığa gömdü başını. Sonra yavaş yavaş gevşetti göz kapaklarını, çünkü aralık göz kapaklarıyla, onu bu şehirlerden uzaklaştırıp muz ağaçlarının bitkisel dünyasına götüren hayata karşı beslediği bir çeşit minnet duygusunu daha iyi hissediyordu.

Aşırı bir çabuklukla tıraş oldu, yıkandı, giyindi. Şapkası, cüzdanı, piposu, saati. Asansöre binmek için koşmak ve inmek. Kapı. Sokak. Yoldan geçen binlerce insan arasından ilk taşıta yetişmek için savaş.

Yeşil Papa onu bekliyordu. Bunu böyle anlatış ağır bir şakaydı. Yeşil Papa onu bekliyordu, ama huzura alınmadan önce, tam üç saati kaybolan kendisiydi.

Tropical Platanera S.A.'nın en yüksek mevkiine yerleşmiş papa hazretleri, yazı masasının ardında, İtalyan ipeğinden turuncu pembe gömleği, sarı kravatıyla, çok güzel kumaştan yapılmış kül renkli giysiler içine gömülmüş, onu bekliyordu. Girdiğini görünce ayağa kalktı, elini uzattı ve sandalye gösterdi.

Karşı karşıyaydılar şimdi... Yeşil Papa döner koltuğu üzerinde, koyu abanoz rengindeki kaplumbağa çerçeveli iri gözlüklerin ardında, anlamsız küçük gözleriyle bakıyordu ona. O da ona bakıyordu. Bu an o denli kısadır ki, ilk kez karşılaşan iki insan birbirlerini ayrıntılarıyla incelemeyi bırakırlar. Bir sigara. Yeşil Papa, Lester Mead'e cevap vermek için koltuğunu arkaya itti.

"Anlaşıldı Bay Mead, söylediklerinizin tümü doğru. Gelgelelim ürünü daha pahalıya almak şöyle dursun, alımın tamamen durdurulması için daha önceden emir verdim."

"Nankörlüktür bu!"

"Biz bir ticaret kurumuyuz Bay Mead ve bir ticaret kurumu da bir yardımlaşma derneği değildir. Sadece başkalarının çıkarını düşünen bir milyonerin kurduğu bir hayır derneği de değildir Tropical Platanera S.A., paraya dayanan bir topluluktur."

"Peki, siz, Tropical Platanera S.A.'nın hissedarlarından, paralarının bu yolda verimli olmalarını istemeyen ve kullanılan usullerden utanç duyacak olan kimselerin bulunabileceğine inanmıyor musunuz?"

"Hissedarları paylarına düşen para ilgilendirir sadece."

"Onları tanıyor musunuz?.. Onların tümünü tanıyor musunuz siz?.."

"Bir faydası yok bunun. Kişiler değil, pay senetleridir söz konusu olan."

"Ne yazık ki, hissedarlardan bazıları çok üzüleceklerdir. Çünkü çoğu, paylarına düşen paranın uygunsuz işlerden geldiğini bilmiyorlar. Hissedarlar, çok büyük, fantastik kazançlarına karşılık, umutsuz yaşamalardan doğan çok korkunç bir şeyin oluşmakta olduğunu bir bilselerdi..."

Sakin görünüşü altında Mead, damarlarındaki kanın kaynadığını ve derisi altına yayılır gibi olduğunu hissediyordu.

Yeşil Papa, kurtçukların gözleri gibi küçük gözleriyle, büronun ışıkları etkisi altında uçları ışıklı iki fişek gibi, iç içe çemberler meydana getiren kalın gözlüklerinin ardından ona bakıyordu. Mermilerin yapıldığı maddeden yapılmış gibi sert, tamamen anlamsız küçük gözleri iki spiralin dip tarafına yerleştirilmişlerdi.

"Bir toprak parçasını işlemenin, ona muz ağaçları dikmenin, sonra hayatın en tatlı umudu olarak meyve vermenin, ürünü bin bir güçlükle yük arabaları içinde, öküz ya da katırların sırtında taşıyarak satılığa çıkarmanın, güneşin altında saatlerce, saatlerce beklemenin, namuslu bir çalışmanın ürünü üzerine konan fiyatlarda hayal kırıklığına uğramanın ve birden bir müfettişin ortaya çıkıp bin bir sebep sayarak ürünü alamayacağını söylemesi üzerine demiryolu istasyonlarında yığılı çürümüş meyvelerin, boşu boşuna ekilmiş, artık hiçbir değer taşımayan, ne üretici için, ne kumpanya için, ne de hediye et-

mek için hiçbir işe yaramayan ölü bir şey gibi atılmasının ne demek olduğunu hissedarlar bir bilseydiler... O denli pahalıya mal olan bir varlığın kadavrasıyla ortada kalakalmak. Ölü diyemezsiniz, çünkü yaşıyor; yeşil bir gerçek, belirtisiz, kımıltısız bir varoluş bu. Kaprisinizle yönettiğiniz pazarlarla anlaşarak onu satın almamakla değerini hiçe indirdiniz."

Yeşil Papa'nın susmasına rağmen savaştan vazgeçmedi, yaralamaya devam etti. Ama çabasının boşuna olduğunu biliyordu Mead. Yeşil Papa insani hayata yabancıydı... New York borsasının kara tahtaları üzerine tebeşirle yazılmış rakamlardan bir varlık.

"Bir insanın, bir ailenin, bir köyün umudu olan bu ürünü yetiştirmek için sadece bütün bir çalışmanın ortaya konması yetmez, hayatta en değerli şey olan sağlık feda edilir. Üreticinin çektiği bunca zahmetten sonra, bir müfettişin, almayacağını önceden bildiği için, dönüp ürüne bile bakmamasının ne demek olduğunu iyice ölçüp biçmek gerek. Sıtmalılar, veremliler, körler, bedenlerinde su toplananlar, fizyolojik sefaletin paçavraları, kan, irin, ter ve rakı..."

Yeşil Papa, koltuğunda şöyle bir sallanarak elinin ayasıyla masaya iki kez vurduktan sonra:

"Bütün bunlar için hastanelerimiz, dispanserlerimiz var..."

"Ha, ha... ha, ha, ha, ha!.."

Lester Mead, Cosi olduğu zaman fidanlıklarda attığı ve birkaç fersahlık uzaklıktan işitilen, şimdi de camları sarsan keskin kahkahasını koyverdi.

"Eti ucuza satıyoruz, kooperatiflerde her şey ucuz..."

"Ha, ha... ha, ha, ha, ha!.."

"Bu bozuk toprakları değerlendirmek için milyonlarca dolarlık yatırımlar yaptık. Gündelik olarak, aylık olarak, hükümetlerden daha çok para dağıtıyoruz..."

"Ha, ha... ha, ha, ha, ha!.."

Yuvarlak yüzlü, kırmızı burunlu, kara elbiseler giyinmiş bir adam, pencerelerden birinin perdesi arkasından göründü ve evcil bir hayvan gibi Yeşil Papa'nın yanına yerleşti; elinde küçük bir mitralyöz vardı. İri adımlarla çıkmakta olan Mead onu görmedi bile. Aşağıya inen asansör 53. katta durduğu vakit, sardalyalar gibi istiflenmiş kırk kişi arasında küçücük bir yer işgal etti... Böylesine şiddetli kahkahalar atmış olmaktan gözleri yaşarmıştı.

VIII

Land gardaydı. Bir lavanta şişesini açmak için boşuna uğraşmıştı. Onu gara getiren Carl Rose'un arabasının klakson sesleri ve yaşlı Roselia ile Bastiancito'nun karısının, ona acele etmesini bildiren haykırışları arasında şişeyi bir türlü açamamıştı, çakmağının alevinde ısıtmasına rağmen açamamıştı.

Duvara dayanmış bir dizi adam, Mead'in dönüşünü bekliyordu. Haberler daha kötüydü. Şimdi artık hiç satın almıyorlardı ürünü. İki yıllık emek. Acıdan çeneleri kısılmıştı. Ayuc Gaitan'lar Le Cucho'yu lanetliyorlardı.

"Onun öğütlerini dinlediğimiz saatin Allah belasını versin! Yaşasaydı yüzüne tükürürdük. Buraya denizle değil, ama köpoğulları sürüsüyle savaşmaya geliniyor!"

"Bizi aldattılar, aldattılar bizi!" diyordu Macario. Kardeşi Juan Sostenes de tekrarlıyordu durmadan:

"Bir tuzak olduğunu söylememiş miydim size, iki dipli bir tuzak."

"Anlat bakalım Juan Sostenes, neymiş bu iki dipli tuzak hikâyesi?.."

"Peki, şimdi biz topraklarımızı bırakır gidersek, onların ekmeğine yağ sürülecek. Toprakları onlara satarsak, o zaman bütün çalışmamızdan yararlanacaklar ve oyun oynanmış olacak."

"Ama işitmedin mi, onlar da kesmiyorlar muzlarını!.."

"Bu bir taktik, kötü yürekli insanlar bunlar!.."

Yolcu treni büyük bir gürültüyle durdu. Mead şapkasıyla, piposuyla, ellerinde birer valizle indi. Bakır yüzlü bir avuç kirli yolcu arasından onun silüeti hemen ayrıldı.

"Acele edelim," dedi Carl Rose; kucaklaşmalardan, selamlaşmalardan ve el sıkışmalardan sonra… "Çünkü hava kararıyor, güçlü bir yağmur yağacak!"

Bastiancito, iki Lucero –yaşlı Lucero, birkaç gündür onu yatağa düşüren romatizmalarından ötürü gelememişti– ve Ayuc Gaitan'lar "hoş geldin"den sonra atlarına bindiler. Carl Rose'un otomobilinde Leland, Lester ve gara az kalsın yetişemeyen Walker vardı.

Carl Rose kontağa basarken:

"Haberi biliyor musun?.." diye Lester'e sordu Walker.

"Yeşil Papa'nın ağzından işittim onu... Meyveleri almıyorlar. Mahvolduk!.."

"Hiçbir fiyata mı?.." diye sordu Leland büyük bir acıyla.

"Hiçbir fiyata!.."

Sağanak aniden bastırdı. Arabanın her yanından sular giriyordu içeriye. Çok geçmeden Carl Rose'un otomobili eski bir sap arabasına döndü.

"Arabanı neden değiştirmedin?.." diye sordu Mead. Çünkü hepsi sırılsıklam ıslandıkları için, benzinle işleyen bu koca kahve ibriğini alaya almışlardı.

"Ben duygulu bir insanım. Ve bu araba duygusal bir anı benim için. Her şeye rağmen, benim anılarıma rağmen, bir çukura atacaklar onu, kumpanyanın, kullanılmayan arabalarla doldurduğu sel çukurlarından birine; işte bu düşündürüyor beni. Onu, tekerlekleri havada yüzlerce arabanın bulunduğu çukurdaki demir hurdaları arasına atmalarını engellemek için kendimi savunmak zorunda kaldım, hem çalışıyor hâlâ..."

"Senin yerinde olsaydım!" dedi Leland… "Evimin salonuna koyardım onu, müzelerdeki kral arabaları gibi, sonra da turist-

ler için tarihsel bir öykü düzenlerdim, bunun içinde Carl Rose şöyle başlayan bir serüven yaşadı diyerek!.."

"Bitir artık şakalarını!.."

"Hayır, daha yeni başlıyorum, hem şaka değil bu!"

"Nasıl başladığını göreceğiz bakalım!.." dedi Walker keyifli keyifli.

"Susmayı yeğ tutarım, çünkü konuşursam arabayı parçalayabilir."

"Hayır, yapamaz. Onun için kutsal o. Arabanı parçalayamazsın değil mi Carl Rose?.. Çünkü araba mezarlığında paslanır sonra!.."

"Peki, öyleyse anlatayım. Bu duygusal öykü, arabada başlayan bütün serüvenler gibi başladı..."

Klakson sesiyle birlikte bir kahkaha işitildi. Klakson, klakson, klakson, uyuyan güzelin göründüğü ana dek klakson... Vakit gecedir... El yordamı ile açılan, sonra gıcırdayarak sinirli sinirli kapatılan araba kapısı... Kadın birden içeride kapalı kalır. Kaçması imkânsızdır, çünkü öbür kapı da sıkı sıkıya kapalıdır. Motor... Motorun titreşimi ayaklardan bacaklara geçiyor, bacaklardan da... Sonra, yolun dönemeçlerine dikkat ederek direksiyonu kavrayanın omuzuna bırakılmış başı kışkırtmak için gerekli bir vites değiştirmesi. Birinci vites, ikinci vites ve bilmem hangi tatlılıkla kalça...

Leland'ı susturmanın imkânsızlığı karşısında, Carl Rose, son hızla sürüyordu arabayı. Motora karşı alaylar… Birdenbire durdu Mead'in evi önünde. Kurtulmuştu. Hem arabayı, hem de Leland'ın alaylarını frenlemişti.

Mead odasında valizlerden birini açtı. Atla daha sonra gelen dostları için getirdiği hediyeleri çıkardı. Hediyelerin en güzeli –hepsi görüyorlardı bunu– yaşlı Lucero'nun ısmarladığı şatafatlı bir revolverdi. Çalım satmaya yarayan birkaç ipekli eşarp,

elektrik fenerleri ve daha başka güzel şeyler... Pohpohlamalar ve teşekkürlerle aldılar hediyeleri ortaklarının karıları.

Hediyelere rağmen, en önemli şey eksikti. Mead işi yoluna koyabilmiş miydi acaba, yoksa eli boş mu dönmüştü?

Soruyu açıkça sormaya cesaret edemeden büyük bir kaygı içinde onu gözleriyle sorguya çeken bu yiğit kişilerin bakışlarıyla sıkıştırılan Lester:

"Gençler, yarın konuşacağız!.." dedi.

İçinde Ernie Walker'ın da bulunduğu, Carl Rose'un arabası ve atlar akşamın sıcak karanlığı içinde gözden kayboldular. Atlara binmeksizin, dizginler ellerinde, karılarının yanında yayan yürüyorlardı.

O akşam, Leland kocasının yanına yattığı vakit, bütün yetilerinin, onu yok etmek için, derin ve gizemli bir tarzda saldırıya geçtiklerini hissetti. Yaşadığı o andan önceki varlığı anlaşılmaz bir şeydi. Anısız, iradesiz, kesinsizlik içinde olduğu izlenimine sahipti. Bilinçliydi, ama eskiden olduğu gibi görmek için görüyor, işitmek için işitiyor, dokunmak için dokunuyordu, böyle bir bilinçlilikti o zamanki. Şimdi kocasının yanında yatarken, görmeden görüyor, işitmeden işitiyor, dokunmadan dokunuyordu... Bulutlar nereden doğarlar? Yağmur nereden yağar?.. Tatlı bir bakışa susamış varlığın aşk bütünlenmesi nereden doğar?..

"Leland?.." dedi. Hıçkırık mı?.. Mırıltı mı?.. Sesi, sadece onun sesi. Taptığı, dünyada en üstün varlık olarak gördüğü adamın derinden gelen dost sesi. "Leland..." diye tekrarladı, karısının, görünür görünmez ezilen nazik bir bitki gibi doğmakta olan düşüncesini izlemeden önce.

"Leland, dünyayı yitirdik biz. Biz Kuzey Amerikalılar, dünyayı yitirdik!"

Leland, uzun bir öpücükle cümlesini ağzında boğdu, başını yastığına gömdü. Öptükten sonra çarşafların dışına çıkardı

kolunu, altın renkli saçlarını sıvazladı. Dünyayı yitirmiş olmanın acısı değil –onarılabilirdi bu– Tanrıya sırt dönerek, kendilerini yitirmenin acısıydı duyduğu; gözleri açık olarak kim kurtarabilirdi kendini?.. Yalnız gözlerini kapayıp her şeyi terk edenler kurtarabilirler kendilerini. Karısını kendine doğru çekti, gözlerini kapayarak göğsünde sıktı. Leland da kocasının şiddetli ve tatlı okşamalarını hissederek, bütün çıplaklığını göz kapaklarının karanlığıyla örttü.

Kafalarına kurt giren komşuları ve ortakları erkenden geldiler. Lester Mead'in, küçük toprak sahibi muz ekicileri yararına neler yaptığını öğrenmek istiyorlardı... Mead, yumuşak bir muzu yutarken cevap verdi:

"Konuşmaya başlamadan önce, bana bir söz vermenizi istiyorum sizden. Bana körü körüne boyun eğeceğinize dair bir söz. Çünkü Yeşil Papa'ya karşı savaş halindeyiz!.."

Muzunu bitirdikten sonra hevenkten kestiği bir başka muzu yerken yeşil gözleriyle ortaklarına bakıyordu. Tıpkı, bir zamanlar attığı kahkahalardan sonra baktığı gibi.

Bakır renkli yüzler ona körü körüne boyun eğeceklerini ifade ediyorlardı. Boğazdan çıkan sesler de yüzlerin dediğini doğruladı.

"Evet, körü körüne boyun eğeceğiz!.."

"Yeşil Papa denilen adam, öğrenesiniz diye söylüyorum, kapalı bir büroda oturur, milyonlarca dolar emrindedir. Bir tek parmağının hareketiyle koca koca gemiler yola çıkar ya da demir atarlar. Ağzından çıkan tek sözcükle bir cumhuriyet satın alınır. Bir hapşırmasıyla, bir başkan, bir general ya da bir parlamenter iktidardan düşer... Koltuğu üzerinde kıçını kımıldatsa, bir ihtilal patlak verir. İşte arkadaşlar bu adama karşı savaşacağız. Zaferi bizler göremeyeceğiz, çünkü hayatımız bu işi Yeşil Papa ile bitirmeye yetmeyecektir belki, ama bizden sonrakiler görecek, bizim gibi davranırlarsa tabii. Tıpkı, önüne geleni silip

süpüren ya da kalanlar olursa onları da kurutan kasırga gibi."

"Ama araçlarımız yok!.." diyerek başını sağdan sola salladı her zaman kuşkulu ve kötümser olan Juan Sostenes.

"Biz dosdoğru köyümüze dönmek istiyoruz. Buralı değiliz biz, orada karnımız doymuyorsa bile, hiç olmazsa kavga gürültü yok!" dedi.

"İlkin kafamızı kullanacağız, ikinci olarak kafamızı kullanacağız, üçüncü olarak kafamızı kullanacağız. Bize acı çektiren tek zayıf noktamız bu; bu noktadan yeniyorlar bizi ve her istediklerini elde ediyorlar. Juan Sostenes'in dediği gibi, varlığımızı sürdürecek araçlarımız yok, oysa her savaşta her şeyden önce var olmak gerekir."

"Borçlarımız var... Elimizde kalan tek şey bu!" dedi Bastiancito.

"İşte mesele burada, ben de oraya geliyorum, hep birlikte bir plan yapalım. Bıçak bıçağa bir savaş değil bu, anlaşmayla, dayanışmayla kazanılacak ekonomik bir savaş."

"Ürünü almıyorlar artık!.." diye yakındı Lino Lucero. Sesi, acı bir sitemle doluydu.

"Biliyorum. Yeşil Papa söyledi bunu bana. Onlar almıyorlarsa, bu demek değildir ki, ürünün başka yerlerde de değeri yoktur… Yaşamak için satacağız onu... Komşu köylerin pazarlarına, gerekirse başkente dek gideceğim onu satmak için, yalnız yeni satın aldığım ve önümüzdeki günlerde gelmesi gereken kamyonu bekliyorum."

"Bu, belki bir işe yarayabilir, ama belki de hiçbir şeyi değiştirmeyecektir!.." diye söze girişti Juanho Lucero.

"Bastiancito'nun, sözünü ettiği borçları ödemek için satacağız meyveleri. Başka yerlerde yaşayan köylüler gibi, buraya gelmeden önce yaşadığımız gibi kıt kanaat yaşayacağız bir süre."

Piposunu çıkardı, tütün kıymıklarıyla doldurdu ve bilgece ekledi:

"Mutsuzluk şurada ki, ilk ürünler için bize çok para ödediklerini görerek, her zaman böyle ödeyeceklerini sandık ve paramızı gereksiz şeyler için çarçur ettik, bir köşede duran yararsız şeyler için!.."

Macario Ayuc Gaitan, yabancının aldanmadığını kabul etti. Kendisinin o denli çok borcu yoktu, ama toprağı, gerekirse bıçakla savunmak gerekiyordu! Çünkü ellerinden alabilecekleri son şeydi bu! Güçlü bir sesle konuştu:

"Evet, dostlarım, denemek gerek... Kuyruğu apış arasında uyuz köpekler gibi köye dönmekle, fırtınaya göğüs germek arasında, Bay Mead'in öne sürdüğü gibi duraksayacak bir şey yok. Yeter ki kamyon tez gelsin, yoksa burada sıtmadan ya da başka bir hastalıktan geberip gideceğiz."

"Kamyon benimle birlikte aynı gemide geldi, buraya gönderilmesi için bir marşandiz treni bekliyorlar."

"Eeh! Eğer böyleyse her şey değişir..." Bastiancito canlandı ve gruptakilerin tümü, sıcaktan pişerek gömüldükleri kaygılı uyuşukluktan sıyrıldılar.

"Eğer böyleyse her şey değişir. Ürünü hazırlayalım, iş kendini gösterir, bizim için iyi olacak bu; işin en kötüsü hiçbir şey yapmamaktır."

Gitmek için kalktı, Mead'e elini uzattı, o sırada ötekiler de yere bıraktıkları şapkalarını almaktaydılar.

"Bir dakika!" dedi Mead. "Size önerdiğim çözümün kolay yanını gördük biz sadece."

Canlı yüzleri hafif bir kuşku bürüdü, gözlerini boyamak için mi söylemişti acaba öncekileri?..

"Yeşil Papa elinden gelen her kötülüğü yapabilir; çünkü bizim insani güçsüzlüklerimizi hesaba katar. Kendi bölgelerinde olup bitenlere bakınız. Bu ülkenin çocukları olarak, bizimle birlik olmaları gerekenler, alıklıkları, bencillikleri, kötü yürekliliklerı, daha bilmem neleri yüzünden bizim en kötü düşmanı-

mızdırlar. Onlardan kimilerine, paranın bir değer taşımadığını sansınlar diye, bol bol para harcamayı öğretmişlerdir; onun için çok kazanmalarına rağmen, ellerine geçen büyük paraları har vurup harman savurduklarından bir türlü tutsaklıktan kurtulamazlar ve hiçbir vakit özgürlüklerini göremeyeceklerdir. Kimilerine de, suçüstü yakalamak için, hırsızlık yapmak kolaylıklarını sağlarlar. Ötekilerine gelince, büyük vurgun işlerindeki haksızlıklarda onları kendilerine suç ortağı yaparlar..."

Lucero'lar, Lino ile Juan, çocukken, Lester Mead'in kahkahalarını büyük bir ürküntü içinde dinlerlerdi. Hatta onları korkutmak için "gülen adam" geliyor dedikleri bile olurdu. Şimdi artık Cosi değilse de, Mead'in hâlâ o zamanın kaçık adamı olmakta devam ettiğinden hiç kuşkuları yoktu.

"Daha fazlasını söylemek gerekli mi bilmem?.." diye ekledi Mead. "Hepimiz biliyoruz ki, birkaç kinin hapı için, José Luis Marzul küçücük kızların ırzına geçiyor, müdürlerin husyeleri elden ele dolaşıyor, hem de en yüksek mevkilerdeki ziyaretçi hanımların ellerinde; rulet ve poker oynanan kumarhanelerde altın paralar, rom, viski ve soda su gibi akıyor…"

Bastiancito esnedi. Bir sürü laf, dişe dokunur bir şey yok. Öbürleri, canları sıkılmış bir halde kıpırdıyorlar. Onlara boş nutuklar çekeceğine güç yanı gösterse ya!

"Ürünümüzü kamyonla satmaktan başka, bir de yerliler gibi tutumlu bir yaşayış düzeni kurmalıyız; ben buralı değilim; ama bir yerlinin, yemekteki sadeliği, yaşayışındaki özentisizliği ve kazandığını harcamakta gösterdiği sağduyusuyla neler yapılabileceğini iyi bilirim... Geçip giden yüzyıllar boyunca, yerliler değil, İspanyolların soyundan gelenler, her gün birinci ya da ikinci dereceden bir büyüklük hummasına yakalanırlar. Hele bu tropikal bölgelerde, başkalarının kazandıklarını nasıl harcadığını görünce, onlar daha çoğunu harcamaya çalışırlar. Şu halde dostlarım, bir mendile çıkılanmış galeta tutumlulu-

ğuna başlayacağız. Bir yerli harcamadan önce mendilini çıkarır, tırnaklarıyla, dişleriyle bir düğüm atar. Böylece bizim kadar kolaylıkla harcamaz. Biz ise bütün ceplerimize avuç dolusu, budala Villamil'in dediği gibi, 'tıkarız' onu."

Kısacası, ürünün komşu köylerde ve başkentte satılmasıyla kazanacakları parayı sıkı tutup ellerinden kaçırmamayı hepsi birden akla yatkın buldular.

"Üyelerinin ellerinde borçtan başka bir şey bulunmayan bir ortaklık; aklını kaçırmış o!.." dedi, yaşlı Adelaido Lucero. Romatizmalarından kımıldayamadığı için sabahları güneşe çıkarıyorlardı onu... Menekşe kokulu bir kozmetikle ıslatılan saçları yapış yapıştı. Mead'in getirdiği tabanca arka tarafında kemerine asılıydı.

Torunlarından birini kucağında taşıyan dona Roselia bir an için kocasıyla aynı kanıda oldu, ama sonra başını sallayarak itiraz etti:

"Ya kamyon?.. Her gün meyve yükleyip sürdüğü kamyon?.."

"Farfaralık bunlar. Göreceksin, günün birinde, az kazandıklarını görerek, yorulup bırakacaklar. Ortaklığa paydos, borçlardan başka bir şey kalmayacak geriye, kamyonu da ellerinden alacakları için daha da çok borç..."

"Sana inanayım mı, inanmayayım mı, ben de bilmiyorum! İnsan yaşlandıkça, aşırı derecede kuşkulu oluyor ve günün birinde ansızın düşeceği çukurdan başka bir şey görmüyor gözleri. Bak gençler ne kadar memnun!.."

"Sıkıntılı durumdalar demek istiyorsun herhalde, üstlerinden okunuyor bu. Bir elbise, yeni bir çamaşır bile alamadılar."

"Çünkü aralarında anlaştılar. Ortaklık, para harcamayı yasak etti onlara."

"Ama Roselia, bir komedi bu; dayanıklı ve ucuz malların eksik olmadığı bir kooperatif var. Oradan ben sana güzel kokular alırdım. Hatırlıyorsun değil mi? Sırta giyilecek en güzel

elbiseler alınabilir oradan... Ben, derimi işte kararttım, ama hiçbir şeyden de geri kalmadım."

"Şu anda elimizde olabilecekleri harcadın sen, ben öne sürmeseydim ve oğullarına toprak alman için ayak diremeseydim, şimdi onlar işletmelerde işçi olarak çalışacaklardı."

"O zaman ben, 'arkadan gelen sadece hayvanları kamçılar, herkes kendi başının çaresine baksın!' diye düşünüyordum."

"Onun için Adelaido, oğlanlar kumpanyayı yenecekler; hemen olmayacak belki. Bir gün gelecek, yenecekler, ama bu mücadeleye dayanabilirlerse tabii... Bu pis ırkı yenmek için bin yıl süresince kurbağa yapmak gerekir. La Sarajobalda'nın, büyü yaptığı vakit açıkladığı gibi kurbağa silkinir ve dağ düşer."

"Senin anlattıkların olduğu vakit, ben, Adelaido Lucero Pena artık yeryüzünde değilsem bana ne bundan?"

Dona Roselia, sol elinin bütün tırnaklarıyla başını kaşıdı. Sağ eliyle, yaşlı omuzuna kafasını dayayan torununu tutuyordu.

"Adelaido, söylediklerimi hesaba katmayabilirsin, ama dinle beni, yeni bir dine benziyor bu. Onları dinliyorum sadece, ama bütün bunları yıkacaklarını öyle ciddi bir tarzda söylüyorlar ki, ben de inanıyorum. Kazandıklarını harcamamak kuralından hareket ettiklerine göre başaracaklar."

"Ya borçlar?"

"Borçlar..."

"Ne yazık ki Roselia, gerçekten kendini zenginleşmeye bırakmamak demek olan bu çalışma ve tutum işi benim yaşlı ve romatizmalı zamanıma rastladı! Yoksa bir kasırganın ne olduğunu görürlerdi onlar."

"Bizler, Adelaido, evlerin sofalarından sadece kafalarını kaldırıp havlayan köpeklere benziyoruz, görevlerini yerine getirmek için zaman zaman küçük bir havlamayla yetinen köpeklere..."

“Neden söyledin bunu?..”

“Evimize kadar gelip tarak, ayna, sabun, mendil satmak isteyenleri hiç acımadan kapı dışarı ediyorum ben de...”

“Eğer Mead arkadaş böyle çağrıldığını işitseydi, seni boğardı. ‘Cosi’ olduğu zamanlar ünlü kahkahasını atarak geçimini bundan sağlıyordu.”

“Şimdi, ‘son gülen iyi güler’ diyor.”

“İyi bilirler ki, yaşlı olsam da onların emrindeyim. Eski bir askerim ben ve bu tabanca... kim olursa olsun boşaltabilirim üstüne.”

Sinekler rahat bırakmıyorlardı onları, toplu bir saldırıydı bu. Bebeğin elleriyle yaşlı adamın yüzü arasında gidip geliyorlardı. Saksağan sürüleri, yeşil dumandan bir perde gererek ve haykırarak geçiyorlardı arka taraftan.

Hepsinin kulağı kirişteydi, öylesine özlemişlerdi ki kamyonun homurtusunu...

IX

O gün, kamyon hırıldamadı, dışarı çıkmadı. Leland, kocasının kahvaltısını erkenden hazırlamıştı ama Lester gözlerini açtığı vakit güneş iyice ısıtmıştı ortalığı. Rekabet başlamıştı artık. Kırk yıl önce, değerli ağaçların kesimi sırasında buraya gelen bir Fransız soylusunun toramanı olan Fuété'ler sarı bir kamyonla dolaşarak daha ucuza meyve sürüyorlardı piyasaya. Öğleden sonra Lester ile Juancho Lucero, yeni pazarlar aramaya çıktılar... Gece, yolda yakaladı onları. Uzun bir yolculuktan sonra, daha iyi bir fiyat buldular. Yaylanın ortasında durdurdular kamyonlarını. Mead, büyük bir termostan sütlü pirinç boşalttı. Bu yüksek tepelerin aşırı soğuğunda, yarı sıvı yarı lapa olan bu yemek ne de tatlı ve güçlendirici geldi onlara! Onu yudum yudum içerken duyduğu sıcaklık ve tarçın kokusu Lester'in çok hoşuna gidiyordu. Bundan daha tatlı bir şey yememişti sanki ömründe.

Uyumak için kamyon boyunca uzandılar. Mead, gözlerini kapayamadan gökyüzüne baka baka ne kadar zaman kaldı böylece? Bunu kendisi de bilemezdi. Ancak kulağının dibindeki saati, zamanı ölçen bir varlık olduğunu hatırlatıyordu. Uyuyan ağaçlar, yatan hayvanlar arasına yayılan derin sessizlik kamyonun geçişiyle birdenbire bozuluyordu. Şafaktan önce, moloz yığınları ve kabartılmış topraklar arasından geçen aracın farları tozlu yolu süpürüyordu. İncecik toprak, havada ak bir bulut meydana getiriyordu. Başkentin daha sönmemiş ışıkları doğunun pembeye boyanmaya başlayan tatlı aydınlığında pırıldıyorlardı. Benzin harcamamak için kontağı kapayarak indiler

bayırı, yalnız sel çukuruna yuvarlanmamak için frenlere sıkı sıkı basıyorlardı. Orada burada yol alan bir gölge... kamyonun farları, önde yürüyen yayaların silüetini arkadan aydınlatıyordu. Sonra yaklaşıyor ve geçerken, sanki ayaklarını kesip daha koyu bir karanlığın içine yuvarlıyordu onları.

Süprüntüyle dolu yük arabaları üzerinde uçuşan akbabalar hızla saldırdıkları çöpleri kapışırken doymak bilmiyorlardı. Bunlar göz açıp kapayıncaya kadar çöpleri boşaltıyorlardı.

Muzları satarken Mead, kamyonun kenarına bir pankart asarak, yolda gidecekleri son durağa kadar yük alabileceklerini bildirdi. Yükü bulmak zor olmadı. Bir Lübnanlı mallarını taşıtmak için tuttu kamyonu. Sarı saçları, açık renk gözleri ve dikkatli davranışlarıyla bir yabancı olduğu anlaşılan Mead, bütün taahhütlerden daha çok güven veriyordu karşısındakine.

"Bunlar hiçbir şey çalmayan insanlardır!" diye açıklıyordu Lübnanlı. "Çünkü hayatlarını kazanmayı daha küçük yaşta öğretirler onlara. Bu ülkeden olanlar ise azılı hırsızlardır, azılı hırsızlar."

Daha sonra, Lübnanlının kaçak eşyası hiçbir vergi ödemeksizin sınırları geçiyor; Lester Mead'in kişiliğiyle güven altına alınmış bayırları iniyordu. Çünkü resmî makamlar kâğıtlarını istemeye cesaret edemiyorlardı ondan. Teslim kâğıtları gereğince düzenlendiğinden, bunun kaçak eşya olduğunu bilmiyordu Mead. Kamyona atladı, gaza bastı, doğru evine yollandı.

Mead ve arkadaşları, yarı yarıya Fuété'lerin doldurdukları komşu pazarlara çoğu kez gitmiyorlardı. Başkente de haftada sadece iki kez iniyorlardı.

Ama bir gün, başkente gittikleri zaman, iş yaptıkları tüccarlardan hiçbirini bulamadılar. Tuhaf bir ürperme kapladı Lester'in vücudunu. Haftada ancak iki kez, o da çok az, ürün sürdükleri başkent pazarı bu denli ölü olsun, mümkün değildi bu.

Henüz hiçbir alıcı gelmediğinden, hâlâ sarı muz yapraklarıyla örtülü duran muz hevenklerini görmek için, çiğ patates renginde bir kadın manav yaklaştı. Şöyle bir kokladı ve yüzünü buruşturdu..."Galiba bunları satamayacaksınız, Mister!.." dedi. "Nasıl satabilirsiniz ki, dün, önceki gün ürünü gara verdiler!.."

Mead, yiyeceklerin keskin kokusu, sabah sabah yeni pabuçlarını giymiş kadın satıcılar, rakı kokan yerliler ve sıska köpekler arasından ilerledi. Sokaklar, gelip geçenler ve şehir. İnşaat malzemesi yüklü kamyonların, ambulansların ve başka taşıtların girebilmeleri için açık tutulan büyük bir kapıdan içeri girdi. Dosdoğru geniş bir sofaya dek yürüdü. Bir deftere notlar almakta olan bir rahibe görülüyordu orada. Mead selam verdi, bu meyvelerin "Mead-Lucero-Cojubul-Ayuc Gaitan ve Cie" firması tarafından hediye edildiğini söyledi.

"Aşağıdan bize muz hevenkleri göndermek ne iyi şey!" dedi ufak tefek rahibe. "Çünkü şifa bulamayan hastalar gönderirler hep oradan bize. Salonlarımız tıklım tıklım dolu. Tek bir hasta için bile yerimiz yok. Hatta size bir şey diyeyim mi, pek çoğu yerde yatıyorlar."

Mead ile Juaricho Lucero, meyve yükünü boşaltırken iki ambulans girdi içeri. Rahibe, kendisini yalancı çıkarmayan Ulu Tanrıya karşı minnet duygularıyla dolup taşan canlı gözlerini ışıldata ışıldata Lester'e yaklaştı ve şunları dedi alçak sesle:

"İşte, uçsuz bucaksız fidanlıklardan bize hediye olarak gönderilen başka meyveler... Paranın su gibi aktığı bu yerlerden bize sefalet gönderiyorlar ancak."

Mead, önlerinden geçen bu canlı cenazeler alayına bakmak için durdu, öksüren, kan tüküren kemik yığınları. Acı kinin teriyle ıslak yüzlerden fırlayan gözler. Kurumuş dudaklar arasından acı bir gülüşü deneyen dişler. Gözyaşları ve pis ishal kokusu. Yürüyebilen hastalar elbiselerini giymeye hazırlanıyorlardı. Öbürleri yalın ayak, sırtlarında ak gömleklerle, kahverengi

kaba bezden yapılmış sedyeler içinde ambulanstan alınıp içeri götürülüyorlardı.

Mead, başkente yaptığı yolculuklarda, her zaman yardımcı olarak yanına aldığı Juancho Lucero'nun sırtına vurdu. Ufak tefek rahibe, başlığının kanatlarıyla uçar gibi kayboldu içeride.

Yedek parça satılan bir dükkânın önünde durdu kamyon.

"İmkânsız bu, daha önce bunun için on beş pesos vermiştim, siz çok daha pahalı istiyorsunuz."

Yedek parça satıcısı, lastiğin numarasını görmek üzere çömeldi, sonra ayağa kalktı, fiyatlara bakmak için, yağ lekeleriyle kaplı kirli bir kataloğu aldı eline ve kurşun kalemini dişlerine vura vura çarpmalar yaptı.

"Bay Mead, sizin için ucuza bırakacağım, ama sakın başkalarına söylemeyin, çünkü daha pahalıya satıyoruz bunu."

Juancho Lucero, bir göz kırpmasıyla çağırdı Mead'i, bir kenara çekerek:

"Bu sizin yaptığınız budalalık; aşağıda kumpanyaya ait, oldukça iyi durumda bir yığın lastik var. Hemen hemen kullanmadan atıyorlar, satabilirler onları."

"Satmazlar!.." diye karşılık verdi Mead.

"Peki, neden satmasınlar?.. Lastikler hâlâ iyi durumda, kullanılabilir."

"Satmıyorlar, çürüsünler diye atıyorlar, bizim ve bizim gibi bu ülkenin insanlarının kullanılmış lastiklere ihtiyacı olduğu halde atıyorlar."

"İyi bir fiyat verilse... kuyulara atılan, çürümeye bırakılmış yüzlerce lastik..."

"Kullanılmaktansa çürüsünler daha iyi, diye düşünüyorlar."

Kamyon, Mead'in ateş pahasına ödediği yedek lastikle, başkentin dış mahallelerine doğru yol alıyordu.

Bunları onlardan satın alabilecek birini düşünüyordu Mead. O anda kendi kendine konuşur gibiydi... onlara sunmak üzere,

bizlerden birini bulmak gerekecek... düşünüyorum... birini... onların kuşkulanmayacakları birini!..

Kamyon, başkente doğru yola koyulmuyordu artık. Mead, dışarıya az çıkarıyordu onu; sadece dolaylarda birkaç gezinti için. Bir pazar günü de hep birlikte denize kadar kır gezintisine gittiler.

Nehrin ağzı geçitlerini kapadı, çünkü yol, nehrin denize döküldüğü yerde bitiyordu. Uçsuz bucaksız nehrin suyu, Büyük Okyanus'un öfkeli ve sağlam yalnızlığı karşısında ince ve tatlı bir korkudan yeşilimsi bir renk alıyordu. Doruklarına dek dalları bulunmayan kaygan gövdeli, kulelerden daha yüksek ceibos ağaçlarının tepeleri sepet biçimindeydi. Uzun sarmaşıklar dallardan sarkıyordu. Daha başka sarmaşık türü bitkiler, asalaklar ve çalılar. Aşağılarda ıslaklığı ve gölgeyi korumak için, bitip tükenmek bilmeyen kollar gibi bitkiler, kırık aynalar gibi ışıldayan kum şeritleri ya da grena tozu serpilmiş gibi kırmızımtırak renkte plajlar. Eğlenmeye gelen grubun çocukları, hemen her yaştan oğlanlar ve kızlar plajda taş ya da hayvan kabukları topluyorlar, büyükler ise uzandıkları yerde kumu pençeliyorlardı. Denize giren hayvanlar ya da bakır renkli ilahlar gibi çıplak insanların üzerinden, gagası gövdesinden daha büyük görkemli bir kuş kanatlarını çırparak geçiyor.

Büyük fidanlıklarda çalışan başka insanlar da gelmişlerdi. Bunların çoğu kumpanyanın işçileriydi. Bedenlerinin kalıbını alan hamaktan sarkan kol ve bacaklarıyla, sanki yerle gök arasında asılı gibiydiler. Hayatlarının büyük bir bölümünü hamakta geçirirlerdi. Öğleleri hamakta dinlenirler, hamakta uyurlar, ziyaretçilerini hamakta kabul ederler, hamakta sarhoş olurlar, sıtmanın üşütmesi için de ya da kıyıda binek atı yanması denilen aşk nöbeti için de hamakta barınırlardı... Eğri sırt, kıç, baldırlara dek bacakların arkası, onlara ait olan her şey, hamağın sarsak ve tembel biçimini alıyordu.

Denizin karşısında canları sıkılıyordu. Karelere bölünmüş hayatları, ufkun sonsuz eğrisi önünde parçalanıyordu. Sırıklar üzerine tünemiş, yüksek güvercinliklere benzeyen evlerindeki günlük hayatlarının dörtgeni dışında rahat bulmuyorlardı kendilerini. Yukarıda uyuyorlardı, odaları ve konforları vardı. Aşağıda, çamaşırlarının terini yıkamak için büyük gerdeller bulunuyordu; çünkü teknelerde akan, özellikle insan teri, yorgun hayvanın teriydi. Gene aşağıda, mutfaklar ve içinde hayatlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri hamaklar. Ama evleri, çalıştıkları işletmelerin planına uygun düşüyordu; birbiri ardında uzanmış dörtgenler. Ufukları, eşit aralıklı geometrik diziler halinde uzanan muz ağaçlarıyla örtülü paralel kenarlardan meydana getirilmiştir. Orada evler de, ağaçtan yapılmış, boyları enlerinden daha uzun olan paralel kenarlardı... Evlerinde ve evlerinin dışında aynı geometrik çizgi üzerinde yaşıyorlardı, önceleri zararsız, sonradan tedirgin edici ve düşman. Bu yüzden deniz onları umutsuzluğa düşürüyordu. İçlerinde tekdüze bir hayat geçirenlerin, dörtgenlerinkinden farklı bir çizgiyi izliyordu gözleri. Geometrik bir tekdüzelik onları tahtalar arasında hapsediyordu. Tabutları tahtadandı. Alın teriyle kazandıkları paradan ellerinde metelik kalmayıncaya dek barmene ödedikleri paraları bile tahtalar üzerinde sayıyorlardı.

Bastiancito Cojubul kır gezintisine gitmedi... Astımdan şikâyetçiydi. Muayene için hastaneye gittiğinde, doktor denize yaklaşmamasını öğütlemişti. Sıra bekleyen hastalar arasında kadınlar erkeklerden daha çoktu. Bastiancito, herkesi eğlendiren ama kendini zangır zangır titreten bir konuşmaya tanık oldu. Korkunun üşütmesine benzeyen bir titreme sardı vücudunu.

"Az, az, az kalsın vagonu fırlatacaklardı şu aşağıdakilerin kamyonu üstüne!" diye anlatıyordu kocaman bir guatrı olan adam… "Az, az, az kalsın... kamyonu gözetlemek ve

tam rayların ortasında kıstırıp vagonu üstüne salmak için beklediler. Az, az, az daha kamyondan eser kalmayacaktı, içindekilerden de tabii. Kan ve bulamaç... Gelgelelim oğlanlar öyle ahmaktılar ki, vagonu itip bıraktıkları vakit kamyon çoktan geçmişti rayların üzerinden... Kamyon bir saniyecik dursaydı, tam demiryolunun üzerinde biraz daha eğlenseydi, paramparça edeceklerdi onu. Çok az bir zaman gerekliydi ha ha ha!.. Az, az..."

"Ama şimdi ürünü burada satmıyorlar!" dedi muayeneye gelenlerden bir başkası… "Fuété'ler ellerinden aldılar işi, çünkü daha ucuza veriyorlar. Aynı şekilde başkentte de rahat bırakmıyorlar... bütün trenleri merkez garında bekletiyorlar."

"Beri, beri, berikilere gelince..." diye kesik bir sesle karşılık verdi guatrlı adam. Guatrının içine gizlenmiş cam kırıklarını ağzından ve patlak gözlerinden püskürtüyordu sanki.

"Berikilere gelince, onlar da boş durmuyor herhalde, yoksa ne ile yaşıyorlar. Onlara kumanda eden yabancı şeytanla anlaşmış hepsi."

"Hiç şaşmam buna!" dedi alnında şüpheli bir ur bulunan miyop… "Lucero ile la Sarajobalda sıkı fıkı dostlar!.."

Aynı akşam Bastiancito, kamyonun üzerine fırlatılan, ama kamyonun tehlikeyi ucuz atlattığı vagon hikâyesini Lester'e anlattı. Hikâye, kır eğlencesine giden grubun neşesini azaltmadı. Sadece Bastiancito'nun kendileriyle birlikte gelememesine üzüldüler.

Lester, her zamanki neşeli haliyle Leland'dan küçük akordeonu istedi ve İngilizce olarak duygulu şarkılar söylemeye başladı. Onun şarkı söylemesiyle mutlu olan, onu mutlu görmekten mutlu olan Leland alkışlıyordu. Öbürleri de müziğe kendilerini kaptırarak –çünkü sözlerini anlamıyorlardı– onu alkışlamakla gösteriyorlardı kıvançlarını.

Lino Lucero bir gitar aldı ve şarkı söylemeye başladı…

Ne yazık! Saf yürekli yıldız,
Nasıl da düştün denize
Seni uzak yolculuklara sürükleyen
Koca yelkenli gemiler üstüne.
Ağladığını söyler bura insanları
Yağmur yağınca enginlerde,
Korkusuz, denizci yüreğim
Batacak seninle birlikte.

Kavunları yerken daha da neşelendiler. Leland, kırmızı etli yeşil kabuklu bir deniz hayvanını yer gibi yiyordu dilimini. Bir deniz başlığının içine topladığı ipek gibi saçları alnında uçuşuyor, burnuna dolanıyor, kavuna yapışıyordu. Zaman zaman kavunla birlikte ağzına giren saçları bal ve saç karışımı bir sıvı halinde tükürüyordu. Denizin yeşil parlaklığı, güneşin altın tozu halinde tarazlanmış ışığı ve muzlukların derin yeşili aynı atmosfer içinde birleşip onları sarıyordu. Bu göz kamaştırıcı parlaklığı yıkamak için mavi dalgalar âdeta kıyıya doğru atılıyordu.

Leland, gözleri kapalı olarak köpüklerin dışına çıkıyor, bir eliyle mayosunun yakasını toplarken, öbürüyle güzel beyaz bacaklarına yapışan külotunu çekiştiriyordu. Lester suyun altından gelerek onu yakalıyor ve köpek balığı taklidi yapıyordu... Kalçasına batırdığı dişleri bacakta sinirli ve elektrikli bir sarsıntı meydana getiriyor, korkudan ödü kopan Leland çığlığı basıyordu. Ardından Lester görünüyor, kahkaha atarak bağırıyordu:

"Gülen bir köpek balığının kurbanı olan bir kadın tanıyorum!"

Gece olunca onların döndüklerini gördü Bastiancito… Yaşlı Lucero'yu ziyarete gitmişti. Don Adelaido, gezintiden dönenleri selamlamak için bastonuna dayanarak yavaş yavaş sofaya kadar çıkmıştı.

"Eğer böyleyse, işler kötü!.." dedi romatizmalı yaşlı Lucero. "Ötekiler onu öldürmeye karar vermişler, vagonu üstüne fırlatma olayı, sınırları aştı. Bereket versin bu adam, bir gringo* olsa da, şeytanın ta kendisi."

"Başaracaklar, göreceksiniz... Yeşil Papa'yı yenecekler."

"Ah! Yavrucuğum, bu Papa'nın, tıpkı Roma'daki gibi hiçbir vakit sonu gelmez; çünkü o ölürse yerini bir başkası alır!"

"O halde?.."

"Benim de sorduğum bu Bastiancito, o halde? Onun için bu adama değer veriyorum. Bütün bunların sonunu görmeyecek o, yalnız başkaları görsün diye kendini feda ediyor. Biz de görmeyeceğiz…"

Yaşlı adam içini çekti. Semirames'in hafifçe serinleyen gecesi insana soluk aldırabiliyordu. Yalnız Bastiancito astım nöbetinin yeniden başlamasından korkuyordu.

"Bu hastalığa iyi gelecek bir şey var hiç olmazsa: viski!.."

"Öyle söylüyorlar, don Adelaido, gelgelelim, ilaç tadında olan bu içkiyi sevmiyorum ben. Asitfenik içer gibi bir şey bu!.."

"Artık evine gitsen iyi olur; erken yatman gerek, ilk uykudan yararlanmalısın, sabaha karşı öksürük seni uyandırıp bir daha uyutmasa bile hiç olmazsa daha önceden uykunu almış bulunursun."

"Hayırlı akşamlar... Roselia'ya da hayırlı akşamlar dileyin benim tarafımdan."

Yaşlı adam başını kaldırdı, ışıldayan yedi yıldız, Büyükayı takımyıldızı... Bütün gökyüzü ışıktan bir kasırgaydı, uçsuz bucaksız dairesel yollar üzerinde ışıktan arabaların sürekli bir yarışı vardı sanki.

---

* Biraz aşağılama anlamıyla "yabancı" demek.

X

Unutulmaz geceler. Leland'ın günlüğünde sayısız sayfalar doldurdu bu geceler. İçlerinden hangisini yeğ tutardı? Ya da birini, sanki hiç yaşanmamış gibi hafızasından silmeyi isteselerdi, acaba hangisinin sayfasını boş bırakırdı?..

Bilemezdi, çünkü tümü de derin bir şekilde aydınlık ve aynı zamanda karanlık oldular. Bilincinin bir bölgesi için aydınlık, rastgele tutulduğu ve ancak ruhunun meridyenlerinde görülebilen aşkı için karanlık.

Eski dostlar hemen hemen hiç gelmiyorlardı artık… Bununla birlikte, o akşam hiç beklenmedik bir anda çıkıp geldiler. O'Briend'lar, Mlle Morgan ve mühendis Smollet gibi yeni gelenler, ev sahiplerine takdim edildiler…

Daha başlangıçta konuşmalar ilgi çekici oldu. Üniversite öğrencilerinin havasına benzer bir hava içinde canlı, gürültücü, romantik ve uçarıydılar.

Ceketinin yakasında bir karanfil bulunan Carl Rose küçük salonun ortasına oturdu. Bir viski bardağını, ellerini kullanmaksızın, kenarından ısırıp kaldırmayı denedi ve Peygamber İsa'nın kanından daha değerli olan içkiyi, bir damlasını bile dışarıya akıtmadan ağzına yuvarladı...

"Kutsal şeylere sövmeyiniz!.." diye protesto etti Mlle Morgan, her zaman neşeli olan kırmızı yüzünden bir gölge geçti.

Tom, Carl Rose'un yaptığının güç olduğunu kabul etti; ama kibrit kutusunu ayağın ucuna koyarak, kibriti ağza alıp kapalı bir paket içinde cepte duran sigarayı yakmak daha da güçtü.

Hepsi gülüşerek, mühendis Smollet'nin, O'Briend'ların, Walker'ın ve Lester Mead'in bulunduğu gruba doğru yaklaştılar. Walker, O'Briend'lardan ayırmıyordu gözünü.

"İyi poker oyuncuları!" dedi Carl Rose kulağına eğilerek, bir yandan da sırtına vuruyordu. "Yeni yavuklular eskilerini unuttururlar!.."

Walker sarı perçemini alnına düşürdü. Buzu dibine çöksün diye viski-soda bardağını salladı; ama buz, amber renkli sıvının yüzeyinde bir ayna parçası gibi parlıyordu.

"Bayan O'Briend hakkında böyle şeyler söylemenden hoşlanmadım," dedi. "Toplum, evli kişilere gösterilmesi gereken saygı üzerine kurulmuştur; saygı, onları daima evli kalmaya mahkûm etmek anlamına gelmese de..."

"Hinoğlu hin!.." diye homurdandı Carl Rose, bardağını Ernie Walker'ın sigaralı eliyle tuttuğu bardağına tokuşturdu; bardakların sarsıntısından sigaranın külü yere düştü.

Gülüşmeler arasındaki kısa kısa konuşmalar, dostça tokuşturulan bardaklar, sigara ikram etmeler, bunların hiçbiri, mühendis Smollet'yi Anderson hakkında konuşmaktan alıkoyamıyordu.

"Bunların tümünü yaratan insandır... O olmasaydı bu fidanlıklar olmazdı. Ne dereceye kadar bir efsanedir bilmiyorum, ama buraları görünce onu gerçekten insanüstü bir varlık olarak tasarlamak gerekiyor."

"Anderson ve yeşil kelebeklerin uçuşu!" dedi Bay O'Briend… "Karım bugünlerde hazırlamakta olduğu bir türküye bu adı vermeyi düşünüyor. Anderson'dan bir efsane kişisi olarak söz edildiğini o denli çok işitti ki..."

"Neden 'yeşil kelebekler'?.." diye sordu Mlle Morgan, sigarasının dumanı ardından yuvarlak yüzünü göstererek.

"Yeni geldiğiniz besbelli!.." diye araya girdi Leland. "Bir süre burada yaşarsanız, dünyanız, geometrik olarak dört köşe

bir biçim alırsa ve bu dörtgenin içinde gündüzlerin ışığıyla gecelerin karanlığı tek bir yeşil bulut haline dönüşürse, o zaman ağaçlar dünyasını kurmak için Anderson'un cebinden neden yeşil kelebeklerin uçuşarak çıktığını anlarsınız."

"Leland tabloyu tamamladı!" dedi Carl Rose... "Çünkü öğrendiğime göre, Anderson bu bölgelerin toprağından avuç avuç alıp ceplerine dolduruyor ve inandırıcı bir sonuca varmak için analiz ettiriyordu. Çünkü bu toprakların muz tarımına elverişli olduğu kanısındaydı..."

"Çok güzel!.. Çok güzel!.." diye haykırdı Bayan O'Briend. Şeftali ağacı rengindeki gözleriyle Leland'a güvenle bakıyordu. Anderson'un çuvala tıkar gibi ceplerine avuç avuç doldurduğu toprak günün birinde ışığı süzgeçten geçiren ince muz yapraklarına dönüşüvermişti.

"Ama, bundan başka ve en önemli olanı!" diye ekledi Walker… "Anderson bir klimatoloji incelemesiyle bölgenin topografyasını belirten planlar bıraktı. Tasarılarının gerçekleşmesinde en çok etkisi olan şey de, rüzgârlarla ilgili notlar oldu. Kıyının bu bölgesinde 'kasırga'nın olamayacağını tanıtlayabildi. Ve gerçekten, burada hiçbir vakit 'kasırga' esmemiştir."

"En büyük düşman!.." diye belirtti mühendis Smolet. "Onu eserken görmeyen insan 'kasırga'nın nasıl bir şey olduğunu tasarlayamaz. Son derece korkunç bir şeydir bu. Şimdiye dek, bunca deniz yolculuğu yaptım, açık denizlerde büyük fırtınalara, Küba'da siklona yakalandım, size diyebilirim ki, bu olaylardan hiçbiri, üç yıl önce Atlantik kıyılarını yalayan 'kasırga'nın verdiği dehşeti verememiştir bana. İnsan, havasızlıktan bunaldığını, soluğunun kesildiğini, toz haline geldiğini sanır. Bu 'Kasırga' sadece yüzeyde bulunanları sarsıp devirmekle kalmaz, ağaçları köklerinden, binaları temellerinden söker!.."

Sessiz sessiz oturan Lester Mead sesini yükseltti:

"Zenginliğin, içlerinde en küçük düşe, en küçük bir fantezi ya da masala yer vermeyen, çıkar düşkünü iş kurumları tarafından yaratıldığını savunanları, buradaki muhteşem işletme haklı çıkarıyor. Anderson bu büyük muz fidanlıklarının düşünü kurdu ve onların sahipleri de şimdi, kazançlarının masalsı rakamlarını okurken düş gördüklerini sanıyorlar..."

"İşte bu yüzden, Anderson bir iblis gibi görünüyor bana!.." dedi Mlle Morgan.

Lester Mead ona bir göz attı. Mlle Morgan kendisinden önce davranmıştı. Onun için de Anderson, Şeytan'ın insan şeklindeki görüntüsüydü demek! Mlle Morgan "İblis" diyordu buna.

Erkekler ve Mlle Morgan ayaktaydı. Bayan O'Briend, piyanonun önünde duran arkalıksız kanepeye Leland'ın yanına oturdu…

"Eğer Anderson bir şeytansa, benim 'türküm'e başka bir ad koymalı. Sen ne dersin?.." diye sordu kocasına.

Bay O'Briend yanıtlamadan önce sesine biraz açıklık verdi:

"Eğer sen de aynı kanıdaysan, 'Anderson ya da Yeşil Şeytan' gibi bir şey diyebilirsin."

Lester yerinden fırladı:

"'Yeşil Şeytan'. Fevkalade bir isim bu. Çünkü ben her zaman böyle derim Anderson'a, değil mi Leland?.. Kutsal Kitap'taki Cehennem Şeytanı'nın tam tersi bu, çünkü oradakinin kırmızı olması gerekir."

"Evet, senin anlattığına göre, binlerce insanın umudu olan bir dağın, yeşil bir dağın tepesine çıkmış ve onları çağırarak demiş ki: 'Dünya'ya sahip olmak ister misiniz?..'"

Bayan O'Briend, Leland'ın hemen kulağına "Çok güzel..." derken mühendis Smollet de boksör eliyle bir alkışın taslağını yapmaktaydı, yüksek sesle ekledi:

"Zenginlik ister misiniz?.."

"Bırakın da Lester anlatsın onu bize!" diye araya girdi Walker. "Ama ilkin bardaklarımızı dolduralım, Mlle Morgan da oturacak bir yer bulsun."

"Bardaklarında viski bulunmayan bunca insanın önünde anlatamayacağım onu, belki... Yok, yok Leland, kendim için söylemedim bunu. Bak bardağımı bile uzatmıyorum, çünkü çok içtim!.." dedi Lester.

"Ben de istemem!.." diyerek parmakları ile bardağını örttü Mlle Morgan... "Tam kıvama geldim!"

"Ama bir damla ırmağı taşırmaz ki..."

"Teşekkür ederim, çok naziksiniz Madame, size hayır denemez..."

Ernie Walker, Bayan O'Briend'a yaklaştı, onu yakınında hissetmek istiyordu.

Arzu ettikleri kadının yakınlarında bulunmasıyla yetinen erkeklerden biriydi. Onun soluğunun dönencesi içinde olmak, konuşulduğu vakit ağızdan, solunduğu vakit burundan havaya yayılan –bilimsel olarak tanıtlanmıştır bu– elektron parçalarını içine çekmek. Onun kokusunu koklamak; bu egzotik koku, tropik iklimlerde, çok keskin ve sarhoş edici bir durum alıncaya dek değişikliğe uğrar.

"Bir gün..." diye başladı Lester Mead. "Çok güçlü bir ırkın insanları, püritenlerin oğulları dağa çıktılar... Onlardan her birinin alnında iyilik kentinin işareti vardı, gözlerinde uzun yıldız yolları son buluyor, su içindeki ışıkların yansıları parlıyordu. Köklerden yapılmış etlerinde hava değişiklikleri dişlerini bitirmediler, onlar, zayıf olmak için çok sert, kötü olmak için, çocuklar gibi çok masumdular. Hepsi yıldızların altında uyuyordu. Minerallerin parıltısından ve göz kırpıştıran ışıklardan büyük bir karanlık; daha aşağıda kent başlıyordu. Yeşil şeytan bu insanlara yaklaştı, koyu karanlıklar içinde en gerçek umudun rengini taşıyordu. Elinde baştan çıkarıcı yeşil sarı

bir meşale vardı; yeşil kâğıt-altın para. Yüzünü göstermeden, öküzgözleriyle hipnotize ederek, 'Zenginlik ister misiniz?' diye sordu onlara. Onlar da zenginliğin çok çalışma gerektirdiğini, daha fazla çalışmamak için ellerinde olanla yetindiklerini söyleyerek karşılık verdiler. 'Çalışma mı?' diyerek burnundan güldü şeytan. 'Çok çalışma ha?..' Ezilmiş engerek yılanının salyası akıyordu ağzından. 'Bu masalsı zenginlik hiçbir çalışma istemeyecek sizden: Gözlerinizi açın, aşağılara bakın, iki nehir yatağı arasındaki mavi toprakları arayın, ben size tohumlar vereceğim, bu tohumlardan yeşil gümüş renginde otlar bitecek, meyveleri sayesinde, bütün dallar, bütün yapraklar altın banknotlara dönüşecek, bankalarda altın paralar, altın külçeler...'"

"Ve bu güçlü adamların ırkı!" diye devam etti Lester... "Püritenlerin oğulları kabul etti... Muz ağaçlarıyla çoğaltılmış milyonlar onları dünyanın efendisi, evrenin egemeni haline getiriyordu. Bir başkana ihtiyaçları vardı ve altın külçeler üzerine oturan hissedarların bir toplantısında Yeşil Papa seçildi. Zenginliğin bu şeytanca çoğalmasından daha fantastik bir şey yoktur yeryüzünde... Anderson, diğer adıyla yeşil şeytan bu toprakları ve bu topraklar üzerindeki hiçbir çalışma gerektirmeyen zenginliği sundu onlara; nasıl olsa yükü taşıyacak başkalarıydı. Terli insanların, kirli insanların, sıtmalı insanların, fizyolojik sefaletten gözleri kör olmuş insanların, alın yazıları şeytanın güçlü ırkı için çalışmak olan insanların sürüleriydi..."

Bu sözlerden sonra ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Lester Mead son viski yudumunu götürdü dudaklarına, ama bu viskiden daha çok suydu, çünkü konuşurken bardaktaki buz erimişti.

Mlle Morgan çekine çekine konuştu:

"Garip bir şey bu, ben de aynı şekilde düşünmüştüm, bu güçlü ırk, Yeşil Şeytan'ın sağladığı zenginlikle... sömürücü olanlar... yani bizler..."

“Yok, yok, rica ederim, yargıya varma yok!” diye haykırdı Tom.

Walker de onu destekliyor ve tekrarlıyordu:

“Yargıya varma yok! Sonuç çıkarmayınız! Söylenilenler olduğu gibi, söylenildikleri gibi kalmalıdır, yorum yok!..”

“Peki, neden konuşuyoruz öyleyse?” dedi Mlle Morgan, terbiyeli bir şekilde hoşnutsuzluğunu belli ederek.

“Bayan O’Briend için!..” diye söze karıştı Walker; dudakları arasında, güzel Bayan O’Briend’ın adının harflerinin lezzetini duyuyordu sanki.

“‘Türkü’sünü hazırlamakta Bayan O’Briend’a kolaylık olsun diye... Uçuşan yeşil kelebekler ve insan masalı üzerine mi, yoksa yeşil zenginliğin yaratıcısı, Ayartıcı Anderson ve Yeşil Papa üzerine mi kursun türküsünü!”

Sadece Leland’ın gözleri keşfetti kocasının yüreğinde esen fırtınayı.

“Varılan sonuçlar ortada, onları meydana çıkarmaya, anlatmaya ihtiyaç yok. Bir avuç para için dünyayı yitirdik biz; dünyanın egemenliğini değil, o elimizde, ama dünyaya sahip olmayı yitirdik. Bu ayrı şeydir, şu anda bizler bütün bu toprakların efendileri, egemenleriyiz; ama unutmamalıyız ki, şeytanın dönemi sınırlıdır, insanın koruyucusu olan Tanrının saati gelecektir.”

“Kasırga!..” dedi mühendis Smollet kısa kesmek için. Pratik bir adamdı. Bu bıktırıcı söylev pazar günü vaazları gibi geldi ona.”

“Mühendis iyi söyledi, ‘kasırga’!.. Ama bu onun açıkladığı gibi o denli korkunç ve hakkından gelinmez bir doğa gücü olan ‘kasırga’ değil. Tanrının saati gelecek, toprağın derinliklerinden protesto sesini yükselten ‘kasırga’ esecek ve hepimizi silip süpürecek...”

Tom Beker, kapının ardında bulduğu süpürgeyi eline aldı ve dostlarına vurmaya başladı:

"Dışarı, dışarı, dışarı!.. Ben süpürgeyim, ben kasırgayım!.."

Hepsi, süpürge darbelerinden kaçınmak için ayakları üzerinde sıçrıyorlar ya da sırtlarına ve bacaklarının aşağı taraflarına inen darbelerin şiddetini azaltmak için vücutlarını öne eğiyorlardı.

"Tom süpürgeyle dans etsin!.." diye bağırdı birisi.

Bayan O'Briend da neşeli bir marş çalmaya başladı. Bundan yararlanan herkes birbirine takılarak, çiftler teşkil ederek sıçramaya başladılar. Piyanonun ritmi yavaşlayınca eşler değiştirildi, elinde süpürgeyi tutan da onu yere fırlatıp kendisine bir eş aradı. Oyun böylece devam etti, her eş değiştirmede, tek kalan süpürgeyi alıyor, müzik hızlandığı sürece onunla dans ediyordu, sonra yeniden eşler değiştiriliyordu.

Eşlerin değiştirildiği bir sırada Walker, Bayan O'Briend'ı piyanodan kaldırdı ve onun yerine geçmesini Leland'dan rica etti. Leland, ritme uyarak çalmayı sürdürdü. Bay O'Briend, Mlle Morgan'dan o denli hoşlanıyordu ki, eş bırakma sırası özellikle bu genç dansöze geldiği vakit eş değiştirmeyi unutuyordu. Bir aralık, karısı ona düştü. Derhal, yerden süpürgeyi kaldırmak için eğildi. Walker bu ölçülü adamda mükemmel kocayı keşfetti ve birden dansın coşkunluğu içinde duygularını belli etmeksizin, güzel gözlü tatlı dostunu sevdalı bir jestle kendine çekti. Onu burada, kollarına aldığı şu anda bir öpebilseydi! Bir süre sonra süpürgeyle dans ediyordu. "Başkasının bahçesinden arzulanan bir meyve yerine, adi bir süpürge."

"Bu dostlar şeytanın kendisi," dedi mühendis, Lester Mead'e. "Yöntemlerini değiştirmezlerse bir ölüler dansı olacak bu. Dediğiniz gibi 'kasırga', bu alçak gönüllü, sabırlı, sömürülen işçilerin öcünü alacak. Bunları raporumda olduğu gibi, harfi harfine yazmayı düşünüyorum."

Walker ertesi gün bütün bunları olduğu gibi Tury Duzin'e anlatıyordu:

"Artık süpürge yoktu, piyanonun sesi de işitilmiyordu, ama çiftler eş değiştirmekte devam ediyorlardı... Walker tıraş olurken, Tury Duzin de küçük salonda birbirleriyle konuşmakta olan Morgan ile O'Briend'ı izliyordu..."

"Şu genç kız pek de iç açıcı bir şey değil!" diye fısıldadı Tury Duzin.

"Kıskandın mı yoksa?.."

"Morgan benim tipim değil..."

"Bilirsin ki, güzel Bayan O'Briend ile..."

"O daha çok hoşuma gidiyor doğrusu!.."

"Benim de…"

"Başka kimler vardı dün gece?"

"Tom Beker ile mühendis sarhoştular..."

"Ama onlar da anlaşıyorlardı."

"Senin kastettiğin anlamda anlaşıp anlaşmadıklarını bilmem, ama emin olduğum bir şey varsa, Tom, babası olduğunu söyleyerek mühendisi öpmek istiyordu, mühendis de kardeşi olduğunu söyleyerek Tom'u öpmek istiyordu... Eğer sen orada olsaydın, süpürgeyi kiminle değiştirmek isterdin?.."

"Leland'la."

"Zaman kaybedersin…"

"Biliyorum. O da bütün benzerleri gibi tiksindirici, normal bir kadın. Kocası da kendisine göre bir dişi keçi kadar deli bir adam."

"Dün akşam nutuk çekti. Dediğine bakılırsa, bildiğimiz 'kasırga' ile aynı adı taşıyan ama ondan daha kırıp geçirici bilinmedik bir kasırga esecekmiş, fidanlıklar üzerinde bulunan her şeyi hatta bizi bile silip süpürecekmiş. Tanrının şeytanı devireceği saatmiş bu."

"Gerçekten çekilmez bir adam, bereket versin bizim geometrimizin dışında yaşıyor, çünkü bilmem sen işittin mi, bize mal ettiği paralel geometrik bir zihniyetten söz eder durur. Ona göre biz paralellere mahkûmuz… Fidanlıklarda bizim ufkumuzun eşkenar dörtgenlerini teşkil eden ve işçilerin evlerinde bulunan paraleller, burada, akıl çağında yaşayan bütün varlıklarda erişilmez şeylerin durumunu korurlar. Çünkü paraleller hiçbir vakit birleşmedikleri gibi, aynı zamanda daima eşit uzaklıkta kalırlar. Bu eşit uzaklıkta kalış, bizim birbirine eşit ve benzer iki insan olarak birbirimizden ayrı yaşadığımızı gösterir; paraleller gibi. Lester'e göre, fidanlıklarda ekili paralel kenarların çizgilerinin bittiği noktadan insan gözü, bu çizgileri uzatmak için derin bir varlığın mekanizması yardımıyla, görünürde ya da muhayyilede uçar, ama hiçbir zaman onları bitiştiremez, onlar sonsuza kadar paralel kalırlar. Bu, demek ister ki, burada yaşayan bizlerde, ufkumuz içinde hiçbir vakit gerçekleşemeyen bir şey vardır. İnsan, bir çalışma gününden sonra umutsuz olarak evine sığındığı vakit, aynı geometrik tarzda kurulmuş evinde, uykuyla gözlerini kapatmadıkça silinmeyen paralel çizgileri bulur karşısında."

"Yeni doktrinin bir vaizi kesildin sen," dedi Walker. Tıraş olmuş, yıkanmış ve açık mavi renkte bir elbise giymişti. Tury Duzin'in elini sıktı ve ondan bir de sigara aldı.

"Ona göre!" diye ekledi Tury Duzin. "Yeşil Papa tarafından icat edilmiş şeytani bir formüldür bu; bizimle birlikte çalışan insanlar, sağlam ve dengeli bir yerde yaşadıklarını, sıkı sıkıya bağlı olduklarını hiçbir vakit hissetmesinler diye. Çünkü onların, çalışmalarındaki ve evlerindeki yaşama düzenlerinin ekseni, dengeli kalabilmek ve kendini emniyette hissetmek için eşkenar dörtgenlerin paralel kenarlarının birleştiği yerde kalacaktır."

"Eş değiştirmek için süpürgeyle dans edilebildiği sürece her şey mükemmel!"

"Tekrar cinselliğe dönüyorsan... O benden daha deli..."

"Paralelliğin yüzünden, pek sevimli olmadığına inandırmak istemiş seni anlaşılan."

"Hayır, Mead saygılıdır. Benim, sakalım olmamasına, erkek elbiseleri giymeme ve erkeğin gülünç davranışlarında bulunmamama rağmen erkeksi tavırlarıma saygı gösterir."

"Haydi bakalım, ben kendimi bir 'Horseneck' viskisi ile dağıtıyorum, sen de ister misin?"

"Benim için biraz erken. Saat daha sekizi geçmedi, ama şu Allah'ın belası sıcaktan, insan, dudaklarına buzlu bir şey değsin istiyor, ver bana da bir tane…"

Walker, titreyen eliyle, çeperlerinde tuhaf resimler bulunan, at boynu gibi uzun, iki büyük bardak içinde viskileri getirdi, sonra üzerine buz ve birkaç damla limon koydu.

"Şu bardağı al ve tombul bacaklı, iri göğüslü esmer güzeli kıza bak."

Tury Duzin, ilkin güzel Venüs'ün, sonra da viskinin tadını çıkara çıkara içmeye başladı. Birinci yudumu aldıktan sonra tabakasından bir sigara ikram etti dostuna... Altın kaplama kutunun üzerinde bir kadın silüeti vardı, kutu açılırken kadın da bacaklarını açıyordu.

"Buraya birkaç sarı tütün kıymığı koymalıydın, kıl gibi görünsün diye."

"Ben kara tütün içerim..."

"Ha... ha... ha!.." diyerek ve sırıtarak Ernie Walker buz parçasını bardağın kenarlarına çarptırdı.

Hemen hemen bir yudumda bardağı boşalttı.

Atın boğazına dek dolu olan içkiyi kendi boğazına aktardıktan sonra, Walker, dudaklarında beliren karanlık bir gü-

lümsemenin ardına sığınarak Tury Duzin'e yaklaştı ve gerçekten güç bir durum içinde bulunduğunu gizlice söyledi.

"En eski işçi çavuşunun çok genç olan üçüncü karısı, geçenlerde sığınmak için buraya geldi ve..."

"Nokta nokta nokta..."

"Kocası kumar oynamak için cumartesiden kapanıyor ve ancak pazartesi günü görünüyor ya da hafta ortasında bir bayram varsa adam üç gün kayboluyor."

"Tanıştır o kadınla beni."

"Ben de öyle düşündüm. Othello rolündeki kocayı şaşırtmak. Çünkü zavallı adam karısının bir başka kadın tarafından korunduğunu görerek kıskançlık duymayacaktır..."

"Yok, sevgili dostum, müdürler de birkaç kez paravan olarak kullandılar beni. Aracı kadınlara yaraşır bir görevdir bu. Benim cinsel davranışlarım yolun dışındadır, ama ahlakım düz çizgi üzerindedir. Célestine rolü iğrendirir beni. Her aracılıkta başarısızlığa uğramış, yarıda kalmış bir orospuluk hikâyesi vardır."

"Ama asıl sıkıntısı bu değil. Beni asıl kaygılandıran başka bir şey; aşağıdaki adamlardan birinin kızından olan bir çocuk bana yamanıyor. Oysa ben değilim babası, Carl Rose'dur."

"Aa, olmadı. Kendini temize çıkarmak için bir başkasını ara bul, ama bu dekadan don Juan'ı değil!"

"O halde Tom'un sırtına yüklenebilir bu..."

"İstediğine yükleyebilirsin, ama beni karıştırma."

"Tom Beker'in ya da herhangi bir başkasının... Ben mağazalar başkanını görmeye gideceğim. Tabasquin, para için kendine ait olmayan her çeşit işi üzerine alır. Elinde verilecek şeyleri bulunduğu için, kooperatif mallarıyla ana-babaları yatıştırıyor. Gebe kalan genç kızların ana babalarına pirinç, şeker, konserve, içki ve esans verdin mi her iş yoluna girer."

"Bu adam, bütün bir sarışın küçük çocuklar ordusunu dağıtmış olmalı..."

"Herkes elinden geldiğince para kazanmanın bir yolunu buluyor ve günün birinde buralardan çekip gidiyor."

"Ama çocuklar kalıyorlar..."

"Çoğu kalmıyor... İklim kemiriyor onları. Yoksulluk, yetersiz beslenme parçalıyor, bakteriler de yiyip bitiriyor... Kızamığın görülmeyen küçük dişleri, urlar, iskorbüt, kızıl, anjinler, boğmaca... Şahane solucanları da sayabiliriz..."

"Yeşil Cehennem... Erkekler, kadınlar buraya geliyorlar, rakının fazla kaçırılmasından mı, iklimden mi, paralellikten mi, neden olduğu bilinmez, sıcakta hayvanlar gibi yaşıyorlar. İşte bunun için, sana Lester Mead'in cinsel teorisinden söz etmek istedim."

"Ben yürek gücümü arttıracağım, sen de ister misin?.."

"Hayır, sabah sabah içmeyi sevmiyorum, geceleri içerim ben; hem bu viskilerden hoşlanmıyorum, kokusu ağır geliyor. Bırak da Lester Mead'in cinsel teorisini anlatayım sana. Çok gariptir. Ona göre, ufukları paralellerden, karelerden ibaret olan hayat, cinsel arzuları artan erkekte kadın değiştirmek isteğini doğurur ve kadınların da, ırkları, toplumsal sınıfları, durumları ne olursa olsun, kendilerini bu değişikliğe kolayca bırakmalarını sağlar. Erkeklerle kadınlar kendilerini kafeste hissederler ve bu kafes umutsuzluğu onları, cinsel oyunlardaki duyularıyla, kaçıp kurtulmak istemeye iter. Eğer, iki uzun ve iki kısa kenarlarıyla birlikte eşit ufuklu bu fidanlıklarda, hayali parmaklıklar çakılsaydı, denize dek sıra sıra kafeslere kapatılmış hayvanlar gibi, gerçek imgelerimizi elde ederdik."

"Kafesler, vahşi hayvanlar ve terbiyecileri..."

"Haklısın. Çünkü Lester, terbiyecilerin rolünü yüklüyor bize. Vahşi hayvana boyun eğdirecek kırbaç da, ucunda kayıt ve zartların küçük kurşunlarını taşıyan çalışma kontratıdır."

"Ah! Ah!.. Eğer böyleyse, ona hak vermek zorunda kalmak korkunç bir şey olacaktı!.."

Tury Duzin yeni bir sigara yakarken Walker viski bardağını boşalttı, sonra bir kâğıt peçeteyle ağzını kurulayarak ekledi:

"İçimizden hangimiz kendisini gerçekten bir kafeste hissetmiyor?.. Ben, sen, dostlar... Kafeste bir soluk tıkanmasıdır bu... Gökyüzü var, ama parmaklıkların ardından görmek için; parmaklıklar kırılamazlar, çünkü mevcut değiller... Uğursuz paraleller bunlar... Korkunç bir şey bu, çok korkunç! Tropiklerde ormandan, bataklıklardan, sineklerden ve bizi öldürmek için sarı ve kara sıtmadan başka bir şey yok. Bizi hasta eden, bizi öldüren umutsuzluktur. Kafeslerinde gezinen hayvanların hayatını yaşıyoruz sanki! Cehennemden de beter bu. Cehenneme yanmak için gidilir, burada yanmakta olduğumuz gibi; ama orada, erişilmez'in, gerçekleşemez'in cezası yoktur hiç olmazsa. Hiçbir vakit sona ermeyenler orada son bulur belki."

Walker'ın kan bürümüş gözleri gelişigüzel dolaştı odanın içinde. Odanın dip tarafındaki yarım düzine kitabın üstünde, annesinin oymalı gümüş bir çerçeve içindeki portresi parlıyordu.

"Bu insanlar mutlu oldular!" dedi sakin bir sesle… "Çünkü..."

Viski bardağını masaya koydu, omuzlarını kaldırarak hafifçe silkindi. O sırada Tury düşüncesini tamamlıyordu.

"Lester Mead'in teorisine göre bunu anlamak için çok fazla düşünmeye ihtiyaç yok. Çünkü onlar, şeytanın ayartmasına bırakmadılar kendilerini; umut dağının tepesinden kendilerine sunulan zenginlikler dünyasını, masalsı kazançları kabul etmediler. Bunları itelemek için gerekli güce ve cesarete sahipti bu insanlar... Bizim kuşaktakiler Ayartıcı'nın sesine uyarak antlaşmayı kabul ettiler ve kafesin içine düştüler..."

"Zenginlikler masalsı bir tarzda çoğalıyor burada, astronomik rakamlarla. Muz ticaretiyle kazanılan parayı –pesos olarak değil, ama binlerce altın pesos olarak– bir çocuk saymaya başlasaydı, sonuncu rakama ulaşmadan önce yaşlı bir adam olurdu."

"Abartıyorsun!.."

"Ya güç, güç Tury Duzin... Bana kalırsa şeytani olan güçtür ve zenginlik öyle bir güç verir ki insanlara!.."

Mead'lerin evindeki toplantıda olup bitenler hakkında bilgi edinen Tury Duzin gitmek üzere ayağa kalktı… Walker de onunla birlikte çıkmak için kafasına bir Peru şapkası geçirdi. Çünkü onun da gitmesi gerekiyordu.

"Büro saatini kaçırdım!" dedi kapıyı kapatırken. "Bir baba elde etmeye çalışan çocuk hikâyesiyle uğraşacağım şimdi!"

"Ama mağazacıyı tanıyorsun nasıl olsa."

"O kadar kolay değil, yalvartır bu adam kendine."

"Eh, artık buna da katlanmak gerek. Nasıl olsa ayartacaktır karşısındakileri. Ona kim karşı koyabilir ki?.."

XI

Papa-Chichiguo –mağazalar başkanının takma adı böyleydi– siyahımtırak bir Tabasquin'dir. Parlak bir kara değil, kül karasıdır. Derisi pul puldur ve bir sürü sarışın çocuğun bulunduğu bir ailenin başındadır. Alnında perçemi, elinde Peru şapkasıyla Ernie Walker kapıda göründüğü vakit uğraşılarına dalmış bulunuyordu. Biraz sarhoş olan Walker kapıda durdu ve çok kuvvetli bir İngiliz aksanıyla:

"Tin Mann,
İkisinden hangisi
Kukara, makara,
Sizsiniz baba..." dedi.

Küçük dörtlüğü pek garip bulmayan mağazacı, ödemeli satış sistemiyle kendine bağladığı mutsuzlardan birinin sırtını okşamaktaydı. Karşısında duran adamın kemikleri, pantolonu ile, kaba kumaştan yapılmış gömleğinin içinden görünüyordu. Boynuna bir mendil bağlamıştı.

"Senin için hangisi daha iyiyse onu seç: Ya bana borcunu öde ya da malı geri getir!"

"Bana böyle davranmanız doğru değil, akraba olduğumuzu unutuyorsunuz... Kızım sebebiyle, şu, sizinle yatan kızım; hem elimize ne geçti ki, bana –çünkü söz konusu olan benim– sadece bir çapa düştü, geri kalanların tümü paçavralar... Kızım da bunları sizin cömertliğinize borçlu olduğunu sanıyor."

"O zaman bir yanlışlık olmuş, ama ödemeli olarak yapmaya razı olduğum satışlarda ayrıcalık yoktur. Parayı ödeyemeyenler malı geri getirirler. Açlıktan esnerlerken ağızları bir karış

açık kaldığı vakit mağazacıyı yalamaya gelirler. O zaman, etle kemikten bir ermiş olurum ben; ama sıra ödemeye geldi miydi hep 'eğer'ler, hep 'ama'lar... Geçen gün biri geldi, adı nedir bilmiyorum, yüzüme haykırdı: Direkte ilk asılan ben olacakmışım!.."

Bir şey demeden çıkıp gitti müşteri; ama Papa-Chichiguo, Walker'ın karşısında söylevine devam etmeyi gerekli buldu:

"Beni asacaklarmış!.. Neden levazım başkanlarını değil de beni? İşçilerden kazandıklarını zorla almaya dayanan bu sistemin rütbe sırasında en aşağıda bulunanı, yani beni asmak! Parmağını Walker'a doğru yöneltti. "Daha çok para kazanmak için bu dalaverelere başvuranlar sizlersiniz hâlbuki. Sizde utanma yok, gizlice yığarsınız milyonları, sonra da gözlerinin içine baka baka sızdırırsınız bu insanları. Hırsızlıktan başka bir şey değil bu... Beni asacaklarmış, asamazlar beni!.. Analarını assın alçaklar!.. Geçen gece, benim derimi istediklerini haykırarak geçtiler buradan... Vay canına!.. Burada olmanız ne büyük şans Mister Ernie, çünkü darağacında muz hevenkleri gibi, akbabalar yiyip bitirinceye dek, sallanacakların listesinde siz de varsınız."

"Ben mi, neden?.."

"Kadınları baştan çıkardığınızdan; bir sultandan daha çok kadına sahipsiniz. Daha iyi bir hayat sürecek altı harem efendisi var; pis yabancıların oğulları, sizden başlayarak, melez Cifuentes, don Medardo, Mister Abernethy, Minor dedikleriyle birlikte en çok kızdıkları ötekisi."

Le Tabasquin burnundan güldü Walker'a. Sonra da viskinin güzel kokusunu alarak, alnındaki sarı perçemin üzerine soludu.

"Oh! Oh!.. Listede daha başkaları da var: Pippy, M. Andrade ve koca Juancho Monge... Çoğu tarikat üyeleri gibi giyinerek,

kutsal hafta ayinlerinde bulunmak üzere başkente gidiyorlar, eniklemelerini Tanrı affetsin diye küçük bakireler ve evli kadınlar... Orada onlar affediliyor, ama burada işler kızışıyor ve mağazacı bir termometredir... bu hıyar oğulları... Ödemeye yanaşmıyorlar, az önce buradan çıkanı siz de gördünüz... en doğrularından biriydi bu... her hafta taksitini getirirdi... Şimdi ödemiyorlar artık, ne korkuyla, ne de zorla... Yok şu sebepten, yok bu sebepten..."

Taze katrandan bir tünele benzeyen mağazanın karanlığı dışında öğle sıcağının beyaz ateşi içinde güneş parlıyordu. Elinde şapkasıyla –onu hemen hemen yerde sürüyerek– bir işçi çavuşu içeri girdi. Sanki gözleri olan sarkaçlara benzeyen mahmuzlarının gürültüsü farelerin sağa sola gezindikleri mağazanın sessizliği içinde uzun süre işitildi.

"Kimseye söz dinletemedim Chingado, hepsi başkaldırdılar, her vakit sessiz duran yerliler bile."

Le Tabasquin ile Ernie Walker sustu, işçi çavuşu konuşmaya devam etti:

"Ama bir şey yaptıkları yok, rakı içinde yüzenler, alkol şişelerinde saklanan ceninler gibi hareketsiz ve kederli dururlar, etleri bile onlarınki gibi ölü etidir. Hım... Sarhoşlar insan değillerdir, alkol içinde saklanmış kocaman ceninlerdir ve sizler de mister viski içinde…"

Ernie Walker, ona hoşnutsuzlukla bakmaya devam etti. Le Tabasquin de ne istediğini öğrenmek için yanına sokuldu.

"İlk olarak la Sara Jobalda'ya saldırdıklarını söyleyebilirim size. Hım... fazla bir şey yaptıkları yok... Şimdiden başladılar."

Le Tabasquin, uzun boyuna, kara rengine ve meydan okumalarına rağmen, la Sara Jobalda'nın tartaklandığını işiterek korkan bir çocuk gibi yüzünü buruşturdu.

"Ben mağazayı kapıyorum ve saklanıyorum, bereket versin dükkân çok büyük. Beni bulmaları için bütün burada bulu-

nanlarla birlikte en azından bin paketi yerlerinden oynatmaları gerekecek."

"La Sara Jobalda'yı hastaneye bıraktım!" dedi işçi çavuşu… "Zavallı kadını ne hale getirmişler!"

La Sara Jobalda gerçekten hastanede ve acınacak halde. Saldırganların evine girdikleri zaman verdikleri korku ak saçlarını daha da aklaştırmıştı.

İlkin, tehditlere pek aldırmamıştı la Sara Jobalda, ama kendini kargaşanın ortasında bulunca, sevgi iksirlerini, küçük ayaklı zümrütler gibi billurlaşmış kurbağalarını, buharlaşmış merhemlerini, okunup üflenmiş büyü kâğıtlarını, geleceği okuyan iskambillerini, "içindekiler"le birlikte görmeye henüz vakit bulamadığı kırık şişelerini yerlere saçılmış gördüğü vakit iş değişti.

Daha kötüsü, kanlar içindeydi. Çünkü laboratuvar yerine kullandığı mutfakta birisi kıçına bir tekme sallayınca yere yuvarlanmıştı. Onların içinde, tek gözlü bir adam acıdı ona ve hastaneye götürdü. Ama yolda giderken her adımda "achiote*" gibi kırmızı bir su kaybettiğinden, sırtında taşımaya karar verdi. Üstünün başının kana bulanmasını ve bu yüzden de suçlanma tehlikesini göze alarak omuzuna aldı onu. Bir iyilik yapılacaksa, sonuna dek yapılmalı ya da hiç yapılmamalı, diye düşünüyordu tek gözlü. Böylece, omuz üzerinde hastaneye vardı la Sara Jobalda.

İri gözlü, yumuşak bakışlı, yuvarlak yüzlü ve kısa kollu bir doktor onunla ilgilendi. La Sara Jobalda'yı görür görmez:

"Bu moruk büyücüyü mısır koçanları haklamış…" dedi. Çok kan kaybetmiş ölü yüzüyle la Sara Jobalda, can çekişmeleri arasında gördü doktoru.

---

* Meyvelerinin tanelerinden, yemeğe çeşni veren çok kırmızı renkte bir madde çıkarılan ağaç.

"Ve, ve mısır koçanları!.. Bu moruk kadınlar iyi zaman bulmak için her fırsattan yararlanırlar... Şöyle demiş olmalı: Savaşa gider gibi savaşa..."

Pembe begonya renginde eldivenler giymiş genç kızlar camlı dolaplardan bir sürü çelik alet çıkardılar.

Yaralıyı taşımak iyiliğinde bulunan tek gözlü kendisini gizledi. Orada kalmak için bir sebep yoktu, yoktu ama la Sara Jobalda'nın ne durumda olduğunu görmeden de gitmek istemedi.

"Bu zavallı kadın," diye açıklıyordu doktor. "Kafayı dumanlayan sular satmaktan başka bir şey yapmaz... Şimdi seni tutuyorum, neden bunu yapmayayım? Neden senin ırzına geçeni çağırıp da, –birden hayal kırıklığına uğrasın diye– işte kıllarla birlikte senin murdarlığın demeyeyim?.."

La Sara Jobalda, yüreği küt küt atarak, erkeklerin sakalları için kullandıkları küçük bir aletle aşağı taraflarının tıraş edildiğini hissetti.

Doktor bu temizliği yaptığı sırada susmuştu. La Sara Jobalda tepeden tırnağa titriyor, yüzünü buruşturuyordu. Mosmor dudakları acıdan kısılıyor, büzülüyorlardı. Doktor rahatça kazıyabilsin diye, asistanı, la Sara Jobalda'ya, takma dişler gibi görünen bir aleti aşağı tarafına koymuştu.

Kazımadan sonra doktor neşeli ve iri sesiyle gene konuşmaya başladı. Şimdi eldivensiz olan ellerini iki musluktan akan suyla yıkıyor, el ayasında ve parmaklarının arasında bulunan, dişleri gibi ak sabun köpüklerini arıtıyordu. Kurulamak için havluyu alırken gülerek tekrarladı:

"Savaşa gider gibi savaşa, değil mi moruk büyücü?.."

Hava sıcaktı, vantilatörler durmadan vınlıyorlardı... Ameliyat salonuna keskin bir permanganat kokusu yayılıyordu, çünkü gazlı bez ve pamukla sarmadan önce yaralıyı permanganatla yıkamışlardı.

İşçi çavuşu mağazadan çıkarken, la Sara Jobalda'ya yapılan saldırıyı her tarafta anlatma işini üstüne aldı... En çok korkanlar don Andradito ile Juancho Monge oldu. İyi parlatılmış revolverlerine, tüfeklerine, ateşlemedeki ustalıklarına, önceden evlerinin bir köşesinde unutulmuş olan, ama şimdi çıkararak üzerlerine okuyup üfledikleri ermiş tasvirlerine rağmen, onlardan hiçbiri kendini emniyette hissetmiyordu. İşletmelerde çalışan işçiler, işçi çavuşlarına, ekip başkanlarına ya da şantiye şeflerine her zaman baktıkları gibi bakıyorlardı; ama onlar başka türlü bakıldıklarını zannediyorlardı. Onlara öyle geliyordu ki, hesabı görme anı geldiği vakit, öldürücü darbeyi nereye indirmenin daha iyi olacağını hesaplar gibi bakıyorlardı.

Her saat evde, karılarının dizleri dibindeydiler. Sokağa çıkıp dolaşmak tehlikeliydi. Evdeki işleri, biraz dergi ve eski kitapları okumak, çocuklara bakmak, ermişlerin ve Çocuk İsa'nın önünde gece gündüz yanmakta olan mumları yenilemekten ibaretti. Sessiz bir kalabalık, şapkalardan tıkız bir deniz, soludukları havayı kesen uzun maden şeritler gibi granitten tırnaklarıyla yumrulu ve kara parmaklı kocaman eller...

Soluk almak için gömleklerinin düğmelerini çözüyorlardı. Kendi içlerinden ürkerek kendilerinin dışına çıkmak için kocaman kapılar gibi açmak gerekiyordu kollarını. Çiyden boncuk boncuk terlemiş gecenin karanlığında yüzme yarışı. Hayır, çiy değildi bu, terdi. Güçleri tükeninceye dek toprağa eğilmiş binlerce işçinin alınlarına yayılmış İsa'nın teriydi.

İşçi çavuşları, ekip başkanları ve şantiye şefleri kulakları kirişte uyuyorlardı. En küçük bir gürültüde yattıkları gibi çıplak, yataklarından fırlıyorlardı. Çıplak karılarının, çıplak çocuklarının yanında çıplak ve kaygılı... Toprağın derin yüzeyinin kara ve yeşil karanlıkları içinde herhangi bir kitlenin, herhangi bir gölgenin kımıldayıp kımıldamadığını görmeye gidiyorlar-

dı. Kimi zaman gecenin içinde kendi korkuları üzerine ateş ediyorlardı çok yakından. Havlayan bir köpek, kapıyı çarpan bir hava akımı, uyuklayan kümes hayvanlarının haykırışları.

"Mitralyözler geldi!.."

Çoğunun ağzında büyük haber bu oldu:

"Mitralyözler geldi ...ve de askerler... garın arkasında kamp kurdular!.."

İşçi çavuşları, ekip başkanları, şantiye şefleri emin olmak için erkenden fırladılar dışarı. İşçiler de oralarda dolaşıyorlardı. Birinciler işten sonra evlerine dönmediler o gün. Ne okumayı, ne de çocukları düşünüyorlardı artık... Dua etmeyi de düşünmediler. Namuslarıyla oynanan kadınların babalarının, erkek kardeşlerinin, ana-babalarının ya da sadece dostlarının onlara savurdukları aşağılık tehditlere karşı en iyi dualardı mitralyözler…

Le Tabasquin, her gece mağazanın bir başka yerinde uyumak için, zincirleri sürüklediği gibi sürüklüyordu demir karyolasını dükkânın içinde.

"Bu mitralyözleri!" diyordu mağazacı. "Memleketimde gördüm ben... Şimdi onları korumak için buraya geliyorlar, ama askerler halktan kişiler, işçiler gibi Yerliler bunlar da... Fazla güvenmemek gerek... Bir gün gelecek mitralyözler hepimizi silip süpürecek... Ah! O zaman hatırlayacaklar beni, Papa Chichiguo'yu."

Tutuklanan bir sürü adam arasında Bastiancito Cojubul ve Juancho Lucero ile birlikte bütün yürekli kişiler, tehlikeden korkmayanlar, ölüme gel diyenler de vardı.

Askerlerin arasında kocalarına yapışarak gara kadar gelen kadınların yüzlerinde, kocaları hayvan vagonlarına tıkılırken, oluk gibi yaşlar boşandı. Lucero, yakınlarına veda etmek için esmerleşmiş nasırlı ellerini çıkarırken, Bastiancito gözlerini çevirerek tasalı bir bakış fırlattı.

Ertesi gün, Lester Mead, geniş kenarlı şapkası başında, piposu dudaklarında, valizi elinde başkentin yolunu tuttu.

Tren çok tehirli geldi. Gardaki banklardan birine yerleşti, Leland'ın yanına oturdu, tam iki uzun saat ve kırk dakika bekledi. Konuşmuyorlardı. Leland sessizlik içinde onun yanında bulunmaktan çok hoşlanıyordu. Burunlarından soluyan köpekler geçiyordu önlerinden onlara bakarak; sinekler gibi can sıkıcı ve dört ayak üstüne oturtulmuş iskeletleriyle acınacak haldeydiler... Nereye başvuracaklarını kestiremeyen birkaç kişi, trenin geliş saatini bilip bilmediklerini sordu onlara. Işığın ve sıcaklığın aynı görünümü. Aynı sessizlik. Aynı sinekler... Yeşil dumandan aşağılara inmiş iri bulutlara benzeyen ağaçlar, palmiyeler ve Hindistan cevizi ağaçları arasından bir ördek gibi ilerleyen lokomotif göründü. Tren düdüğü, kampana sesi, Allahaısmarladık.

Lester Mead, eski bir adliye memuru olan avukatını görmeye gitti. Bu adamın davranışı, yürürlükten kalkmış birtakım sıfatların saklanıldıkları yerden çıkarılmalarını gerektiriyordu. Doğruluktan ayrılmaz, ayartılmaz, tertemiz, bozulmaz...

Avukatın sırtında, dirseklerine dek sıyrılan bir elbise, birkaç kez onarılmış bir gömlek, yaka düğmesine iliştirilmiş, belki bin kez çözülüp bağlanmış bir papyon kravat vardı... Ayaklarına büyük gelen pabuçlar giymişti. Telgrafını alır almaz, suçlama kanıtlarının bulunup bulunmadığını tahkik etmek için askerî mahkemeye gittiğini, ama hiçbir şey olmadığını söyledi müşterisine.

"Hiçbir şey yok, ama onları tutuklu olarak alıkoyuyorlar!"

"Bırakınız da sözümü bitireyim Bay Mead. Mevcut olan tek şey yazılı kâğıtlar, bir sürü yazılı kâğıt, ama sanıkların hapsedilmelerini haklı gösteren hiçbir şey yok."

"Bildiğim bir şey varsa o da adamlarımın tutuklu olduğudur. Siz, bir şey var demek istiyorsunuz bay avukat."

"Pek tabii! Bana kalırsa, o anayasaya aykırı bir seyir söz konusudur, ama bu gibi olayların tekrarlanmasını önlemek amacıyla yapılmıştır."

Avukat, sarma bir sigara çıkardı, yaktı ve bir nefes çektikten sonra, namusluluğunun onu sürüklediği utangaç zavallı bir adamın tipik sesiyle ekledi:

"Ben şu görüşteyim ki, mahkemeler kanunların tamamıyla dışında hareket ediyorlar, yasaya uygun yolu izlemek, tutukluların serbest bırakılmalarını sağlamaksızın, resmî kâğıt tomarlarını çoğaltmaktan başka bir işe yaramaz."

"Kararınız nedir bay avukat?.."

"Bir kurnazlık aramak zorundayız, bir kur-naz-lık…"

Lester Mead, Tropical Platanera S.A.'nın avukatının kim olduğunu öğrendi ve öğleden önce onu bulmaya gitti.

Kumpanyanın avukatının yazıhanesi, "yankee" bürolarında başkanların ve memurların hareketlerini kolaylaştıran transatlantik rahatlığını soluyordu. Avukatın sırtında, New York'ta dikilmiş kusursuz bir elbise vardı. Sofada birkaç müşteri beklemekte olduğu halde, Mead'in geldiğini görür görmez hemen içeri aldı onu.

"İlkin yabancı müşteriler..." dedi başını eğerek ve bürosunun kapısını yavaşça kapadı.

Mead deri bir koltuğa oturdu ve avukat masasının arkasına geçip oturunca söze başladı:

"Ben, dün tutuklanan iki ekicinin komşusuyum ve bir komşu olarak, onlar için ne yapabileceğimi anlamaya geldim, öyle sanıyorum ki, bu işte suçlayıcı sizsiniz."

"Ziyaretinizden ötürü teşekkür ederim, ama size şunu söylemek zorundayım ki, bizler kimseyi suçlamıyoruz. Bizim bütün yaptığımız, işler kötü gittiği vakit, halka ait haberlerin yayımını basına telkin etmekten ibarettir. Bu gibi durumlarda en iyi yargıç halktır. Bir isyan diyemeyeceğiz ama küçük bir

ayaklanmaya ait haberlerin, yorumların, istatistiklerin doldurduğu gazeteleri daha önce görmüş olmalısınız. Güvenlik konusunda çok kıskanç olan hükümet, basının tehlike işareti veren bu havadisleri üzerine, o bölgelere askerî birlikler göndermek ve elebaşıları tutuklatmak suretiyle güvenliği sağlamaya karar verdi."

Mead ayağa kalktı, ipek İngiliz kravatı üzerine elmas bir iğne takmış olan avukatın elini sıktı ve çıktı. Para yedirme pahasına da olsa işleri yoluna koymak için çok tirajlı gazetelerden birini aramaya gitti.

Kamyondan indirilmekte olan yüksek kâğıt bobinlerinin arasından geçerek –yere düşerken ortalığı sarsan bu bobinlerden her biri, iki sıra meraklılar arasında kaldıraçlarla yavaş yavaş yuvarlanıyordu– yazı işleri salonlarını bulmayı başardı. Cam ve ağaç kaplama büroların içinde linotiplerin gürültüsü yağmur tıpırtıları gibi işitiliyordu... Çiçek bozuğu yüzlü, eksik dişli, kaim dudaklı, zeki bakışlı bir gazeteci onunla ilgilendi. Mead maksadını ona açıkladı. Gazeteci, işleri yoluna koymak için birkaç not aldı. Ama birdenbire durdu ve bu konunun müdürle konuşulmasının daha yerinde olacağını söyledi.

Bunu der demez gözden kayboldu, sonra tekrar geldi, müdürün odasına dek götürdü Mead'i. İçeri girerken, Kuzey Amerikalının gözleri, uzun boylu, iri karınlı, kısa boyunlu, dökülmeye başlamış kırçıl saçlı, etçil asalaklar gibi esmer derili bir adamın gözleriyle karşılaştı... Linotiplerin bitip tükenmek bilmeyen yağmur tıpırtılarının uyurgezer fon müziğinde bir yazı makinesi çıtırdıyordu. Müdür, Mead'i selamladıktan sonra, bir mektubu altın bir kalemle imzalamak için oturdu. Sonra bir elektrik zili düğmesine bastı. Parmağının ucu, düğmenin fildişiyle, manikürle parlatılmış tırnağının fildişisi arasına sıkıştı. Sonra ziyaretçiyle ilgilenmek üzere Mead'e döndü ve meseleyi açıklamasını "Fransisken" bir tatlılıkla istedi ondan.

Mead'i aşağı yukarı beş dakika dinledikten sonra sesinin inandırıcı tatlılığını değiştirmeksizin, gazetesinin kuralların-dan birinin yayımlanmış haberleri, kanun zoru olmadıkça düzeltmemek olduğunu söyledi. Hele böyle herkesin bildiği haberler söz konusu olursa...

Mead, elini ceketinin cebinde bulunan cüzdanına götürerek kararını açıkladı:

"O halde para ödeyerek yapabilirdik bunu."

"Söz konusu olan bu değil. Böyle durumlarda en az geçerli olan şey paradır."

"Benim param, demek istiyorsunuz…"

"Durumdan haberdar olmanızı isterim. Bize en çok ilan veren kurumlardan biri olan 'La Tropical Platanera S.A.'nın çıkarlarına karşı olacak bir davranışta bulunmak istemem. Bununla birlikte, başka gazetelere gitmenizi öğütlerim size, görüşünüzü yayımlamayı üzerine alacak birini bulabilirsiniz belki…"

Bulamadı. Başka gazetelerin yöneticileri, daha az ilgi ve saygı göstererek aynı şeyi söylediler.

O gece, Amerikan Kulübü'nde, ilk gördüğü gazete müdürüne rastladı Mead. Bilardo oynuyordu, sevimli bir tavırla:

"Aradığınızı buldunuz mu?.." diye sordu, Lester Mead'e.

"Hayır, beyefendi… Tutuklu olarak götürülenler hakkında gerçeği yayımlatabileceğim bir gazete bulamadım. Ama daha önemlisi, duruşmaların yapıldığı askerî mahkemeye gittim, suçlamayı yapan sizin gazeteleriniz. Gazeteler, kumpanyanın avukatına bakarak, Tropicaltanera'nın dediklerini yayımlamışlar. İşle ilgisi olan kumpanya bilgileri vermiş ve bu bilgiler, linotipler ve baskı makineleri vasıtasıyla kanıtlara dönüştürülmüşler, oysa topu yalan."

"Ben bir konyak alacağım!.." dedi gazeteci, bilardonun sopası bir keman yayı gibi titriyordu hâlâ elinde.

"Haydi bakalım barmen, bana bir konyak hazırla, yanında küçük bir bardak 'gingiray' ile buz da olsun. Ne ısmarlayabilirim size?.."

"Bir nane."

"Nasıl istersiniz Bay Mead?"

"Buzlu."

"Ha, evet, 'huguenote' usulüyle!" diye belirtti barmen.

"Yaptıklarımızda kasıtlı buluyorsunuz bizi demek!" diye ekledi gazetenin müdürü… "İnsan idealist olunca..."

"Ben pratik bir adamım!" diye sözünü kesti Lester. "Ne sizi, ne de meslektaşlarınızı, yaptıklarınızda kötü niyetli, kasıtlı bulmuyorum. Bana kötü görünen, sizin gazetenizin, daha doğrusu ülkenin bütün gazetelerinin, kamuoyunun sesi olduklarını yazmalarıdır. Oysa 'Tropical! Platanera S.A.'nın çıkarlarının sesi' diye yazsalardı daha açık yürekli ve daha dürüst olurlardı."

"Teori, teori... Ama o zaman müşteri kaybedilirdi, çünkü dediğinizi yapsaydık halkın gözünde etkimizi kaybederdik."

"İşte kötülük burada: özgürlüğü öldürmek için özgürlüğü kullanmak. Herkesin bu ülkede... az ya da çok…" Lester Mead, gözleri gibi yeşil buzlu naneyi içiyordu... "Yaptığı daima budur, özgürlükleri vardır ve onu, özgürlüğü öldürmek için kullanırlar."

"O halde siz bir düzen öğütleyebilirdiniz."

"Ben sadece size söylediğimi biliyorum. Ben Anglosakson'um, benim için basının özgürlüğü o çeşit bir özgürlüktür ki, sizin, özgür olmayan ama kendilerini özgür sanan ve özgür olduklarını söyleyen gazetelerde yaptığınız bu kamuoyunu aldatmacaları en küçük bir sansür ya da çıkarlarına yeğ tutar."

Gazeteci son konyak yudumunu yutmak için gözlerini göz kapaklarının küçük cepçikleri içinde yarı kapadı. Kolunu kal-

dırınca ceketi açıldı ve Lester, kemerine takılı kara bir otomatik gördü.

Bastiancito Cojubul ile Juan Lucero, başkaldırmadan, otoritelere hakaretten ve serserilikten sanıktılar. Askerî yargıç tek kelimeyle özetliyordu onları: tehlikeli. Saçları kazınmıştı ve sırtlarına o bilinen, zebra derisi gibi çizgili gömleklerle pantolonlardan giydirilmişti.

"Bizim," dedi askerî yargıç Mead'e… "Birlik Devletler'de (böyle diyordu Birleşik Devletler'e) olduğu gibi, bu olayların gösterdiği tehlikenin derecesini ölçecek laboratuvarımız yok. Birlik Devletler'de ceza bilimi çok ilerledi ve kanun ve daha da kanun ve kanundan dışarı çıkmamak söz konusu değil artık!"

Morumsu mavi elbiseler giyinmiş bir memur kapıda durdu, başkanını bir ziyaretçi ile birlikte görüp de geri döneceği vakit yargıç durdurdu.

"Don Casimiro, bak bakalım masanızın üzerinde şu kıyı ayaklanması davasının dosyaları var mı?" Lester'e hitap ederek: "Bunlar Birlik Devletler'de olmayan şeyler sevgili dostum. İnsan bu zavallılara acıyor ama eğer cezalandırılmazlarsa, basının dediği gibi tümü parmaklıkların üstünden atlayacaklar. Eğer yoksulluktan acı çekiyorlarsa, kendi kendilerine yüreklerinden başkaldırsınlar ama böyle açıktan açığa değil, çünkü bunun için kanun meydanda."

"Dava on altı parçadan meydana geliyor!" diye açıkladı, dosyaları içeri getiren sekreter don Casimiro. Şimdi de bir kental resmî kâğıtla yargıcın masasına doğru ilerliyordu.

"Birleşik Devletler'in avukatı mısınız?"

"Hayır, beyefendi!" diye karşılık verdi Mead.

"Öyleyse, belki de 'Tropical Platanera'nın başkanlarından birisiniz."

"O da değil."

"Sivil partidensiniz mutlaka?"

"Hayır, beyefendi. Gelişimin sebebi, sanık olarak getirilenlerden ikisi, Cojubul ile Lucero benim ortaklarımdır."

Yargıç, bu tehlikeli adamların ortağı olan bu yabancının, azılı bir anarşist olduğunda bir dakika bile şüphe etmedi. Hani, şu krallara karşı bombalar atan, dinamit patlatan, kiliselerdeki kudas kabına tüküren anarşistlerden...

Yargıç düşüncelerini söylemekten vazgeçmişti. Tahminî anarşiste karşı koymak için, kendini dengede hissedinceye dek, hayatını üzerinde oturmakla geçirdiği kocaman kıçı üzerine iyice yerleşti.

Her kanun adamının içinde bir polis yatar, ama bunun içinde bir polis alayı yatıyordu.

"Dosyayı size göstermeden önce kimlik kâğıtlarınızı görmek isterim."

Onları kanuna uygun buldu.

"İyi!" dedi Mead'in pasaport ve askerlik belgesi gibi öteki kimlik kâğıtlarını karıştırdıktan sonra. "İyi, bu çeşit suçlar kefalet karşılığı serbest bırakılmaya izin vermez, ama mademki ekili toprak sahipleri söz konusudur, o zaman iş değişir, bir çare arayabiliriz. Bununla ilgili bana küçük bir not veriniz. Sekreter burada size hazırlayabilir onu."

"Yeşil yapraklara iyi sarılmış etli mısır çöreği!.." diye mırıldandı don Casimiro şaka yollu, ama imleme doğrudan doğruya yapılmıştı.

"Yeşil yapraklar eksik olmayacaklar!.." diye karşılık verdi Mead ve şaka tonuyla ekledi:

"Bununla birlikte, eğer çöreğin hemen pişmesi için yeter derecede ateş yakılmışsa..."

"Ne zaman hareket etmek istiyorsunuz?"

"Ben mi? Yarın, ama her şeyin hazır olması için bekleyebilirim."

"İki gün, ne dersiniz? Ama etli mısır çöreğine iyi tat veren muz yapraklarını görmek gerekir."

"Anlıyorum, kumpanyanın çörekleri çok iyi…"

"Tatlı çörekler, öyle bulmuyor musunuz?.."

Lester, etli mısır çöreği için yapraklar gibi yeşil bir tomar banknot çıkardı cüzdanından, yeşil yapraklar, muz yaprakları... Çünkü Bastiancito Cojubul ile Juan Lucero'nun, –ekili toprak sahiplerinin–, ürün için, ürünü kurtarmak için ve daha başka işler için gerekliydi çıkmaları. Lester Mead, ortaklarıyla birlikte döndü.

Geceleyin trenle hareket ettiler; üçüncü mevki vagonun sıralarından biri üzerinde, üçü yan yana sıkışmış bir durumda yaptıkları bir gecelik tren yolculuğundan sonra ertesi sabah vardılar. Kıyının göğünde, yeşilimsi mavi, açık mor, pembe, solgun sarı renkteki bulutlardan tüller dalgalanıyordu. Şafağın bu muhteşem saatinde sıcaklık kendini hemen hemen hissettirmeye başlamıştı.

Le Tabasquin Papa-Chichiguo'nun gözden kayboluşunun farkına varılmasından uzun bir süre sonra, pis bir ölü kokusu, mağazanın ağır eşyalarının yerlerinden oynatılmasını gerektirdi.

Papa-Chichiguo kaçmıştı. Bir Meksikalıydı nihayet. Mağazanın kasasıyla birlikte kaçmıştı. Bunun içindir ki, son günlerde paraları yığıyor, yığıyordu... Hasisliği çekilmez olmuştu artık. Alacakları için sütten kesilmiş bir dana acılığı duyuyordu. Mağazaya olan borcundan on pesos ödeyemeyen kişi sekiz ödesin, olmazsa beş ödesin, o da olmazsa üç ödesin hepsine razıydı, hatta iki pesosla bile yetindiği oluyordu. Paraları toplaması, borçları azaltması gerekliydi, çünkü kendisine küçük bir sermaye yapacaktı, oysa paralar çok dağılmıştı. Bu bir bahaneydi. Gerçekte, hazırlıklarını tamamladı ve ortadan kay-

boldu. Sahip çıktığı bütün çocuklar, kovan oğulları gibi sarı kafalar oradan buradan, her yerden, civcivler gibi çığrışarak kaçıyorlardı. Tahta bacaklı bir adam olan satış şefi, –bir "gringo"– defterleri kontrol etmek, demirbaşı saymak işini üstlenerek anahtarları teslim aldı.

Gelgelelim, mağazaya girmesiyle çıkması bir oldu, öylesine hızlı çıkmıştı ki, az kalsın döşeme üzerine indirilen bir sopa sesi çıkaran tahta bacağı kırılıyordu. Dışarı çıktığında hâlâ midesini tutmaktaydı; çok keskin pis bir çürüme kokusu ezik burnunu doldurmuştu, neredeyse kusacaktı. Mağazayı araştırmak için adamlar bulunmasını emretti. Köşelerden birinde, dibi çıkmış karyola üzerinde, bir yığın kahve ve süt tozu çuvallarının altında le Tabasquin'in göğsü ezilmiş cesedi uzanıyordu. İşçiler tarafından öldürülmek korkusuyla kendi karanlığının içine saklanarak her gece bir başka köşeye sürüklüyordu yatağını. Bu gecelerden birinde ölümün karanlığı yakaladı onu ve son karanlıklar üzerine düşerek yatağında ezdiler. Her yaştan bir sürü kadın, babalığını kabul ettiği çocukları sayesinde çok para kazanmalarına rağmen kendisinin pek az tanıdığı sözde nikâhsız karıları cenaze töreninde bulundular. Bir mangal süsü vermek için, üstünde bir tabaka kül, altında bir tabaka kömür bulunan kilden eski bir tencere, hazinesini saklıyordu. Sarışın çocuklarıyla birlikte kadınlar birer birer geçtiler ve tahta bacaklı yabancının, Papa-Chichiguo'nun, hazinesinden dağıttığı paradan paylarına düşeni aldılar.

XII

Ne garip şey! Şahsi dram bana az dokunuyor, ya da hiç dokunmuyor da, kolektif dram çok tasalandırıyor beni! Hayvanların susuzluktan ölmeye başladıklarını söyleseler, daha çok susuzluk duyarım, ama bir bardaktan fazla su içemem. Başkalarında gerekli şeyler bulunmadığı vakit, gereğinden çok şeylere sahip olmanın pişmanlığı!..

Gerçekten, kolektif dramla heyecanlanan mizaçlar vardır... Çünkü kendi şahsi dramları daha önceden yaşanmıştır ve her şahsi dramın küçük ve sınırlı olduğu bilinir, oysa öteki, yani büyüğü, engellenmiş zevklerden, yaralanmış izzeti nefisten değil, ama büyük çoğunluğun dolaysız, kör ve geniş gerçeğinden doğar.

İki tekerlekli arabanın içindeydiler. Leland, taç gibi, yeşil bir kurdeleyle bağlamıştı saçlarını, dışarıda kalan sarı ipek gibi birkaç bukleyle oynuyordu rüzgâr. Günlük çalışmadan yorgun çıkan Lester tıraş bile olmamıştı, tütün çiğniyordu.

"Yerliler bu yakıcı iklimde yaşamadılar, onun için... Yunan adalarının Tanrılarına çok benzeyen, iyi, yüce gönüllü ve insancıl Tanrılar icat edebildiler. Bu sıcak ıslaklık içinde her şey yanıp tutuşuyor sanki, iyi niyetli Tanrıların yaşaması imkânsız; donuk ve alevsiz büyük bir yangın..."

"Ben de Leland, ben de zaman zaman bu iyiliksever Tanrıların özlemini duyuyorum... Bu tropik cehenneminden çıkmayı isterdim."

"Çıkacağız Lester, çıkacağız... O zaman, sanki bütün gözeneklerimizden yaş geliyormuş gibi, yüzümüzü yakan terin kirli

tadı çok uzak görünecek bize. Evet, nedenini bilmeksizin ağlıyoruz, terliyoruz."

Çiçekli kıyılar arasında akan küçük ırmaklar üzerine atılmış köprüler, muz ağaçları arasında bir gök taşı gibi kayan iki tekerlekli arabanın gerçeğine götürüyordu onları. Geometrik fidanlıkları, muz ağaçlarını geride bırakarak, böceklerin uğultuları ve sıcak, boğucu havanın saat gibi işleyen gürültüleriyle dolu ormanın içlerine doğru ilerliyorlardı.

Uzun süre ilerlediler. Leland alınan yolu anlamadı belki de. Araba, bambularla kaplı dar bir geçitten ve küçük bir vadiden geçtikten sonra, ay ışığı altında parlayan küçük bir göle vardı. "Hele şükür soğuğu hatırlatan bir şey," dedi Leland kendi kendine; kutbu, ıslaklığı, ocak başında bir kış gecesini, kayakçıları ve sıçrayan, cıvıldaşan kuşlarıyla birlikte karlı bir sokağı hatırlatan bir şey...

İki tekerlekli araba, billursu alanlardan geçtikten sonra bir çatı ile dört direkten ibaret olan bir yapıya vardı. Orada durdular. Bir çıtırtının geldiği tarafa elektrik fenerini yöneltti Lester, ışık demetinin altında, kırmızı benekli kara bir sürüngen gördüler.

İki eliyle kocasına yapışarak, korunmak için onun arkasına saklandı Leland.

"Bir engerek yılanı..." dedi Lester, karısını yerden kaldırıp arabanın kanepesine oturtarak; öldürücü bir sıtmaya yakalanmış gibi arkasına saklandı Leland.

Onu iyice yerleştirdikten sonra korkusunu gidermek için sevgi dolu bir vuruşla sırtını okşarken:

"Dizginleri tut!" dedi... "Sen dizginleri tut, ben atı çekeceğim, şu taraftan gideceğiz, sana göstermek istediklerimi göreceksin."

Ayla, ayın sudaki terli yansıması arasında, aynı biçim altında birçok defa çoğalan bir gölge gördü Leland… Atların göl-

gesiydi bu. Arabanın gürültüsünü işitince, hayvanlardan biri silkindi ve kişnedi. Bu uzun ve keskin kişnemeyle bütün hava sarsıldı sanki.

"Atın kokusunu duyan huylu bir kısrak kişnedi."

"Onlardan çok var!"

"Ne kadar olduklarını düşünüyorsun?"

"Yüz kadar."

"Elli yedi ve elli yedisi de gebe..."

Araba kısrakların arasında biraz daha ilerledi ve durdu. Mead onlardan birine yaklaştı, açık eliyle bir kasa gibi tın tın öten ağır karnına vurdu ve ay ışığının altında gülerek ekledi:

"Ötekilerin zenginlikleri, para kasalarında ve bankalarda, benim zenginliğim ise ucuza satın aldığım bu güzel kısrakların karınlarında; gebe olduklarını hesaba katmadan sattılar onları bana."

Atlar gecesinde –böyle söylüyordu Leland atla kısrak arasındaki farkı gözetmeksizin– sarmaşıklarla dolu uzun alanlardan, çalılıklar arasında açılmış yollardan geçtiler.

"Bu topraklar!" diye açıkladı Lester. "Kamyonla çalışmaya başladığım zaman, muzu bizden daha ucuza satan Fuété'lerin toprakları, şimdi satıyorlar ve ben almayı düşünüyorum, yalnız ipin biraz daha boyunlarını sıkmasını bekliyorum. Bunlar gibi mirasyediler zevk ve eğlencelerine devam edebilmek için mülklerini elden çıkarmakta gecikmezler. Buraları hep kahve ekiliydi, muz dikmek için orman söker gibi söktüler onları.

"Budalalar!.."

"O kadar da değil, o sıralarda muzun fiyatı, hiçbir vakit erişemeyeceği bir fiyata yükselmişti. Zavallılar, yağlı inekler hep böyle yağlı kalacak sandılar ve muz düştüğü vakit meteliksiz kaldılar; çünkü paralarını bir kenara koyacakları ya da başka tarımlar için yatırım yapacakları yerde, yolculuklar, ipekli kumaşlar için harcadılar. Söylentilere bakılırsa, sa-

bah, öğle, akşam yemeklerinde salyangoz çorbası içiyorlarmış hep... deh!.. –arabayı çeken kestane rengindeki ata yol gösterdi– Ama evet, kumpanyanın verdiği kamyonla muzu bizden daha ucuza satmaya çabuk karar verdiler. Zengin, yoksul düştüğü vakit, ne türlü haksızlıkta olursa olsun kendini kolayca suç ortağı yapar."

Sahillerin sardunya yaprağı rengindeki yeşil göğünün bitki örtüsü içinde yıldızlar, ayın göz kamaştırıcı parlaklığı karşısında zayıflayan ışıklarıyla yarı silinmiş küçük noktalar gibi parıldıyorlardı. Dalgaların gürültüsü kendini işittirmeye başlamıştı. Köpüklü, araba tekerleklerine benzeyen kocaman dalgaların denizin yüzüne çıktığı ve kayalıklarda parçalandığı görülüyordu.

Ve günler geçti...

O pazar, gözlerini açamıyordu Leland. Yorgunluktan ve acılı bir doğumdan sonra pek büyük bir lohusayı örten çarşaf gibi durgun akan nehre bakmaktan uyumak ihtiyacını duyuyordu. Nehrin, kilden bir talk tabakasıyla kaplı yüzeyinde bir soru işareti gibi kayboluyordu kocasının oltası. Ağzında piposuyla bir heykel gibi duran Lester, sevdiği balıklardan birinin ısırmasını sabırla bekliyordu... Aralarında suyun şakırdadığı taş yığınları, nehrin dirsek yaparak çevirdiği ottan tepecikler, suyun kristali içinde mineden yansılarıyla çiçek demetleri, pembe balıkçıllar, ördekler, uyutucu bakışlı kertenkeleler, uçarken balıkları kapan uzun bacaklı kuşlar, kepçe gagalı başka kuşlar ve toprak üzerinde terleyen çok yeğin durgun sıcaklık.

Çok genç üç av köpeğinin havlamaları Carl Rose'un geldiğini haber verdi. Leland başını çevirince taşlar ve çalılıklar arasında nasıl yürüyeceğini bilemeden yaklaşan dostunu gördü. Son model bir kupa arabası olan otomobilini bıraktıktan sonra yol dedikleri bu sel çukurunda yürümeye başlamıştı.

Bütün tuhaflıklarıyla birlikte Mead ailesinin garip bir düşüncesi. Bir poker partisi ya da müzikli bir toplantı düzenleyecek yerde pazar gününü balık avlamakla geçirmekti. Üstelik çalılarla dolu bu kayalıklar arasında dolaşmanın zamanı da değildi.

"Vay canına!.. Buralara kadar gelmek ha!.. Leland gibi sağduyulu bir kadın hem kendisini, hem de kocasını işçilerin öç alıcı saldırıları gibi tehlikelerle karşı karşıya bıraksın, olur şey değil!.."

Lester'e yaklaştı ve kulağına bağırdı:

"İşitiyor musun?.. İşitiyor musun?.. Korkmuyor musun sen?.."

Mead kımıldamaksızın, bir otomat gibi karşılık verdi:

"Hayır, çünkü benim savaş gemilerim denizlerde kol geziyor!.."

"Ne deli!.." diye haykırarak Mead'in sırtına bir şaplak indirdi Rose… "Gemileri denizlerde kol geziyormuş!.."

Rose'un indirdiği şaplakla bir av gösterdiğini sanan köpekler, oyun olsun diye, ağızları bir karış açık, soluya soluya, çekinmeden Mead'in üstüne atıldılar. Zamanlarının büyük bir kısmını yuvalarında kapalı olarak geçirdikleri için kendilerini özgür hissetmekten sevinçliydiler, bakışları mutluydu.

"İşçilerden daha çok, kumpanyanın bu pis Kuzey Amerikalı köpekleriyle başım belada benim!"

Carl Rose'u kızdırmak için söylediği bu sözlerden sonra köpeklerle oynamak için kendini yere attı. O sırada Leland oltayı aldı ve kocasının heykel gibi dik duruşlu tavrını takınarak onun yerine geçti. Bu kadarı yetmiyormuş gibi, köpeklerle oynarken Lester'in düşürdüğü pipoyu alıp ağzına koyarak karikatürü tamamladı.

"Bravo!.. Bravo!.. İdeal balıkçı kadın!.." diye haykırarak Leland'ı alkışladı Rose. "Ya siz balıkçı Martine, nehir alır götürür diye korkmuyor musunuz hiç?"

"Korkmuyorum!" diye karşılık verdi Leland kocasının sesini taklit ederek… "Çünkü diplomatlarım beni gözetliyorlardı!"

"İnsanların bayağı bekçileri!.." dedi Lester Mead, top gibi yuvarlanarak oynadığı köpeklerin arasından fırladı. Saçları darmadağınıktı.

"Bu işlerin sonu kötüye varacak sanırım! İznimi alarak gidip bir daha da dönmemeyi düşünüyorum ben!"

Köpekleri yoramadan kendisi tükenen Mead ayakta silkiniyor, saçlarını düzeltiyordu ve...

"Yok, hayır!" diye bağırdı Leland, kocasının oltayı yeniden hazırladığını görünce... "Yeteri kadar balık avladık bu sabah!.."

Carl Rose da bu konuda Leland'dan yana çıktı ve Lester oltayı bıraktı. Köpeklerle birlikte birbiri ardınca yürüyerek dönüp geldiler.

Otomobil özgür bir kaçışla, çalılar, kuşlar, çiçeklerle dolu ve insanın egemenliğine kendini bırakmamaya kararlı ormanın içinde böğürüyordu.

"Mademki işler bu denli kötü gidiyor, neden Carl Rose nehrin kıyısına dek bizi aramaya gelmekle kendisini tehlikeye attı?.." diye kendi kendine sordu Mead, ama öğrenmekte gecikmedi.

Motorun böğürtüleri arasından, arabayı süren dostunun sesi duyuldu:

"Muz anlaşmazlığında araya girmen için çağırıyor seni, çünkü 'Cojubul-Lucero-Mead-Ayuc Gaitan' grubuna kumanda eden sensin..."

Sustu, vites değiştirmek için mi yoksa alaycı bir imlemeyle Lester'i yaralamak için mi sustuğu anlaşılmadı.

"Pekâlâ, öğrenin öyleyse, 'Cojubul-Lucero-Mead-Ayuc Gaitan' firması tek bir hevenk bile satmıyor bu kez, çünkü Fuété'lerin topraklarını satın aldı. Bizim tasarımız bambaşka.

Şimdi Tropicaltanera verdiği sözleri tutmak zorunda ve ben bu işlere karışmıyorum."

"Ölü ya dirilir ya da gömülür!.." dedi, kocasından daha tutkulu olan Leland.

"Birçok meyve geri çevriliyor, devam edemez bu; kumpanyanın ihtiyacı olduğu zaman reddedilmeyenler şimdi hiç duraksamadan reddediliyorlar. Geri çevrilmeye mahkûm hevenklere, 'Haydi!.. Lanetlenmişler!..' diye bağırıyor bir memur, bir Tanrı gücüyle. Devam edemez bu! Kanlı gözyaşları dökülüyor!.."

Köyde toplanan muz ekicileri şu savaş haykırışını benimsemişlerdi: "La Tropicaltanera baş eğecek!"

Telefon ve telgraf şebekeleri yakın ya da uzak bütün bürolar arasındaki haberleşmeyi sağlıyordu. Deniz altı kabloları haberleri taşıyordu; onların titreşimi suyun aşındırmasına karşı sıkıca korunmuş, ama sahte haberlerin aşındırmasına karşı korunmamış madende iz bırakmıyordu.

Ticari savaşın "La Tropicaltanera baş eğecek!" sloganı bütün pazarlarda rağbet görmüştü... Ne var ki, telefon, telgraf, kablo haberleri karakol gemilerinin doğrultularını değiştiriyor ve diplomatik gardiyanların çabalarını uyandırıyordu.

Carl Rose ihtiyatlı bir uzaklıkta durdurdu arabasını. Hemen hemen solunamaz halde olan atmosfer, sıcaklık tabakalarından meydana gelmişti sanki. Konuşmacılar kan ter içinde susuzluktan sesleri yitik bir durumda konuşmalarını bitirdikleri vakit, sanki konuşmaktan değil de, boks maçı yapmaktan geliyor gibiydiler. "La Tropicaltanera baş eğecek!"

Konuşmacılar boğazlarını yırtarcasına bağırıyorlardı. Her gün biraz daha çok meyve geri çevriliyordu. Zevk için reddediyorlardı onları: Muzlar sözde inceydi, yok bozulmuştu, yok eskiydi, yok ezikti, yok bilmem neydi... Meyveler bir yıl öncekinin aynıydı hâlbuki, öte yanda muz ekicilerinin önemli grupları tekrarlıyorlardı: "La Tropicaltanera bağ eğecek!.."

Carl Rose arabasıyla soğuk bira satılan bir yere doğru yöneldi. Vızıldayan sinekler arasında içtiler biralarını. Gömleklerinin düğmeleri açık müşteriler vardı. Kimileri sadece bir şort giymiş ve gömleklerinin uçlarını önden düğümlemişti. Onlardan biri bardağını arkadaşınınkine tokuşturdu.

"Tropicaltanera'nın daha kötü davranışlarına yol açmasa bari bu!.." dedi bardağının yarısını boşalttıktan sonra, ağzının çevresindeki köpükleri de silmedi…

"Onun kimse istemeden yaptığı iyilikleri de hatırlamak gerek!"

"Hayır, dostum, eğer iyilik ettiyse, bunu bizim gözlerimize bir avuç toz atmak için yaptı. İyilik için değil, işine öyle geldiği için yaptı. Sen görmüyorsun herhalde, en ufak bir şey yapsa, derhal gazetelerin birinci sayfalarında yayımlanır ve öve öve bitiremezler."

"Bu gene de bir şey demektir. O kadar derine inmemeli."

"Sen çok iyi niyetlisin. Herhalde şunu demek istiyorsun: Sana bir iyilikte bulunuyorum, o halde kontratla söz verdiklerimi yerine getirmeyebilirim!.. Ama gringo'lar duvarın dibinde bekleşiyor, tutunacak yer bulamadıkları vakit, katıksız gerçeği söylemeye hazır diller gibi bütün bıçaklar ortaya çıkacaklar."

Leland daha şimdiden ayakta duramıyordu. Sıcaklık dayanılmaz derecedeydi. Köydeki bütün evlerin çatıları samanla örtülü olmasına rağmen içerideki sıcaklığın dışarıdakinden farkı yoktu. Evlerine dönmeye karar verdiler. Konuşmacıların sesleri duyuluyordu uzaktan uzağa: "La Tropicaltanera baş eğecek!.." Balıklar oltasına rağbet göstermedikleri için bu pazar pek yararlı görünmedi Lester Mead'e. Sadece balıkların kendisine ilgi göstermemeleri değil, ama Carl Rose'un resmî bir casus olması ihtimali canını sıkmıştı.

Evinde Lucero'ları, Bastiancito'yu ve üç Ayuc Gaitan'ı kendisini bekler görünce, otomobilin markası üzerine tartışan Le-

land ile Rose'u geride bırakarak ilerledi ve ortaklarına, ancak işitebilecekleri kadar alçak bir sesle, şöyle dedi:

"Benim yaş günümü kutlamaya geldiğinizi söyleyin..."

Köylülerin candan kutlamalarına Carl Rose da katıldı. Bira ile buzlu viski ve soda içtiler... Carl Rose gidince dostların yüzlerindeki yapmacık sevinç silindi. Bütün meyvelerini satın alan Chiendent'dan bir mesaj gelmişti: Ürünü kesmemelerini bildiriyordu; çünkü demiryolları taşıma işini sigorta edemeyeceğini söylüyordu. Mead, sıcağın verdiği nefes darlığı ile dişleri arasından bir bardak öd akıtılmış gibi ağzını dolduran acı arasında bölündü... Pazarın aksilikleri tamamlanmıştı.

Günün erken saatlerinde Mead gardaki bir sıranın üzerinde oturmaktaydı. Trenlerin levazım şefini bekliyordu… Terin etkisiyle yumuşayan şapkası kulaklarına dek düşmüştü.

"Bunun olup olmayacağını sormak için gelmedim; bu olağanüstü hizmet için, hiçbir fiyat indirimi yapmadan, nakit olarak ve peşin ödeyeceğim; hatta gerekirse iki katını da ödeyebilirim, yalnız sizden bir garanti imzası istiyorum, ihtiyacım olduğu zaman yük vagonları bir aksama yapmasınlar."

"Ama fiyat... Fiyat çok yükselecektir…"

"Fiyatın niye yükseleceğini sormuyorum size, miktarını söyleyin, hemen ödeyeceğim."

"Sormam gerekiyor!"

Mead başını çevirerek şefin yanında bulunan telefonu gösterdi ve cevap beklemeyen bir tonla:

"Sorunuz, burada bekleyeceğim!.." dedi.

Şef, santralda her vakit birinin bulunmadığını, saatin daha çok erken olduğunu belirtti.

"Ne olursa olsun bekleyeceğim."

Lester Mead gardan dışarı çıktı... Testi içinde sütlü kahve satan bir kadın geçti. Mead bir bardak istedi. Sütten daha çok suydu bu. Ama tatlıydı.

"Bu sefer her zamankinden daha beter!" dedi kadın kendisiyle konuşmak üzere duran bir başka kadına. "Her zaman böyle yaparlar zaten... Hayır, hayır bırakmadılar, başkentte tutuklu olarak alıkoyuyorlar onları... İşler böyle işte... Yiyecek bir şey bile bulunmuyor. Daha başka askerlerin geleceği ve yeni tutukluların alınıp götürüleceği söyleniyor. Aman Tanrım! Son zamanlarda ne kadar kötü oldu bu insanlar! Şeytan ısırdı sanki hepsini."

Taşıma işleri şefi işlerin yoluna girdiğini haber verdi ve Mead bir çekle derhal ödedi parayı.

Yalnız, ne yazık ki, taşıma işinin ne kadar bir süre içinde yapılabileceğini öğrenmemişti şef; telefonla öğrenmeye kalkıştığı zaman alet "rükü, rükü, rükü" diye sesler çıkarıyordu, numarayı çevirdikçe "rükü, rükü, rükü..." Mead, tekrar garın tahta sırasına dönüp, oturdu.

Mavi çizgili sarı bir gömlek giymiş bir zambo* yanına oturdu. Vücudunun ağırlığından başka, ter bezlerinden yayılan keskin kokuyu duydu Mead.

"Bunu olduğu yerde bıraksalar daha iyi olur Mister, bu büyük insan kırımı bitsin artık, geçen gece bütün hamaklar yerinde, duramadı, 'riki, riki, riki' bütün gece insanlar konuştular, konuştular; para yok, çocuklar aç, karılar aç, iyi bir belirti değil bu…"

"Ama askerler, mitralyözler, süngüler geldi!" dedi Mead. Ona dostça bakan **zambo**'nun ağzından laf almak istiyordu.

"Evet!" dedi zambo.

Başka bir şey demedi. Ellerinde silahları bulunmayan ve bu yüzden de adil olmayan her türlü çalışma koşullarını kabul etmek zorunda kalan insanların güçsüzlüğünü açıkça anlatan bir "evet" dedi sadece.

---

* Yerli ile siyahtan doğma melez.

"Kontrat bir yıllık bir süre için olabilir!.." diye seslendi Mead'e gar şefi bürosunun penceresinden… "Bununla birlikte yararlanılabilen elverişli bir genç var!"

"Bu şartı kabul etmiyorum!" dedi Mead yaklaşırken, "bir kayıt koşulmadıkça..."

"Bay Mead!" diye sözünü kesti gar şefi sevimli ve gizli bir sesle. "Demiryolları, kendisini sıkıştıran kayıt ve şartlarla kontrat kabul etmiyor. Demiryolları eğer ülkenin yasaklarına bağlı değilse, kontratlara daha da az bağlıdır. Burayı imzalayalım ve meyvenizi yükleyiniz."

Ve günler geçti...

Juan Sostenes Ayuc Gaitan, kamyonu Colon Tiyatrosu yanındaki bir hana bıraktı. Mead orada arayacaktı onu. Pantolonunu ilikledi, çünkü kamyonu sürerken düğmelerini çözüyordu. Bacaklarının uyuşukluğunu gidermek için şöyle bir tur yapmak üzere dışarı çıktı. Henüz birkaç adım yürümüştü ki bir kilise gördü karşısında. Görünüşe bakılırsa, bir bayram münasebetiyle dua edilmekteydi, içeri girdi. Herkesi diz çökmüş görünce, o da yere diz çöktü. **Babamız**'ın haç işaretini unutmamıştı doğrusu, ama yıllardan beri **Babamız**'ı düşündüğü yoktu...

Babası yaşadığı sıralar bu sözcüğün bir anlamı vardı, ama önem vermemişti o zaman. Şimdi, artık kimsenin bulunmadığı sırada arada bir **Babamız** ile başlayan sözcükler söylemek ne hoştu!

"**Babamız**, sen ki göklerdesin..."

"Batıl bir inanç değil bu!" diye düşündü… "O, gerçekten yukarıdadır. Göklerde bulunan **Baba**, bütün babası ölenlerin ve hayat kaynağına dönüp gelmek isteyenlerin babası olmalıdır, herkesin **Babası**. Ve gökte olan bu **Baba**'ya 'sen' denilebilir; yeryüzündeki babalara denilmesi gerektiği gibi 'siz' yok artık.

Bir insanın 'Babamız, sen ki göklerdesin' demesi çok hoş bir şeydi..."

Boğuk ve güçlü bir müzik kulaklarını sağır etti. Tüm bedeni, kilisenin içinde ve diz çökmüş insanların ortasında değildi artık; müziğin, güçlü gürültünün, kimi zaman hafifleyen, kimi zaman daha çok güçlenen derin gürlemenin içindeydi. Bu müzik kıyının sağanaklarına benziyordu... Güçlü bir vuruşla başlıyor, sonra biraz hafifliyor, kayboluyor gibi oluyor, yeniden artıyordu. Sudan değil, sanki kamçı darbelerinden düşen sağanak gibi. Juan Sostenes sundurmanın altındaydı ve hâlâ işitiyordu. Neyle çalıyorlardı bunu acaba? Flütlerden büyük bir marimba idi belki de.

Önceki günlerde şirketleri, Fuété'lerin topraklarını satın almış ve topraklarla birlikte, şimdi Juan Sostenes'in kullanmakta olduğu sarı kamyonu da almıştı. Kilisenin sundurmasından inerken Juan Sostenes uzaktan, hanın önünde duran sarı kamyonun ardında Mister Mead'in kırmızı kamyonunu gördü. Gelmişti demek. Adımlarını sıklaştırdı. Mead, kendisiyle birlikte öbür ortaklarını da getirmişti. Hepsi handa uyudular o gece. Bastiancito Cojubul itiraz etti, başkentte olup da geceyi hanın ot minderi üzerinde yatarak geçirmekte o kadar da büyük bir zorunluluk yoktu. Gelgelelim, harcamalar konusunda Lester Mead'in dediği dedikti.

"Ot minder ya da yumuşak yatak, savaşta hiç fark etmez. İçimizde, Yeşil Papa'ya karşı ateş hattında olduğunu unutan varsa, o kötü bir askerdir. Yerli yerde uyur, kazandığını kooperatiflerde harcamaz ve bu muz cehenneminden zengin dönüp gelen yalnız odur. Biz de zengin döneceğiz. Meyvelerimizle yüklü vagonlarla birlikte şarkı söyleyerekten döneceğiz!"

"O gün," dedi Macario Ayuc Gaitan, "le Poilu, tanıdığınız kişilerden bazılarını rayların üzerine koymak fena olmayacak, tren üstlerinden geçsin diye!"

Ertesi gün iki kamyonla birlikte gümrüğe gittiler.

"Socorrito Cruz!.."

"Benim!.." dedi bir kadın sesi, Lester ile öteki erkeklerin arkasından ve pek uzun boylu olmayan tombul bir kadın aralarından geçti.

"Ben Socorrito Cruz'üm, o da Nino de Goya..."

Kadının arkasından, alelade bir yüzü olan bir İspanyol erkeği geliyordu.

Gümrük memuru sordu:

"Muz unu değirmeni getirten siz misiniz?"

"Anlamadım!.."

"Bu zımbırtıyı ithal etmek kimin aklına geldiyse, Allah belasını versin onun!" diye bağırdı Nino de Goya... "Şunu biliniz ki, biz bagajlarımız için burada bulunuyoruz, benimkiler, onunkiler."

"Bu çeşit bir şeyin var olduğunu bile bilmiyordum!.." dedi Bayan Cruz. "Güzel bir İspanyol artistiydi bu."

"Bu, yıldızları öğütüyor, istediği vakit gözlerini öğüttürüyor ve o zaman ışık altına dönüşmüş olarak düşüyor..."

"Orası İspanya!.. Burada, Amerika'da öğütülmemesi gerekenler bile öğütülüyor, çünkü buğday bir yana, Nino de Goya, hiçbir şey öğütülmemelidir. Değirmenler buğday öğütmek için yapıldıkları vakit soyludurlar, geri kalanlara kulak asma, hepsi yalan!.."

"Kaç paketiniz var?.." diye sordu gümrük görevlisi İspanyollara.

"Hepsi hepsi otuz altı paket!.." diye karşılık verdi Nino de Goya.

Başka bir kapıda, muz unu değirmeni için gelen Lester ve arkadaşları ile ilgilendiler. Ağır kolileri, makinenin parçaları bulunan büyük hasır sepetleri güçlükle taşıdılar. En ağırları

değirmen taşlarıydı. Hepsini kollarıyla ve kaldıraçlar yardımıyla iki kamyona yerleştirdiler.

Socorrito Cruz, jartiyerini düzeltmek için eteğini kaldırdı. Lester Mead, gitar teli rengindeki etini gördü ve iç yatışıklığını yitirdi. Arzusuna, kadının değirmen hakkında söylediklerinden doğan bir çeşit öfke de ekleniyordu. Öç almak için onu öğütmek isteğini duydu. Kadınların bagajlarının Paris Oteli'ne gönderildiğini işittikten sonra, arkadaşlarına New York'la bir telefon görüşmesi yapmak zorunda olduğunu bahane etti. Muz unu yapmaya mahsus değirmenle yüklü iki kamyon birbiri ardından konvoy halinde yola çıktı. Mead şehirde kaldı.

Socorrito Cruz, iç tarafa ve sokağa bakan bir odada kalıyordu, Nino de Goya da bitişiğindeki odada. Mead, onlara uzak olmayan boş odalardan birini tuttu.

Mead, birinci gün oyuncu çiftin hareketlerini gözetledi. Socorrito Cruz, daha sonra kendisini başıyla selamlayan sarışın ve gürbüz adamın göz işaretlerini hayretle karşıladı.

"Ne kadar garip," dedi kendi kendine… "İspanya'da erkekler, kadınları ve boğayı ancak sonuca vardıkları zaman ilkin 'kapla', sonra 'şişelerle' ve sonunda 'ölümle' selamlarlar."

Mead kadının odasına kapıyı vurmadan girdi... Ağır ayak sesleri işitti Socorrito Cruz. Le Nino de Goya hemen hemen hiç gürültü yapmazdı yürürken... Bir yabancının baskınına kendini kaptırmayacak kadar kendisinden emin bir kadın olduğu izlenimini bırakmak için ağır ağır başını çevirdi. Ama onu kapı dışarı etmek için sesini de yükseltmedi, çünkü bu bir rezalet olurdu. Böyle bir rezalet de onu hafif kadınlar düzeyine düşürürdü.

"Kapıyı mı şaşırdınız?.."

"Hayır!.."

Mead bu patlayan "hayır"ı ile kadını sindirdi ve tehdit eden bir adımla ona doğru yöneldi.

"Ne istiyorsunuz?.." diye sordu Socorrito oldukça ürkek bir tavırla, yıpranmış ipekli bir paravanaya doğru ilerledi.

"Karşımdakini, işte istediğim bu!.."

"Karşınızdakini isteyebilirsiniz; ama o bir başka adama ait, bir başkasına ait o."

Mead, dantel bir bebek gibi kollarına aldı onu. Kadın, iri sıcak erkek ellerini hissedince kendini bıraktı. Herkes tarafından kur yapılan bir kadının şaşkınlığı içinde ve bir öğrenci gibi hareket eden bu gürbüz adamın hoyrat davranışları karşısında savunmasız kalmıştı. Bütün parmaklarını Socorrito'nun kollarına batıran Mead kanının çalkalandığını hissediyordu. Kadın isteği, onu ezmek isteğiydi duyduğu.

"Hayır!.." dedi kadın onu geri itmeye çalışarak; ama onun itelemesi bu değirmen ruhlu, güçlü adam için bir dürtü oldu...

"Evet..." diye karşılık verdi Mead ve on tane "evet"i, tıpkı esmer tene batırılan parmakların tırnakları gibi, üstlerine basa basa sıraladı. Bu esmer ten, erkekliğinin verdiği hakla ona aitti, çünkü daha güçlüydü, egemenliği altına aldığı varlığın efendisiydi.

"Mademki aradığınızın ben olduğumu düşünerek girdiniz buraya –Socorrito onu yatıştırmak istiyordu– dediğinizi yapacağım, yalnız istediğimi verecek kadar paranız varsa..."

"Ne kadar isterseniz..."

Mead aceleyle cevap verdi, ağzı tükürükle doluydu, yeşil gözlerini Socorrito Cruz'un kömür karası gözlerine dikmişti, titriyordu.

"Bin dolar!.." dedi kadın sinirli bir kahkaha atarak.

Mead, ona bakmak için gözlerini daha çok eğdi, uzak bir Dulcinée du Tobaso gibi değil, ama kendisine ait olan zavallı küçük bir şey gibi. Kollarını bıraktı, çek defterini çıkarıp çeki imzaladı. Socorrito kütük gibi uyuşmuş hissettiği eliyle kâğıdı aldı. Mead iki bin dolar yazmıştı.

"Bir yanlışlık olacak!" dedi tükürüğünü güçlükle yutarak ve Mead'in gözlerinin içine baka baka. "İki bin dolar yazmışsınız!.."

Lester yanlışlığı gördüğünden dolayı teşekkür etti, çeki yırttı, bir başkasını yazıp imzaladıktan sonra ona uzattı. Beş bin dolar yazmıştı. Onu ezmek, ufalamak, bir başka çuvalın unu haline getirmek için; onu, değirmenin dişleri arasında geçireceği yeşilimtırak muz etleri gibi, erkek arzularıyla adalelerinin, parmaklarının, dizlerinin, böğürlerinin, karnının, göğsünün, bütün ağırlığının altında öğütmek için daha fazlasını ödeyebilirdi.

Socorrito Cruz'un esmer elleri arasındaki Mead'in sarışın başı doyurulmuş erkeğin yüzüne sahipti.

"Siz, Yankee'ler, çok tehlikeli çocuklarsınız siz... Çünkü paranız var; senin yaptığın, hepinizin yaptıklarıdır: her şeyi satın almak; ama satın alınamayacak şeyler de vardır. Sen, gerçekten sahip olmadan sahip oldun bana, çünkü satın alınamayan şeyler vardır."

Gerçek olan bir şey varsa, Lester Mead o sabah, meme başlarının tatlı pembesine varıncaya dek esmer donuk renkli memelerini gösteren Socorrito ile Nino de Goya'nın gitarının ezgileri arasında, sarhoş uyandı...

Trende, fidanlıklara doğru yol alırken Mead, ağzında duran piposunu ateşledi ve çek defterini incelemeye koyuldu. Bir dizi büyük ödemeler. Chindeut'ın satın aldığı muzların taşınması için Demiryolları'na önceden yapılan ödeme, gemiye yüklenme belgeleriyle birlikte gelen değirmen için bankaya ödenen para ve Socorrito'nun beş bin doları...

Çek defterini yırttı. İz bırakmamak daha iyiydi. Kuşku uyandırabilirdi. Kâğıtları çok küçük parçalara ayırdı ve pencereden dışarı fırlattı.

XIII

Dona Roselia Lucero'nun gözleri ağlamaktan akacak hale geldi. Adelaido'nun, romatizmadan yarı felçli bir durumda olmasına rağmen, oğlu Lino Lucero'ya karşı davranışlarını şiddetlendirmesinden bu yana gece gündüz ağlıyordu... Bir kavga sonunda baba, oğlunu kapı dışarı etmişti... Kavga sırasında anası araya girip birkaç kez diz çökerek yalvardığından, öfkeli baba, bıçağın keskin yüzüyle değil, düz tarafıyla vurmuştu ona.

Baba ile oğulun kaldırdığı tozlar ortasında dona Roselia, Sainte Trinite'yi, Saint Caralampio'yu, Saint Judas Thaddee'yi yardıma çağırıyordu. Beti benzi atan ve tir tir titreyen Lino, çitlerle muz ağaçları arasında gözden kaybolunca Roselia ağlamaya başlamıştı. Ama şimdi bir sandalye üzerinde gönlü kırık oturan ve bütün gözeneklerinden acı terler döken kocasını daha fazla üzmemek için gözyaşlarını içine akıtıyordu... Dona Roselia, Adelaido'nun yanına diz çökerek onunla ilgilendi ve birkaç yudum su içirdi... Oğlanlar olmayınca Semirames yabancı bir yere dönmüştü, çünkü bütün uğursuzluklar hep birden gelmişti. Juancho'yu da başkaldırıyor diye tutuklayıp götürmüşlerdi. Ama yaşlıları üzen bu değildi.

"Hırsız olarak tutuklansaydı saklanacak yer arardık. Ama onu sırf 'adalet' istediği için hapsettiler, bu da onun bir erkek olduğunu tanıtlar…"

Nineler-dedeler sustu. Analar-babalar sustu... Ama üçüncü kuşak, hepsi için, hem diriler hem ölüler için konuşmayı üstüne aldı.

La Sarajobalda, mutsuzluk içinde yüzen dona Roselia'yı görmeye geldiğinde, üzerinde bulundukları topraktan daha durgundu. Yaşlı ana hemen anlatmaya başladı. Evet... söylemeye dili varmıyordu... ki... terden ve gözyaşlarından sırılsıklam olan mendilini sıkıyor, mendilini alnında ve göz kapaklarının üzerinde gezdiriyordu.

La Sarajobalda biliyordu ve ona yardım etti:

"Evet... bir deniz kızıyla düşüp kalkıyor..."

"Ah! Oğulcuğumun başına neler geldi? O denli iyi, feragatli, kara yağız bir karısı varken!.. Bu delilikleri yapacak başka adam yokmuş gibi!.. Çocuklarının anasını büsbütün bırakmasın diye Tanrıya dua ediyorum, zavallı küçük yavrucaklar... Bu balık kadını kimse görmedi!"

"Kimse görmedi, dünürüm."

"O, onu olduğu gibi görmüş olmalı; hatırlıyor musunuz, küçükken uyurgezerdi... Önce Tanrı, sonra siz yok ettiniz bu alışkanlığını... Gece kalkar, gözleri açık, uykuda dolaşırdı... bizi çok korkutuyordu... Belki de yaptığımız kötü bir şeydi... Yatağının önüne su koymuştuk, ayakları soğuk suya girer girmez uyansın diye... Bana kalırsa, Sara Jobalda, oğlum uyurgezerlik illetinden kurtuldu ama uyumuş kaldı."

"Ya Juancho'dan ne haber?.."

"Mister Mead, kurtarıp kurtaramayacağını anlamak için başkente gitti; çünkü Bastiancito'yu da götürdüler. İşler çok kötüye gidiyor, Sarajobalda, hele böylesi şeyler insanın başına ihtiyarlıkta gelirse... Ama bana en çok acı veren Lino'nun hikâyesi, ötekiler varsın hapiste olsunlar, bir çaresi bulunur elbette. Ama Lino'nun hikâyesi... Ah!.. Chama ile bir konuşabilseydiniz bunu."

"Rito Perraj hiçbir yerde görünmüyor; ama bana kalırsa. Unutmayın ki, Lino benim vaftiz çocuğumdur."

“Evet, vaftiz çocuğunuz, o şerefi vermiştiniz bize.”

“Bana kalırsa, Lino’nun hikâyesi cinlere karışanların durumuna benziyor.”

“O da ne demek, dünürüm?”

La Sarajobalda açıklayamadan sustu.

“Peki, oturalım dünürüm; anlatırım.”

“Evet, dünürüm oturalım, o denli dalgınım ki, sizi ayakta tutuyorum.”

“Beni tedirgin eden o kadar çok şey var ki; çünkü eskiden cinlere karışanları yakıyorlardı!”

“Bereket versin, eskidenmiş; okunmuş bir yağ ile ovuşturulursa iyi olur belki. Ah! Tanrım şu yoldan bir vazgeçse!..”

“İnşallah, dünürüm, zavallı çocuk bir deri bir kemik kalmış.”

“Rito Perraj’a rastlar mıyım diye her gün gidiyorum. Kabuklarıyla birlikte yedi pirinç tanesi topladım, dokuztaşın arasında döğdüm; sonra burnumun içine koyarak uyudum, sabahleyin kabarmışlardı, horozlar ötmeden önce mavi çam kozalaklarından yakılmış ateşin üstüne aksırdım onları.”

“Mavi çam mı dünürüm?..”

“Evet, çok yüksek tepelerde biten bir çamdır bu… Karayılan gibi yerde sürünür. Birkaç tane daha var ondan bende.”

“Ama Le Rito Perraj.”

“Evet, Le Rito Perraj iyi bir öğüt verebilir. Bir bilgindir o, çünkü göğün dört bölgesine yönelmiştir vücudunun dört yanı, görülmeyeni görecek kadar güçlüdür gözleri, kuruyan çamaşırları kadar ak dişleri vardır ağzında, parmakları kaval gibi uzundur ve tırnakları yanmış boynuz rengindedir.”

Lino Lucero, ormanın sesini dinlemek için kımıltısız kaldı. Diplerinde suyun geviş getirdiği sel çukurlarının derin gürüldemeleri, geçerken, gölgelerin ağır kumu, elle tutulamayacak kadar ince olmayan, ama kara renkli ufacık granitlerin her biri

üzerinde sert ve kesici olan gölgeler. Kısacası, karanlığın içinde hiçbir şey görmeksizin uzun uzadıya bakınıp dinledikten sonra, elinin çukur tarafını, bir muz ağacı gövdesinin yeşil etinde açılmış küçük bir yaraya benzeyen tatlı ve deniz suyu tadındaki ağzına yapıştırarak öylece kaldı.

Mademki tehditler para etmiyordu, eti, muzdan, köpükten, gölgeden olan ve ter ile su içine batmış bulunan bu yaratığın sızlanışlarına rağmen soluğunu kesecekti onun.

Deniz kızı bütün gücüyle dişlerini batırdı. Uzun ve sivri köpek dişlerini çene kemiklerine dek bereli ete daldırdıktan sonra, Lino Lucero'nun sıcakkanını mavimtırak diş etlerinde hissedince ısırmayı yavaş yavaş gevşetti ve denizle muz ağaçlarının birleştiği yerde toprak üzerine yayıldı kaldı.

Lino Lucero vakit kaybetmedi. Hemen hemen soluksuz kaldığından nefes alamıyordu yeniden. Kan ter içindeydi, bedeninin her yanı ürperiyordu... Vakit kaybetmedi, birisini öldürecek bir insanın yürek darlığı içinde diz üstü çökerek onun üzerine eğildi... Elleri, yosundan elbisenin altından tek bir bacak boyunca –iki bacağı yoktu– yukarıya doğru kayıyordu. Ve birden, kendisinin dışına çıkmak için derisini parçalayacak birisinin, bir yere erişmek istediği halde erişemeyen ve terk edilmemesi gereken bir şeyi, kendisini kurtarmak için terk etmek zorunda kalan bir insanın sıkıntısıyla doldu.

Deniz kızı sıçradı ve gözden kayboldu.

"Lino, sen misin, vah zavallı!.."

Macario Ayuc Gaitan, ayağının ucundan sarsarak uyandırdı onu, saat aşağı yukarı sabahın dördüydü...

"Bak nerede uyumuşsun?.. Evinde karın arıyordu seni!.. Sarhoşsun... Bir muz ağacının gövdesine sarılmışsın! Bunun bir kadın olduğunu sanıyorsan daha da kötü... Çünkü bir kez benim de başıma geldi bu!.."

Lino Lucero, sabahın sıcak bulanıklığı içinde, bir kurt gibi tortop olarak Macario Ayuc Gaitan'ın yanına yuvarlandı; o anlayabilirdi ancak kendisini.

"Dediğim gibi, bir kez benim de başıma geldi bu... Ruhumda pis bir sıcaklık hissettim bir gece ve yürümek için dışarı çıktım; bu taraflara geldim, yarım ay ve sıcak; toprağın sıcaklığı, havanın sıcaklığı, sıcaklık veren her şeyin sıcaklığı... Az ya da çok bir zaman geçti, başıboş bir halde yürüyordum, muz ağaçlarından birinin iki yeşil kol çıkardığını gördüm, basbayağı etten iki kol, serin, ölmüş bakire kadınların elleri gibi eller... Bunun bir şeyden olacağı düşüncesinin kudurganlığıyla üzerine atıldım ve bıçağımı daldırdım birkaç kez."

"Ne vahşilik!" dedi Lino ve keskin bıçak darbeleri sanki kendi etine indiriliyormuş gibi kıvrılıp büzüldü.

"Evet, Lino, ne vahşilik! Gövde parçalandı ve üstüme düştü; bu bir ağaç değil, ama tek bacaklı bir kadındı; yaprakların kulağıma fısıldayarak geçtiklerini işittim, serin ve sulu bir yeşil sap lekesiyle ay yüzümü yıkadı... Bildiğim tek şey, kardeşim, o tadına doyulmaz hazdır... Kadınla yerlerde yuvarlandık... Yazık yazık, o zamandan beri kaç kez geldimse bir daha ona rastlamadım..."

Sustular. Şehvet uyandıran, tuzlu, sıcak deniz ve güneş doğmadan önce bile sıkıntı veren boğucu sıcaklık.

"Birden senin de başına aynı şeyin geldiğini düşündüm. Bunun için kendi başıma gelenleri anlattım sana. Bir muz ağacı gövdesine sarılmıştın sen de."

"Bilmiyorum Macario. Ve buraya neden geldiğimi, hangi saatte geldiğimi, evimden ne zaman çıktığımı hiçbir vakit de bilemeyeceğim... Yalnız sana şunu söyleyebilirim ki, bu gece tutulduğum kadın muz ağacından bir kadın değil ama bir deniz kızı; bir sıçrayışta kıyının köpükleri arasından gözden kay-

bolduğunu gördüm, işte orada, görüyor musun, şu yarı karanlık yerde... Ardından gitmeye korktum..."

"Tanrıya şükredelim, dostum iyi ki, boğulmuş olarak ya da birdenbire köpek balığına, kertenkeleye veya balığa dönüşmüş olarak bulmadık seni. Rito Perraj'ın söyledikleri hiç aklına gelmedi mi Lino?"

Lino titriyordu, heyecanlıydı.

"Eğer, burada, toprak üzerinde!" diye açıklamaya devam etti Macario Le Poilu. "Suyun altında gördüklerimizin hepsi bulunsaydı. Orada, bizden birkaç yüz metre ileride insan başlı, atmaca gözlü canavarlar var, billurlaşmış ağaçlar gibi kayalara yapışmışlar, öyle obur yengeçler var ki, denize canlı bir hayvan düşmeyegörsün, birkaç saniye içinde bir tek kemik, bir tek kıl, bir tek tırnak kırıntısı bırakmayıncaya dek yiyip bitiriyorlar onu. Yaldız renkli binlerce küçük balık da kan lekelerini temizleme işini birkaç dakikada üstlerine alıveriyorlar... Yürüyen ve konuşan denizyıldızları da var."

"Alay etme benimle, ben korkudan titriyorum, sen de tutmuş bu hikâyeleri anlatıyorsun bana!"

"Şimdi izlenimin silinmesi için senin yapman gereken ilk iş, öğleyin, güneşin en sıcak olduğu bir anda alnına madenî bir para yapıştırmak olmalıdır; madenin serinliği yüreğine dek ulaşır ve kadının bıraktığı yorgunluğu yok eder, bir dana tarafından yalanmış gibi olursun."

"Lino Lucero, beni evinize götüremezsin, çünkü benim yediklerim yenmez sizin evinizde!"

"Peki, ne yersin bakalım sen?.."

"Denizin dibindeki balıkların pullarını..."

Lino, öpmeye susamış bir durumda üzerine atıldı, ama o ağzını yana çevirdi ve yıldızlı sıcak gecenin içinde ışıldayan ak dişlerini gösterdi sadece. Deniz yeşili gözleri, yarı çıkık gibi

görünen alın, uçlarından tuzlu suyla ateşli kadın teri damlayan sert kara saçları.

"Lino Lucero, beni evinize götüremezsin, çünkü sizin evinizde benim uyuduğum gibi uyunmaz!"

"Peki, nasıl uyursun sen?.."

"Sudan yapılma derin çarşaflar içinde ve köpükten bir şilte üzerinde!.."

Ağzı ağzına yetişti. Lino'nun dudaklarının ağırlığı altında başını, ıslak, süngerimsi, kumlu ve biraz da madensi muz toprağına dayamak için ensesini bükerken hemen hemen bir inilti işitildi.

"Lino Lucero, beni evinize götüremezsin, çünkü sizin evinizde benim içtiğim içilmez... deniz dibinin suyu!.."

Sabunlanmış bir kadın bedeni gibi kaydı Lino'nun kolları arasından ve koşmaya başladı; rüzgâr gibi hafif kuyruğu bir su kasırgası meydana getiriyordu. Lino erişemeden izliyordu onu. Sonunda yakaladı. O yakalattı kendini. Lino göğsünde sıktı onu, bedenine yapıştırdı, hırsla öptü. Deniz kızı gülüyordu, soluk soluğa, gözleri sıcaktan ışıl ışıl...

Arkadaşları balığa giderken, Le Poilu, Lino'yu aramaya koyuldu ve bulduktan sonra da peşini bırakmadı hiç. Arkadaşları, serpme balık ağlarını denize değil ama kocaman nehrin ağzına atmakta usta balıkçılara yardım ediyorlardı. Orada su, kaynaşan çamurla, kumlar, ağaçlar, kayalar arasından, kısacası, bütünlüğünü yitirmiş bir evrenin içinden dar boğazlar yoluyla dökülüyordu.

Macario Ayuc Gaitan'la beraber gelen Lino Lucero, balıkçı grubuna yaklaşırken, onların kıyılardan haykırmalarını duydu:

"Ben iyi bir 'Saint-Jaques' isterim!.."

"Ben bir 'Guapete!..'"

"Ben bir 'Kırmızıağız'la yetineceğim!"

Le Poilu, Lino'ya bir gitar uzattı.

"Gitarın şekli de," dedi kulağına… "O kadının şekliyle aynı, yalnız şu farkla ki bunun kuyruğu yukarıda."

Ve Lino Lucero çalmaya başlamadan önce gitarı okşadı, tellerini çimdikledi. Tellerin titreşimi parmaklarının ucundan geçerek bütün bedenine yayıldı ve onu da titretti...

Karanlıkta yitiveren güvercini
Üzgün toprağın,
Nereye çıkıp gittin böyle?
Sonradan, seni görmeyeyim diye...
Bir gözyaşı sağanağı,
Çullandı söğütlere.
Bunca çok ağlamaktan sana,
Bir söğüt oldum sonunda...

Balıkçılar, suyun dışında, deniz biraz yatıştığı vakit yapraklar arasında yürüdükleri işitilen küçük kaplanların uzaklaşması için yaktıkları ateşlerin ışığında bekliyorlardı... Şefleri ise bir kenarda kâğıt oynuyor ve şişelerden rom içiyorlardı.

Şarkısını bitirdikten sonra, Lino Lucero, limon çamuru rengindeki gözleri derin bir düşe gömülü, bedeni kalın bir ter tabakasıyla örtülü olarak, gece yarısı sıcaklığının uyuşukluğu içinde bir uyurgezer gibi uzaklaştı yeniden.

Eli, deniz kızını saçlarından tutup çekti ve kumsalda, gürüldeyen kudurmuş dalgaların çatlamasına bakarak yatıp uzandığı yere götürdü onu. Bu, bir muz ağacı gövdesi ve bir kadın teniydi; onu bu kez hiç konuşmadan, işitmeden, görmeden, sonu gelmez öpücüklerle öpmek için üzerine devrildi.

Hiçbir şey işitilmiyordu. Bir hayvan haline gelen Lino ile canlı sudan, ışıldayan yıldızlardan, derin sessizlikten bir insan varlığı haline gelen deniz kızının solumalarından başka hiçbir şey işitilmiyordu.

"Rahatsız etme beni!.." diye itiraz etti Lino Lucero.

“Hayır, dostum, bırakamam seni, boğulabilirsin burada!..” diyordu Le Poilu Ayuc Gaitan, kamp ateşlerinin çıtırdadığı yere onu tekrar götürürken.

“Bir yudum içmek sana iyi gelecek, belki de geçirecek bunu!”

“Gidelim öyleyse!..”

Lino şişeyle içti. Macario, altından kaldırıyordu şişeyi, soluk almadan hemen hemen yarım şişe romu boğazına yuvarladı.

Serpme balık ağlarını kaldırma zamanı geldiği vakit bir anlaşmazlık çıktı ortaya. Kimileri denize “barbasco” atılmasını istiyorlardı, çünkü bu bitkinin zehri daha çok balık öldürecekti ve böylece onlar da iyi bir yükle dönebileceklerdi.

Lino Lucero deliye döndü. Suya “barbasco” atılacağını duyan hiçbir insan bu hale gelemezdi. Deliden de beterdi. Şaşkına dönen birisi ona bağırdı:

“Allah Allah, gören de ailenden biri var sanır denizde!”

Lucero birden fırladı ve kemerinde taşıdığı bıçağını çekti, bir başkası eline bir vuruşta silahsız bıraktı onu; birkaç kişi bıçağı kaldırmak için atıldılar.

“Dayanılmaz hale geldi,” diye haykırdı birisi… “Bu budala bir parça içiyor ve sonra insanları kılıçtan geçirmek istiyor... Canımızı sıkıyor bizim; insan içmesini bilmezse içmemeli... İçmek erkeklerin harcıdır! Sen hiçbir zaman içmemelisin Lino!..”

Artık Lino kriz geçirmiş bir deli gibi süklüm püklümdü. Bıçağı elinden alınınca, kabadayılığı yok oldu, diz çöktü, denize “barbasco” atmamaları için, bütün sevdiklerinin başı üzerine yalvarmaya başladı.

Bütün bu kargaşayı gören Macario durumu aydınlattı…

“Çünkü arkadaşlar, bu arkadaşımızın size ne söylediğini ve bunu neden söylediğini biliyorum, bir balık kadına sevdalıdır!..”

Hepsi sustular, bu karanlık sessizlik, kendi kendilerine kafalarında kurdukları sorular ve cevaplarla doluydu. Lucero'nun, başını uçurmaya kalkıştığı adam onu kucaklamak için yaklaştı.

"Bağışla beni Lucero, senin bu denli yaralı olduğunu ve böyle bir şeye inandığını bilmiyordum."

"İyi, 'barbasco' atılmasın öyleyse. Kim 'videma' oynamak istiyor?.."

Lucero oynamak istemiyordu, ama oynadı ve kazanmaya başladı, kazandı, kazandı, kazandı... Oyunu için isteyip de derhal elde edemediği kâğıt yoktu... İstiyordu ve elde ediyordu. Arkadaşlarından biri ona yaklaştı ve şöyle dedi:

"En iyisi sana yapışayım, çünkü deniz kızının getirdiği talihten belki benim de payıma bir şeyler düşer!"

"Söylediklerin yanlış değil, bana da bir şey düşse bari!.."

"Gitarı verin ona!" diye teklif etti bir başkası. "Şarkı söylemesi daha iyi, böylece bizi yolamaz. Ne talihli adamsın sen Lucero, oyunda kazanma şansını muhakkak deniz kızı verdi sana."

Ağların içinde sudan çıkan balıklar sarhoşlara benziyordu; yuvarlak cam gibi gözleriyle, oraya buraya devriliyorlardı. Sabahın altın mavisi ışığı, denizin sonsuz yeşiliyle muz ağaçlarının yeşil gölgesi arasında yanıyordu.

İçkiyi fazla kaçırmış bir sesle şarkı söylüyordu Lino:

Küçük balığı denizlerin,
Gel de gör, nasıl yoksunum,
Üzüntülerinden senin.
Ama kan ağlar içerim!
Başım önde ilk ben yüzeceğim,
Ayaklarımda bir yıldız;
Hızını yitiren gemi,
Dönüyor geriye bir ceviz kabuğu gibi!

Lester Mead, tutuklanarak götürülen Bastiancito ve Juancho ile birlikte başkentten döner dönmez, Macario le Poilu hemen onu görmeye gitti. Lino ile deniz kızının esrarlı aşk serüvenlerini destekli kanıtlarıyla birlikte anlatmak istiyordu bir an önce... Sonra dona Roselia gitti Mead'i görmeye; sadece Juancho'yu kurtardığı için teşekkür etmeye değil, ama evlerden ırak, Lino'nun başına gelenleri haber vermeye gitmişti.

Lester Mead, hiçbir şey demeden, hiçbir harekette bulunmaksızın yeşil gözbebeklerini oynatıyordu bembeyaz akların üzerinde; alışılmamış bir davranışıydı bu Lester Mead'in. Hiçbir şey söylemiyor ve hiçbir şey yapmıyordu. Lino'nun serüvenlerinden dönüp gelmesi için bir şeyler yapması, öğütler vermesi gerekmez miydi?..

"Konuşmasını nasıl isteyebilirler, dostlarım... burada... o dilsiz kaldı!" diyorlardı. O bir deniz kızının oğludur ve bu kıyılara gülerek çıktı!

"Çok doğru! Gerçekten de deniz kızının gözleri gibi yeşil gözleri, balığın eti gibi bembeyaz bir eti var!"

"Gerçek bir balık oğlu bu, onun için bir şey söylemiyor!"

Leland, Lino'nun karısıyla konuştuğunu söyledi kocasına. Zavallı kadın durmadan ağlıyordu, ama olanlara da boyun eğmişti.

"Olanlara boyun eğiyorsa çok iyi!.." diye karşılık verdi Lester.

"Balık rakibesine pek inanmıyor herhalde!"

"Bir İspanyol dansözüyle onu aldatmış gibi sanki!" dedi Mead. Uzun süre saklayamadığı bir şeyi açığa vururcasına.

"Her neyse bir erkek olarak onunla konuşmalısın, böyle sürüp gidemez bu! Davranışını değiştirmesini söyle ona. Budalalık bu yaptığı."

Mead cevap vermedi. Socorrito Cruz, diye çağrılıyordu onun gitar teli rengindeki deniz kızı. Uzun bir sessizlikten sonra:

"Sen konuşsana!" diye teklif etti karısına. "Lino'nun hatırı için araya gir, onu tedirgin etmemelerini, rahat bırakmalarını söyle, bu kötü dönem geçecektir. Yaşlı Lucero onu kapı dışarı etmiş gibi görünüyor, bıçakla üstüne yürümüş galiba... Budala!.. Hemen hemen bütün ana-babalar çocuklarını azarlayacakları vakit insanlıktan uzaklaşmış görünürler: Sadece çocukları olmayanlar anlar onları."

Birkaç gün geçince, yemekten sonra Leland'ın denizkızlarının var olup olmadıkları üzerine sorduğu bir soru onları bu konuya getirdi yeniden.

"Emin olunuz ki, bu beni şaşırtmadı!.." diye söze karıştı Bayan O'Briend. Terletmeye özgü bir baharat gibi yemeğe eklenen sıcaktan soluğu kesilecekti neredeyse.

"Herkesin kendi karısından başkası, güzel bir deniz kızıdır!.." diye düşüncesini açığa vurdu Bay O'Briend. Yüzünü sırılsıklam yapan terden kurtulmak için mendiliyle yanaklarını, burnunu, çenesini, alnını, ensesine dek kulak arkalarını kuruladı. Lester doğruladı.

"Evet öyle!.. Evet öyle!.."

"Çekilmez bu sıcak!" diye ekledi Bayan O'Briend.

"Ama soruya dönelim!" dedi Leland. "Denizkızlarına inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz?"

Bay O'Briend güldü:

"Ben gençken, üniversitede denizkızları hakkında bazı şeyler öğrenmiştim, ezbere bilirim onları."

"Anlatın!.." diye haykırdı Mead.

"Olamaz," diye atıldı, Bayan O'Briend, "çünkü onları hemen hemen ezberledim: Yalnız kaldığımız her seferinde, tren

beklerken, tramvay beklerken, tıraş olurken, okumaktan usandığı vakit anlatır durur onları bana."

"Ama biz bilmiyoruz ve dinlemek istiyoruz; siz bencilsiniz madam…"

"Denizkızlarından konuşulduğunu işitmiştim."

"Ders başlıyor! Kocam beyefendi anlatırken ben dışarıda dolaşacağım…" diye haykırdı Bayan O'Briend masadan kalkarken… Kahve fincanını da alarak sıcak karanlığa doğru gözden kayboldu; sıcak ve karanlık, tıpkı kahve gibi...

"Denizkızlarından konuşulduğunu işitmiştim, ama var olabileceklerine inanmıyordum. Antiller denizinin açıklarında bu tropikal gecenin sıcaklığı son haddini bulmuştu, önce rahat rahat uyudum. Gemi, dost denizin üzerinde, elverişli bir rüzgârla, beşik gibi sallana sallana gidiyordu. Yıldızlar uzaktan izliyorlardı onu. Yıldızlı gökyüzü, altından bir rüzgâra benziyordu daha çok, derin bir gölgenin üzerinde, pırlantadan bir balığın parçalanması gibi, havada şimşek izlenimi bırakan bir ışık göründü ve kayboldu. Sıçradım. Bir deniz kızı mıydı bu?.. Ama uykulu sıçramıştım, çünkü uzun süre sonra denize düşmek üzere olduğumu anladım... Daha fazla bir şey göremedim ondan. Bir deniz kızı mıydı bu?.. Öyle olduğuna inanmam için kanıtlar vardı... O geceden beri, Opal renginde, hem sıcak, hem soğuk bir ışığa sarılmış hissederim bedenimi, mantol ile ovuşturulmuş gibi bir duyum; daha sempatik bulurum kendimi... Başıma geleni bilmeyenler alay etmesinler benimle. İmalarını da istemem. Dinlesinler ve elleriyle bedenimi ovuştursunlar, böylece görecekler ki, bendeki büyü kaynıyor ve bu deniz kızının ışığı yavaş yavaş onlara yayılmaya başlıyor. Ama hem kendime, hem sizlere sorarım: 'Onu gerçekten görmüş olduğuma inanıyor musunuz?' Ne yüzünü, ne bedenini, ne de gözlerinin rengini hatırlıyorum, buna rağmen diyebilirim ki, evet... Bir-

çok düşten irkilerek uyanırız ve gördüğümüz şeyi hangi şekil altında gerçekleştireceğimizi açıklayamayız; bir insan söz konusuysa, onun fiziki şekli hayalet gibi tamamıyla yabancıdır bize. Ve sonra, 6 gecenin kokusu, ılık hava, oynayan deniz, kirpiklerden dokunmuş hamakların gölgesi, tümü birden, bu kısa süren, sonsuzluğun bir dakikada eritip bitirdiği denizaltı ışığının, uçurumun dibindeki bedenim üzerinde bıraktığı cinsel, ama sadece cinsel etkiyi destekliyorlar."

Leland alkışlamaya yeltendi, ama Lester Mead durdurdu onu:

"Sözünü kesme, daha bitirmedi. Devam ediniz, çok ilginç bu ve ne yaman bir bellek!"

"Tropikal bölgelerde, çalılar ve muz ağaçlarıyla örtülü yeşil kıyı patikalarında yolunu kaybeden denizkızlarını karıncalar yerler, diye anlatır seyyahlar; kimi kez, dalgaların sürükleyip götürdüğü bir deniz kızı ölüsü binlerce karıncayı da alıp götürür, cesedi yiyerek ışıklı hale gelen karıncalar bulanık sularda ışıklı izler çizerek kıyıya dönerler..."

Demiryolunun rayları ve traversleri üzerinde yürümekten yorgun düşen Lino Lucero bir kenara oturuyor, eğer gücü yetirse bir yol işçisiyle gevezelik ediyor ya da sadece başını sallıyordu. Kendini yere atar atmaz bacaklarını, bedeninden kopmuş gibi ayırıyor, şapkayı geriye itiyordu. Bedeninin bir parçasını kaşır gibi kazıyordu toprağı; toprağın sesini dinliyordu. Yol işçisi olarak çalışmayı çok isterdi, ama geceleyin. Hep güneş altında çalışmak can sıkıcıydı. Zenci yol işçileri, uyurgezerin söylediklerine gülerken gözlerini fal taşı gibi açıyorlar ve bembeyaz dişlerinin tümünü gösteriyorlardı. Çalışmak için güneş kötü değildi. Yakmasına yakıyordu ama böyle, güneş ışığı altında çalışmak iyi bir şeydi. Balast treninin toz bulutu Lino'yu aksırtıyordu. Burnundan çıkan sümük değil kurumdu. Trenin

havadaki pisliği olan kara dumanı koklaya koklaya, işçi olarak çalışmasa da, onlar gibiydi. Toprağı, lokomotif dumanını, yağı, kum bulutlarını içlerinde taşıyan bu adamların ihtiyarlar gibi çatallaşmış ve bozulmuş sesleri vardı.

Güneşle terin parlattığı bir et yığınıydılar. Kimileri sigara içiyor, kimileri de şişe dolusu rakıları yuvarlıyordu... Lino Lucero da onların arasında, koca koca çekiçleri ellerinde oyuncak gibi sallayan bu işçi yığınının arasındaydı.

Hepsi birden uyurgezerin çevresinde toplanıyorlar ve ondan *Kim-Kim* şarkısını söylemesini istiyorlardı... Gitarı kavradıktan sonra, Lino Lucero, bir baş işareti yapıyor ve hep birlikte başlıyorlardı: Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim... Lino, tekrarlamayı bırakmadan seslerini alçaltmalarını söylüyordu onlara:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim...
Kim yaşar, kim ölür, kim,
Türkü çağırır yanında?
Ateşten eşeğin... yol işçisi!

Koronun sesi:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim?
İki ray, iki ray, iki
Ray var gitarımda...

Koro:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim?
Kim türkü çağırır, kim yer, kim,
Uyur yanında?
Ateşten hattın... yol işçisi!..

Koro:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim?
Altı gün, altı gün, altı
Gün var haftada...

Koro:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim?
Kim bilir, kim bilir, kim
bilir, yol işçisi, kim bilir,
Yaşayıp yaşamadığını senin?

Koro:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim?
Bir yıl, iki yıl, on
yıl ve bitiverdi yaşam...

Koro:

Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim?

Sonu gelmez şekilde sürüp giden bu şarkılı anlatı, açık saçık haller alıyordu kimi vakit, ötekiler de katılıyorlardı neşeyle.

Ve böylece, güneş batıncaya değin, Kim-Kim, Kim-Kim, Kim-Kim'lerle birlikte sigaralar tüttürülüyor, rakılar içiliyordu... Gecenin ilk durgun sıcaklığı uykularını getiriyordu. Ağustos böcekleri, kurbağalar ve uykunun uyuşukluğu *Kim-Kim*'i izliyor gibiydi. Lino sessiz sessiz çekilip gidiyordu, giderken de "denizin, karaya çıkar çıkmaz muz ağacına dönüşen bitkisel yeşili gibi yeşil eti olan büyülü tanrısal kadını" aramaya gittiğini söylüyordu. Ama onu bulamıyordu artık. O denli sarhoştu ki, bacakları titriyordu. Gaitan le Poilu gözden ayırmıyordu onu. Hep aynı şeyleri söylüyordu:

"Çocukların var, karın var, mülkün var, böyle olmamalısın!.."

Lino alt dudağını sarkıtarak, sabit bakışlarla başını bir yandan öbür yana sallamakla yetiniyordu. Geceleri körkütük sarhoş, çalı çırpı toplayanlara şarkı söylüyordu kimi zaman:

Eusebia, ölünce ben,
Muz yerken,
Bir köye gömme,
Muz yerken,
Bir otlağa göm beni,
Muz yerken,
Sürüler çiğneyecek orada
Ardımda kalan neyim varsa...
Muz parçası, muz parçası,
Muz parçası!..
Bir de mezarıma,
Bir muz koyarsın, kırmızı,
Ve birkaç satır:
"Bir mutsuzu gömdüm buraya
Her şeyiyle ve muzla,
Her şeyiyle ve muzla,
Her şeyiyle ve muzla..."

"Ah Tanrım, ah dostum, hiçbir umut vermiyorsun bize!.." diye çıkışıyordu kardeşine Juancho Lucero.

"Ölsen daha iyiydi. Topumuzu öldüreceksin sen bizim. Ağlamaktan annemin gözleri görmüyor artık. Vaftiz anan la Sarajobalda'ya bir danışsan, o seni iyi eder belki; günden güne daha kötü oluyorsun. Rakıdan bir deniz kızı, işte senin sahip olduğun! Şişe biçiminde bir deniz kızı!"

Rito Perraj, le Chama'ya danışmak güçlüğü. Vaftiz anasının verdiği bilgilere göre nasıl seslenmek gerektiğini keşfetmek güçtü. Rito "Ben Perraj'ım" ya da Rito "Ben Perraj idim" veya Rito "Ben Perraj olacağım." Sempatik görünmek ve daha az aldanmak için, ona duraksamadan: Rito "Ben Perraj'ım" demek gerekiyordu...

Hiçbir vakit ona danışmayı düşünmüyordu, ama bu "hiçbir vakit"lerin bir sonu vardı. Sıtma sıkıştırdı Lino'yu. Tüm bedenini buz gibi tutan, yılandan bir sıtma. Donmuş eller,

bir ölünün saçları gibi saçlar, boğa ödü tadında dişler, kaskatı eklemler. Hastalık olmasaydı dizginleri koyvermeyecekti. Düzensiz bir hayat yaşaya yaşaya ve ona bulanık aşklarının kadınının beden sıcaklığı gibi gelen ıslak muz toprakları üzerinde uyuya uyuya bir deri bir kemik kalmıştı; pul pul dökülen yüzünde gözleri belirmişti... Kimi zaman le Poilu'ye ve kardeşi Juancho'ya muz ağaçları gövdesinde, bu bitkisel tüpler içinde, deniz kızının kuyruğuna benzer aralıklar gösteriyordu. Bu, asitli bir su ağlayan bal çizgilerinden örülmüş bir kafes gibiydi... Onu le Chama'ya doğru yönelten şey kendine karşı duyduğu acımaydı. Vicdanının sesini dinledi. Bütün aile acılarının maskesini taşıyarak şehirden gelen bu adam '"püskürtmeci" olarak çalışmaktan başka hiçbir işe yaramazdı.

"Benim işim değil," diyordu kendi kendine… "Eğer püskürtmeci olmak zorunda kalırsan, kilise kapısında dilenci ol daha iyi! Çalışmalı, evet ama ya çalı çırpı toplayıcısı olarak ya da yol işçisi!"

La Carla –bir İtalyan, onun deniz kızının böyle çağrıldığını söylemişti– spermaya bulanmış olarak tutuyordu onu hep! Lino Lucero tepindi, ağlayacak hale geldi. Lino Lucero bir "püskürtmeci" olmaktan başka bir işe yaramazdı. Balast treni zencilerinin acıma nutuklarını dinlemek istemiyordu artık. Binlerce karınca tarafından taşınan bir muz yaprağı gibi gitti le Chama'yı aramaya… Daha önce püskürtücülerle birlikte yaşadığı için karmakarışık uzun saçları masmaviydi. "**Carla no donna, sirela**!" diye tekrarlayıp duruyordu gök gözlü İtalyan; her Sim kooperatiften çektiği Chianti sarat, için Tropical tanera'ya tutsak gibi satmıştı kendisini... "Carla mia, ni donna, ni sirena, İtalya üzümü, benim İtalya'mın!"

Lino Lucero uyurgezer yüzüyle göründüğü vakit le Chama kapının kanatlarından birini kapatmaktaydı… Uçsuz bucaksız bir gece başlıyordu, ufukta görünen uçsuz bucaksız ay için

uçsuz bucaksız bir gece... Kıyının sıcak aylarından biri vardı gökyüzünde. Doğduğu anda, hafif bir soğuk banyo titremesi dağıtıyordu etrafa. Lino'nun şansı gece gibi uçsuz bucaksızdı; tam zamanında gelmişti:

"Rito 'ben Perraj idim'."

Yaşlı adamın, kapatmak için öteki kanat üzerine koyduğu eli durdu. Ak saçlı başını dışarıya eğdi. Lino içgüdüyle ekledi:

"Rito 'benim' ile Rito 'ben Perraj olacağım'a da hayırlı akşamlar."

Yarı karanlık içinde üç tane sarı mısıra benzer diş parladı; sonra söndü, yaşlı adam onu selamladı ve içeri aldı.

İhtiyarın, daha şimdiden ölümün boşluğuyla çevrilmiş sert ve kemikli ellerinin dokunuşunu duydu. Bulundukları odanın bitişiğindeki küçük mutfakta, ışığı insana korku veren kırmızı bir ateş yanıyordu. Le Chama, onu uzun bir çit üzerine boylu boyunca yatırdı. Kendisini hissetmiyordu artık ama düşüncenin alışılmış kalıplarına sahipti. Adıyla çağrılmak: Lino Lucero de Leon, Adelaido Lucero ile Roselia de Leon Lucero'nun oğlu, Juancho Lucero ile la Lagartija'nın kardeşi, Gaita'le Poilu'nün yakın dostu, Kooperatif üyesi...

Somut hiçbir şey yok. Le Chama'nın soluğunun genişliği vaftizden önceki soyut kitle haline getiriyordu onu yeniden, anasıyla babasının sessiz eti, zamanın onun için henüz var olmadığı bir anda sevişerek çiftleşen ikisinin erişilmez isteği.

O halde, ne vakitten beri sayılmaya başlamıştı zaman onun için?..

6 Nisan... bin ... bin... doğum tarihine varıncaya dek unutmuştu her şeyi.

Le Chama onu yok etti, parmaklarının ucuyla, ihtiyar iniltilerinin titreyen soluğu üzerinde yarasaların mağazasına dek götürdü onu. Pireler ve sıcaklık yüzünden umutsuzluğa kapılmış yarasalar uçamıyorlardı, çünkü uykudaydılar. Rüzgârı

örümcek ağlarına sararak kanatlarının bezleri içinde saklayan rüzgâr yarasaları, her yüz yılda bir kez kaçarlar ancak, le Chama daha önceden bırakmazsa eğer. Lino, sıtma ateşinden bir sinek gibi vızıldarken aç pireler kanını emdiler; halka halka kesilmiş soğan dilimleri çıkmaya başladı gözlerinden; halkalar, halkalar, halkalar, gözlerinden her birine kum atılmıştı sanki. Yanan bir kayış gibi geliyordu alnı ona. Nane yapraklarından yapılmış bir lapanın sıvalı olduğu şakakları ıslanmasın diye, Le Chama'nın eli saçlarının yapışkan terini kuruluyordu durmadan.

Evinde uyandığı vakit uyumuş olduğunu hatırladı sadece. Karısının evinde değil, babasının evindeydi. Berrak bir su fıskiyesi gibi dinledi annesinin sesini; Le Chama'nın verdiği, uyanınca alınması gereken müshil ilacı üzerine açıklamalar yapıyordu gelinine.

Muşmula çekirdeklerinin mucizesi sayesinde, iki üç haftaya varmadan kilo aldı ve eski gücünü yeniden kazandı. Çekirdeğin kara kabuklu kısmı kırılıyor, içinden çıkan bademi dövülerek küçük dozlarla yediriliyordu... Böylece hem zayıflığa karşı savaşılıyor, hem de erkeklik gücü arttırılıyordu.

Romatizmadan kımıldayamayan yaşlı Lucero tekrarlıyordu:

"Oğlumu evden kovmakla iyi ettim, çünkü ona yeniden kavuşmanın tadını çıkarıyorum, şimdi eskisinden daha çok benim oğlum oldu..."

"Sus, Adelaido, mutsuzluktan bahsetmeyi bırak!"

Lester Mead'in adımları onları şaşırttı. Uzun süredir göründüğü yoktu. Dona Roselia, onu karşılamaya çıktı. İçeri girince, yaşlı Lucero ile Lino'yu kucakladı Mead. Sonra hepsi birden romatizmalının çevresinde bir daire yaparak, Semirames evinin sofasından görülen manzaraya karşı oturdular. Mead'in dediğine göre Lino'nun başkentte yaşaması gerekiyordu. Bir anlık bir sessizlikten sonra:

"Ama orada nasıl yaşayabilir!" diye düşüncesini açıkladı dona Roselia. Orada her şey ateş pahası."

"Gerektiği kadar parası olacak."

"Peki, ne iş yapacak?.." diye korka korka sordu Lucero, çünkü Lester Mead'in teklifleri emirdi. Deniz kızı zamanında bize hiç yardım etmedi, şimdi de onu elimizden almak istiyor, diye düşündü.

"Ne hoşuna giderse onu yapacak. Önemli olan gitarı bırakmamasıdır. Orada gitarı solfeje göre çalmasını öğrenecek."

Yaşlı Lucero, oğlunun gitmesine izin vermediğini söylemeye hazırlanırken, bu sözler koltuklarını kabarttı... Babalık gururu bütün gururların üstündedir. Dona Roselia sessizdi, düşüncelere dalmıştı; düşüncelerini görmesinler diye de hemen hemen kapıyordu gözlerini: Lino'nun gitarı içinde deniz kızı saklıydı ve bu kutsal adam onu çalmaya devam ettirmek için gelmişti.

İlkin, dona Leland'ın burada ona biraz müzik öğretmesinin daha iyi olacağını söyledi yavaşça dona Roselia; çünkü Adelaido hastaydı, çocukları yanında olmayınca daha çabuk ölürdü. Çocuklardan daha değerli nesi vardı? Onlar olmayınca insan yeterince yaşadığını hisseder, bu ise ölüme gel demektir. Çocuklar bizim sıcaklığımızdır.

"Evet, Leland ona nota öğretmeye başlayabilir; ama gerekli olan onun gitmesidir."

XIV

"Adelaido Lucero, öleceksin! Bir ayağın çukurda! Hesabını tamamladın!.. Her oğlan çoluk çocuğuyla!.. Roselia yaşlıdır, ne yapılabilir, yaşlıdır!.. Kıyının sıcak romatizması seni bir koşum derisi gibi kemirdi!"

Adelaido Lucero yalnız bırakıldığı vakit bir çocuk gibi hıçkırıyordu. Kaşındı, kaşındı ve kaşındı... Uzun süre kafasını kaşıdı. Sonra onların orada olup olmadıklarına baktı. Ensesini, hafif hafif ovarak ve bin bir güçlükle doğrulttu... Oradaki kimdi?.. La Roselia. İyi, çok iyi, la Roselia... Oğullarından birinin de orada bulunmasını çok isterdi. Bir şeye ihtiyacı olduğu vakit onlardan biri daima yanında olurdu. En şefkatlisi, en küçükleri olan Santo Domingo idi. Küçük Kertenkele, hâlâ "Lagartija" diye çağırırlardı onu. Ama o akşam muz unu fabrikasının açılış törenine gitmişlerdi hepsi de. Tören, derme çatma, geçici bir çatı altında yapılıyordu... Çok beyaz bir ışık veren lambalar altında her taraf kâğıttan çiçekler ve güzel yapraklarla süslenmişti.

Bir buçuk beygir gücündeki bir motorun işlettiği makinelerin hareketini ileten ve bitip tükenmek bilmeyen yılan gibi kayışlar titreşerek makaraları döndürürken, Lester Mead'in elleri, Leland'ın elleri, hepsinin elleri un dolu kapların içine girip çıkıyorlardı.

"Ben öleceğim, Roselia, Adelaido Lucero gerçeği öğrenmeden ölecek! Oğlanlarla ve bu Gosi delisiyle (yaşlı Lucero için bu Lester Mead hikâyesi bir tuzaktı) kurulan ortaklık hakkında bana anlattıklarında, mutlaka bir bit yeniği var... Sana şimdi-

den söylüyorum, Roselia, işin içinde bir şey var mutlaka!.. İşi iyi bildiğim için, söylediğin küçük gelirlerle bütün bunların yapılabileceğine inanamıyorum... Değirmenin yerleştirilmesine dek. Taşın altında bir şeyler var."

"Bütün bulduğu ile birlikte orman ve aşağıya koydukları kısraklar..."

"Hayır, Roselia, bu adam şeytanla bir antlaşma yapmış olmalı. Onu tanıdığımız zamanki halini düşün bir kez. Şey satıyordu... Ne satıyordu o?.. Hiçbir şey. Ama gök gürültüsü gibi, uzaktan kulakları delen bir kahkahası vardı... ha, ha, ha!.. Gece onu nerede yakalarsa orada uyurdu ve şey yerdi, hayır yemezdi; güldürürdü bu beni, çoğu zaman aç kalırdı."

Köyden getirilen bir marimba* değirmende çalıyordu. Avluda, çam yapraklarından bir halı üzerinde birkaç çift dans ediyordu... Mead, Leland'ı kollarına aldı...

Bir vals... Bu adam tarafından sevilmiş olmanın mutluluğunu soluyordu Leland. Onun mutluluğu, kendisini sevilmiş hisseden herhangi başka bir kadının mutluluğundan daha büyüktü. Çünkü o müstesna bir varlık tarafından seviliyordu. Göğsüne iyice yaslandı, yüreğinin yakınmalarına son vermesini istiyordu. Lester de onu, ilk kez dans edilen bir nişanlı gibi, yavaşça sıkıyordu... Leland'ı seviyordu, çünkü Cosi olduğu, keskin ve korkunç derecede trajik kahkahalarını atarak "dikiş için gerekli şeyler" sattığı zamanlar dikkatini çekmişti onun. Karısını öpmek isteğine karşı koyamadı; saçları, kulakları üstünde gezdirdi dudaklarını; sonunda, muz yaprağı yansısını taşıyan, altın renkli, ipek gibi ılık perçeminin üstüne dayadı ağzını. Saçların altında bu sevgili küçükbaşın kemiği vardı. Leland, bu öpücük altında çok güzel hissediyordu kendisini ve herkesin onu böyle, kocasının öpücüğüyle örtülü bir durumda görmesini istiyordu.

* Orta Amerika'nın müzik aleti.

"Harcamıyorlar, Adelaido, sana diyorum ya, harcamıyorlar!.. Hiç kimse kafasını kaldırmıyor. Kazandıklarının tümünü saklıyorlar, arttırdıkları paradan, çok gerekli şeyler için alıyorlar sadece."

"Başkalarına anlat sen bunu. Değirmenin değeri sadece bu üç kuruş değil şüphesiz; kısrakları bir yumurta kabuğuna almadılar herhalde. Fuété'lerin, Jarrin'lerin toprakları, kimseyi bedavaya taşımayan tren paraları. Bunların tümü çok para ister, Roselia; o ruhunu şeytana sattı mutlaka, şeytan veriyor ona. Veriyor, veriyor, taa ki bir gün..."

"Eh, evet, bir şey var!.." diye mırıldandı dona Roselia… "Ama oğlanları nasıl sevdiğini görüyorsun. Onların uğruna yaptıklarını hatırla; Juancho, karısı ve çocukları için yaptıklarını hatırla."

"İyi bir şey bu! İyi bir şey bu!.. Ben ruhumu Tanrıya teslim etmeden önce..."

"Ölmek üzere değilsin, bize maval okuma!"

"Kadın, bırak da konuşayım, ölmeden önce istiyorum ki, oğullarım, şeytanla bir antlaşma yapmadıklarına ve yapmayacaklarına dair haç üstüne yemin etsinler."

"Onlara söyleyeceğim bunu."

"Bugün söyleyebilir misin Roselia?.."

"Bugün şenlikleri var, yemin etmek için buraya gelmelerini söyleyerek rahatsız etmek olmaz. Torunlarını düşün ve şeytanın sözünü etmeyi bırak."

"Peki, onların kazandıkları, onların harcadıkları ya çalınmış paraysa ve günün birinde benim oğullarımı hırsız diye hapse atarlarsa!.."

"Hırsız olmadıkları tanıtlanır."

"Tanıtlanır... Ama soruşturma yapılırken suçlu olarak tutacaklar..."

“Sen bana düşündürücü şeyler söylüyorsun, ben ise düşünmek istemiyorum; eğer böyle olacaksa, şeytanla bir antlaşma yapmaları daha yerinde olurdu.”

“Aman kadınım!..”

“İkisi de olamaz öyleyse; suç sende, beni düşündürüyorsun, dilden daha kötü bir şey yoktur; yaşlıların dili ya tatlıdır ya da zehir gibi acı!”

“Bizi şüpheden kurtaracak kişi Mister Rose olabilir, iyi tanırım onu, kimi zaman buradan geçer, ama ben solmuş bir tatula gibi iki büklümüm. Öyle sanıyorum ki beni üzmemek için günaydın demiyor bana; başımı kaldırmam gerekir çünkü, bu da bana acı verir.”

“Ona sorarsın öyle ise… Lino’nun hikâyesi sırasında bizi görmeye geldi ve ilgilendi.”

“Soracağım ona... Biz analar-babalar göz kulak olmalıyız çocuklarımıza, büyüdükleri zaman bile... Ne hırsız olarak hapse girsinler, ne de ruhlarını şeytana satsınlar... Babaları gibi temiz temiz çalışsınlar, ama toprakları üzerinde özgür olarak, kendi ürünlerini satarak!”

“Ama bunların hepsi sağlandı, yakınılacak bir şey yok.”

“Evet, sağlandı, ama... söyletme beni, Roselia, söyletme beni; sağlandı, ama işin içinde bir hırsızlık olmadığını ya da bir antlaşmanın ürünü olmadığını kim söyleyebilir, hangisinin daha kötü olduğunu bilmiyorum.”

O gece kırlar yeşil renkli küçük küçük noktalarla doluydu; göğün sıcaklığı ortasında muz ağaçları ateş böcekleri biçiminde yeşil gözler fırlatmıştı sanki. Semirames’den bakan iki ihtiyar, ağaçtan büyük bir perdenin ardından şenliğin yansılarını görüyordu... Tepenin ortasına dek tırmanan ağaçlar, değirmenin bulunduğu vadi ile yukarıdan görülen Semirames arasına yayılıyorlardı.

"İşittin mi?" dedi yaşlı Roselia uzun bir sessizlikten sonra "Birisi geliyor galiba?.."

"Bu saatte doktordan başkası olamaz! Eğer oysa ona soracağım, Roselia, bu şüpheyle ölemem!"

Doktorun neşesi Lucero'ları da neşelendirdi. Yaşlı adam yüzünü buruştururken Doktor ellerini, bir örümcek yürüyüşüyle hastanın göğsünün yanlarında, kalbinin çevresinde gezdiriyordu... Pergel biçiminde açtığı parmaklarıyla bir yarım daire çizdi ve ipekli bir mendil yayarak kulağını koydu.

Ama Doktor, Lucero'nun içinden çok dışını dinliyor gibiydi, çünkü kafasını kaldırdı ve sordu:

"Yakınınızda bir marimba mı var?"

"Muz unu değirmeninin açılış töreni kutlanıyor..." dedi dona Roselia; o sırada kocası gömleğinin düğmelerini iliklemekteydi, daha doğrusu kirpiklerini gömleğine iyice yaklaştırıyordu, çünkü uçları küt parmaklarıyla bu küçük sedef düğmeleri iliğe geçirmeyi başaramıyordu bir türlü.

"Doktor, sizin de her vakit söylediğiniz gibi, ben kolay kolay pişmeyen bir ihtiyarım ve kendi kendime soruyorum, şu değirmenin açılış töreni konusunda, acaba işin içinde bir şeyler var mı diye!.."

"Oğullarınız bilecekler onu."

"Onların bir şey bildiği yok; ben onların gözlerini açmak istiyorum; Mister Mead ve olup bitenler bana esrarlı görünüyor..."

Dona Roselia, kuvvetli bir öksürüğe tutulmuş gibi yaptı, yaşlı Lucero'ya pot kırmakta olduğunu anlatmak istiyordu.

"Peki... bildiğim bir şey varsa," diye karşılık verdi doktor. "Tropical Platanera S.A., Birleşik Devletler'in en iyi hafiyelerinden üçünü getirtti buraya, ama onlar da Lester Mead esrarını çözemediler. Serüvenci bir adam mı? Kooperatif uzmanı

mı? Yoksa kafadan kontak biri mi?.. Anlaşılamadı. Yalnız, don Adelaido, herkesin sempatisini ve saygısını elde etmeyi bildi bu adam."

"Son derece yardımsever bir insan!.." diye haykırdı dona Roselia.

"Bana kalırsa şeytanla bir antlaşma yapmış."

"Tek bilinen şey, burada olsun, başka yerlerde olsun daima muz ekicileri arasında yaşadığıdır."

"Oturunuz doktor…"

"Teşekkür ederim bayan, gideceğim... Geçen gün konuştum onunla, ekonomik sisteminin anahtarlarını verdi bana. San Jacinto'nun Yerlileri öteki kıyıya inip muz fidanlıklarında çalışıyorlar ve hepsi kendi evlerine rengin olarak dönüyorlar; buna karşılık, buralara yerleşmiş Avrupalılar, kafaları kahramanca düşlerle dolu olarak geliyorlar ve dönmüyorlar... ya da dönseler bile bunlar toplumsal döküntüler... San Jacinto Yerlilerinin tutumunu düşünün, şeytanı değil!"

Sonuncu hastalığı çok uzun sürdü. Bir gün, değirmeni göstermeye götürdüler onu. Muz ununu hiç görmemişti. Ak, altın una ellerini daldırdı. Biraz dudaklarına götürmelerini istedi, tattı ya da daha çok öptü onu. Muz unu, Tropikal Tanrıların unu... Sonra ona, dış satım için hazırlanmış, ağırlıklarına göre çeşitli boylarda kutuları ve etiketleri gösterdiler.

XV

Bastiancito Cojubul'ün karısı, Mead'lerin evinin bakımını üstüne aldı. Onlar birkaç hafta için orada bulunmayacaklardı. Ev taşların altına varıncaya dek araştırılabilirdi şimdi. "Ne yazık ki kalkamıyorum, gücüm yok..." diyordu Adelaido Lucero; kendi kendine telkin etmesine rağmen kuşkularını dağıtamıyordu bir türlü... O günlerden birinde Semirames'teki odasına girildiği vakit, sineklerle kaplı bir böceğe dönüşmüş olarak ölü buldular onu. Cenaze için gece oturumu. Dokuz günler... Dona Roselia karaya dayanamadı. Kıyıda yas kıyafeti yakar insanı ve onun dediğine göre yas için yaşlılık yeterlidir. Yaşlılık hayatın yasıdır. İnsan kendi içindeki bütün ölenler için yaşlanır. Nisan ve mayıs aylarının sınırsız korları yakar insanı. Sonra yağmur gelirdi. Ama bu yıl, şimdiye dek bir damla düşmemişti. Nihayet kuşların kanadından dökülürcesine sağanaklar başladı. Bir sağanak ve ardından her şeyi kurutan güneş, toprağı pişmemiş tuğla haline getiriyordu. Bunlar, öyle, oturulup da yağışına bakılan, birden tufan gibi gelip geçici yağmurlardan değildi; uyurken yağıyordu, uyanılıyor gene yağıyordu, yeniden yatılıyor o hep yağıyordu...

Evin soğuk boşluğunda kalan Adelaido'nun cesedini biraz olsun unutabilmek için, Roselia, Mead'lerin evine iniyordu... Ağaç gövdelerinden yapılmış tuhaf bir konuttu bu. Kendi dillerinde "bungalow" diyorlardı. Bir bahçeyle çevriliydi. Roselia'ya göre bu bir bahçe değil, ama iyi bakımlı çimenlik şeritleriydi. Bastiancito'nun karısı ona karşı çok nazik davranıyordu... Günlük kıyafeti içinde ve bir dul ananın kederli yüzüyle gelir

gelmez ona çikolata ikram ediyordu. Bu yabancı çikolata pek tatlıydı. Kendi yurtlarında yapılan kötüydü, sadece şekerden yapılırdı çünkü. İçinde çok az kakao bulunurdu... Oğullarından birinin söylediğine bakılırsa, Lester Mead gitmeden önce, kakao tarımını genişletmek amacıyla yeni topraklar satın almıştı. Kakao yetiştirmek, kahve ve muz yetiştirmekten daha çok kazanç getirecek bir tarımdı.

"Oğullarımın bu denli zengin olacaklarını hiç aklımdan geçirmemiştim!.." diye düşündü Roselia sıcak çikolatasını içerken. Saat öğleden sonra ikiydi. O, Tanrıdan, oğullarının çalışkan olmalarını istemişti ama zengin olmalarını değil. Zenginlik insanlara her çeşit mutsuzluğu, her çeşit üzüntüyü getirir. Hele katı bir yüreğe sahip olmak en büyük mutsuzluktur. Ne var ki, şans şanstır işte; nasıl ki başkaları, hayatlarını daima imrenmekle geçiriyorlarsa, onlar da zengin olmak için doğmuşlardı demek.

Leland Foster, ilk kocasıyla birlikte tatilini geçirmek üzere Tropical Platanera S.A.'nın fidanlıklarına geldiğinden bu yana, bir yere gittiğini hatırlamıyordu. Başkente bile gitmemişti; hele Kuzey Amerika'ya hiç. Uzun yıllar önce, bir seferinde bavullarını hazırlamıştı, ama o sırada Lester döndüğünden hiçbir yere kıpırdayamamıştı… Tren sinirlerini bozuyordu. Mead onu otomobille götürmeye karar verdi. Otomobili, revizyondan geçirilmesi ve boyanması için, bir garaja bırakacaklar ve uçakla yola devam edeceklerdi. Böylece dönüşlerinde yepyeni bulacaklardı onu.

Dostları onların seyahatte olduklarını öğrendikleri vakit şaşıracaklardı, özellikle Leland için; çünkü Mead serserinin biriydi onların gözünde. İlk kez böyle uzun bir uçak yolculuğu yapıyorlardı. Leland, az çok insan içine çıkılabilir bir elbise, bir şapka, bir çanta, ayakkabılar alacak ve pırıl pırıl parlayan ışıklı kente şöyle bir göz atabilecek kadar bir zaman bulabildi.

Yüksek otel odasından bakınca, başka bir dünyada olduğu izlenimini verdi bu kent ona.

Ama birkaç saatlik uçuştan sonra bambaşka bir dünyada bulunuyordu şimdi. New York'un pis pis demir kokan havası içinde. Kaç yıl var ki, New York'a gelmemişti hiç... Prenslere yaraşır konutundaki büyük bir ayna önünde başını salladı. New York dolaylarının güzel bir yerinde Mead'in dostlarının evi. Leland, yemek salonuna girdiği vakit Mead, gazeteleri ve bazı mesajları okuyarak onu beklemekteydi. Kitaplığa sokuldu ve Shakespeare'in *The Taming of the Shrew* adlı eserini aldı... Yemek salonuna girerken altın yeşili saçları, kızarmış ekmek kabuğundan bademler gibi gözleri, beyaz güzelliği, bütün varlığı gülüyordu.

"Ne zaman Shakespeare'i okusam, Perillan'ın başına gelenlerin benim de başıma geleceğini kabul etmem."

"Perillan'ın başına gelen benim de başıma geliyor. Avukatlarım beni görmek istiyorlar."

"Bir mirasa kondun mutlaka!.."

"Ne olursa olsun, öteki otomobili alacaksın!"

"Hangi otomobili dük hazretleri?.."

"Bu insanların senin emrine verdiklerini!"

"Hangi insanlar? Ben kimseyi görmedim. Buraya geldiğimden beri sadece portrelere bakıyorum."

"Dostlarım, ev sahipleri, Avrupa'nın herhangi bir yerinden mülklerini vekillerle yönetenler."

Avukatlar, Lester Mead'i bekliyorlardı... İkiz kardeştiler bu avukatlar. Yan yana oldukları vakit ikisini birbirinden ayırt etmek imkânsızdı... Onun için Mead, Alfred adındakini Alfred, Robert adındakini Robert diye selamlamaktan büyük bir sevinç duydu... Bunlar ünlü avukatlar Alfred ve Robert Dosvrell'lerdi.

İlk selamlaşmalardan sonra, Mead bir masanın önüne oturdu. Çok büyük bir masaydı bu... Özel olarak iki kişi için

yaptırılmıştı. Tek kişiden farklı olmayan iki kişi için... Fiziksel benzerliklerinden başka bütün işlerinde, zevklerinde, her şeyde özdeş olan iki kişi.

"Hissedarlarımız!" dedi… Robert Doswell, "sizin denemenizin sonuçlarını öğrenince kaygılandılar. Hemen bugün öğleden sonra, bir toplantıya çağırabiliriz onları."

Alfred konuşurken –yok, konuşan Robert'tı– Robert konuşurken Alfred bir not defteri çıkardı ve yazmaya hazırlandı.

"Hemen bugün öğleden sonra toplanabilmemiz çok uygun olacak!" diye karşılık verdi Mead. "Sadece saatini öğrenmek isterdim."

"İşte!" dedi Alfred Doswell yazarken… "Öğleden sonra saat dörtte."

"Kabul..."

"Yalnız bir dakika bekleyiniz, Bay Stoner!" –Mead, gerçek adıyla çağrıldığını duyunca bir şaşkınlık hissetti–, "Washington'a telefon edeceğiz… Çünkü bizim grubun hissedarları sizin raporunuzun okunmasında bir devlet temsilcisinin de hazır bulunmasını istiyorlar!"

"Peki, bu arada karıma telefon edeyim, belki daha çıkmamıştır, yeni kararı bildireceğim ona!"

"Öğleden sonra saat dörtte, Bay Stoner!" dedi avukatlardan biri, ama bu kez, ikisinden hangisinin Alfred, hangisinin Robert olduğunu kestiremedi Mead.

Rapor pek acı olmasına rağmen hafifçe mizah havasına da bürünmüştü. Eski bakır rengindeki elbisesi ile Lester Stoner, öğleden sonra dördü bir geçe konuşmaya başladı. Hissedarlar derin koltuklara gömülmüşlerdi... Washington'dan bir devlet temsilcisi de gelmişti: Yüzündeki deniz kurdu tüyleriyle ak saçlı sert bir adamdı.

"Şimdi, benim de mensubu bulunmak şerefine sahip olduğum Tropical Platanera S.A."nın hangi yöntemleri kullandığı-

nı öğrenmiş bulunuyorsunuz!..” diye sonuca bağladı Stoner… “Madrabazlıklar, esir ticareti, kölelik olarak kabul edilen siyasetin bize verdiği duruma bir şeref denilebilirse... Yolu değiştirmek ödevi size düşer. Eğer işimizi ve saygınlığımızı kesinlikle yitirmek istemiyorsak, tropikal bölgelerde bu tarzda hareket etmeye devam edilemez. Uygulama tanıtlıyor ki, eğer biz oralara dalavereli işlerden uzak kalarak gidersek, bu ulusların rahatı için elbirliğiyle çalışırsak –şimdiki kazancımızdan bir sent bile feda etmeksizin, hatta belki de çoğaltarak– onlar bize karşı düşman olarak değil, dost olarak davranacaklardır. Biz namusluca hareket etmiyoruz ve topraklarında iş gördüğümüz ülkelerin yasalarına saygı göstermiyoruz. Bize kötülük etmek istemiyorlar... Çünkü biz Kuzey Amerikalıyız, ama kötü Kuzey Amerikalılar. Erinç içinde yaşamak için topraklarını eken bu insanların umudunu her gün biraz daha yok etmek korkunç bir şeydir... Bu insanlar bize karşı savaşıyorlar, çünkü biz zorluyoruz savaşa onları... Namuslu bir endüstri ve ticareti içine alan yasaya uygun ve yöntemli bir plan üzerinde hareket etmesini bilemedik... Dolar gücüne sahip olduğumuz için her şeyi meşru sanıyoruz. Ama günün birinde, dünyanın tutumu bize karşıt bir hal alacak olursa, bu ulusların, müfettişlerimizin her gün reddettikleri muz hevenkleriyle birlikte çoğalan kinleri bize göz açtırmayacaktır; buna inanıyorum, iddia ediyorum ve destekliyorum.”

Lester birkaç yudum su içti ve raporuna devam etti:

“Bu insanlar bizden bıkmaya başlıyorlar ve biz de onlardan bıkmış durumdayız... Eğer incitilmişsek, biz de bagajlarımızı ve silahlarımızı toplayarak fidanlıkları bırakır, başka yerlere gideriz gibilerden tehditler onları heyecanlandırmıyor artık. Bizimle birlikte, işleri o denli kötü gidiyor ki; biz olmasak da bundan daha kötü olamazlar... Bundan başka iklim de bize karşı duruyor... Tarım kurumlarımızla birlikte, ülkemi-

ze yakın kalarak başka nereye gidebiliriz?.. Hiçbir yere... Bizi savunan basın saygınlığını yitirdi, bizim servisimizde çalışan yasa adamları, yargıçlardan daha çok polislerdir. Satış sistemlerimizle kimilerini tutsaklar haline getiriyoruz, kimilerinin de ahlakını bozuyoruz şarap fıçılarımızla... Doymak bilmeyen tekellerimizle yerli ekonomiyi yıkıyoruz. Sonra bunların tümünü uygarlık yararına yaptığımızı ileri sürüyoruz. Donatım biçimi altında getirdiğimiz uygarlık, insanlara sıtmadan ölmek yararını vereceği yerde viski ve soda, rom ya da rakı içinde yavaş yavaş ölmeyi hazırlıyor. Diplomatik reklamımızda savunduklarımızı, gerçek bir insan olarak da savunmalıyız."

Stoner bardağında kalan suyu boşalttı, dudakları ateşliydi, raporuna devam etti:

"Benim düşüncelerim bir yana, toptan rakamlar tanıtlıyor ki, işçilerin emeğini sömürmeden, özel ekicileri yıkmadan, rakiplerimizi öldürmeden de iyinin iyisi sonuçlar elde edebileceğiz. Vekillerim bu rakamları sayın hissedarlara sunmaya hazırdırlar."

Sanki bütün topluma duyurmak istercesine sesini yükseltti:

"İşin en sıkıntılı yanı, bugün kumpanyayı kazanç uğruna her şeyi feda eden bir politikayla yönetenlerin yerine, çok geniş para gücümüzü, günden güne elimizden kaçırmakta olduğumuz dengeli bir politikayla teminat altında kullanabilecek yetkilileri getirebilmektir... Kârları azaltmaksızın, geleceği koruyacak bir politikayı candan dilerim. Bu politika değişikliğini sizler hiç düşünmediniz. Öbür hissedarlar da düşünmediler, çünkü aşağıda olup bitenlerden habersizsiniz... O halde, olayların gerçeğini bilmeyenler arasından, mümkün olduğu kadar çabuk yeni yandaşlar toplayalım ve çoğunluk bizde olduğu vakit..."

New York'un merkezinden kırlara doğru giden otoyollardan biri üzerinde lüks otomobil sessizce kayıyordu... Arabayı çok hızlı süren kocasının yanında oturan Leland, onu daha iyi

görebilmek için kapıya doğru yaslanarak başını çevirdi ve meydan okuyan bir bakışla:

"Seninle dosdoğru konuşmam gerek, düşündüklerimi bilmelisin... Evet... Bilmen daha iyi olacak... Seni üzerine yerleştirdiğim kaide çöktü. O kadar büyük bir ikiyüzlülük içindesin ki, sana bir gün daha, hatta bir dakika daha nasıl katlanacağımı bilmiyorum... Fidanlıklarda, rençperlerle birlikte toprak üzerinde bile uyuduğun olurdu... Orada gereğinden çok harcamalar yapılmazdı... Sadece yersiz harcamalar mı?.. Gereklileri bile... Lüks yoktu... Karısına aldığı ipekli kumaş için Macario'ya kızmıştın... Bütün bunlar o zavallı bilgisiz insanların gözünde şey görünmek... bir zirzop görünmek içindi!.."

Kentin yansıyan ışıkları büyük bir kuyruklu yıldızın kuyruğu gibi yayılıyordu kırda. Kocasının susuşuyla yaralanan Leland gözyaşlarını tutarak sustu. Onur kırıcı sözlerine rağmen onun ne yüzünün bir tek kası kımıldamış, ne de otoyolun kül renkli saçağına diktiği gözlerinin yeşili oynamıştı...

Uzun bir sessizlikten sonra Lester başını çevirmeden konuştu:

"İkisinden hangisini, fidanlıkların püritenini mi, yoksa New York'un monden adamını mı yeğ tuttuğunu öğrenmek mümkün olacak mı acaba?.."

"Utanmazın birisin!.."

Lester yeniden sustu, Leland kendisini tutamadı daha fazla, iri gözyaşları yanaklarından akıyordu hızlı hızlı... Kımıldamadan ağladı, bu uzun ve sessiz otomobilin makine parçalarından biriydi sanki. Gözyaşlarını silmek için dantelli küçük mendilini çıkardığı vakit anladı Lester onun ağladığını.

"Kimi harcamalar savurganlık gibi görünüyorlarsa da, ihtiyacımız olan krediyi bankacılardan koparmak için yapıldığı düşünülürse, öyle olmadığı anlaşılır. Uzun vadeli bir kredi,

muz endüstrisinin ve o ülkelere özgü başka tarımların geliştirilmesinde çok işimize yarayacak."

Leland başını kaldırdı. Gözyaşlarıyla ıslanmış gözleri ışıktan küçük iki noktaydı... Hemen hemen mırıldanır gibi konuştu:

"Bağışla beni Lester, zavallı bir budalayım ben... Büyük kent dengemi kaybettirdi bana. New York'u, düşlerimde yaşattığım New York gibi bulmamanın yıkıntısı içindeyim... İç bulantısına varıncaya dek insani güçleri yıpratmak için yaratılmışa benzeyen bir kentle karşılaşmak... Hepimizi parçalayıp yemek için... Hiçbir manevi anlam taşımayan dev çirkinlik!.." Ve ona doğru sokularak: "Sevgilim, Tanrısalsın sen; monden adam rolünle, dünyadan elini eteğini çekmiş papaz rolünü ve büyük kentin bankacısı rolünle tropikal bölgenin ekicisi rolünü aynı derecede iyi oynuyorsun; hangi rol içinde daha iyi olduğunu bilmiyorum; bana kalırsa hepsinde iyisin, çünkü hepsinde başarılısın; onun içindir ki, bir aralık çok acı çektim... Sevgilim... İçimde yaşattığım erkeği yıkacağından korktum!.. İstediği her şeyi en sağlam şekilde yapacak araçları olan erkeği..."

"Buradan gideceğiz, ben de istiyorum gitmeyi; kaçmadan önce gün sayan bir tutsak gibiyim. Orada, denizler, dağlar, volkanlar, göller, meyve kokulu uçsuz bucaksız nehirler var; buna karşılık burada, doğumlarından ölümlerine dek, pis kokulu, kül renkli bürolara kapatılmış binlerce insan!.."

Lester Mead hem veda etmek, hem de bazı önemli kâğıtları imzalamak için bürolarına gittiğinde, ikiz avukatlar Mead'e, iki ayna önünde tek bireyin çift yüzünü gösterdiler yeniden; Alfred ile Robert, Robert ile Alfred... Yarım milyon dolarlık bir krediyi tek bir imzası karşılığında verdiler ona... Biricik mirasçısı, karısı Leland Foster'dı, o olmadığı takdirde "Mead-Cojubul-Lucero-Ayuc Gaitan" ortaklığı.

Leland, avukatların yazıhanesine girdiği vakit hepsi birden ayağa kalktılar.

"Paketler içinde kaldım... Yolculuğa çıkmadan önce mutlaka unutulan bir şeyler vardır, son anda ufak tefek şeyler satın alınır hep..."

Ve özür dilemelerden sonra kocasına dönerek:

"Geç kalmadık değil mi?.."

Avukat Doswell'ler onu selamlamak ve elini öpmek için eğildiler, Lester Mead'in, onlara göre Lester Stoner'ın da elini sıktılar. Kapı, az sonra, karı kocanın ardından, açıldığı gibi otomatik olarak kapandı.

"Avukatlarınla anlaşmak için nasıl uyuşuyorsun bilmiyorum, hangisi birisi, hangisi ötekisi?"

"Bu nedenle, ancak ikisi beraber oldukları vakit görüyorum onları; bir buluşma kararlaştırmak için ikisini birden çağırıyorum telefona. Bugüne değin, müşterileri arasında, yazıhanelerine girerken onlara kendi adlarıyla hitap etmekte rekoru ben kırdım!"

"Gün bir türlü görünmeyecek, yarın gitmeyecekmişim gibi geliyor bana. Ancak milyoner olursam yaşayabileceğim burada."

"Zaten öylesin..."

"O halde kalıyorum."

"Tropical Platanera S.A.'nın en güçlü hissedarlarından birinin mirasçısısın. Senin aylığın... istediğin kadar rakam koy... Yüz bin doların altında değildir."

"Milyoner olacağım, çünkü 'Mead-Cojubul-Lucero-Ayuc Gaitan' ortaklığı Tropicaltanera'yı silip süpürecek ve o zaman umarım ki, bizim hisse senetlerimiz en güçlüleri olacaklardır…"

"Gitmeden önce yapacağın tek şey Shakespeare cildini yerine koymak olmalıdır. Daha zamanı geçmedi."

Ve araba, evin gölgeliklerle dolu bahçesinde ilerlerken "daha zamanı geçmedi" diye tekrarlayan Mead'in kahkahası işitildi.

Leland, salonlarda yakılmış ışıkların bolluğuna, merdivenlere, kemerlere, çardaklı yollara ve ona saray gibi görünen binanın eklentilerine hayranlıkla baktı.

"Dostların gelmiş. Hoş bir sürpriz bu benim için. Onları tanımadan gitmek istemezdim. Daha erken gelmeliydik. Onlarla kalacak zamanımız olurdu."

Leland otomobilden inerken hızlı hızlı söylüyordu bu sözleri.

Gece elbiseleri giymiş kadınlarla smokin giymiş erkeklerden bir grup onlara hoş geldin demek için yaklaştılar. Tuhaf olan şey, Mead'i Stoner diye çağırmalarıydı. Leland bir yanlışlık var sandı ve kocasından, Bay ve Bayan Stoner değil, Bay ve Bayan Mead olduklarını onlara söylemesini istedi

İkiz avukatları da oradakiler arasında görünce, büsbütün şaşırdı. Gece toplantısı, ikili tedirginlikten dolayı hoşuna gitmiyordu: hem kendisine yapılan iltifatlar, hem de kocasını bir başkası yerine koymaları canını sıkıyordu... Sonradan gerçeği öğrendiği vakit, Leland'da büyük bir çöküntü oldu. Kocasının birkaç saat önce şaka yollu söylediği gibi 'milyoner'di demek. Ama bulutların gülüşler içinde dağılması için bir kadeh şampanya yetti. Alfred ve Robert Doswell'leri tanımakta çektiği güçlüğü söyleyerek onlarla birlikte gülüyordu, şimdi dost olmuşlardı; kumpanyanın para politikasını değiştirmek tasarısında Stoner'e yardım eden ve Tropical Platanera S.A.'nın en titiz ortakları olan hissedarlarla birlikte gülüyordu; onu çok sevimli bulan ve kutlayan kadınlarla birlikte gülüyordu. Hatta devletin çok önemli bir temsilcisi olan adamı bile, kocasının Cosi'ye dönüşmüş halini anlatarak, güldürüyordu. "Dikiş için ne gerekliyse var" diyerek ve Cosi'nin o zamanlar attığı ve kendisinin hâlâ kulaklarında çınlayan, sıcak su fıskiyesinden dökülür gibi akan "Ha, ha, ha, ha!.."larını atarak gülüyordu.

Lester onu terasa götürdü. Bir kadeh şampanya mı, yoksa duyduğu haz mı başını döndürmüştü?

Cevap vermedi kocasına, kollarını boynuna doladı, onu öptü ve:

"Seninle sarhoşum ben!.." dedi. Salondaki orkestra Leland'ın sevdiği parçaları çalıyordu. Biraz dans ettikten sonra yeniden terasa geldiler, Leland gülmüyordu artık.

"Ağlıyorum!.." diye mırıldandı. Yüzü gözyaşlarıyla sırılsıklamdı.

Yalnız kaldılar. Konuklar gözden kaybolmuşlardı, ne denli dost olurlarsa olsunlar, cennette yaşayan bir çiftin yalnız kalması gerektiği anda ortadan çekilen yabancılar gibi...

Kumpanyadaki hisse senetlerinin değerleri, ağırlıklarınca altın eden konuklar yok oldular.

Sessizlik içinde müzik işitiliyordu; çalmakta devam ettiği için değil, ama hâlâ kulaklarında kaldığı için. Leland, Stoner'in ellerini bıraktı ve bahçeye kaçtı.

"Nereye gidiyorsun?.." diye sordu Lester.

"Yoksul Mead'in beni beklediği yere!"

"Bahçede değil o, ama burada, Shakespeare'in eseri içinde, seni bekliyor..."

Leland, oyuncu rolünden yoksun bırakıldığını hissetti...

"Perillan!" diye tekrarladı. Perillan'ı düşlemeyi bırakıyor, ellerini kocasının yüzü, gözleri üzerinde gezdirerek okşuyordu onu: "Ya da bunun gerçek olduğunu düşleyelim!.."

Konuklar gitmemişlerdi. Kabak kafalı bir Yahudi, keçisakallı yaşlı bir ortağa, Stoner'in milyoner hayattan sıkıldığı için muz fidanlıklarındaki serüvene nasıl atıldığını anlatıyordu.

Yavaş yavaş aklını başına topladı Leland... Gülmüştü, ağlamıştı, koşarak bahçeye çıkmıştı. İkiz avukatlarla birlikte konuklar çevresinde toplandılar... Elinde bir yüzük tutuyordu, ona sadece bakmakla yetinmiyor, eliyle dokunuyordu... Bir zümrüt değildi bu. Lester Mead'in gözlerinden bir parçaydı... Kocası, onun için Lester Mead olmakta devam ediyordu.

Konuklar yeniden gittiler ya da şimdi gidiyorlardı henüz. Bu kez daha sakindi Leland, öpmeleri için elini uzatıyordu onlara. Şimdi gerçekten gidiyorlardı konuklar...

"Evet, sevgilim, Lester Stoner, New York'ta, bu evde kalıyor ve Lester Mead seninle birlikte fidanlıklara gidiyor."

"Sana bir şey dememi ister misin?.."

"Sevgilim, istediğin her şeyi söyle bana..."

"Benim yeğ tuttuğum Lester Mead'dir. Lester Stoner, kendisine züğürt olmak lüksü vermeyen milyonerdir; Waldorf Astoria'nın, yatın, yarış atlarının, satın alınan kadınların milyoneri... bakara ile ruletin milyoneri... hakları yenen insanların teri... Ahtapot saldırısıyla iş gördüğü ülkelerde hükümetleri kendi hizmetinde tutmak için kurulan politik düzenlerin milyoneri... ben milyoner Lester Mead'i yeğ tutarım, üretici kooperatifleri düzenleyen, küçük bir muz unu değirmeni kuran ve milyoner olmasına rağmen Tanrının bir lütfuyla aşkı bulan milyoneri."

"Evet, sevgilim, Lester Stoner New York'ta, bu evde kalıyor ve ben, fidanlıklarda kahkaha atan delimi, basit bir işçi olan milyonerimi buluyorum yeniden..."

"Gelirlerimi nereye harcayacağımı bilemediğim zamanlar çok canım sıkılıyordu; çünkü hiçbir şey bana en küçük bir heyecan vermiyordu; o zaman avukatlarım ve bazı hissedarlarla anlaşarak, kumpanyanın iş gördüğü tropikal bölgelerdeki koşullar üzerinde bu araştırma çalışmasına girişmeye karar verdim ve mutsuzluk... hayır, mutsuzluk değil... Mutluluk şurada ki, buralarda yaşayamayacağım artık, 'ava giden avlanır' hesabı..."

"Avlanmak değil, evlenerek tuzağa düşmek!"

"Yatalım, çünkü yarın erkenden yola çıkmak gerekiyor."

"Ama ilkin, her şeyin düzenli olması için *The Taming of the Shrew*'yu yerine koyalım."

XVI

Cırılçıplak, kahredici bir güneş... Örümcekler, toprak altında yanmamak için, taşlar arasından birer birer değil, yüzer yüzer değil, ama binlerce ve binlerce birden, sonu gelmez bir kaynaşma içinde fırlıyorlardı dışarı. Gece gündüz yanan gerçek bir fırın sanki. Tek damla su yok... Derileri kuruyan, boğazları kuruyan insanlar soluyarak bakıyorlardı gökyüzüne... Göğün masmavi karanlıkları daha da kırıyordu umutlarını... Sıcaktan ve susuzluktan güçleri tükenen hayvanlar, çamaşır paketleri gibi kıvrılıyorlardı kendi üzerlerine. Ateşsiz alevlerden bir kor içindeki ağaçlar ve susuzluğunu gidermek için toprağın daha derinine inmeye çabalayan muz ağaçları... Le Chama önceden hazırladığı kireç kovalarını çıkardı ve mezarlığa doğru yöneldi... Ufkun görünen çizgisine dek, ondan başka hiç kimse yoktu dümdüz alanda... Elindeki kireç kovalarıyla, tek başına, adım adım yürüyordu. Toprağın çatırtısı duyuluyor derinlerden... 9 Mart'ın bu öğle saatinden yararlanması gerekiyordu. Mezarlığa girdiği görüldü, yapayalnız... Sadece, yan gömülmüş ölüler, ateşten elleriyle yakalayabilirlerdi onu, çünkü toprak fırın gibiydi ve ölüler dirilerin sıcaklığına sahipti... Sıcak kemiklerden mezarlık... Kırmızımtırak yeşil sinekler, eski tüy renkli otların üzerinde, vınlayan vantilatörler gibi uçuşuyorlardı...

Yapayalnız... O denli yalnız ki ölüler konuşabilirlerdi onunla... Ağaç kabuğu rengindeki elbiselerine sarılmış gövdesi kısacık. Yağmurdan kabarmış paçavraların ipliklerine yapışan toz bulutları onları katılaştırmış, bitkisel püsküller haline getir-

miş... Yakasız ceketi boynuna dek kapalı. Yüzünün iki yanından fışkıran saç yumakları şarbon kabarcığını andırıyor.

Daha iyi görebilmek için, buruşukluklar arasına gömülü gözlerini açarken büyük bir çaba harcıyordu; göz kapakları buruşukluktan başka bir şey değildi; alnı, kulakları, elleri, parmakları, ayakları hep buruşuktu.

"Sugusan, sugusan, sugusan!.."

Le Chama mezarlığa girerken bu sözcüğü tekrarlıyordu... Kovanın içindeki kireç suları yollara ve Chama'nın ayaklarına sıçrıyordu. İri iri damlalar yayılıveriyordu; iri ak damlalar...

Girişteki mezarları ağır adımlarının ardında bıraktı...

"Sugusan, sugusan, sugusan!.."

Karşıdaki mezarların ardında olan öbür mezarları ardında bıraktı...

"Sugusan, sugusan, sugusan!"

Geçtiği mezarların ardında bulunan mezarları da ardında bıraktı...

"Sugusan, sugusan, sugusan!.."

Buruşuk maskesinin üzüntülü görünümü, yavaş yavaş sevince dönüşmeye başladı. Mantar biçiminde bir şapkayla örtülü olan kafasını biraz daha yukarı kaldırdı... Çünkü iyice görmek için göz kapaklarını açamıyordu bir türlü. Taşlık bir yere kadar kaydı. Kireç kovalarını yere bırakıp çömeldi. Nedenini Tanrı bilir, uzun süre bekledi.

Bir işaret, bir belirti...

"Sugusan, sugusan, sugusan!.."

Le Chama gözlerini kapamıştı ama uyumuyordu... Elektrik çarpması gibi bir sarsıntı onu aniden ayağa kaldırdı. Taze toprakla yeni örtülmüş, yepyeni tahta haçı iyi yazılmış bir mezardan bir ölüyü çekip çıkardı... Korkunç bir bıçak darbesiyle başını gövdesinden ayırıp kireç kovasına attı. Sonra aynı yoldan geri döndü; yapayalnız...

"Sugusan, sugusan, sugusan..."

İki kireç kovasıyla birlikte yapayalnız; bir de Hermenegilo Puac'ın başı!..

Le Chama evine dönünce, Rito Perraj ölünün kafasını kireç kovasından çıkardı... Pis kokulu, ağır ve soğuk kireçle bembeyaz kaplı; morumsu dudakları arasından görünen dişleri sağlam ve tane tane... Ve yeniden kovaya koydu onu. Ay çıktığı vakit, Puac'ın başını, güneşin doğduğu yana yöneltilmiş bir durumda, akbaba tüylerinden bir şilte üzerinde bırakarak denize doğru gidecekti.

Adımlarını, ikişer ikişer, üçer üçer, beşer beşer, onar onar atarak denize dek yürüdü... "Rancho"sunun ağaçtan çatalları onun kolları, kemikleriydi... "Rancho"sunun temel taşları da ayakları. Sonra denizden döndü...

Yel, bir "Rancho"yu alıp götürdü diyorlardı insanlar ve hepsi de saklanıyorlardı, çünkü rüzgâr kuvvetli esiyordu; gittikçe daha kuvvetli... Kırıp geçirici bir rüzgâr... Kasırga...

Hermenegilo Puac ölmüştü... Çünkü kime karşı savunacağını bilemeyen yüreği felce uğramıştı. İşte bunun için ölmüştü Hermenegilo Puac!.. Savaşacağı bir insan yoktu, çünkü müdürü öldürmeye karar verdiği vakit birisi ona şöyle demişti:

"Bu müdürü öldürürsen, onun yerine başka bir müdür koyacaklar; onu da öldürürsen, onun da yerine birkaç müdür koyacaklar!.."

Ne yapacağını bilmeden, tırnaklarını nasırlı ellerinin içine gömdü... Şikago'ya yazmak gerekiyordu... Son söz oradaki ünlü kişilerdeydi. Hermenegilo Puac, Şikago'nun nerede bulunduğunu bilmiyordu. Ama kurtulamadığı yıkımdan kaçmak için gidip öğrenebilirdi nerede bulunduğunu!..

"Bu ünlü kişiler kimlerdir?.." diye sordu. Hepsi de biliyor gibiydiler, ama hiçbir şeyi gözlerinde canlandıramıyorlardı. Şikago... Oradaki ünlü kişiler... Efendiler...

Günün birinde meyveleriyle baş başa kaldı, orta boylu bir insandan daha büyük olan muz hevenkleriyle... Satın almamışlardı... Ağladı ve şöyle dedi sadece:

Gringo'lar, orospu çocukları... bizi eziyorlar, dövüşemiyoruz, öldüremiyoruz, öç alamazsam kendimi asarım!.."

Ve bu kararsız isteğe karşı koysun diye, le Chama, Rito Perraj'ı, görmeye gitti. Le Chama hayatını istedi ondan ve o, Hermenegilo Puac hayatını verdi ona; le Chama başını istedi ondan ve o, Hermenegilo Puac başını verdi ona; her şeyini verirdi, yeter ki öcü alınsın!..

Hiçbir şeyi ayakta bırakmayan bir güç. Hermenegilo Puac'ın istediği buydu... Alttan esecek bir rüzgâr... Değişmeyen, güçlü, daha güçlü, gittikçe daha güçlü ve daha aşağıdan, Tropicaltanera'nın muz ağaçlarını köklerinden söken, onları ebediyen söküp atan, dişlerini toprağa batıran bir rüzgâr... Kirli, acı, her şeyi, ölüleri bile topraktan çekip çıkaran bir rüzgâr... Hermenegilo Puac, ölü yüreğinin ve kesik başının yalvarışı ile bunu istiyordu Rito Perraj'dan. Her şeyin şekli değiştirilecek miydi?.. Değiştirilecekti. Demiryolunun rayları yılanlar gibi kımıldayacaklardı. Hiçbir şey yerinde kalmayacaktı. Zavallı bitkisel direnç, doğaüstünün kudurmuş güçlerinden birisi ve insanın yıkıcı iradesinin büyüsü karşısında yıkılmış olacaktı. Bunu istiyordu Hermenegilo Puac. Hermenegilo Puac'ın Rito Perraj'dan istemesi üzerine, hava zelzelelerinin kuru deniz baskınının kasırgası halinde, çığ zincirinden, boşanacaktı... Kasırganın akışkan ve taşlı esintilerini parmaklarıyla çekip çeviriyordu Rito Perraj.

O gece... Ondan sonraki gün... İkinci gece... İkinci gün... Üçüncü gece... Üçüncü gün. Raylar üzerinde duran vagonlar ellerinde olmadan kımıldamaya, raylarından çıkmaya başladılar... Böğüren hayvanlar kapalı oldukları yerlerden hava hortu-

mu halinde çıktılar. Raylarından çıkan lokomotifler sürülerin içine girdiler. Yavaş yavaş evler temellerinden ayrılmaya başladı... İşte, esen rüzgârın gücü böyleydi... Su çeken çarkların kanatları ışıksız yıldızlar gibi uçuşuyorlardı. Demir kuleler parçalanıyordu. Telgraf direkleri bir darbede devriliyordu... Muz fidanlıklarında hiçbir şey ayakta kalmamıştı; ezik, kımıltısız bitkisel bir sefalete dönüşmüş olarak hepsi yerlere serilmişti.

Kasırganın yeni madeni Le Chama Rito Perraj'ın ellerinde kılıçlardan bir toz gibi kudurganlıkla esiyordu... Köklerinden sökülen, gövdeleri kırılan muz ağaçlarına, hava girdaplarına dönüşen deniz saldırdı... Kasırga; evleri, hayvanları, trenleri, önüne gelen her şeyi, çöp süpürür gibi süpürüyordu...

Kumpanyanın başkanları, başkan yardımcıları, bölge müdürleri, levazım başkanları... Yukarıdaki o ünlü kişilerin, ne bedenleri, ne yüzleri görülen, ama amansız bir iradeye sahip olan o ünlü kişilerin bütün temsilcileri... Onların tümü birden, sallanan, sökülüp süpürülmeye hazır evlerinin içinde ak giysileri, miyop gözlükleriyle sarışın fareler gibi kaçışıyorlardı... Üstün elemanlarıyla onların tasarılarına karşı koyan, her şeyi önceden bilen ve mümkün kayıpları önleyebilen sistemlerine rağmen onları yıkan bu gücü tanımaya çabalıyorlardı.

Sıcak ve kuru rüzgâr sadece önüne geleni devirmekle kalmıyor, kıtlıktan arta kalmış gibi kurutuyordu onları. Cevherini boşalttığı devrilmiş muz ağaçları sanki uzun süreden beri yerde serili kalarak kurumuş gibiydiler.

"Sugusan, sugusan, sugusan!.."

Le Chama, Hermenegilo Puac'ın başıyla birlikte mezarlığa döndü ve onu gömdü... Kasırganın geçtiği yerlerdeki haçlar mezarlardan fırlamışlar ve parçalanmışlardı... Ölüleriyle mezarlığı besleyen köyden sadece bir moloz yığını kalmıştı, gösterişli ve kederli bir yığın; kimilerinin çatısı uçmuş, kimilerinin

duvarları yıkılmış evler yığını. Bağırsaklar havada dağılmış gibi döşemeleri dışarı fırlamış. Bomboş sokaklar, mobilyalar, dükkân rafları, kedi, köpek, tavuk ve hatta çocuk ölüleriyle dolu.

"Sugusan, sugusan, sugusan!.."

Esen rüzgârın ortasında cansız şeyleri bir korku almıştı. Kasırga her şeyi, her şeyi, her şeyi uzaklara itiyordu; nereye olursa olsun, yeter ki hiçbir şey yerinde kalmasın. Karşı koyanları korkunç yıkımlar ve sonsuz acılar bekliyordu. Doğa bile kendisini yenilmiş kabul ediyor ve kasırgaya yardım ediyordu...

"Leland!.."

Rüzgârın ortasında evine doğru ilerleyen Lester, kurulmuş makine gibi tekrarlıyordu bu adı:

"Leland!.."

"Leland!.."

Derisinde, sinirlerinde, damarlarında, kaslarında, kemiklerinde, boynunda o sert kahkahasını, "dikiş için ne gerekliyse var" bildirisini haber veren kahkahasını atmak isteği ile kıvranıyordu. Bu gülmek, gülmek, gülmek arzusundan kendini kurtarmak için, kasılmış elini ağzına götürmek zorunda kaldı.

"Leland!.."

"Leland!.."

"Leland!.."

Ayakları yerde sendelerken, kasırga onu neredeyse deviriyordu. Ağaç gövdelerine tutunmasına rağmen ilerleyemiyordu. Karnı üstünde sürünüyordu. Uzun alanlar boyunca yılan gibi süründü. Toprak üzerinde hiçbir kitleyi sağlam bırakmayan kasırga, ona, evine dek ulaşmaya izin verdi.

"Leland!.."

"Leland!.."

Eski "ha, ha, ha, ha!" gülmeden ve kandan bir kusmuk gibi geliyordu ağzına; bir ıslaklık gibi hissediyordu dişlerinin arasında ve yutuyordu. Gene yutuyordu. Rüzgârdan yapılmış suyla, rüzgârdan yapılmış denizle, rüzgârdan yapılmış ışıkla, rüzgârdan yapılmış ağaçlarla, rüzgârdan yapılmış taşlarla ıslatılmış, ölümün toptan acısı içinde, yeryüzü yaratıklarının iniltisi ve kudurmuş elemanların haykırışlarıyla karışarak nobranca esen bir rüzgâr muz ağaçlarını yok ediyordu; onları süpürüyor, kaldırıyor, uzaklara, beklenmedik bir yere atıyordu... Masalar, sandalyeler, karyolalar, hepsi paramparça edilerek, kilometrelerce uzaklara, ağaçlar arasına, köprüler altına, kudurmuş ırmaklar içine dağıtılmıştı... Irmaklar, suları çoğaldığından değil, kasırganın süreli geçişinden ötürü kudurmuşlardı.

"Leland!.."

"Leland!.."

Zorlu fırtınanın ortasında eve vardığı vakit karısını, saçı başı darmadağınık, giysileri paramparça bir durumda arabayla at arasında görünce kahkahasını koyverecekti az daha...

"Leland!.."

Kasırganın bir parçası gibi düştü karısının üstüne... Ona dokunmak. Ona dokunmak. Orada olduğunu görmek. Rüzgârın onu ezmek için alıp götürmediğini görmek... Onu ezmek, kımıltısız, ölü ya da baygın bir halde, daha önceden kasırganın geçtiği yerlerde yayılan aldırışsız cesetler gibi bir kenara atmak.

"Leland!.."

Leland cevap vermiyordu, korkudan dili tutulmuştu. Bugünün, yaşamının son günü olduğunu düşünmekten titriyordu. Bunun kaçınılmaz bir şey olduğunu, mutlak derecede kaçınılmaz bir şey olduğunu, zorla ve hoyratçasına kabul ettirilen bir şey olduğunu düşünüyordu.

At, evin arkasında bulunan, taş duvarlarla çevrili kapalı ahırından henüz çıkmıştı ki, ne ahır, ne de arabalık kaldı yerinde. Araba bir gök taşıydı ve Lester Stoner da (tehlike, gerçek adını heceliyordu kulağına), üniversiteli olduğu en güzel günlerinde bir şenlik sırasında Romalı kıyafetiyle bindiği bir savaş arabasını sürdüğü gibi sürüyordu arabayı.

Binlerce seyircinin alkışları, burada, ara vermeden sarsılan yapraklardı. Dallardan çıkan binlerce dil, havada uçuşan başka dallar gibi olmayıp yerlerinde bağlı kalmanın acı yiğitliğiyle övünüyorlardı. Arabanın tekerlekleri direnmekten vazgeçmeye başlıyorlardı. Zaman zaman tek tekerlek üstünde gittiği hissediliyordu, çünkü öteki daha önceden ayrılmıştı. Bereket versin araba devrilmiyordu ve bu arada ilerleyebiliyordu, kaçabiliyordu. Belki de, köye doğru uzanan alanı geçip Lucero'ların evine dek ulaşabilecekti... Bütün varlığıyla Lester'e yapışan Leland, onunla birlikte tek bir varlıktı sanki... Başını kocasının omuzları içine, omuzlarının arkasına gömmüştü. Ona dizginleri çekmek serbestliğini vermek için, gerilmiş ipe benzeyen kollarıyla beline sıkıca sarılmıştı. Eğer düşerlerse birlikte düşeceklerdi, başlarına bir şey gelirse birlikte gelecekti, ölmek zorunda kalırlarsa birlikte öleceklerdi. Kulakları, bu hareket halindeki dünyanın gürültüsüyle doluydu. Birkaç metre ilerisini görmeye engel olan toz bulutu içinde binlerce muz ağacının gövdesi, sanki yaprakları bir anda yeşil kuş kanatlarına dönüşmüş gibi uçuşuyordu. Yol küçük bir inişle kayıyordu, burada araba bir taşa takılarak, yolun or-

tasına dek yuvarlandı. Korkunç bir düşüşten sonra, arabanın deri kanepeleri ve her şeyiyle birlikte kendilerini yerde buldular. Dizginler ellerinde düğümlenmişti Lester'in. Yerle kocasının omuzları arasında sıkışan Leland'ın yüzü korkunç bir şekilde sıyrılmıştı. Alnından kulağına kadar uzanan kısmın derisi tamamıyla kalkmıştı... Korkudan hiçbir acı duymadı Leland. Yaşama umutları büsbütün azalmıştı şimdi, çünkü kocaman taşlar, sessiz dünyalar gibi, üstlerinden uçuşmaya başlamışlardı. Daha aşağıda, uçuruma doğru yuvarlanan kayalardan birinin bir vuruşta devirdiği kocaman bir ağaç atın üzerine yıkılmış ve onu ezmişti. Zavallı hayvan aniden diz çökerek, kırılan dört ayağı üzerine düşmüştü. Bir tek inilti ve bir tek kan deryası...

Lester çevreyi iyi tanıyordu, ama afetin ortasında ve Leland'ın başına gelebileceklerin verdiği korkudan şaşırıp kalmıştı. Yalnız olsaydı, sürüne sürüne nereye yöneleceğini bilirdi, ama onunla...

Rüzgâr alıp götürmesin diye ağaç köklerine sıkıca yapışmışlardı. Lester yarı doğruldu, "Gambucino" denilen ve Lucero'ların evinden iki mil uzaklıkta bulunan mağaralardan uzakta olmadıklarını anladı.

"Olay... yayılan bir bölgede vuku bulmaktadır..." diyordu meteoroloji istasyonu. Le Chama biliyordu bunu. Hermenegilo Puac'ın yeniden mezarlığa giden ve bütün dişleriyle gülen beyaz bir kirece batırılmış ölü başı da biliyordu bunu. Yabancılar da, güçleri ve makineleriyle, yukarıdaki ünlü kişileriyle biliyorlardı bunu. Onları yöneten gizli başlar da... Ama gerçeği söylemek gerekirse, bütün hissedarların başları Yeşil Papa'nın bir tek koca kafasındaydı. Hermenegilo Puac'ın beyaz ölü başı, kasırganın ıslak toprakların dışına söküp attığı on iki milyon muz ağacına bakarak gülüyordu...

Arazinin meydana getirdiği küçük bir çukur içinde sürünüyorlardı... Yere fırlatılmadan ilerlenebiliyordu... Eğilerek, kafalarını kasırgaya kaptırmamak için daha da çok eğilerek, sarhoşlar gibi küçük adımlarla sendeleye sendeleye birbiri ardından gidiyorlardı.

Gambucino mağaralarına vardıklarında, dudakları arasında inleyen bir soluktan başka hiçbir yaşama belirtisi göstermiyordu Leland... Tuzlu su gibi bulanık bir atmosfer içinde, donuk balmumu beyazlığındaki yüzü ve yeşilimsi altın renkli saçları... Arabanın parçalanmış yastıklarından birini getirmişti Lester. Karısının başı altına koydu; kulağının arkasından boynuna doğru akan kanı silmek için de bir mendil arıyordu... Var olmayan, ama şimdi orada bulunan hayali ağaçların gölgeleri dört ayak üstünde ilerlemeye ve dev hayvanlar gibi mağaralara sokulmaya başladı... Lester biliyordu bunu, la Sarajobalda herkese anlatırdı. Uzun yıllar önce bir kasırga sırasında, ormanda devrilen ağaçların gölgeleri, hayaletler gibi dört ayak üstünde "Gambucino" mağaralarına doğru ilerlemeye koyulmuşlar ve rastladıklarının derisi altında canlı ne varsa çekerek, onu kemik üstünde deri bir manken haline getirmişlerdi. Lester, bir vahşi hayvanın kendilerine doğru gelip gelmediğini görmek için yeşil gözlerini açtı ve göğsünden çengelli bir ray gibi yükselen gülmeyi boğazında boğarak haykırdı:

"Leland!.. Leland!.."

Ama hâlâ hayali dev ağaçlar, abanozlar, peygamber ağaçları, "Coobabs"lar, "Matilisguates"lar, "Sapatılliers"ler, dört ayak üstünde, fantastik bir tarzda, büyük deniz hayvanlarının hareketiyle mağaralara doğru ilerlemeye devam ediyorlardı.

"Leland, gidelim buradan, gölgeler geliyor –kaskatı parmağıyla gösteriyordu onları– bak nasıl yürüyorlar dört ayak üstünde. Bak nasıl ilerliyorlar, bak yayılıyorlar, bak bizi sarı-

yorlar, eğer yakalarlarsa içimizi boşaltacaklar... Yarın deriyle kemikten ibaret iki kukla olarak bulacaklar bizi!"

Mağaradan öylesine hızlı kaçtılar ki, Leland, bacağının yarısına dek elbisesini yırttı. Tepelerinde, uzak gün yansısının yer ile aynı zamanda titrediği yüksek ağaç gövdeleri arasından Lucero'ların evine doğru kaçmaya devam ettiler. Çaresizlik içinde kaybolmuş bakışlarıyla, kasırganın çöp gibi fırlattığı kocaman taşlar altında kaçıyorlardı.

Otomatlar gibi soluk almaksızın, ayakları yokmuş gibi ilerleyerek, Lucero'ların evine yakın olan ormanla berkitilmiş bir alana varmayı başardılar ve orada durdular. Yerden kalkan sıcak toz görmelerini iyice engelliyordu. Ama yakınlarından geçerken onlara sürtünen hatta hemen hemen çarpan şeyler bir çeşit bilinç şimşeği meydana getiriyordu. Bir evin çatısına benzeyen bir kütle, üzerinde hâlâ telleri duran bir direkle birlikte devriliyordu. Direk ya da ev şöyle diyordu: "Bakınız telgraf tellerini bırakmadım..." Üzerindeki tabelasıyla başka bir ev parçası: "Erkekler okulu." Sıralar, tahta masalar... Sanki onlar da hep birden teneffüse çıkmışlardı. Bunların tümü, topraktan sökülmüş değil de, sanki gökten yağmur gibi yağmış binlerce muz ağacı gövdesinin arasında dağılmıştı.

"Leland, daha uzağa gitmeyelim, kasırga geçinceye dek burada beklemek zorundayız, çünkü her şey bitti. Biliyordum bunu ben..."

Yıkımın seli içinde, dayandıkları ağaçlar arasından rüzgâr ıslık çalıyordu. Bir sıra parçasıyla birlikte bir bahçe şemsiyesi sevimli bir kuş gibi seke seke yürüyordu. Boyalı sandalye parçaları, mutfak eşyaları, yatak odası mobilyaları dizi dizi geçiyorlar ve yere çarpıp çatır çatır kırıldıkları vakit hareketsizleşiyorlardı. Ama bu bir an sürüyordu sadece, çünkü kasırga onları derhal oldukları yerden kaldırıyor, eşyaların artık bir işe

yaramadığı yere atıyordu. Tury Duzin'in evinin şemsiyesiydi bu. Bir insan paketi geçti; tuzağa yakalanmış bir hayvanın hareketlerini yapan bir manken gibi. Kim olduğunu görmediler. Çok yakında bir kadın çığlığı işitildi. Sonra hiçbir şey. İçinde kasırganın çalkalandığı gürültülü sessizlik içine gömüldü her şey. Kümesleriyle birlikte tavuklar, korkudan körleşen gözleriyle güvercinler, bağırsaklar gibi dışarıya fırlamış kumaş parçalarıyla dolaplar, üzerlerinde felaketin yüzlerinin kırıldığı aynalar, rüzgârın keyfine göre dönen kâğıt parçaları gibi hasırlar...

Artık hiçbir şey görmüyorlardı. Lester, korkudan ve yorgunluktan soluğu kesilmiş olarak tekrarlıyordu durmadan:

"Leland, daha uzağa gitmeyelim, kasırga geçinceye dek burada beklemek zorundayız, çünkü her şey bitti. Biliyordum bunu ben..."

Atlar, atlar ve atlar dörtnala geçiyorlardı; kaldırdıkları toz bulutları, atmosferi bulandıran tuzlu su ışığına karışıyordu. Başıboş hayvanların akış şekillerinden ve tozdan anlıyorlardı onların geçtiklerini, çünkü ıslık çalan kasırga dörtnalın yankısına dek siliyordu. Ortalığa yayılan keskin petrol kokusundan benzin depolarının havaya uçtuğu anlaşılıyordu.

Leland'ın yüzünün beyazlığı bir süt duygusuzluğu veriyordu ona. Yapışkan, kuru tükürüğünü yutmak için çaba harcadığı ya da o sınırsız acısı biriktiği vakit harekete geçiyordu ancak yüz çizgileri. Hiçbir şey yapamıyordu. Bunların tümüne kim inanırdı? Tepeden tırnağa toprak içinde, kocasına, beraber olduklarını, her an onun kesinlikle eşi olduğunu hissettirmeye çalışıyordu; ama düşünmeden, konuşmadan, sadece ona sokularak.

"Leland, daha uzağa gitmeyelim, kasırga geçinceye dek burada beklemek zorundayız, çünkü her şey bitti. Biliyordum bunu ben: Büyük bir karanlığın bizi beklediğini biliyordum; büyük bir karanlık, zamanın dışında bir zaman, korkunç de-

recede öç alıcı kurbağa derisinden bir kasırga... Evet... korkunç derecede öç alıcı... en ilkel güçlerin düğümü, çünkü bu bir rüzgârdır, rüzgârdan başka bir şey değil, ötmekte olan rüzgâr, geçen rüzgâr, hiç durmadan esen rüzgâr...”

Omuzu, ağaçlar, yıldızsız gece ve karanlıklardan bir yığın gibi düşen gece.

“Leland, biliyordum bunu ben, büyük bir karanlığın bizi beklediğini biliyordum...”

Birbirlerine bakmıyorlardı artık. Bakmıyorlardı birbirlerine. Sadece kulaktılar. Evet öyleydiler. Sadece kulak. Hatta kulak bile değildiler. Neden?.. Denizin üzerlerine ilerlediğini işitmek için. Çünkü şimdi karanlık içindeydiler, büsbütün karanlık içinde. Hiçbir şey söylemeden burulan kocaman titrek bir dil içinde hissediyorlardı kendilerini. Kızgın denizden bir dil. Rüzgârın yarattığı bir dil. Zincirlerinden boşanmış gücüyle yakan, kamçılayan, süpüren, kurutan, koparan, sürükleyen, uçuran rüzgârın dili.

“Leland, daha uzağa gitmeyelim, kasırga geçinceye dek burada beklemek zorundayız, çünkü her şey bitti. Biliyordum bunu ben... Büyük bir karanlığın bizi beklediğini biliyordum.”

Ayaklarının altında her şey bir tek derinlikte eriyordu, yorgunluk kuyusu içine kaydığını hissetti Leland. Ayakta daha fazla duramıyordu. Bir omuzu ağaca dayalıydı, bütün vücudu korkudan felce uğramıştı sanki. Bedeninden sıyrılıp düşüyordu. O düşerken bedeni ağaca dayalı olarak asılı kalmakta devam ediyordu... Evet, bedeninden sıyrılıp düştü ve yorgunluk oldu. Yorgunluktan başka hiçbir şey değil. Ama ayaklarına vardığı vakit kalanını aşağıya sürükledi. Maddeyi. Beden ve yorgunluk birleşerek hareketsiz tek bir şey oldular artık. Tanrının istediğine korkusuzca bırakılmış bir şey...

“Leland!.. Leland!.. Leland!..”

Mead onu çağırıyor, acımadan sarsıyordu. Kasırgayı bedenine koymuştu sanki. Sıcak elleriyle sıkıyor, göğsünün altından yüreğine dokunmak istiyordu. Onu eskisi gibi okşayamadığını hissetmekten acı duyuyordu. Göğsünün altındakini bulmak için sıkıyordu onu, ama beceremiyordu... Ta ki sonunda, evet, ha, ha, ha, ha...

"Leland!.." Öpmek için yüzünü yaklaştırdı; dişleri dişlerine çarptılar, gizli bir şey fısıldar gibi alçak sesle tekrarladı:

"Biliyordum bunu ben, büyük bir karanlığın bizi beklediğini biliyordum..."

Yanında bekleyecekti. Dallardan bir yastık hazırladı ve daha iyi yatırmak için belinden dikkatle kucakladı, çünkü bir ağaç dalı gibi düşerken yığılıp kalmıştı.

"Leland..." Gözleri kapalı, sıkıca sarıldı ona, "Leland!.. Belki yarın..."

Kasırganın kımıldatmadığı bir dalı tutmak için elini uzattı; alnı üzerine düşen yas yapraklı bir dalı... Ve el yoktu artık… eli... gitmişti... dalla birlikte gitmişti... uzattığı vakit... eli gidince elsiz kalmıştı... çolak... ve aşağıda, bir çift yıpranmış pabuç gibi, ayakları kalmıştı.

Sonuç

"Burada tanıştılar ve burada kalıyorlar!" Lucero'nun dul karısı dona Roselia'nın kararı böyleydi. Ama ne var ki; karalar giyinmiş, gözyaşlarının çam iğneleri gibi battığı gözleri kan çanağına dönmüş, burnu sümkürmekten kızarmış, dudakları, onlara bunca korkulu saatler yaşatan kasırgadan kavrulmuş Roselia'nın bu kararına rağmen sulh yargıçlığı yapan yaşlı polis memuru kendi kararında ısrar etti.

"Burada tanıştılar ve burada kalıyorlar!.."

Taze yapraklarla örtülü cesetleri taşıyan sedyeler avluda kaldılar. Acıkmış, yiyecek peşinde koşan köpekler onları koklayarak çevrelerinde toplandılar. Roselia işe koyuldu. En güzel odasında bir yatak hazırladı ve yatırdı onları. Fazla yer olmadığından ikisi aynı yatakta, yan yana idiler. Ölümde de beraberdiler. Yüksek bir tepede dolunaya karşı, bırakılmış gibi yüzleri ve elleri buz kesilmişti.

Kasırga her şeyi denize itmişti. Bütün yersel varlıklar suda, yolunu şaşırmış köpek balıkları arasında yüzüyordu şimdi. Kasırga geçmişti ve sular zümrüt çağlayanlara, köpüğe batmış denizkızlarının kuyruklarına ve billursu muz ağaçlarına dönüşüyordu yeniden!

Birisi, aşağı taraftaki evlerden söz açtı. Ama hangi evler? Boş arsalardan başka bir şey yoktu artık. Kasırga, alıp götürmüştü onları. Mead'lerin evinden ve süpürülmüş bomboş

alandan başka bir şey kalmamıştı. Bu sevimli köyü yok etmek için öfkeli bir süpürge geçmişti sanki üzerlerinden.

Cojubul, Ayuc Gaitan ve Lucero'lar cesetlerin önünde, ıslak ve hâlâ tehdit edici bir atmosfer içinde, ne yapacaklarını bilemeden duruyorlardı.

Dona Roselia, mezarlıkta, kocasının mezarı yanında bir çukur kazdırdı. Hermenegilo Puac'ın kireçli ak başı bütün dişleriyle gülüyordu mezarında. Üç sarı gülmeyle çevrilmişti: "Rito, ben Perraj oldum"un gülüşü, "Rito ben Perraj oluyorum"un gülüşü ve "Rito ben Perraj olacağım"ın gülüşü. Sulh yargıcı cesetleri almaya geldi. Onlar için kendi yurtlarında mezar hazırlamışlardı. Cenaze töreni için önceden hazır olan Lucero ailesi ile Cojubul ve Ayuc Gaitan aileleri, Lester Mead –bu ad altında tanıyorlardı onu– ile Leland Foster'ın cenazesini trene kadar izlediler. Semirames'e getirildikleri aynı sedyeler üzerinde, ak örtülere sararak trene götürdüler cesetleri. Örtülerden birinin altından altın yeşili renginde iri bir saç demeti sarkıyordu. Tren çok gürültü çıkarmadan, yavaş yavaş hareket etti ve kırılıp parçalanarak devrilmiş muz ağaçlarının mezarlığı içinden geçip gitti.

Guatemala, Ocak-Nisan 1950